UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU 343.72(043.3)

SELEVESTRU Irina

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU DELAPIDAREA AVERII STRĂINE

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător ştiinţific BRÎNZA Sergiu,
doctor habilitat în drept

Autor:

Chişinău, 2016

© SELEVESTRU Irina, 2016

CUPRINS

ADNOTARE **5**

LISTA ABREVIERILOR **8**

INTRODUCERE **9**

1. ANALIZA SITUAŢIEI ÎN ŞTIINŢA DREPTULUI PENAL PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU INFRACŢIUNILE REUNITE SUB DENUMIREA DE DELAPIDARE A AVERII STRĂINE **16**

1.1. Analiza materialelor ştiinţifice publicate în Republica Moldova 16

1.2. Analiza materialelor ştiinţifice publicate în alte state 25

1.3. Concluzii la Capitolul 1 37

2. ELEMENTELE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ALE INFRACŢIUNILOR PREVĂZUTE LA ART.191 CP RM **39**

2.1. Obiectul infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM 39

2.2. Latura obiectivă a infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM 66

2.3. Concluzii la Capitolul 2 93

3. ELEMENTELE CONSTITUTIVE SUBIECTIVE ALE INFRACŢIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DELAPIDARE A AVERII STRĂINE **95**

3.1. Latura subiectivă a infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM 95

3.2. Subiectul infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM 106

3.3. Concluzii la Capitolul 3 121

4. CIRCUMSTANŢELE AGRAVANTE PREVĂZUTE LA LIT.b) ŞI d) ALIN.(2) ŞI LA ALIN.(3) ART.191 CP RM **123**

4.1. Săvârşirea infracţiunii de două sau mai multe persoane 123

4.2. Săvârşirea infracţiunii cu folosirea situaţiei de serviciu 129

4.3. Săvârşirea infracţiunii de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală 137

4.4. Concluzii la Capitolul 4 141

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI **143**

BIBLIOGRAFIE **147**

ANEXE **180**

Anexa 1. Răspunsul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova la Demersul Facultăţii de Drept a USM 180

Anexa 2. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2010) 181
Anexa 3. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2011) 182
Anexa 4. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2012) 183
Anexa 5. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2013) 184
Anexa 6. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2014) 185
Anexa 7. Darea de seamă privitoare la criminalitate. Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (primele 5 luni ale anului 2015) 186
DECLARAŢIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII 187
CV AL AUTORULUI 188

ADNOTARE

Selevestru Irina, „Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine”,
teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal.
Chişinău, 2016

Teza cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografia din 497 titluri, 146 pagini text de bază. Rezultatele obţinute sunt publicate în 8 lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: delapidarea averii străine; sustragere; posesie; bunuri încredinţate în administrare; scop de cupiditate; administrator; administrator al băncii.

Domeniul de studiu. Această lucrare este axată pe una dintre cele mai actuale şi complexe probleme ale Părţii Speciale a Dreptului penal: răspunderea penală pentru delapidarea averii străine.

Scopul tezei de doctorat: aprofundarea concepţiei de aplicare a răspunderii pentru infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM.

Obiectivele: stabilirea întinderii şi conţinutului obiectului juridic şi ale obiectului material în cazul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM; prezentarea de argumente în sprijinul tezei că infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM sunt infracţiuni săvârşite prin sustragere; relevarea particularităţilor ce caracterizează victima şi subiectul în ipoteza infracţiunilor specificate la art.191 CP RM etc.

Noutatea ştiinţifică şi originalitatea rezultatelor obţinute. Caracterul novator al lucrării este determinat de faptul că în cadrul acesteia sunt propuse noţiuni, teze, concepţii, care pun într-o nouă lumină unele dintre cele mai controversate probleme ce ţin de aplicarea răspunderii pentru infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM. Originalitatea rezultatelor obţinute de autor constă în investigarea celor mai litigioase probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal care vizează aceste infracţiuni.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în elaborarea instrumentarului de interpretare a dispoziţiilor art.191 CP RM, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii şi practicienii din domeniul dreptului penal a condiţiilor de aplicabilitate a acestui articol, în vederea calificării corecte a faptelor în baza art.191 CP RM.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării. În baza investigaţiilor efectuate s-a constatat existenţa unor carenţe de sorginte normativă, precum şi insuficienţa unor lucrări consacrate materiei cercetate. Această stare de lucruri împiedică aplicarea şi interpretarea corectă a prevederilor art.191 CP RM. În vederea înlăturării acestor neajunsuri, comunităţii ştiinţifice îi sunt înaintate concluzii şi recomandări de perfecţionare a cadrului normativ.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Acestea sunt aplicabile în activitatea practică a organelor de drept, în special în ce priveşte interpretarea şi aplicarea corectă a dispoziţiilor art.191 CP RM. De asemenea, ele pot fi luate în considerare la elaborarea de publicaţii ştiinţifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenţi, masteranzi, doctoranzi.

РЕЗЮМЕ

Селевестру Ирина, «Уголовная ответственность за присвоение чужого имущества», диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право. Кишинэу, 2016

Диссертация содержит: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 497 наименований, 146 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: присвоение чужого имущества; хищение; владение; имущество, вверенное в управление; корыстная цель; управляющий; администратор банка.

Область исследования. Данная работа посвящена изучению одной из самых актуальных и сложных проблем Особенной части Уголовного права: уголовная ответственность за присвоение чужого имущества.

Цель исследования заключается во всестороннем, углубленном изучении концепции применения ответственности за деяния, предусмотренные ст.191 УК РМ.

Задачи исследования: установление объема и содержания объекта и предмета преступлений, предусмотренных ст.191 УК РМ; приведение доводов в поддержку тезиса, согласно которому преступления, предусмотренные ст.191 УК РМ, причисляются к преступлениям, совершаемым посредством хищения и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов. Инновационный характер работы определяется тем, что в ней предлагаются понятия, тезисы, концепции, которые представляют в новом свете некоторые из наиболее дискуссионных вопросов, касающихся применения ответственности за преступления, предусмотренные ст.191 УК РМ. Оригинальность полученных результатов состоит в том, что исследованы наиболее спорные в науке и практике уголовного права вопросы, касающиеся данных преступлений.

Научная задача особой важности нашедшая решение заключается в разработке инструментария для толкования положений ст.191 УК РМ, что способствовало уяснению теоретиками и практическими работниками в сфере уголовного права условий при которых может применяться данная статья, с целью правильной квалификации деяний в соответствии со ст.191 УК РМ.

Теоретическая значимость и практическая применяемость. Ценность диссертации состоит в предложенных автором выводах и рекомендациях законодательного характера, направленных на оптимизацию деятельности в области установления и применения уголовной ответственности за преступления, предусмотренные ст.191 УК РМ.

Апробация результатов диссертационного исследования. Полученные результаты используются в учебном процессе, могут быть применены в практической деятельности правовых органов, особенно при квалификации деяний, предусмотренных ст.191 УК РМ.

ANNOTATION

Selevestru Irina, „Penal liability for embezzlement of others' wealth", doctoral thesis in law on specialty 554.01 – Penal and penal executional law.

Chisinau, 2016

The thesis includes: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 497 titles, 146 basic text pages. The achieved results are published in 8 scientific papers.

Keywords: embezzlement of others' wealth; theft; possession; goods entrusted for administration; cupidity purpose; administrator; administrator of the bank.

Field of study. This paper focuses on one of the most actual and complex issues of the Special Part of the Penal law: the penal liability for embezzlement of others' wealth.

The purpose of the doctoral thesis: expending the concept of applying penal liability for offences referred to at art.191 PC RM.

Objectives: establishing the scope and content of the legal object and material object for the offences specified at art.191 PC RM; presenting arguments in support of the thesis that the offences set forth at art.191 PC RM are offences committed by theft; revealing features that characterizes the victim and subject of the offences specified at art.191 PC RM etc.

The scientific novelty and the originality of the achieved results. The novelty of the paper is determined by the fact that within are proposed notions, theses, concepts that put in a new light some of the most controversial issues related to the application of penal liability for offences set forth at art.191 PC RM. The originality of the obtained results consists in the necessity of investigating the most controversial issues of the penal law science and practice with regard to the offences in question.

The important scientific problem resolved consists in developing the interpretation toolkit with regard to the provisions of art.191 PC RM, which led to the clarification for theorists and practitioners in the field of penal law on the applicability conditions of this article, towards respecting the principle of legality during the qualification of actions in accordance to art.191 PC RM.

The theoretical importance and the applicability value of the paper. Based on the conducted investigations, there was revealed several deficiencies of regulatory nature, as well as the insufficiency of scientific works devoted to the investigated matter. This situation prevents the correct application and interpretation of the provisions of art.191 PC RM. To overcome these shortcomings, to the scientific community are submitted a series of conclusions and recommendations to improve the regulatory framework.

Implementation of the obtained scientific results. The results are applicable in the practice of law enforcement bodies, in particular with regard to the interpretation and proper application of art.191 PC RM. Also, the obtained results can be considered in the development of scientific works as guidelines for teachers, students, master and doctoral students.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat
art. – articol
BNM – Banca Națională a Moldovei
CEDO – Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CP RM din 1961 – Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961
CP RM – Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002
CP Rom – Codul penal al României din 17.07.2009
mil. – milioane
n.a. – nota autorului
pct. – punct
subpct. – subpunct

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa problemei abordate

În Republica Moldova, numărul de infracțiuni prevăzute la art.191 CP RM, înregistrate în ultimii ani, se cifrează la: 357 – în anul 2010; 394 – în anul 2011; 419 – în anul 2012; 368 – în anul 2013; 377 – în anul 2014; 237 – în primele cinci luni ale anului 2015 (*a se vedea* Anexele). Raportat la numărul total al infracțiunilor contra patrimoniului, numărul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM reprezintă doar aproximativ 2-3%. Totuși, să nu uităm că infracțiunile contra patrimoniului reprezintă nu mai puțin de 50% din numărul tuturor infracțiunilor înregistrate. În afară de aceasta, în comparație cu alte infracțiuni contra patrimoniului, cele prevăzute la art.191 CP RM nu sunt mai puțin periculoase sub aspect social.

Implicit, gradul de pericol social al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM transpare din mărimile prejudiciului patrimonial atestate în unele hotărâri ale Curții de Conturi (accentuăm că Hotărîrile Curții de Conturi nu constată comiterea infracținilor; această competență o au organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată): „în anul 1997 au fost scoase de la evidenţa contabilă a contului 010 „Mijloace fixe" şi trecute la contul 170 „Lipsuri şi neajunsuri" mijloace fixe în urma delapidărilor în sumă de 2,0 mil. lei" [125]; „în evidenţa contabilă sunt înregistrate lipsuri şi delapidări în sumă de 308,6 mii lei" [126]; „la Departamentul Protecţie Civilă şi Situaţii Excepţionale au fost depistate cheltuieli nelegitime şi contrar destinaţiei, lipsuri şi delapidări în sumă totală de 172,0 mii lei" [127]; „pe parcursul anului 2002, s-au admis lipsuri şi delapidări în sumă totală de 112,8 mii lei" [128]; „în perioada de control, au fost admise lipsuri şi delapidări în sumă totală de 673,3 mii lei" [129]; „diminuarea valorii patrimoniului, delapidări, lipsuri, înstrăinări ilegale ale mijloacelor (mil. lei): 51,5 (anul 2005); 161,7 (anul 2006); 108,9 (anul 2007) [130]"; „la Agenţia Sportului, pe tipul de cheltuieli „Acţiuni sportive", la 31.12.2008, lipsurile şi delapidările de mijloace băneşti au constituit 376,2 mii lei" [131] etc. Trebuie să recunoaștem că asemenea mărimi ale prejudiciului patrimonial produs constituie: un fenomen ordinar în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM; o raritate în cazul altor infracțiuni contra patrimoniului.

Normele penale, care incriminează faptele reunite sub denumirea de furt, jaf, tâlhărie, șantaj etc., urmăresc protejarea patrimoniului împotriva unor pericole „externe". Mult mai greu de prevenit și combătut sunt pericolele „interne", generate de cei cărora le revine obligația să execute corect atribuţiile de administrare a bunurilor încredinţate, asigurând interesul celor care le încredințează bunurile. Convertind posesia legitimă asupra bunurilor încredinţate în posesie nelegitimă, subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM sfidează grav obligația ce-i

revine. Din această perspectivă, scopul art.191 CP RM este de a protegui patrimoniul tocmai contra unor astfel de pericole „interne”.

Dezvoltând firul logic, reproducem punctul de vedere expus de S.V. Borisov şi E.R. Hakimova: nu de rare ori, infracțiunile reunite denumirea de delapidare a averii străine sunt comise de persoane cu funcții importante. Aceasta nu poate să nu exercite un impact negativ asupra altor persoane, care încep să considere că bunăstarea materială şi poziţia socială proeminentă se obțin nu atât prin muncă, cât mai ales pe calea comiterii unor astfel de infracțiuni [289, p.7]. De asemenea, după A.V. Danilov, infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine presupun nu doar prejudicierea materială a unor persoane concrete. Săvârşirea unor asemenea infracțiuni se răsfrânge nefast asupra sferelor politice şi culturale ale societății, împiedică dezvoltarea activității de întreprinzător, a relațiilor de piață şi a economiei în general [321, p.7]. Nu poate fi trecută cu atenția nici opinia exprimată de S.A. Tropin: sustragerile, săvârşite de cei care abuzează de prerogativele care le-au fost conferite, reprezintă una din principalele surse de alimentare a economiei tenebre, care, la rândul său, împiedică progresul social [449, p.2].

Din cele menționate mai sus rezultă că există mai multe motive din care protecţia penală împotriva infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM devine imperios necesară.

În afară de aceasta, atragem atenția asupra imperfecțiunilor ce denaturează, în opinia noastră, dispozițiile art.191 CP RM: 1) nu este clar, de ce legiuitorul insistă să intituleze acest articol nu „Delapidarea”, ci „Delapidarea averii străine”? În acest mod, se creează impresia că ar fi posibilă răspunderea şi pentru delapidarea propriei averi. Pentru comparație, consemnăm că denumirile art.186-188, 190 şi 192 CP RM nu conțin sintagma „averii străine”; 2) nu este clar dacă noțiunea „însuşirea ilegală” din dispoziția de la alin.(1) art.191 CP RM are acelaşi înțeles ca şi termenul „sustragere” din dispozițiile de la art.186-188 şi 192 CP RM; 3) există o serie de neclarități privind întinderea şi conținutul sintagmei „încredinţate în administrarea vinovatului” din dispoziția de la alin.(1) art.191 CP RM. În plus, completarea art.191 CP RM, operată la 25.07.2014, a adăugat conotații noi concepției puse la baza incriminării faptelor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Din Nota informativă la proiectul de lege care a prefigurat respectiva completare aflăm că scopul principal al remanierii legislative în cauză îl constituie prevenirea şi combaterea fenomenului raider în sistemul bancar [165]. Aceasta nu poate să nu sporească însemnătatea apărării penale a ordinii de drept împotriva infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

Considerăm că toate acestea potenţează necesitatea unui studiu aprofundat, ştiinţific argumentat al temei investigate, actualitatea şi importanţa acesteia.

Scopul şi obiectivele tezei

Scopul prezentei teze constă în aprofundarea concepţiei de aplicare a răspunderii pentru infracţiunile specificate la art.191 CP RM în condiţiile în care apărarea penală a patrimoniului capătă noi valenţe pe fondul dificultăților legate de depășirea crizei social-economice și al tergiversării implementării reformelor structurale asumate de autoritățile din Republica Moldova. De asemenea, scopul nostru rezidă în identificarea vulnerabilităților ce caracterizează actualul sistem de apărare penală a ordinii de drept împotriva infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM, urmând a fi recomandate măsuri menite să optimizeze reglementările în materie.

Implementarea scopului propus presupune realizarea următoarelor obiective:

- elucidarea locului infracțiunilor specificate la art.191 CP RM în sistemul infracțiunilor contra patrimoniului;
- interpretarea conformă cu principiul legalității a dispozițiilor de la art.191 CP RM;
- formularea regulilor de calificare a faptelor în baza art.191 CP RM;
- analiza juridică a elementelor constitutive și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM;
- stabilirea asemănărilor şi deosebirilor dintre infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM şi infracțiunile adiacnte;
- analiza deficienţelor tehnico-juridice care împiedică aplicarea eficientă a art.191 CP RM;
- formularea de recomandări în vederea perfecţionării dispoziţiei de la art.191 CP RM, precum și a unor prevederi conexe.

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute. Caracterul novator al rezultatelor obţinute este determinat de faptul că prezenta lucrare se numără printre primele încercări de a efectua o investigare temeinică a infracţiunilor specificate la art.191 CP RM. Pe acest suport, au fost formulate concluzii şi recomandări teoretice în vederea perfecţionării continue a legislaţiei.

Considerăm că aportul nostru la ridicarea gradului de investigaţie a celor mai controversate probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal vizând infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM se exprimă în: relevarea trăsăturilor caracteristice ale obiectului juridic și ale obiectului material în cazul acestor infracţiuni; stabilirea notelor distinctive ale victimei infracțiunilor specificate la art.191 CP RM; demonstrarea faptului că aceste infracțiuni fac parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere; identificarea conținutului laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM; relevarea caracteristicilor motivului și ale scopului în cazul acestor infracţiuni; determinarea particularităților ce caracterizează subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM; elucidarea criteriilor de delimitare a respectivelor infracțiuni de infracţiunile prevăzute

la art.186, 190, 327, 352 și altele din Codul penal; relevarea trăsăturilor caracteristice ale circumstanțelor agravante consemnate la lit.b) și d) alin.(2) și la alin.(3) art.191 CP RM etc.

În scopul perfecţionării legislaţiei, au fost formulate următoarele recomandări ce pot fi luate în considerare la perfecţionarea Codului penal, a Codului contravențional, precum și a Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004: 1) excluderea sintagmei „averii străine” din denumirea și dispoziția art.191 CP RM; 2) modificarea dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM după cum urmează: sintagma „însușirea ilegală” să fie substituită prin cuvântul „sustragerea”; 3) excluderea cuvântului „însușire” din dispoziția art.105 din Codul contravențional; 4) în art.134^{13} CP RM: a) modificarea sintagmei „alin.(2) art.239^{1} și art.239^{2}” după cum urmează: „alin.(2) art.239^{1}, art.239^{2}”; b) după cuvintele „art.239^{2}” să fie introduse cuvintele „alin.(3) art.252 și alin.(3) art.335”; 5) modificarea explicațiilor de la alin.4 și 7 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în elaborarea instrumentarului de interpretare a dispozițiilor art.191 CP RM, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii şi practicienii din domeniul dreptului penal a condițiilor de aplicabilitate a acestui articol, în vederea calificării corecte a faptelor în baza art.191 CP RM.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării

Importanţa teoretică a tezei de faţă se exprimă în: definirea bazelor conceptuale ale studiului de drept penal al răspunderii pentru infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM; sistematizarea abordărilor teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive şi a circumstanţelor agravante ale infracţiunilor specificate la art.191 CP RM; acumularea unui consistent material teoretic şi practic în vederea dezvoltării unor noi direcţii de investigare a infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM; trasarea unor noi perspective asupra cadrului teoretico-metodologic al temeiului real şi al temeiului juridic ale răspunderii penale pentru infracţiunile specificate la art.191 CP RM.

Caracterul aplicativ al prezentei teze se exprimă în următoarele: 1) concepţiile ştiinţifice expuse în cadrul lucrării prezintă un real interes atât pentru ştiinţa naţională a dreptului penal, cât şi pentru legiuitorul moldovean; 2) elementele cu relevanţă juridică ale infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM, tălmăcirea noţiunilor utilizate în acest articol, precum şi criteriile de disociere a faptelor conexe propuse au o importanţă considerabilă pentru aplicarea corectă a art.191 CP RM în practica judiciară, dar şi pentru dezvoltarea continuă a concepţiilor ştiinţifice asupra problemelor consemnate; 3) interpretarea conformă cu principiul legalității a dispozițiilor de la

art.191 CP RM va contribui la dezvoltarea discuţiei ştiinţifice pe marginea calificării corecte a faptelor în baza acestui articol; 4) analiza critică a neajunsurilor de care suferă art.191 CP RM şi prevederile conexe poate fi luată în considerare de către legiuitor în vederea îmbunătăţirii calitative a cadrului normativ de referinţă; 5) concluziile şi recomandările făcute în teză pot facilita procesul de înfăptuire a justiţiei penale, precum şi procesul educaţional în instituţiile cu profil juridic, în acelaşi rând procesul de perfecţionare profesională continuă a avocaţilor, procurorilor, judecătorilor şi a altor specialişti în domeniu.

Aprobarea rezultatelor. Concepţiile şi concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul a 8 publicaţii ştiinţifice. De asemenea, ele au constituit subiectul discuţiilor purtate la şedinţele Catedrei Drept Penal şi Criminologie a Universităţii de Stat din Moldova în anii 2013-2015. În acelaşi timp, unele idei, constituind rezultatul cercetării, au fost prezentate la Conferinţa ştiinţifică națională cu participare internaţională cu genericul „Integrare prin cercetare și inovare" (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015).

Sumarul compartimentelor tezei

În **Capitolul 1** ***„Analiza situaţiei în ştiința dreptului penal privind răspunderea pentru infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine"*** este efectuată analiza materialelor ştiinţifice la tema tezei, publicate în ţară şi peste hotare. O atenţie deosebită se acordă publicaţiilor din ultimii ani. Examinarea se face în consecutivitate cronologică. La concret, au fost analizate lucrările următorilor autori: V.Cioclei, C.Duvac, O.Pop, F.Popa, M.Popescu (*România*); O.V. Belokurov, S.V. Borisov, O.I. Godunov, N.D. Eriaşvili, I.O. Selivanov, D.Iu. Skripnikov, E.R. Hakimova, A.V. Șulga (*Federaţia Rusă*) etc. Un spaţiu aparte este rezervat analizei materialelor ştiinţifice la tema tezei publicate în Republica Moldova. Acestea aparţin autorilor: A.Borodac, S.Brînza, L.Gîrla, C.Miron-Popa, A.Slabcenco, V.Stati, Iu.Tabarcea, N.Ursu, I.Zaporojan, A.Zosim.

În concluzie la analiza efectuată se arată că problema răspunderii pentru infracțiunile, reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, deocamdată nu este îndeajuns cercetată în ştiinţa dreptului penal, iar gradul de elaborare a concepţiei privind răspunderea pentru aceste infracțiuni nu poate fi recunoscut pe deplin evoluat.

Capitolul 2 ***„Elementele constitutive obiective ale infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM"*** este consacrat analizei obiectului şi laturii obiective în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Printre altele, se argumentează că, în toate cazurile, fără excepție, obiectul juridic secundar al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM îl formează relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate; doar în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM obiectul juridic secundar al acestor

infracțiuni îl constituie, suplimentar, relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu. Se arată că nici documentele asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului, nici dreptul asupra unor asemenea bunuri nu pot constitui obiectul (i)material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Se ajunge la concluzia că, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiurile încredinţării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie nu doar conforme cu legea. Ele mai trebuie să fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredinţării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri. Se demonstrează că banca este victima (directă) a infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM. Filialele şi reprezentanţele unei bănci nu pot avea calitatea de victime ale infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM. Nu același lucru se poate afirma despre sucursalele băncilor. Se argumentează că infracțiunile specificate la art.191 CP RM fac parte din rândul infracțiunilor săvârşite prin sustragere. Se relevă că momentul de consumare a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM îl marchează, după caz: a) scoaterea integrală a bunurilor victimei în afara teritoriului păzit (în cazul bunurilor statice); b) reţinerea bunurilor victimei la făptuitor în timpul transportării acestora, astfel încât bunurile în cauză să nu poată ajunge în posesia legitimă a celor abilitaţi a le recepţiona (în cazul bunurilor dinamice).

Capitolul 3 *„Elementele constitutive subiective ale infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine”* este dedicat analizei laturii subiective şi a subiectului în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În acest context, se argumentează că intenția este singura forma de vinovăție posibilă în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Se arată că, în vederea stabilirii înțelesului pe care-l are noțiunea „scopul de cupiditate”, trebuie să ne intereseze nu atât cine anume urmează să beneficieze de calitățile utile ale bunurilor sustrase. Importante sunt alte aspecte, anume: a) victima a fost privată de posibilitatea de a-şi exercita efectiv atributele ce derivă din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrare; b) în consecință, făptuitorul a obținut posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile victimei. Sunt scoase în relief cele șase condiții pe care trebuie să le îndeplinească administratorul în sensul alin.(1) art.191 CP RM. Se demonstrează că, în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, administrator al băncii este persoana fizică care nu neapărat administrează o bancă ca pe o persoană juridică. Important este altceva: administratorul băncii trebuie să fie învestit prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alte persoane, în numele şi în contul băncii. În lipsa acestei condiții, nu putem vorbi despre administrator al băncii în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM.

Capitolul 4 ***„Circumstanțele agravante prevăzute la lit.b) și d) alin.(2) și la alin.(3) art.191 CP RM”*** este consacrat investigării circumstanțelor care au ca efect agravarea răspunderii conform lit.b) sau d) alin.(2) ori alin.(3) art.191 CP RM. În rezultatul investigației efectuate se stabilește că circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM nu este operațională în următoarele două ipoteze: a) infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârşită de o persoană având calitatea specială de administrator, împreună cu o persoană care nu are o asemenea calitate; b) infracţiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM este comisă de o persoană având calitatea specială de administrator, prin intermediul unei persoane care nu are o astfel de calitate. Se relevă că, în situația în care decizia, care contravine prevederii de la alin.(1) art.191 CP RM, este adoptată de doi sau mai mulți membri ai unui organism decizional colegial, apare temeiul aplicării lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Se demonstrează că art.327 sau 335 CP RM ori art.312 din Codul contravențional nu pot fi aplicate în cazul în care infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este comisă cu folosirea situației de serviciu.

1. ANALIZA SITUAŢIEI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU INFRACȚIUNILE REUNITE SUB DENUMIREA DE DELAPIDARE A AVERII STRĂINE

Acest capitol conţine analiza temeinică a materialelor ştiinţifice la tema tezei, publicate în ţară şi peste hotare. O atenţie deosebită se va acorda publicaţiilor din ultimii ani.

1.1. Analiza materialelor ştiinţifice publicate în Republica Moldova

Întâi de toate ne vom referi la monografia elaborată de *S.Brînza*, datând din anul 1999 [17]. Lucrarea în cauză se numără printre puţinele materiale ştiinţifice publicate în Republica Moldova, dedicate examinării în ansamblu a infracţiunilor contra proprietăţii (a infracţiunilor contra patrimoniului). În secţiunea VI din Capitolul III al respectivei lucrări autorul se referă la sustragerea din avutul proprietarului prin însușire, delapidare sau abuz de serviciu.

Printre altele, în cadrul acestei analize se ajunge la ideea că promovarea dihotomiei „însuşire – delapidare" constituie o reminiscenţă a concepţiilor consacrate în dreptul penal sovietic; caracterul păgubos al acestor concepţii constă în dezmembrarea artificială a unei singure fapte (înstrăinarea ilegală a averii) în două componenţe de sine stătătoare de infracţiuni – însuşirea şi delapidarea. Această idee ne-a ajutat să ajungem, în compartimentul 2.2 al tezei de față, la concluzia că dihotomia „însușire" – „delapidare" nu caracterizează infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. În cazul acestor infracțiuni, însușirea și delapidarea nu constituie modalități normative cu caracter alternativ ale aceleiași fapte prejudiciabile. Dezvoltând ideea, în cadrul aceluiași compartiment al prezentei teze propunem excluderea cuvântului „însușire" din dispoziția art.105 din Codul contravențional. În acest fel, dispoziția respectivului articol ar avea următorul conținut: „Sustragerea în proporţii mici din avutul proprietarului prin furt, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie".

Este de menționat că lucrarea examinată se referă la cadrul reglementar statuat de Codul penal al Republicii Moldova din 1961. Pe de o parte, aceasta ne ajută să cunoaștem precedentele legislative proxime ale infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Pe de altă parte, diferențele conceptuale dintre prevederile din legea penală precedentă și legea penală în vigoare constituie un obstacol în calea unei valorificări mai eficace a arsenalului științific al monografiei analizate, avându-l ca autor pe S.Brînza.

Continuăm demersul nostru investigativ cu o altă lucrare a lui *S.Brînza,* elaborată în anul 2000 [18]. Această lucrare reprezintă o parte a analizei capitolului dedicat infracțiunilor contra

proprietății, ce se conține în proiectul Codului penal în vigoare. În acest fel, putem afla care a fost modelul proiectat al art.191 CP RM.

În acest context, relevăm că în proiectul Codului penal în vigoare articolul 198 avea denumirea „Delapidarea în proporții mici", iar articolul 199 purta titulatura „Delapidarea în proporții mari sau deosebit de mari". În procesul de discuții asupra proiectului în cauză, S.Brînza a propus ca aceste două articole proiectate să se refere la sustragerea în proporții mici și, respectiv, la sustragerea în proporții mari sau deosebit de mari. Această propunere de substituire a termenului „delapidare" cu termenul „sustragere" este foarte valoroasă sub aspectul argumentării, în compartimentul 2.2 al tezei de față, a următoarelor enunțuri: infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM sunt infracțiuni sîvârșite prin sustragere; sintagma „însușirea ilegală" din art.191 CP RM are înțelesul autentic de „sustragere".

În aceeași lucrare găsim următorul punct de vedere: noțiunile, care desemnează formele sustragerii, trebuie descrise în forma noțiunilor de gen în raport cu noțiunea de specie – cea de sustragere. Acest punct de vedere ne-a determinat să înțelegem că expresia „averii străine", cuprinsă în denumirea și în dispoziția art.191 CP RM, este superfluă. Odată ce este formă a sustragerii, delapidarea nu poate avea ca obiect material decât bunuri străine (avere străină). Drept urmare, în compartimentul 2.2 al prezentei teze propunem excluderea sintagmei „averii străine" din denumirea și dispoziția art.191 CP RM.

Următoarea publicaţie pe care o consemnăm este cea avându-i ca autori pe *A.Barbăneagră, V.Berliba, M.Bârgău* şi alţii, datând din anul 2003 [49].

Lectura lucrării în cauză ne ajută, printre altele, să ajungem la concluzia că latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM se caracterizează, în primul rând, prin vinovăţie sub formă de intenţie directă; în afară de aceasta, la calificare este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate.

De asemenea, sprijinim punctul de vedere, exprimat în cadrul lucrării examinate, potrivit căruia scopul infracțiunii are un caracter obligatoriu în planul reținerii la calificare a uneia dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM. Or, în literatura de specialitate sunt exprimate și alte două opinii, pe care nu le susținem. În conformitate cu acestea, în planul reținerii la calificare a oricăreia dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM, au un caracter obligatoriu: 1) atât motivul infracțiunii, cât și scopul infracțiunii; 2) doar motivul infracțiunii.

Din aceeași lucrare rezultă că infracțiunile specificate la art.191 CP RM pot fi săvârșite numai de un funcționar sau de un alt salariat, care gestionează sau administrează bunurile din avutul proprietarului. Remarcăm că, în acest mod, se recurge la terminologia utilizată la caracterizarea subiectului infracțiunii de delapidare prevăzute la art.215^1 din Codul penal al României

din 21.06.1968 [47], precum și la art.295 din Codul penal al României din 17.07.2009 [48] (în continuare – CP Rom).

În cadrul analizei pe care o vom efectua în compartimentul 3.2 al tezei de față vom constata că la delapidare (art.295 CP Rom) temeiul posesiei legitime este un raport juridic de muncă, în timp ce la abuzul de încredere (art.238 CP Rom) acesta îl constituie un raport juridic de drept civil (cu titlu precar). Pentru comparație, se va putea vedea că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiul posesiei legitime îl constituie raporturile juridice de muncă, civile sau de altă natură. Din acest punct de vedere, infracțiunile specificate la art.191 CP RM se aseamănă doar în parte cu infracțiunea prevăzută la art.295 CP Rom. [188].

În același timp, în art.295 CP Rom se face distincție între termenii „gestionar" (care se referă la cel care vine în contact direct cu bunurile victimei) și „administrator" (care se referă la cel care are un contact posibil, virtual cu bunurile victimei). Întrucât în art.191 CP RM nu se face o asemenea distincție terminologică, în toate cazurile trebuie să vorbim despre calitatea specială de administrator (sau de administrator al băncii). Aceasta deoarece, în contextul infracțiunilor prevăzute la acest articol, bunurile sunt încredințate anume în administrarea făptuitorului. Totodată, trebuie să recunoaștem că, în ce privește subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, calitatea specială de administrator cunoaște două ipostaze. În ipostaza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, subiectul infracțiunii are un contact posibil, virtual cu bunurile victimei; în contrast, în cealaltă ipostază, subiectul infracțiunii vine în contact direct cu bunurile victimei. Din acest unghi, calitatea specială a subiectului infracțiunii prevăzute la art.295 CP Rom se aseamănă cu calitatea specială a subiectului infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Sub acest aspect, punctul de vedere exprimat în lucrarea pe care o analizăm este edificator pentru investigația noastră.

Din 2005 datează lucrarea elaborată de *S.Brînza, X.Ulianovschi, V.Stati* și alți autori [28].

Pentru teza de față comportă interes mai ales § 1 „Noțiunea și semnele sustragerii", § 2 „Circumstanțele agravante comune ale sustragerii" și § 7 „Delapidarea averii străine" din Secțiunea a II-a „Infracțiuni contra patrimoniului săvârșite prin sustragere" a Capitolului VII „Infracțiuni contra patrimoniului" al respectivei lucrări.

Printre altele, în cadrul lucrării analizate se afirmă: acțiunea prejudiciabilă în cazul delapidării averii străine (art.191 CP RM) este reprezentată de termenul „luare", nu de termenul „trecere". Această afirmație ne ajută să formulăm concluzia, potrivit căreia luarea, reprezentând acțiunea prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, poate să nu presupună deplasarea în spațiu a bunului victimei; scoaterea bunului din sfera de stăpânire a victimei poate avea un caracter doar juridic. Or, în condițiile în care bunurile victimei deja se

află în posesia legală a făptuitorului, acestuia îi poate fi mai propice nu să le deplaseze dintr-un loc în altul, ci să le departajeze juridic de restul bunurilor victimei.

Din aceeași lucrare aflăm că obiectul juridic special al infracţiunilor specificate la art.191 CP RM are un caracter multiplu; aceasta deoarece, în cazul acestor infracțiuni, printr-o singură acţiune (iar nu printr-un sistem de acţiuni, ca în cazul infracţiunilor complexe) se aduce atingere mai multor valori sociale speciale (şi, implicit, relaţiilor sociale aferente). Această poziție înlesnește analiza structurii și conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, pe care o efectuăm în compartimentul 2.1 al prezentei teze. De asemenea, prezintă valoare reliefarea condițiilor privind încredinţarea bunurilor victimei în administrarea subiectului respectivelor infracțiuni. Deși nu acceptăm *in toto* viziunea referitoare la aceste condiții, susținem concepția pusă la baza lor. Ca urmare, în compartimentul 2.1 al tezei de față relevăm cinci caracteristici obligatorii ale obiectului material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, caracteristici care rezultă din sintagma „încredințate în administrarea făptuitorului" utilizată în art.191 CP RM.

Tot din anul 2005 datează lucrarea aparținând lui *A.Barbăneagră, V.Berliba, C.Gurschi* și altor autori [9].

Este consemnabilă poziția enunțată în cadrul acestei lucrări cu privire la caracterul obligatoriu al mobilității bunurilor privite ca obiect material al infracţiunilor prevăzute la art.190 CP RM. Or, așa cum se va putea vedea în compartimentul 2.1 al prezentei teze, în literatura de specialitate există și opinii (pe care nu le susținem), în corespundere cu care obiectul material al respectivelor infracțiuni îl reprezintă bunurile străine mobile sau imobile. De asemenea, în practica judiciară autohtonă atestăm spețe în care se consideră că bunurile imobile pot reprezenta obiectul material al infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

De asemenea, în cadrul lucrării examinate se menționează că infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM presupun folosirea sau traficarea de bunuri pe care făptuitorul le administrează. Termenii „folosire" și „traficare" reflectă realitatea juridică reglementată de art.295 CP Rom. Din perspectiva art.191 CP RM, acești termeni caracterizează nu săvârșirea infracțiunii, ci epuizarea infracțiunii. Nu este exclus ca în cazul unor bunuri consumptibile, încredințate în administrarea făptuitorului, folosirea sau dispunerea ilegală de acestea să se caracterizeze prin spontaneitate. În aceste împrejurări, momentul de consumare a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM va coincide cu momentul de epuizare a acestora. Însă, chiar și în astfel de împrejurări, nu vom putea susține că respectivele infracțiuni se consumă în momentul folosirii sau dispunerii ilegale de bunurile victimei. Aceasta pentru că, în planul calificării oricărei infracțiuni, este relevant momentul de consumare, nu momentul de epuizare a acesteia.

În cele ce urmează vom supune analizei articolele științifice elaborate de *I.Zaporojan*, datând din anii 2005-2007 [239-246].

Acestea sunt consacrate investigării: obiectului şi subiectului infracțiunilor specificate la art.191 CP RM; etapelor activității infracționale în ipoteza acestor infracțiuni; disocierii infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM de infracțiunile conexe; aspectelor de drept comparat ale reglementărilor privitoare la infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

Inter alia, merită atenție următoarea teză pe care o expune I.Zaporojan: încredinţarea bunurilor are un temei de drept, şi nu unul de fapt; în aceste condiţii nu se mai poate afirma că încredinţarea bunurilor presupune exercitarea prerogativelor de către făptuitor, atunci când acesta stăpâneşte *de facto* bunurile. Menționăm că această teză ne-a influențat să ajungem la următoarea concluzie: în cazul în care funcţia de răspundere a făptuitorului, raporturile contractuale sau însărcinărea specială din partea făptuitorului nu presupun forma scrisă a încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, nu există niciun impediment în calea aplicării art.191 CP RM.

La fel, agreăm următoarea părere a lui I.Zaporojan: legiuitorul moldovean folosește drept interschimbabili termenii „însuşire” şi „sustragere”, ceea ce contravine canoanelor legisticii formale, conform cărora pe parcursul unui act legislativ aceeaşi noţiune trebuie redată printr-un singur termen. Confirmăm că la elaborarea dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM nu a fost respectată această regulă. Tocami de aceea, în compartimentul 2.2 al tezei de față propunem modificarea acestei dispoziții după cum urmează: sintagma „însușirea ilegală” să fie substituită prin cuvântul „sustragerea”.

O altă contribuție importantă a lui I.Zaporojan consistă în stabilirea momentului de consumare a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Din această perspectivă, I.Zaporojan are dreptate atunci când susține: în cazul luării fizice a bunurilor statice, singura lor ridicare de la locul în care se află încă nu semnifică consumarea sustragerii. Or, deoarece bunurile încredinţate se află pe un teritoriu păzit, posibilitatea reală de a le folosi sau a dispune de ele poate să apară numai în afara acestui teritoriu. În consecinţă, şi momentul de consumare a sustragerii bunurilor respective va coincide cu apariţia unei astfel de posibilităţi. Bunurile scoase din posesia legitimă pot să se găsească ascunse mult timp pe teritoriul păzit. Iată de ce poate exista un decalaj mare de timp între momentul de deposedare şi momentul de imposedare.

Drept urmare, în compartimentul 2.2 al prezentei teze afirmăm: în cazul bunurilor dinamice, vom fi în prezența așa-numitei „luări formale”. În opoziție, în cazul bunurilor statice, în mod necesar luarea trebuie să fie fizică, nu formală. Altfel infracțiunile specificate la art.191 CP RM nu-și vor găsi consumarea.

Totodată, nu putem susține propunerea lui I.Zaporojan de a exclude sintagma „abuz de încredere” din art.190 CP RM. O astfel de remaniere legislativă nu ar facilita în niciun fel delimitarea infracțiunilor prevăzute de acest articol de cele specificate la art.191 CP RM. În compartimentul 2.1 al tezei de față ne vom putea convinge că abuzul de încredere, în accepțiunea art.238 CP Rom, înseamnă altceva decât abuzul de încredere în accepțiunea art.190 CP RM. Din aceste considerente, abuzul de încredere în sensul art.190 CP RM nu poate fi „deplasat” în art.191 CP RM.

De asemenea, nu putem agrea următoarea opinie a lui I.Zaporojan: agravanta prevăzută la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM este aplicabilă în cazul în care autorul mediat săvârşeşte infracţiunea prin intermediul unei persoane iresponsabile. În analiza pe care o vom efectua în compartimentul 4.1 al prezentei teze vom prezenta suficiente argumente în favoarea ideii că circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM nu este operațională în următoarele două ipoteze: 1) infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârşită de o persoană având calitatea specială de administrator, împreună cu o persoană care nu are o asemenea calitate; 2) infracţiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM este comisă de o persoană având calitatea specială de administrator, prin intermediul unei persoane care nu are o astfel de calitate.

În alt context, la tema tezei se referă lucrarea aparținând autorilor *L.Gîrla* şi *Iu.Tabarcea*, ce datează din 2010 [319]. Manifestăm un interes firesc față de compartimentul 2.7 „Delapidarea averii străine” din § 2 „Infracțiuni contra petrimoniului săvârșite prin sustragere” din Capitolul VII „Infracțiuni contra patrimoniului” al respectivei lucrări.

Aderăm la opinia acestor doi autori, conform căreia obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Or, victima infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM are calitatea de posesor, şi anume – de posesor mijlocit. În aceste condiții, este corect a susține că, în principal, infracțiunile în cauză aduc atingere tocmai relaţiilor sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

La fel, susținem următoarea poziție exprimată în cadrul lucrării examinate: atunci când abuzul de putere sau abuzul de serviciu constituie „partea” în „întregul” reprezentat de infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, trebuie aplicate numai prevederile de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM; reieşind din regula de calificare fixată la art.118 CP RM, în acest caz nu este necesară calificarea suplimentară conform art.327 sau 335 CP RM ori art.312 din Codul contravențional. În mod regretabil, în practica judiciară nu întotdeauna este respectată această regulă: se consideră că faptele specificate la art.327 sau 335 CP RM ori la art.312 din Codul contravențional pot forma concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM.

Din anul 2011 datează lucrarea elaborată de *S.Brînza* şi *V.Stati* [30].

Nemijlocit la infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM se referă § 7 „Delapidarea averii străine" din Secţiunea II „Infracţiuni contra patrimoniului săvârşite prin sustragere" a Capitolului XVI „Infracţiuni contra patrimoniului" din lucrarea în cauză.

Din această lucrare aflăm, printre altele, că obiectul material al sustragerii, în general, şi al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, în particular, îl constituie bunurile care au o existenţă materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială şi cost determinat, fiind bunuri mobile şi străine pentru făptuitor. Această aserțiune ne determină să conchidem: în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii. În al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere.

Prezintă valoare științifică și o altă opinie enunțată de S.Brînza și V.Stati: încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificaţie juridică de manifestare a voinţei persoanei. Această opinie este consonantă cu cea pe care o exprimăm: în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie nu doar conforme cu legea. Ele mai trebuie să fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri.

Nu putem face abstracție nici de părerea exprimată de S.Brînza și V.Stati, potrivit căreia infracțiunile specificate la art.191 CP RM se consideră consumate din momentul în care făptuitorul obţine posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile altuia la propria sa dorinţă. Este de consemnat că, în ipoteza altor infracțiuni săvârșite prin sustragere, autorii nominalizați nu pun accentul pe acest aspect al ilegalității folosirii sau dispunerii de bunurile victimei. Aceasta ne ajută să demonstrăm, în compartimentul 2.1 al tezei de față, că specificul obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM („bunuri încredințate în administrarea făptuitorului") își lasă amprenta nu doar asupra calității speciale a subiectului infracțiunilor în cauză, dar și asupra momentului de consumare a acestora.

O altă publicaţie ştiinţifică la tema lucrării de faţă este cea aparținând lui *A.Zosim* și *C.Miron-Popa* elaborată în 2012 [337].

Nu putem fi de acord cu poziția acestor doi autori, conform căreia infracțiunile prevăzute la art.186 și 191 CP RM au același obiect juridic special. Or, obiectul juridic special este diferit pentru fiecare dintre infracțiunile prevăzute de Partea Specială a Codului penal. Particularitățile, legate de obiectul material și subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, nu pot să nu lase o amprentă asupra structurii și conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor în

cauză. Spre deosebire de obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.186 CP RM, obiectul juridic special al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM are un caracter multiplu, nu simplu. Nu este cu putință ca, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.186 CP RM, să fie lezate relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate sau relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu.

În același timp, salutăm punctul de vedere exprimat de A.Zosim și C.Miron-Popa vizând caracterul obligatoriu al mobilității bunurilor privite ca obiect material al infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. În compartimentul 2.1 al tezei de față această opinie contează în vederea formulării de argumente împotriva poziției doctrinare divergente, potrivit căreia bunurile mobile pot reprezenta obiectul material al sustragerii, în general, şi al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, în particular.

Următoarea publicaţie, la care ne vom referi, este articolul ştiinţific elaborat de *A.A. Slabcenko* în anul 2013 [434].

În această publicație nu poate fi trecută cu vederea următoarea opinie: etapa de tentativă începe din momentul obținerii de către făptuitor a posesiei ilegale asupra bunurilor victimei. Acest moment îl marchează: deplasarea bunurilor victimei dintr-un loc în altul; ascunderea bunurilor victimei în anumite locuri; scoaterea bunurilor victimei din locul în care se aflau etc. Este important ca astfel de acțiuni să nu fie condiționate de asigurarea administrării în bune condiții a bunurilor respective.

Considerăm elocvente aceste exemple prezentate de către A.A. Slabcenko. În același timp, nu putem să nu venim cu o obiecție: deposedarea, și nu imposedarea, este cea care marchează începutul etapei de tentativă în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Anume scoaterea ilegală a bunurilor din posesia victimei este cea care exprimă începutul executării laturii obiective a respectivelor infracțiuni. Această concluzie ne ajută să stabilim linia de demarcare dintre pregătirea de infracțiunile, prevăzute la art.191 CP RM, și tentativa la aceste infracțiuni.

În continuare, vom acorda atenţie lucrării avându-i ca autori pe *M.Poalelungi, I.Dolea, T.Vîzdoagă* și alții, care a apărut de sub tipar în 2013 [171].

Tocmai în această lucrare, pentru prima dată, S.Brînză afirmă: în art.191 CP RM, sub denumirea de delapidare a averii străine sunt reunite patru variante-tip de infracțiuni şi două variante agravate de infracțiuni. Pe bună dreptate, dânsul accentuează: la lit.c) alin.(2) și la alin.(4) şi (5) art.191 CP RM sunt specificate nu circumstanțele agravante ale infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM. De fapt, la alin.(1) și lit.c) alin.(2) și la alin.(4) şi (5) art.191 CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs.

Considerăm această luare de poziție extrem de importantă în vederea stabilirii cu precizie a conținutului legal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

În acest context, S.Brînză susține, just, că, în situația infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM, urmările prejudiciabile constau în prejudiciul patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale şi care nu are un caracter considerabil. Implicit, aceasta confirmă următoarele: nu există o componență „de bază" de delapidare a averii străine care ar consta în însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, componență care: 1) nu ar presupune producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv având o mărime concretă *și* 2) pe care s-ar grefa în calitate de circumstanțe agravante: a) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii mici; b) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime este între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale; c) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii considerabile); d) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii mari; e) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii deosebit de mari.

La fel de importante sunt și alte aserțiuni expuse de S.Brînza, în vederea delimitării infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, atât între ele, cât și în raport cu fapta specificată la art.105 din Codul contravențional: la momentul săvârşirii faptei, mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM trebuie să depăşească 25 unităţi convenţionale. În caz contrar, răspunderea se va aplica în baza art.105 din Codul contravenţional. În același timp, mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM nu poate să depăşească 2500 unităţi convenţionale. Altfel, răspunderea se va aplica în conformitate cu alin.(4) art.191 CP RM. Nu în ultimul rând, prejudiciul cauzat prin infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM nu poate să aibă un caracter considerabil. În caz contrar, calificarea se va face potrivit lit.c) alin.(2) art.191 CP RM.

Din 2015 datează lucrarea ai cărei autori sunt *S.Brînza* și *V.Stati* [34, p.918-919]. Un interes aparte pentru teza noastră prezintă § 7 „Delapidarea averii străine" din Secţiunea II „Infracţiuni contra patrimoniului săvârşite prin sustragere" a Capitolului XVI „Infracţiuni contra patrimoniului" din respectiva lucrare.

Elementul de noutate al lucrării în cauză îl reprezintă analiza infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM. Precizăm că alineatul (2^1) a apărut în art.191 CP RM ca urmare a adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova, la 25.07.2014, a Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [155]. În scopul stabilirii înțelesului noțiunii „administrator al băncii", care desemnează subiectul infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM, se apelează la prevederile: Legii instituţiilor financiare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la

21.07.1995 [144]; Hotărârii Băncii Naționale a Moldovei (BNM) privind aprobarea Regulamentului cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii, nr.134 din 01.07.2010 [122]. Aceste demersuri contribuie substanțial la identificarea esenței juridice a infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM, în particular, şi a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, în general.

1.2. Analiza materialelor ştiinţifice publicate în alte state

În cele ce urmează, un spaţiu aparte vom acorda analizei materialelor ştiinţifice la tema tezei publicate în străinătate.

Vom începe această analiză cu publicația elaborată de *A.V. Șulga*, datând din 2000 [488].

Nu sprijinim opinia acestui autor, potrivit căreia obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.160 din Codul penal al Federației Ruse (corespondent cu art.191 CP RM) îl reprezintă bunurile străine mobile sau imobile. Infracțiunile specificate la art.191 CP RM fac parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere. De aceea, nu există niciun temei de a devia de la axioma, potrivit căreia obiectul material al sustragerii, indiferent de forma pe care o adoptă, îl pot consitui doar bunurile mobile. Numai astfel de bunuri pot constitui obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

În același timp, A.V. Șulga are dreptate atânci când opinează că bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt nu doar bunurile transmise acestuia în baza unui document, ci și bunurile transmise fără o perfectare documentară (de exemplu, în cazul executării obligațiilor de muncă, al încheierii unor contracte de drept civil în formă verbală etc.). Această opinie este divergentă în raport cu opinia doctrinară, conform căreia bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise în baza unui document, în vederea deservirii, utilizării sau gestionării acestora. Această din urmă opinie nu poate fi susținută: așa cum se va putea vedea în compartimentul 2.1 al tezei de față, forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară. Forma scrisă este necesară doar atunci când o cere legea.

La fel, ne raliem punctului de vedere al lui A.V. Șulga care se pronunță împotriva excluderii sintagmei „abuz de încredere” din dispoziția ce stabilește răspunderea pentru infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie. A.V. Șulga menționează, cu drept cuvânt, că, în cazul acestor infracțiuni, intenția de a sustrage apare până la sau în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor; în opoziție, în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, intenția de a sustrage apare după acest moment. De aceea, în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor acesta nu abuzează de încrederea victimei.

Punctul de vedere în cauză ne ajută să ajungem la următoarea concluzie: nu este oportună excluderea sintagmei „abuz de încredere” din dispoziția art.190 CP RM. O astfel de remaniere legislativă nu ar facilita delimitarea infracțiunilor prevăzute de acest articol de cele reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. În contextul legii penale a Republicii Moldova, abuzul de înredere caracterizează infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie, nu infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

Din 2002 datează lucrarea avându-l ca autor pe *O.Pop,* la care ne vom referi în continuare [172].

Una dintre pozițiile acestuia (în cazul în care ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova) ar avea următorul conținut: în situația infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, limita de jos a tentativei constă în începerea acțiunii de însușire ilegală. De exemplu, așezarea unor mărfuri într-un loc pe unde ar putea fi ușor scoase din unitatea în care activează făptuitorul (la poarta unității, pe lângă un zid peste care ar urma să fie aruncate etc.) constituie început de executare.

Ne raliem acestei poziții. Ea ne ajută să stabilim linia de demarcare dintre pregătirea de infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM și tentativa la aceste infracțiuni.

În altă privință, O.Pop afirmă: simpla presupunere că lipsa unui bun s-ar datora unei sustrageri nu constituie o dovadă a legăturii cauzale între pretinsa sustragere și acea lipsă. Pentru existența legăturii cauzale este imperios să se facă o verificare de fapt; simpla verificare scriptică nu dovedește că realitatea este aceeași. Această afirmație diferă de opinia doctrinară, conform căreia legătura cauzală rezultă *ex re*, adică din însăși desfășurarea acțiunii.

Considerăm că părerea expusă de O.Pop atestă importanța determinării legăturii cauzale dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. În analiza pe care o vom efectua în compartimentul 2.2 al prezentei teze această părere va fi confirmată prin unele sentințe și decizii privitoare la aplicarea art.191 CP RM.

Sub un alt aspect, O.Pop opinează: mobilul (adică motivul) infracțiunii poate folosi la dimensionarea mai bună a pericolului social al faptei, la individualizarea judiciară a pedepsei. Suntem de acord și cu această opinie. În același timp, este necesar să precizăm că, în planul calificării faptelor în baza art.191 CP RM, motivul de cupiditate nu are un caracter obligatoriu. Nu același lucru se poate susține despre scopul de cupiditate. Lipsa acestuia semnifică lipsa temeiului de calificare a faptei conform art.191 CP RM.

Lui *I.O. Selivanov* îi aparţine o lucrare ce datează din 2002 [429].

Din punctul de vedere al acestui autor, obiectul juridic special al sustragerii presupune prezența unui substrat material, și anume – a bunurilor cu privire la care se constituie anumite

împuterniciri. Examinarea acestui punct de vedere prin prisma prevederilor art.191 CP RM ne permite să conchidem că, în cazul infracțiunilor prevăzute la acest articol, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii; în al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere (care sunt specificate la art.186-188, 190 și 192 CP RM).

De asemenea, I.O. Selivanov consideră că, în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, bunurile străine sunt transmise în proprietatea făptuitorului. În opoziție, în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, bunurile străine i se transmit făptuitorului cel mult în vederea gestionării operative, a expedierii, păstrării etc.

Această opinie (deși provoacă anumite rezerve) demonstrează cu prisosință inoportunitatea excluderii sintagmei „abuz de încredere" din dispoziția art.190 CP RM. Or, în contextul legii penale a Republicii Moldova, abuzul de înredere caracterizează infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie, nu infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

În alt context, I.O. Selivanov susține că, de cele mai multe ori, infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine sunt comise cu intenție premeditată. În astfel de cazuri, intenția de a săvârși infracțiunea și însăși infracțiunea sunt decalate, iar în respectivul interval de timp făptuitorul meditează asupra circumstanțelor și condițiilor în care va fi comisă infracțiunea.

Într-adevăr, mecanismul de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM comportă suficiente diferențe față de mecanismul de comitere a infracțiunilor prevăzute la art.186, 187, 188 sau 192 CP RM. Cu toate acestea, nu putem exclude cu totul posibilitatea manifestării intenției subite de a săvârși infracțiunile specificate la art.191 CP RM.

Nu în ultimul rând, I.O. Selivanov ne ajută să stabilim criteriile de disociere a infracțiunilor prevăzute la art.186 și 191 CP RM: subiectul infracțiunilor, reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, poate avea doar acces la bunurile pe care le sustrage. Aceasta presupune prezența a cu totul altor condiții decât cele implicând încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului.

În acest fel, în compartimentul 3.2 al prezentei teze putem ajunge la următoarea concluzie: raportul juridic (care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase) dintre făptuitor și victimă, privit ca situație-premisă pe care sunt construite infracțiunile specificate la art.191 CP RM, presupune ieșirea acestor bunuri din posesia nemijlocită a victimei. Drept urmare, subiect al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. Respectiv,

victima acestor infracțiuni, care ia parte la același raport juridic, este posesorul mijlocit al bunurilor sustrase.

În continuare, vom acorda atenţie lucrării lui *O.V. Belokurov*, care a apărut de sub tipar în 2003 [285].

După O.V. Belokurov, la etapă de pregătire de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine făptuitorul poate: folosi anumite documente false în vederea înlesnirii sau ascunderii sustragerii; întocmi orarele de serviciu ale unor persoane „utile" care l-ar putea ajuta pe făptuitor să comită mai ușor sustragerea; studia particularitățile regimului de funcționare a întreprinderii la care este angajat făptuitorul, precum și a agenților de pază angajați la aceeași întreprindere; schița proiecte de ordine sau dispoziții care i-ar asigura făptuitorului scoaterea ilegală a bunurilor, încredințate lui în administrare, în afara teritoriului întreprinderii etc. Un interes mai mare suscită ipoteza folosirii de către făptuitor a unor documente false în vederea înlesnirii sau ascunderii uneia dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM.

Ideea conturată de O.V. Belokurov ne determină să afirmăm că, în cazul acestor infracţiuni, făptuitorul poate folosi documentele false nu în scopul sustragerii, ci exclusiv în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre aceste infracțiuni. În compartimentul 2.2 al tezei de față vom argumenta că atât pregătirea de una din infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, cât și infracțiunea specificată la art.361 CP RM, urmează a fi reținute la calificare în situația în care, înainte de a comite una din infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, făptuitorul foloseşte documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre aceste infracțiuni. Totuși, precizăm că această soluție de calificare este admisibilă doar în condițiile în care, înainte de comiterea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, făptuitorul nu s-a limitat doar la a folosi documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii. Mai este necesar ca făptuitorul să fi îndeplinit acțiuni de altă natură care să intre sub incidența art.26 CP RM (de exemplu, să se fi înțeles în prealabil cu alte persoane în vederea săvârșirii uneia dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM). În lipsa acestor condiții, răspunderea se va aplica doar în baza art.361 CP RM.

În compartimentul 2.2 al acestei teze astfel de idei ne îndeamnă să conchidem că documentele – oficiale sau neoficiale – false nu pot fi folosite în contextul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

Continuăm analiza materialelor ştiinţifice la tema studiului nostru cu articolul științific elaborat de *M.Popescu* și *F.Popa* [173].

Printre altele, acești autori consideră că bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt nu doar bunurile transmise acestuia în baza unui document, dar și bunurile transmise fără o

perfectare documentară (de exemplu, în cazul executării obligațiilor de muncă, al încheierii unor contracte de drept civil în formă verbală etc.).

Fiind de acord cu această viziune, reafirmăm că, în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară. Forma scrisă este necesară doar atunci când o cere legea.

Referindu-se la infracțiunile corespondente cu cele specificate la art.191 CP RM prevăzute de legea penală maghiară, M.Popescu și F.Popa susțin: terța persoană, care nu are nicio legătură cu bunul încredințat făptuitorului, dar care îl ajută la însușirea fără drept, este considerată complice.

Pe această cale deducem că cel care nu are calitatea specială de administrator nu poate fi (co)autor al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Acțiuni de genul folosirii unui document fals sau al falsificării unor informații depășesc latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În contextul respectivelor infracțiuni, asemenea acțiuni constituie nu (co)autoratul, ci complicitatea.

În alt registru, interesează un alt punct de vedere exprimat de M.Popescu și F.Popa. Dacă acest punct de vedere ar fi adaptat cadrului reglementar din Republica Moldova, el ar avea următorul conținut: nu contează în folosul cui urmează să fie trecute bunurile sustrase. Este la discreţia făptuitorului să dispună aşa cum îşi doreşte de bunurile care au aparţinut victimei. Este posibilă comiterea sustragerii în scopul transmiterii bunurilor unor terţe persoane dintr-un sentiment de gratitudine faţă de acestea, în vederea achitării către ele a datoriilor nestinse etc. Şi în acest caz sustragerea este comisă în scop de cupiditate (la concret – în scop de înavuţire a unor terţe persoane), deoarece, văzându-se în postura de pretins proprietar, făptuitorul nu face decât să realizeze atributul de dispoziţie care derivă din dreptul de proprietate. În ipoteza dată, chiar dacă făptuitorul urmăreşte scopul de cupiditate, el nu urmăreşte totuşi să obţină profitul pentru sine personal.

Acest punct de vedere ne permite să afirmăm, în compartimentul 3.1 al prezentei teze, că, în vederea stabilirii înțelesului pe care noțiunea „scopul de cupiditate” îl are în contextul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, trebuie să ne intereseze nu atât cine anume urmează să beneficieze de calitățile utile ale bunurilor sustrase. Importante sunt alte aspecte, anume: 1) victima a fost privată de posibilitatea de a-și exercita efectiv atributele ce derivă din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrare; 2) în consecință, făptuitorul a obținut posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile victimei.

În altă ordine de idei, luăm în vizor autoreferatul tezei de doctor susţinute în 2003 de către *N.D. Eriaşvili* [491].

Susținem opinia acestui autor, potrivit căreia bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise – benevol și în ordinea stabilită de lege – de către proprietar sau de către un alt posesor către o terță persoană, în vederea îndeplinirii asupra lor a unor acțiuni relevante sub aspect juridic. În compartimentul 2.1 al acestei teze, respectiva opinie ne ajută să conchidem: este important ca temeiul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului să fie unul conform cu legea. La rândul său, această concluzie va servi ca premisă pentru formularea alteia: în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie nu doar conforme cu legea. Ele mai trebuie să fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri.

De asemenea, ne raliem poziției lui N.D. Eriașvili, atunci când acest autor evocă obținerea de către făptuitor a posibilității de a dispune de bunurile victimei ca de ale sale proprii. Această poziție ne ajută să demonstrăm, în compartimentul 2.2 al prezentei teze, că specificul obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM („bunuri încredințate în administrarea făptuitorului") își lasă amprenta nu doar asupra calității speciale a subiectului infracțiunilor în cauză, ci și asupra momentului de consumare a acestor infracțiuni. La fel, poziția în cauză a lui N.D. Eriașvili constituie un imbold pentru următoarea afirmație pe care o facem în același compartiment al tezei de față: în situația infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, momentul de consumare trebuie particularizat în funcție de locul în care bunurile, încredinţate în administrarea făptuitorului, se află la momentul sustragerii.

Totodată, nu putem fi de acord cu afirmația aceluiași autor, potrivit căreia este inutilă includerea, printre semnele constitutive ale noţiunii de sustragere, a caracterului ilegal al luării. În compartimentul 2.2 al tezei noastre vom prezenta suficiente argumente în sprijinul ideii că mențiunea referitoare la caracterul ilegal al luării nu depășește necesarul. În cazul tuturor infracțiunilor săvârșite prin sustragere (inclusiv al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM), ilegalitatea luării rezidă atât în lipsa a unor temeiuri legale, cât şi a consimţământului victimei de a scoate bunul din posesia acesteia și a-l trece în posesia ilegală a făptuitorului.

De asemenea, nu agreăm propunerea lui N.D. Eriașvili de a „materializa" dreptul asupra bunurilor victimei, prin recunoașterea în calitate de obiect material al escrocheriei a documentelor care confirmă respectivul drept. În compartimentul 2.2 al prezentei teze vom argumenta că nici documentele asupra bunurilor încredinţate în administrarea făptuitorului, nici dreptul asupra unor asemenea bunuri nu pot constitui obiectul (i)material al infracțiunilor specificate la art.190

CP RM. Cu atât mai puțin, ele nu pot reprezenta obiectul (i)material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

O altă publicaţie ştiinţifică relevantă este autoreferatul tezei de doctor în drept susținute de către *O.I. Godunov* în anul 2005 [316].

Suntem de acord cu următoarea părere a acestui autor: sub incidenţa noţiunii „folosirea situaţiei de serviciu" nu intră folosirea relaţiilor de rudenie, de afinitate sau de amiciţie, atunci când acestea nu au legătură cu funcţia ocupată. Precizăm că respectiva părere este susținută în pct.18 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004 [138]. În ce ne privește, în compartimentul 4.2 al acestei teze vom arăta că, în sensul lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, situația de serviciu trebuie să izvorască din raporturile de subordonare, de control, colaborare, îndrumare, supraveghere etc., prevăzute de lege sau în baza legii. Raporturile, care nu au o legătură cauzală cu funcţia ocupată de făptuitor, nu se pot afla la baza folosirii situaţiei de serviciu. Iată de ce, lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu poate fi aplicată în cazul în care făptuitorul: 1) are calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; 2) cu toate acestea, nu-și folosește situația de serviciu.

Ne exprimăm sprijinul pentru o altă idee emisă de O.I. Godunov. Dacă această idee ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova, ea ar avea următorul conținut: în cazul infracţiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.190 CP RM, situaţia de serviciu este folosită pentru realizarea înşelăciunii sau a abuzului de încredere. Anume faţă de acestea din urmă este subsidiară folosirea situaţiei de serviciu. Dacă ar fi subsidiară faţă de sustragere, am fi nevoiţi să aplicăm art.191 CP RM. Pentru că altfel şi-ar pierde sensul, ar dispare din tablou înşelăciunea sau abuzul de încredere.

În compartimentul 4.2 al prezentei teze, ideea enunțată mai sus ne permite să conchidem: lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată doar atunci când cel care-și folosește situația de serviciu are nu doar 1) calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, ci și 2) calitatea specială de administrator. În lipsa celei de-a doua calități speciale răspunderea se va aplica potrivit altor norme (de exemplu, potrivit lit.d) alin.(2) art.190 CP RM).

Nu poate să nu fie agreată o altă viziune a lui O.I. Godunov. În cazul în care aceasta ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova, ea ar avea următorul conținut: infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate forma doar concurs real cu una din faptele specificate la art.327 sau 335 CP RM ori la art.312 din Codul contravențional; într-un asemenea

caz, nu este posibil concursul ideal. Consemnăm că în doctrina penală este exprimată o opinie divergentă: aplicarea lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu exclude aplicarea art.327 sau 335 CP RM ori a art.312 din Codul contravenţional. De asemenea, în practica judiciară atestăm uneori aplicarea exclusivă a art.327 sau 335 CP RM ori a art.312 din Codul contravențional în ipoteza în care însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrarea făptuitorului, este săvârșită cu folosirea situației de serviciu.

Nu în ultimul rând, reținem un alt punct de vedere valoros exprimat de O.I. Godunov: grupul criminal organizat se distinge nu pur și simplu prin înțelegerea prealabilă de a comite infracțiuni; acest grup presupune organizarea prealabilă a celor care-l alcătuiesc. Într-adevăr, așa cum se va putea vedea în compartimentul 4.3 al prezentei teze, este indispensabil ca persoanele care constituie grupul criminal organizat să se organizeze în prealabil. Or, existența unei simple înțelegeri prealabile între coautori poate caracteriza circumstanța agravantă specificată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Pentru circumstanța agravantă consemnată la alin.(3) art.191 CP RM nu este suficientă înțelegerea prealabilă dintre membrii grupului criminal organizat de a comite infracțiuni. Este necesar ca până la comiterea primei dintre infracțiunile preconizate cei care au decis să constituie grupul criminal organizat să alcătuiască un tot unitar sub aspect obiectiv și subiectiv.

Din 2008 datează autoreferatul tezei de doctor în drept susținute de către *D.Iu. Skripnikov* [433].

Nu putem accepta următoarea poziție a acestui autor: relațiile sociale cu privire la proprietate constituie obiectul juridic principal al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Considerăm că, din perspectiva legii penale ruse, această poziție presupune confundarea obiectului juridic generic al respectivelor infracțiuni cu obiectul juridic principal al acestora. Din perspectiva legii penale autohtone, este de menționat că nu proprietatea, ci patrimoniul constituie valoarea socială fundamentală apărată împotriva infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în particular, și infracțiunilor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal, în general.

La fel, nu putem susține următoarea opinie enunțată de D.Iu. Skripnikov: obiectul juridic secundar al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine îl formează relațiile sociale cu privire la administrația publică, precum și la normala funcționare a autorităților administrației publice centrale sau locale, a organizațiilor comerciale sau de alt gen. Considerăm că o astfel de opinie nu ia în considerare că ipoteza de folosire a situației de serviciu are un caracter circumstanțial (și nu obligatoriu). În art.160 din Codul penal al Federației Ruse [463] (corespondent cu art.191 CP RM) această ipoteză apare ca circumstanță agravantă a

infracțiunii. Așa cum vom vedea în compartimentul 2.1 al tezei de față, în conjunctura legii penale a Republicii Moldova situația este asemănătoare.

În același timp, ne raliem următoarei păreri a lui D.Iu. Skripnikov: bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt nu doar bunurile transmise acestuia în baza unui document, dar și bunurile transmise fără o perfectare documentară. Această părere se opune unei alteia, exprimate în teoria dreptului penal: bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise în baza unui document, în vederea deservirii, utilizării sau gestionării acestora. În compartimentul 2.1 al prezentei teze vom argumenta că forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară.

De asemenea, susținem viziunea autorului precitat, conform căreia, în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, intenția de a sustrage apare până la sau în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor; în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, intenția de a sustrage apare după acest moment. De aceea, în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor, acesta nu abuzează de încrederea victimei.

Desigur, acesta nu este singurul criteriu de delimitare a infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Totuși, criteriul propus de D.Iu. Skripnikov ne-a determinat în mare parte să respingem (în compartimentul 2.1 al tezei de față) propunerea formulată de unii doctrinari de a fi exclusă sintagma „abuz de încredere” din dispoziția care stabilește răspunderea pentru infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie.

Următoarea publicaţie ştiinţifică, pe care o consemnăm, aparţine autorilor *S.V. Borisov* şi *E.R. Hakimova* şi datează din 2010 [289].

Trebuie remarcat următorul punct de vedere al acestor doi autori: la momentul săvârşirii infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine făptuitorul deține dreptul de posesie asupra bunurilor încredinţate. În compartimentul 3.2 al prezentei teze, respectivul punct de vedere facilitează identificarea următoarelor condiții pe care le îndeplinește administratorul în sensul art.191 CP RM: 1) împreună cu victima infracțiunii, ia parte la un raport juridic care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase. Acest raport juridic presupune ieșirea respectivelor bunuri, înainte de comiterea infracțiunii, din posesia nemijlocită a victimei; 2) la momentul săvârșirii infracțiunii, este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. Respectiv, victima infracțiunii, care ia parte la același raport juridic, este posesorul mijlocit al bunurilor sustrase.

Nu poate fi trecută cu atenția o altă opinie a lui S.V. Borisov și E.R. Hakimova: raportarea infracțiunilor, reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, la infracțiunile patrimoniale exprimă o trăsătură importantă a acestor infracțiuni: bunurile reprezintă obiectul material al

respectivelor infracțiuni; drept urmare, în ipoteza în care infracțiunile nu presupun influențarea nemijlocită infracțională asupra unor bunuri, acestea nu pot constitui infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. În compartimentul 2.1 al tezei noastre, examinarea acestei opinii prin prisma prevederilor art.191 CP RM ne permite să conchidem că, în cazul infracțiunilor prevăzute la acest articol, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii; în al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere.

De asemenea, sprijinim afirmația lui S.V. Borisov și E.R. Hakimova, potrivit căreia doar la prima vedere, în rezultatul comiterii sustragerii, făptuitorul obține dreptul de proprietate. Or, dreptul de proprietate nu poate fi obținut în urma dobândirii ilicite a bunurilor. Posesia legitimă, pe care o exercită făptuitorul, nu se poate transforma în proprietate ilicită. În contextul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, scopul de cupiditate exprimă aceea că făptuitorul urmăreşte să obţină, pe cale ilegală, posibilitatea reală de a poseda, folosi şi dispune de bunurile victimei ca şi cum acestea ar fi bunurile lui. Din această caracteristică a scopului de cupiditate derivă concluzia pe care o formulăm în compartimentul 2.1 al tezei de față: după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, victima își păstrează dreptul de proprietate asupra acestora. Or, intenția făptuitorului este de a se comporta ca un adevărat proprietar; în același timp, convertirea posesiei legitime în una nelegitimă este factorul care nu-i permite făptuitorului să fie proprietar.

Încheiem analiza materialelor ştiinţifice la tema lucrării cu articolul științific al lui *C.Duvac*, care datează din 2012 [118].

Acest autor înlesnește argumentarea pe care o aducem următoarei afirmații: bunurile care constituie obiectul contractelor (de exemplu, de comodat, locațiune sau leasing) pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Or, din art.859, 875 și 923 din Codul civil reiese că aceste contracte nu sunt translative de proprietate.

Or, din opinia exprimată de C.Duvac reiese că nu este subiect al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine debitorul care a luat cu împrumut de la cineva o anumită sumă de bani. Mai mult, acest autor identifică soluția de calificare pentru ipoteza pe care o enunță: refuzul de a restitui o sumă împrumutată nu constituie infracțiunea de abuz de încredere, cu motivarea că în cazul împrumutului de consumație, care se referă la bunuri consumabile, odată cu acestea se transmite și dreptul de proprietate asupra lor, ceea ce determină, în cazul refuzului restituirii la scadență a împrumutului, naşterea unui litigiu civil și nu aplicarea art.238 din noul Cod penal. Prin urmare, în cazul unui împrumut, abuzul de încredere nu poate fi comis decât în situația unui contract de comodat.

Deosebit de valoroasă este poziția lui C.Duvac care ne ajută să înțelegem de ce abuzul de încredere, în accepțiunea art.238 CP Rom, înseamnă altceva decât abuzul de încredere în accepțiunea art.190 CP RM: abuzul de încredere (art.238 CP Rom) presupune că bunul de care dispune subiectul activ să fi intrat în posesia lui pe baza unui titlu, derivând dintr-un raport juridic preexistent (contract de depozit, transport, comodat, gaj, credit etc.), și nu ca urmare a unei induceri în eroare a subiectului pasiv.

Raportându-ne la conjunctura legii penale autohtone, remarcăm că – în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere – înainte de comiterea infracțiunii, făptuitorul nu este posesorul legitim al bunurilor pe care le sustrage. În contrast, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, înainte de a comite sustragerea, făptuitorul are calitatea de posesor legitim al bunurilor. În mare parte tocmai datorită acestor argumente, nu considerăm oportună excluderea sintagmei „abuz de încredere" din dispoziția art.190 CP RM.

O altă părere a lui C.Duvac (în cazul în care ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova) ar avea următorul conținut: în situația infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, specificul laturii obiective este condiționat, în principal, de calitatea specială a subiectului infracțiunii.

Bineînțeles, fiecare dintre infracțiunile săvârșite prin sustragere are un anumit specific. În acest plan, nu constituie excepții nici infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Însă, dincolo de nuanțele individuale inerente ce caracterizează fiecare dintre infracțiunile săvârșite prin sustragere, în toate cazurile termenul „luare" își va păstra semnificația relevată mai sus, presupunând îmbinarea actului extinctiv și a celui achizitiv. În acest mod, în compartimentul 2.2 al prezentei teze ajungem la concluzia că luarea, reprezentând fapta prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, poate să nu presupună deplasarea în spațiu a bunului victimei. Scoaterea bunului din sfera de stăpânire a victimei poate avea un caracter doar juridic. În condițiile în care bunurile victimei deja se află în posesia legală a făptuitorului, acestuia îi poate fi mai propice nu să le deplaseze dintr-un loc în altul, ci să le departajeze juridic de restul bunurilor victimei.

Din anul 2013 datează o publicație avându-l ca autor pe *V.Cioclei* [39].

Potrivit acestui autor, nu întotdeauna proprietarul este cel direct afectat în rezultatul săvârșirii infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Sprijinind o asemenea abordare, în compartimentul 2.1 al tezei de față argumentăm că nu există temeiuri de a-l considera doar pe proprietar victimă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Oricare alt posesor, care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în admi-

nistrare, poate fi victimă a respectivelor infracțiuni. În același făgaș, conchidem că obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile, nu relațiile sociale cu privire la proprietatea asupra acestora.

În altă privință, din analiza efectuată de V.Cioclei reiese că, în conjunctura Codului penal român din 17.07.2009, infracțiunile de abuz de încredere (art.238), de gestiune frauduloasă (art.242) și de delapidare (art.295) (care comportă cele mai mari similitudini cu infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM) ar avea ca obiect juridic special (principal) relațiile sociale cu privire la minimul necesar de încredere.

În niciun caz nu considerăm incorectă această opinie. Pur și simplu, ea este potrivită contextului reglementar din România, nu însă și concepției promovate în legea penală autohtonă. Pe cale de consecință, în compartimentul 2.1 al tezei de față demonstrăm că infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM nu fac parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin fraudă. Pe bună dreptate, nici măcar infracțiunile specificate la art.190 CP RM nu pot fi incluse în rândul unor astfel de infracțiuni. Ca și infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, ele sunt incluse în rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere. Aceasta întrucât acțiunea principală din cadrul faptei prejudiciabile (și nu acțiunea adiacentă din cadrul acesteia) trebuie să fie criteriul de clasificare a infracțiunilor pluriobiectuale specificate în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova.

În alt registru, în analiza pe care o realizăm în compartimentul 3.2 al tezei noastre, V.Cioclei ne ajută să răspundem la următoarea întrebare: pot oare subiecții infracțiunilor specificate la art.191 CP RM să exercite funcţii cu caracter pur tehnic? Referindu-se la situația-premisă pe care este construită infracțiunea de abuz de încredere prevăzută de legea penală română (infracțiune asemănătoare în multe privințe cu infracțiunile specificate la art.191 CP RM), acest autor susține, just: prin deținerea bunului trebuie să se înțeleagă dreptul de a stăpâni un bun în numele altuia; în același timp, trebuie de avut în vedere faptul că deținerea bunului, ca situație juridică, nu trebuie confundată cu simpla deținere fizică a bunului, în afara unui raport juridic. Așadar, preexistența unui raport juridic (care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase) dintre făptuitor și victimă este caracteristică pentru infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, nu pentru cele specificate la art.186 CP RM. Funcţiile cu caracter pur tehnic pot fi exercitate de cei care comit infracțiunile prevăzute la art.186 CP RM. În legătură cu munca pe care o prestează, aceștia pot avea doar acces la bunurile pe care le sustrag. Nu este posibil ca astfel de bunuri să le fi fost încredințate în administrare.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Făcând o concluzie generală pe marginea materialelor ştiinţifice examinate în compartimentele **1.1.** și **1.2.**, deducem:

1) Printre oamenii de știință care au cercetat problema răspunderii penale pentru delapidarea averii străine se numără: A.Borodac, S.Brînza, L.Gîrla, C.Miron-Popa, A.Slabcenco, V.Stati, Iu.Tabarcea, N.Ursu, I.Zaporojan, A.Zosim (*Republica Moldova*); V.Cioclei, C.Duvac, O.Pop, F.Popa, M.Popescu (*România*); O.V. Belokurov, S.V. Borisov, O.I. Godunov, N.D. Eriaşvili, I.O. Selivanov, D.Iu. Skripnikov, E.R. Hakimova, A.V. Şulga (*Federaţia Rusă*) etc. Lucrările acestor autori consacraţi reprezintă baza teoretică a investigaţiei. Prezenta lucrare vine să întregească studiile întreprinse anterior în domeniu, evidenţiind unele tendinţe şi aspecte noi, specifice pentru etapa actuală de dezvoltare a societăţii.

2) Contribuția adusă de autorii nominalizați mai sus ne-a fost de un real folos în planul formulării mai multor concluzii de o deosebită importanță pentru studiul de față: a) nu proprietatea, ci patrimoniul constituie valoarea socială fundamentală apărată împotriva infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, în particular, și infracțiunilor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal, în general; b) nu există niciun temei de a devia de la axioma, potrivit căreia obiectul material al sustragerii, indiferent de forma pe care o adoptă, îl pot consitui doar bunurile mobile; c) bunurile care constituie obiectul contractelor (de exemplu, de comodat, locațiune sau leasing) pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Or, din art.859, 875 și 923 din Codul civil reiese că aceste contracte nu sunt translative de proprietate; d) forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară. Forma scrisă este necesară doar atunci când o cere legea etc.

3) Cu toate acestea, în literatura de specialitate autohtonă şi străină problemelor privind răspunderea penală pentru delapidarea averii străine nu întotdeauna li s-a acordat o atenţie corespunzătoare, iar materialele ştiinţifice publicate la tema tezei încă sunt numeric reduse, având o conotaţie preponderent exegetică şi critică.

4) Monitorizarea gradului de studiere a temei investigate ne permite să afirmăm că nivelul de elaborare a concepţiei privind răspunderea pentru infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM nu poate fi recunoscut pe deplin satisfăcător. Această stare de lucruri are următoarele cauze: nu au fost suficient relevate trăsăturile caracteristice ale obiectului juridic şi ale obiectului material în cazul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM; nu au fost stabilite pe deplin notele distinctive ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM; nu a fost efectuată o demonstrare destul

de convingătoare a faptului că infracțiunile specificate la art.191 CP RM sunt infracțiuni săvârșite prin sustragere etc.

5) Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în elaborarea instrumentarului de interpretare a dispozițiilor art.191 CP RM, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii şi practicienii din domeniul dreptului penal a condițiilor de aplicabilitate a acestui articol, în vederea calificării corecte a faptelor în baza art.191 CP RM.

6) Direcţiile de soluţionare a acestei probleme sunt orientate spre aprofundarea concepţiei de aplicare a răspunderii pentru infracţiunile specificate la art.191 CP RM în condiţiile în care apărarea penală a patrimoniului capătă noi valențe pe fondul dificultăților legate de depășirea crizei social-economice și al tergiversării implementării reformelor structurale asumate de autoritățile din Republica Moldova. De asemenea, direcţiile de soluţionare a problemei științifice importante rezidă în identificarea vulnerabilităților ce caracterizează actualul sistem de apărare penală a ordinii de drept împotriva infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM, urmând a fi recomandate măsuri menite să optimizeze reglementările în materie.

În acest sens, ne propunem să realizăm următoarele: analiza concepţiilor, viziunilor, tezelor teoretico-ştiinţifice ale oamenilor de ştiinţă atât din Republica Moldova, cât şi din alte state, referitoare la infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine; cercetarea practicii judiciare în materia aplicării art.191 CP RM; elucidarea locului infracțiunilor specificate la art.191 CP RM în sistemul infracțiunilor contra patrimoniului; interpretarea conformă cu principiul legalității a dispozițiilor de la art.191 CP RM; formularea regulilor de calificare a faptelor în baza art.191 CP RM etc.

2. ELEMENTELE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ALE INFRACȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ART.191 CP RM

2.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM

Punând la bază ierarhizarea valorilor sociale care fac obiectul infracţiunii, deosebim: 1) obiectul juridic general; 2) obiectul juridic generic; 3) obiectul juridic special.

În opinia lui A.Rîșniță, la care ne raliem, „obiectul juridic general este reprezentat de totalitatea valorilor sociale ocrotite de dreptul penal, obiectul juridic generic este cel compus din mai multe valori sociale de aceeaşi natură, bazat pe sistematizarea infracţiunilor în Codul penal, iar obiectul juridic special este reprezentat de valoare socială ocrotită de o anumită normă penală, privită singular” [181].

Despre conținutul ***obiectului juridic general*** al infracțiunii aflăm din alin.(1) art.2 CP RM: „Legea penală apără, împotriva infracţiunilor, persoana, drepturile şi libertăţile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituţională, suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea şi securitatea omenirii, precum şi întreaga ordine de drept”. În principiu, această viziune a legiuitorului corespunde abordării doctrinare a conceptului de obiect juridic general al infracțiunii [385; 307].

Obiectul juridic general este comun pentru toate, fără excepție, infracțiunile prevăzute de Partea Specială a Codului penal. Nu același lucru se poate susține despre obiectul juridic generic și obiectul juridic special.

În ce privește ***obiectul juridic generic***, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, acesta îl constituie relaţiile sociale cu privire la patrimoniu. Aceasta reiese din chiar denumirea Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal, din care face parte acest articol – „Infracțiuni contra patrimoniului”.

Sub aspectul dreptului penal comparat, nu putem atesta o uniformitate a concepțiilor legislative privitoare la denumirea capitolelor corespunzătoare din legea penală. Astfel, de exemplu, în Codul penal al Spaniei [261], Titlul II din Cartea a III-a se numește „Delicte contra proprietății”. În mod similar, în Codul penal al Franței [253], Cartea a III-a „Despre crimele și delictele patrimoniale” include două secțiuni: Secțiunea I „Despre deposedarea frauduloasă” și Secțiunea II „Alte atingeri aduse proprietății”. Într-o manieră asemănătoare, Titlul IX din Cartea a II-a a Codului penal al Belgiei [252] se numește „Crime și delicte contra proprietății”. În opoziție, Codul penal al Danemarcii [264] conține Capitolul 28 „Infracțiuni de cupiditate” și Capitolul 29

„Alte infracțiuni contra patrimoniului”. La fel, în Cartea a II-a a Codului penal al Elveției [254], Titlul II poartă denumirea „Fapte infracționale contra patrimoniului”.

După acest excurs, conemnăm că în alin.(1) art.2 CP RM se menționează: „Legea penală apără, împotriva infracţiunilor, ...proprietatea...”. În afară de aceasta, denumirea în limba rusă a Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal este «Преступления против собственности», şi nu «Преступления против имущества». Chiar dacă art.13 din Constituție acordă prioritate variantei în limba română a legii penale, nu putem să nu supunem examinării următoarea dilemă: care este valoarea socială fundamentală apărată împotriva infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în particular, și infracțiunilor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal, în general: patrimoniul sau proprietatea?

Din perspectiva legii penale ruse, A.I. Boițov tranșează respectiva dilemă în modul următor: „Indiferent de denumirea generică a grupului de infracțiuni care sunt cuprinse în primul dintre capitolele titlului în cauză (se are în vedere Capitolul 21 „Infracțiuni contra proprietății” din Titlul VIII „Infracțiuni în sfera economiei” al Părții Speciale a Codului penal al Federației Ruse [463]), victimă a sustragerii poate fi nu doar proprietarul bunurilor sustrase, ci și oricare alt posesor al acestora... Totodată, nesocotirea de către proprietar a drepturilor reale ale altor posesori nu poate face obiectul normelor din Capitolul 21 „Infracțiuni contra proprietății” din Titlul VIII „Infracțiuni în sfera economiei” al Părții Speciale a Codului penal al Federației Ruse. Aceasta pentru că astfel de drepturi derivă, într-un mod sau altul, din dreptul de proprietate” [288, p.62].

Din perspectiva legii penale autohtone, S.Brînza și V.Stati privesc altfel această problemă: „Titulatura „Infracţiuni contra patrimoniului” este, în raport cu apărarea oferită de legea penală, mai adecvată decât titulatura „Infracţiuni contra proprietăţii”, de vreme ce legea penală exercită această apărare sub aspectul menţinerii poziţiei faptice a bunurilor, poziţie care poate să derive din alte drepturi reale decât din dreptul de proprietate. Din aceste considerente, nu putem sprijini părerea lui V.P. Şkredov, care echivalează noţiunea de proprietate cu cea de patrimoniu [487, p.22]. Mult mai întemeiată este opinia, conform căreia noţiunea de patrimoniu este mult mai cuprinzătoare decât acea de proprietate, incluzând, în afara expresiei sale juridice – dreptul de proprietate, toate celelalte drepturi reale şi de creanţă, alături de obligaţiile patrimoniale, precum şi orice situaţie care prezintă chiar numai o aparenţă de drept” [115, p.444]. [30, p.574] Opinii similare exprimă și alți autori [15, p.108-109; 52, p.52-53].

Așadar, nu proprietatea, ci patrimoniul constituie valoarea socială fundamentală apărată împotriva infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în particular, și infracțiunilor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal, în general.

Referindu-se la legătura dintre obiectul juridic generic al infracțiunii și ***obiectul juridic special*** al infracțiunii, S.Brînza afirmă: „Între obiectul juridic generic al infracţiunilor contra patrimoniului şi obiectul juridic special al acestora există un raport de la general la particular. În ultimă instanţă, infracţiunile contra patrimoniului privesc nu patrimoniul în general, ci o valoare socială având o sferă mai restrânsă. Prin aceasta, obiectul juridic special se integrează în obiectul juridic generic, împrumutând de la el importanţa social-economică a valorii pe care o reprezintă obiectul infracţiunii şi, implicit, gravitatea infracţiunii" [22, p.90].

Obiectul juridic generic este comun pentru toate infracțiunile prevăzute de același capitol din Partea Specială a Codului penal; obiectul juridic special vizează fiecare infracțiune în parte. De aceea, nu sprijinim următoarea poziție referitoare la infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM: „Obiectul juridic nemijlocit îl constituie relaţiile sociale a căror existenţă şi desfăşurare normală sunt condiţionate de ocrotirea relaţiilor patrimoniale" [50, p.73; 1, p.100]. Considerăm că obiectul juridic special al infracțiunii nu poate coincide cu obiectul juridic generic al acesteia.

Nu putem agrea nici părerea, potrivit căreia infracțiunile prevăzute la art.186 și 191 CP RM au același obiect juridic special [337]. Despre necesitatea diferențierii obiectului juridic special pentru fiecare dintre infracțiunile săvârșite prin sustragere vorbesc A.Iu. Filanenko și B.V. Zdravomâslov [471, p.10; 335, p.10]. În adevăr, obiectul juridic special este diferit pentru fiecare dintre infracțiunile prevăzute de Partea Specială a Codului penal. Această regulă rămâne valabilă chiar dacă două sau mai multe infracțiuni sunt prevăzute de același articol al legii penale. Drept urmare, obiectul juridic special trebuie stabilit pentru fiecare dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM.

Cu această ocazie, vom parafraza considerentele pe care S.Brînza și I.Botezatu le invocă în legătură cu analiza infracțiunilor specificate la art.186 CP RM [33]. Recurgând la acest procedeu, vom preciza că art.191 CP RM stabilește răspunderea pentru cinci infracțiuni: 1) însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului (în cazul în care se produce un prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale și care nu are un caracter considerabil) (alin.(1) art.191 CP RM); 2) însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, săvârșită cu cauzarea de daune în proporţii considerabile (lit.c) alin.(2) art.191 CP RM); 3) delapidarea averii străine săvârşită de administratorul unei bănci (alin.(2^1) art.191 CP RM); 4) delapidarea averii străine prevăzută la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârșită în proporţii mari (alin.(4) art.191 CP RM); 5) delapidarea averii străine prevăzută la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârșită în proporţii deosebit de mari (alin.(5) art.191 CP RM).

Explicația faptului că art.191 CP RM stabilește răspunderea pentru cinci infracțiuni distincte constă în următoarele: nu există o componență „de bază" de delapidare a averii străine care ar consta în însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, componență care: 1) nu ar presupune producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv având o mărime concretă *și* 2) pe care s-ar grefa în calitate de circumstanțe agravante: a) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii mici; b) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime este între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale; c) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii considerabile); d) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii mari; e) producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv în proporţii deosebit de mari.

Iată de ce cauzarea de daune în proporţii considerabile nu poate fi privită în calitate de circumstanță agravantă pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM, infracțiune care presupune producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale şi care nu are un caracter considerabil. În mod similar, cauzarea de daune în proporţii mari sau deosebit de mari nu poate fi privită în calitate de circumstanță agravantă pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM, infracțiune care presupune producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale.

Este important de înțeles că în art.191 CP RM legiuitorul recurge la principiul *„brevitatis causa"* atunci când se referă, după caz, la: însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, săvârşită cu cauzarea de daune în proporţii considerabile; delapidarea averii străine prevăzută la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârşită în proporţii mari; delapidarea averii străine specificată la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârşită în proporţii deosebit de mari. Urmărind să confere cât mai multă concizie textului legii penale, legiuitorul neglijează claritatea şi precizia textului în cauză. Iar aceasta nu poate să nu aibă ca efect interpretarea eronată a legii penale.

Mai este de precizat că, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM, subiectul este nu un administrator oarecare, ci administratorul unei bănci. Tocmai acest factor a contat în vederea defalcării în calitate de infracțiune distinctă a faptei incriminate la această normă.

Înainte de a stabili obiectul juridic special pentru fiecare dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM, este cazul să relevăm structura acestui obiect.

În acest plan, de exemplu, F.Mantovani face deosebire între infracțiunile monoofensive, pentru existența cărora este necesară și suficientă o agresiune asupra unei singure valori sociale,

și infracțiunile pluriofensive în care conduita făptuitorului ofensează în mod necesar mai multe valori sociale [157, p.212-213]. Într-o manieră similară se exprimă F.Antolisei [4, p.182].

În același context, S.Brînza și V.Grosu opinează: „Obiectul juridic special al delapidării averii străine este multiplu, deoarece printr-o singură acțiune sunt vătămate două valori sociale diferite şi relaţiile sociale aferente acestora" [21, p.125, 129, 454; 119, p.182, 183]. O părere apropiată are I.Botezatu [15, p.115].

Așadar, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, obiectul juridic special este alcătuit din obiectul juridic principal și obiectul juridic secundar.

În doctrina penală rusă este exprimată cvasiunanim opinia, potrivit căreia relațiile sociale cu privire la proprietate constituie ***obiectul juridic principal*** al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [316, p.7-8; 470, p.98; 344, p.8-9; 433, p.18-19; 327; 283]. Considerăm inacceptabilă această opinie: în principiu, ea presupune confundarea obiectului juridic generic al respectivelor infracțiuni cu obiectul juridic principal al acestora. Cel mai probabil, opinia în cauză are la bază ideea enunțată de către S.V. Poznâșev și A.A. Jijilenko: în cazul delapidării averii străine, nu este afectată posesia; or, într-un asemenea caz, înainte de comiterea infracțiunii, bunurile reprezentând obiectul material al infracțiunii sunt transmise potențialului făptuitor în scopuri anumite, aflându-se în posesia legitimă a acestuia [411, p.80; 333, p.46]. Această poziție o împărtășește A.Kovalciuk și V.Hiliuta [349].

Într-adevăr, făptuitorul trebuie să aibă, la momentul săvârşirii infracţiunii, dreptul de posesie (*jus possidendi*) asupra bunurilor încredinţate [289, p.82; 114, p.222]. Numai în aceste condiţii cele săvârşite pot fi calificate conform art.191 CP RM.

Totuși, nu trebuie să uităm că victima infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM are, la fel, calitatea de posesor, și anume – de posesor mijlocit. În aceste condiții, este corect a susține că, în principal, infracțiunile în cauză aduc atingere relaţiilor sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

În afară de aceasta, opinia cvasiunanimă exprimată în doctrina penală rusă nu ia în considerare faptul că nu întotdeauna proprietarul este cel direct afectat în rezultatul săvârşirii infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. O asemenea concluzie reiese din analiza punctelor de vedere aparținând lui V.Dongoroz [116, p.479], V.Cioclei [38, p.99; 39, p.279], I.Pascu [7, p.448], N.A. Lopașenko [355, p.228] și A.I. Plotnikov [360, p.105; 361, p.160].

Pentru a completa investigarea obiectului juridic principal al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, considerăm necesară relevarea opiniilor exprimate în doctrina penală română. În context, menționăm că în Codul penal român din 17.07.2009 infracțiunile de abuz de încredere (art.238), de gestiune frauduloasă (art.242) și de delapidare (art.295) sunt cele care comportă cele

mai mari similitudini cu infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. Din analiza sintetică a acestor opinii deducem că relațiile sociale cu privire la minimul necesar de încredere ar constitui obiectul juridic special (principal) al infracțiunilor în cauză [38, p.97, 111, 137; 39, p.278, 288, 306; 7, p.445, 518; 175, p.192, 197, 214; 168, p.265, 286, 530; 113, p.249, 270; 141, p.194, 200, 363; 169, p.187, 200, 361].

O asemenea abordare este potrivită contextului reglementar din România, însă nu corespunde concepției promovate în legea penală autohtonă. Or, în Partea Specială a Codului penal român din 17.07.2009 faptele de abuz de încredere şi de gestiune frauduloasă sunt incriminate în cadrul Capitolului III „Infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii" din Titlul II; la rândul său, fapta de delapidare este incriminată în Capitolul II „Infracțiuni de serviciu" din Titlul V. Din această perspectivă, nu este încălcată regula, conform căreia obiectul juridic principal al infracțiunii trebuie să derive din obiectul juridic generic al infracțiunii [21, p.250].

O asemenea derivație descendentă nu s-ar învedera în eventualitatea în care am admite că relațiile sociale cu privire la minimul necesar de încredere constituie obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Or, Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova cuprinde toate infracțiunile contra patrimoniului, nu doar cele care presupun nesocotirea încrederii. Cu atât mai mult, în conjunctura Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova, faptele reunite sub denumirea de delapidare a averii străine nu sunt incriminate nici în Capitolul XV „Infracţiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică", nici în Capitolul XVI „Infracţiuni de corupție în sectorul privat".

Dezvoltând această idee, nu putem să nu consemnăm revizuirea poziției pe care o face S.Brînza. Astfel, în 2005, dânsul susține: „Noţiunea de delapidare, în înţelesul legiuitorului moldovean, reprezintă o ciudată construcţie de natură eclectică, care, deşi mai păstrează temelia conceptuală a infracţiunii prevăzute la art.123 CP RM din 1961 (se are în vedere Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSS Moldovenești la 24.03.1961 [44] – *n.a.*), a împrumutat elemente constitutive de la noţiunea de delapidare din art.215^1 din Codul penal al României din 21.06.1968, dar, mai cu seamă, de la noţiunea de abuz de încredere din art.213 din cadrul acestui act legislativ. În context, infracţiunea prevăzută la art.191 CP RM face parte din rândul infracţiunilor săvârşite prin fraudă. Or, în cazul delapidării (art.191 CP RM), făptuitorul abuzează de încrederea proprietarului, transformându-se din posesor (detentor) legal în pretins proprietar. Din aceste considerente, nu putem susţine poziţia formulată în Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004, potrivit căreia delapidarea reprezintă o formă a sustragerii" [138]. [21, p.441]. Apropo, în doctrina penală rusă, lui P.S. Iani

îi aparține un punct de vedere oarecum asemănător: „O altă formă de sustragere (alta decât escrocheria – *n.a.*), presupunând fraudarea victimei, o reprezintă delapidarea averii străine” [494, p.29].

Totuși, ulterior, S.Brînza plasează infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM nu în rândul infracțiunilor săvârșite prin fraudă, dar în cel al infracțiunilor săvârșite prin sustragere [30, p.578; 171, p.668-670; 27]. Prin aceasta, autorul în cauză revine la poziția pe care a exprimat-o în 1999 [17, p.24]. Considerăm că această deviere conceptuală de moment nu face decât să confirme inconsistența tezei, potrivit căreia infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM ar face parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin fraudă. Pe bună dreptate, nici măcar infracțiunile specificate la art.190 CP RM nu pot fi incluse în rândul unor astfel de infracțiuni. Ca și infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, ele sunt incluse în rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere. Aceasta întrucât acțiunea principală din cadrul faptei prejudiciabile (și nu acțiunea adiacentă din cadrul acesteia) trebuie să fie criteriul de clasificare a infracțiunilor pluriobiectuale specificate în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Chiar în literatura de specialitate română există divergențe privind apartenența de subgrup a delapidării. De exemplu, într-o lucrare care datează din 1963 [114, p.117], delapidarea este considerată infracțiune săvârșită prin sustragere. Această opinie este relevantă pentru conjunctura legii penale a Republicii Moldova. Or, așa cum am menționat mai sus, infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM au trăsături comune cu abuzul de încredere, cu gestiunea frauduloasă și cu delapidarea în accepțiunea legii penale române.

Luând în considerare cele evocate mai sus, aderăm la opinia expusă în [28, p.285; 30, p.658; 319, p.347], conform căreia obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

Așa cum am consemnat anterior, obiectul juridic special trebuie stabilit pentru fiecare din cele cinci infracțiuni prevăzute la art.191 CP RM. În consecință, obiectul juridic principal al acestor infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile, apărate împotriva: 1) însuşirii ilegale a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului (în cazul în care se produce un prejudiciu patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între limitele de 25-2500 unităţi convenţionale și care nu are un caracter considerabil) (în ipoteza infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM); 2) însuşirii ilegale a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, săvârşite cu cauzarea de daune în proporţii considerabile (în situația infracțiunii specificate la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM); 3) delapidării averii străine săvârşite de administratorul unei bănci (în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM); 4) delapidării averii străine prevăzute la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârşite în proporţii mari (în ipoteza infracțiunii specificate la alin.(4) art.191 CP RM); 5) delapidării averii străine

prevăzute la alineatele (1)-(2^1) sau (3), săvârşite în proporţii deosebit de mari (în situația infracțiunii specificate la alin.(5) art.191 CP RM).

O asemenea manieră formalizată de prezentare a conținutului obiectului juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este necesară tocmai pentru a sublinia diferențele specifice inerente dintre aceste infracțiuni.

În continuare, vom supune analizei ***obiectul juridic secundar*** al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

De exemplu, în doctrina penală rusă au fost exprimate următoarele puncte de vedere cu privire la conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine: „interesele activității de întreprinzător legale desfăşurate de organizațiile comerciale și de întreprinzătorii individuali, precum și activitatea normală a administrației publice de stat sau locale" [316, p.7-8]; „relațiile sociale care asigură funcționarea normală a autorităților publice centrale și locale, a Forțelor Armate, a altor trupe și formațiuni armate, precum și a organizațiilor comerciale sau de alt gen" [344, p.8-9]; „relațiile sociale privitoare la administrația publică, precum și la normala funcționare a autorităților administrației publice centrale sau locale, a organizațiilor comerciale sau de alt gen" [433, p.18-19]; „ordinea stabilită de îndeplinire a serviciului" [327]; „interesele serviciului îndeplinit în cadrul autorităților publice centrale sau locale, al Forțelor Armate, al altor trupe sau formațiuni armate, al organizațiilor comerciale indiferent de tipul de patrimoniu al acestora, precum și al organizațiilor necomerciale" [283]; „relațiile sociale care asigură desfășurarea netulburată a activității în sfera administrației publice" [485]; „relațiile sociale care asigură funcționarea normală a autorităților publice centrale sau locale, a instituțiilor publice, precum și a organizațiilor comerciale sau de alt gen" [367, p.38].

Considerăm că astfel de opinii nu iau în considerare că ipoteza de folosire a situaţiei de serviciu are un caracter circumstanțial (și nu obligatoriu). În art.160 din Codul penal al Federației Ruse această ipoteză apare ca circumstanță agravantă a infracțiunii. În conjunctura legii penale a Republicii Moldova, situația este similară: în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, caracterul multiplu al obiectului juridic special implică prezența obligatorie atât a obiectului juridic principal, cât și a obiectului juridic secundar. Cu alte cuvinte, dacă nu se aduce atingere valorilor (și relațiilor) sociale care formează obiectul juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, nu va fi întrunit nici conținutul acestor infracțiuni.

În aceste condiții, considerăm justă opinia aparținând lui S.Brînza și V.Stati cu privire la obiectul juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM: „Obiectul juridic secundar îl constituie relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate. În ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, în plan

secundar, se aduce atingere şi (sublinierea ne aparține – *n.a.*) relaţiilor sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu" [30, p.658]. O poziție similară exprimă L.Gîrla și Iu.Tabarcea [319, p.347].

Aşadar, în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, obiectul juridic secundar nu are un caracter alternativ. Pentru aplicarea răspunderii în baza acestei norme, este indispensabil ca, în plan secundar, să se aducă atingere atât relaţiilor sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate, cât şi relaţiilor sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu. În cazul în care nu se aduce atingere vreuneia din aceste două valori (și relații) sociale, va fi inaplicabilă prevederea de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM [182].

În ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate, alături de relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu reprezintă cele două valori (și relații) sociale cu caracter cumulativ. Remarcăm conotațiile diferite pe care le au cele două valori (și relații) sociale cu caracter cumulativ afectate în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM: relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu se referă la abuzul de putere sau abuzul de serviziu – faptă care este absorbită de infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. Nu același lucru se poate susține despre relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate. Acestea constituie o parte a unui întreg, împreună cu relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile, care reprezintă obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În acest sens, în linii generale, considerăm corectă descrierea dată obiectului juridic special în speța următoare: *E.S. a fost condamnat în baza alin.(2) art.195 CP RM (actualmente abrogat), pentru însuşirea în proporţii deosebit de mari sub formă de delapidare a averii străine. La etapa de examinare a recursului, Colegiul penal al Curţii Supreme de Justiţie a menţionat: acţiunile condamnatului, care se exprimă în scoaterea cotelor de participare din posesia sau detenţia unei persoane şi trecerea acestora în stăpânirea şi dispoziţia sa, au afectat relaţiile sociale care se referă la normala şi corecta administrare a bunurilor aparţinând SA „N.M." din or. Drochia, precum şi la asigurarea desfăşurării legale a serviciului autorităţii private* [58].

Nu considerăm necesară diferențierea obiectului juridic secundar (în partea care ține de relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate) pentru fiecare din cele cinci infracțiuni prevăzute la art.191 CP RM. Indiferent de particularitățile legate de mărimea daunelor cauzate sau de calitatea specială a subiectului infracțiunii, atribuţiile de administrare în privinţa bunurilor încredinţate trebuie executate cu aceeași

corectitudine. Considerăm suficientă individualizarea obiectului juridic principal pentru fiecare din cele cinci infracțiuni prevăzute la art.191 CP RM. Acest obiect exprimă îndeajuns natura identitară a infracțiunilor în cauză, condiționată de particularitățile legate de mărimea daunelor cauzate sau de calitatea specială a subiectului infracțiunii.

În concluzie, în toate cazurile, fără excepție, obiectul juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate; doar în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM obiectul juridic secundar al acestor infracțiuni îl constituie, suplimentar, relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu.

În cele ce urmează, va fi examinat ***obiectul material*** al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

După S.V. Borisov şi E.R. Hakimova, „raportarea infracțiunilor, reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, la infracțiunile patrimoniale exprimă o trăsătură importantă a infracțiunilor în cauză: bunurile reprezintă obiectul material al acestor infracțiuni. Drept urmare, în ipoteza în care infracțiunile nu presupun influențarea nemijlocită infracțională a unor bunuri, acestea nu pot constitui infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine” [289, p.78]. Și alți autori enunță păreri apropiate [429, p.11; 416, p.11; 321, p.16]. Examinarea acestor puncte de vedere prin prisma prevederilor art.191 CP RM ne permite să conchidem că, în cazul infracțiunilor prevăzute la acest articol, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii. În al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere (care sunt specificate la art.186-188, 190 și 192 CP RM).

Astfel, referindu-se la trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii, în general, şi al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în particular, S.Brînza, V.Stati și I.Zaporojan vorbesc despre bunurile care au o existenţă materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială şi cost determinat, fiind bunuri mobile şi străine pentru făptuitor [28, p.285; 30, p.658; 171, p.667; 239].

Aşadar, obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM trebuie să-l reprezinte acele bunuri care, printre altele, sunt mobile. Spre deosebire de art.191 CP RM, normele corespondente din legislațiile altor state stabilesc expres condiția de mobilitate a bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. În special, ne referim la art.238 CP Rom, art.182 din Codul penal al Georgiei [266], §2 art.284 din Codul penal al Poloniei [258], art.246 din Codul penal al Germaniei [265], art.138 din Codul

penal al Elveției, art.314-1 din Codul penal al Franței, art.252 din Codul penal al Spaniei, art.207 din Codul penal al Serbiei [369], art.239 din Codul penal al Macedoniei [370], art.243 din Codul penal al Muntenegrului [259], art.215 din Codul penal al Sloveniei [257], art.403 din Codul penal al Pakistanului [263], art.403 din Codul penal al Bruneiului [260], art.403 din Codul penal al Birmaniei [262] etc.

În literatura de specialitate nu contenesc discuțiile privind (i)mobilitatea bunurilor privite ca obiect material al infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. De exemplu, I.V. Iliin consideră că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.160 din Codul penal al Federației Ruse (corespondent cu art.191 CP RM), obiectul material îl reprezintă bunurile străine mobile sau imobile [358, p.301]. Opinii similare sunt exprimate și de alți autori [488, p.55; 288, p.164; 429, p.12; 484; 302, p.20; 317, p.52-53; 295, p.71; 283].

În dreptul penal al Republicii Moldova opinia majoritară este cea privind caracterul obligatoriu al mobilității bunurilor privite ca obiect material al infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [9, p.381; 28, p.285; 8, p.400; 30, p.658; 171, p.667; 238, p.91; 337]. Cu toate acestea, în practica judiciară atestăm spețe din care reiese că bunurile imobile pot constitui obiectul material al acestor infracţiuni. Iată un asemenea exemplu: *M.V. a fost condamnat în baza alin.(2) art.195 CP RM (actualmente abrogat), pentru însușirea în proporții deosebit de mari sub formă de delapidare a averii străine. În fapt, între anii 1998-2000 acesta a exercitat funcția de preşedinte al Comisiei de privatizare a patrimoniului sovhozului „H.” şi, concomitent, cea de preşedinte al Cooperativei Agricole de Producție și Comerț (CAPC) „H.”, constituită în rezultatul reorganizării sovhozului „H.”. În acest context, M.V. a inclus în fondul de privatizare următoarele obiective: conducta de gaz în valoare de 4.016.968 lei; staţia de purificare cu agregate în valoare de 65.915 lei; cazangeria în valoare de 5.924 lei; linia de telefonizare în valoare de 11.490 lei. Acestea constituiau obiective de menire socială şi urmau a fi transmise în proprietatea autorităţii publice locale. Ulterior, în lipsa unui temei, M.V. a invocat o datorie a CAPC „H.” faţă de SRL „H.” și a transferat respectivele obiective de menire socială în proprietatea S.R.L. „H.”. În rezultat, statului i-au fost cauzate daune în mărime totală de 4.100.297 lei* [102].

Considerăm că, în această speță, răspunderea trebuia aplicată conform alin.(4) art.196 CP RM, pentru cauzarea de daune materiale în proporţii deosebit de mari prin înşelăciune sau abuz de încredere. Aceasta întrucât, folosind documente false, M.V. a intrat în posesia unor bunuri imobile și s-a eschivat să transmită în folosul statului suma de bani rezultată din privatizarea acestor bunuri. Nici măcar în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM bunurile imobile nu pot reprezenta obiectul material. În acest sens, V.Stati susține: „Bunul imobil ar putea

reprezenta obiectul material al escrocheriei doar în eventualitatea în care dobândirea dreptului asupra bunurilor străine prin înşelăciune sau abuz de încredere ar constitui una dintre modalităţile normative ale escrocheriei. Însă, în art.190 CP RM nu este specificată o astfel de modalitate normativă" [227]. O asemenea modalitate (care este consemnată în art.159 din Codul penal al Federației Ruse) nu este specificată nici în art.191 CP RM. Deci, nu există niciun temei de a devia de la axioma, potrivit căreia obiectul material al sustragerii, indiferent de forma pe care o adoptă, îl pot consitui doar bunurile mobile. Numai astfel de bunuri pot constitui obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

În alt registru, așa cum am consemnat *supra*, obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM trebuie să-l constituie acele bunuri care, *inter alia*, sunt străine pentru făptuitor.

Trăsătura particularizantă a obiectului material al acestor infracțiuni (față de obiectul material al altor infracțiuni săvârşite prin sustragere) este condiționată de poziția juridică specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM față de bunurile sustrase. Despre aceasta ne vorbește sintagma „încredinţate în administrarea vinovatului" din dispoziția respectivului articol. Cu toate acestea, bunurile, care reprezintă obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, continuă să se afle în proprietatea victimei şi după momentul încredințării acestora în administrarea făptuitorului. Din această perspectivă, ele sunt străine pentru făptuitor.

Într-o speță din practica judiciară, făptuitorul a fost achitat just de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Aceasta deoarece făptuitorul în cauză *„nu a luat la evidenţa contabilă bunurile restituite, nu le-a reflectat în darea de seamă contabilă, nu le-a predat la depozitul central, însuşindu-le"* [80]. Remarcăm că, în această speță, temeiul neaplicării lit.d) alin.(2) art.191 CP RM o constituie tocmai lipsa condiției de încredințare a bunurilor victimei în administrarea făptuitorului. În acest plan, are dreptate A.Z. Dokşokov atunci când afirmă: „Dacă bunurile sustrase nu au fost încredințate în administrarea făptuitorului, răspunderea trebuie aplicată nu pentru delapidarea averii străine, ci pentru o altă formă a sustragerii" [326]. Un punct de vedere similar îl exprimă L.V. Vedernikova [292].

Din această perspectivă, nu poate fi sprijinită părerea lui B.A. Kurinov: „În cazul infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, bunurile, care reprezintă obiectul material, pot să nu fie încredințate în administrarea făptuitorului. Aflarea acestor bunuri în posesia făptuitorului poate avea alte temeiuri legale" [376, p.57-58]. O asemenea interpretare ar fi o interpretare extensivă defavorabilă a prevederilor art.191 CP RM. Deci, ar veni în contradicție cu regula stabilită la alin.(2) art.3 CP RM.

Ce înseamnă că bunurile victimei sunt încredințate în administrarea făptuitorului? S.M. Kocioi susține că sunt încredințate în administrarea făptuitorului acele bunuri care-i sunt

transmise sub răspundere materială [366, p.133]. Păreri asemănătoare sunt exprimate și de alți autori [473, p.63; 288, p.417; 470, p.189]. Considerăm prea îngustă o asemenea interpretare. Or, din art.327 și 329 din Codul muncii, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.2003 [43], reiese că răspunderea materială are la bază raporturile juridice de muncă dintre salariat și angajator. Însă, infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM pot fi comise nu doar în legătură cu desfășurarea unor asemenea raporturi juridice. Sfera de aplicare a acestui articol este mai largă. Aceasta întrucât nu doar salariatul poate fi subiect al infracțiunilor în cauză.

Din motive similare, considerăm limitativă și viziunea ce-i aparține lui O.V. Belokurov. Dânsul este de părere că sunt încredințate în administrarea făptuitorului nu doar bunurile care-i sunt transmise sub răspundere materială, ci și acele bunuri care-i sunt date în posesie în vederea executării unor obligații ce reies din raporturile juridice de muncă care nu presupun încheierea unui contract de răspundere materială [284, p.17-18].

Drept urmare, pare a fi mai acceptabilă opinia exprimată de A.Iu. Posohov: „Prin „bunuri încredințate în administrarea făptuitorului" se înțelege fie bunurile care-i sunt transmise acestuia în baza unei însărcinări singulare, a unui contract de răspundere materială sau a unui contract individual de muncă, fie bunurile care-i revin făptuitorului în virtutea funcției administrative pe care o ocupă într-o organizație comercială sau de alt gen" [412, p.7]. Apropiate de această opinie sunt punctele de vedere exprimate de alți autori [439, p.11; 468; 458, p.118; 373, p.559; 350, p.212; 359, p.345; 381, p.153-154]. Pe lângă temeiurile posibile ale încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului (și anume – raporturile juridice la care participă făptuitorul sau funcția pe care o ocupă), acești autori menționează și prerogativele pe care le obține făptuitorul în rezultatul respectivei încredințări.

Asupra conferirii unor astfel de prerogative insistă și N.A. Lopașenko și N.Iarmiș: faptul că bunurile sunt încredințate în administrarea făptuitorului presupune că acestea sunt transmise de către proprietarul sau posesorul lor legitim către persoana pentru care bunurile în cauză sunt străine, în vederea exercitării asupra lor a uneia din următoarele prerogative: dispoziție; gestionare; furnizare; păstrare [355, p.228; 496]. O părere asemănătoare este exprimată de A.I. Plotnikov [360, p.105; 361, p.160].

Din aceste opinii, dar și din următoarea, desprindem că este important ca temeiul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului să fie unul conform cu legea. Astfel, după N.D. Eriașvili, bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise – benevol și în ordinea stabilită de lege – de către proprietar sau de către un alt posesor către o terță persoană, în scopul îndeplinirii asupra lor a unor acțiuni relevante sub aspect juridic [491, p.14]. Dintr-o perspectivă apropiată, M.S. Krasilnikova opinează că sunt încredințate în administrarea făptuitorului

acele bunuri care i se transmit în baza voinței liber exprimate a proprietarului respectivelor bunuri, indiferent de metoda și forma transmiterii [368].

Sub aspectul dreptului comparat, este de reținut că, de exemplu, conform art.321 din Codul penal al Olandei [268] (corespondent cu art.191 CP RM), bunurile, care reprezintă obiectul material al infracțiunii corespunzătoare, trebuie să fi ajuns în posesia făptuitorului nu în rezultatul unei infracțiuni.

După această divagație, consemnăm că punctele de vedere exprimate de N.D. Eriașvili și M.S. Krasilnikova, reproduse mai sus, nu trebuie trecute cu atenția. Aceasta întrucât ele permit delimitarea obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM de cel al infracțiunilor specificate la art.190 CP RM. În acest sens, suntem de acord cu I.Botezatu, care afirmă că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM, transmiterea bunurilor de către victimă făptuitorului este nu benevolă, ci aparent benevolă [15, p.157].

În aceste condiții, trezește nedumerire soluția aplicării lit.b) și d) alin.(2) art.191 CP RM de către instanța de judecată care constată că *„inculpații au devenit ilegal posesori ai bunurilor străine”* [196].

Opiniile aparținând lui N.D. Eriașvili și M.S. Krasilnikova, pe care le-am reprodus mai sus, sunt dezvoltate de către A.I. Boițov: „Bunurile sunt încredințate în administrarea făptuitorului în cazul în care acesta, în prezența unor temeiuri legale, devine posesorul bunurilor în cauză, obținând astfel dreptul de a dispune de ele, de a le gestiona, de a le furniza sau de a le păstra (fiind suficientă oricare din aceste prerogative)” [288, p.417]. Într-o manieră apropiată se exprimă N.V. Vișneakova [298, p.8]. În același context, S.Brînza și V.Stati afirmă că încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificaţie juridică de manifestare a voinţei persoanei, care, printre altele, nu se face în scopul de a transmite dreptul de proprietate asupra bunurilor către cel care le dobândeşte [28, p.285; 30, p.659; 171, p.668]. Asemănătoare sunt și opiniile altor autori [282; 462, p.121; 421; 422].

Condiția păstrării de către victimă a dreptului de proprietate asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului își găsește confirmarea în legislație. De exemplu, pct.22 din anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reorganizarea Sistemului informaţional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor şi introducerea testării autovehiculelor şi remorcilor acestora [133] stabileşte: transmiterea în folosinţă provizorie a vehiculelor către alte persoane şi eliberarea pe numele lor, pe durata valabilităţii contractelor (procurilor) respective, a certificatelor de înmatriculare sau a certificatelor de înmatriculare provizorii nu conduce la încetarea dreptului de proprietate al titularilor.

Necesitatea păstrării de către victimă a dreptului de proprietate asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului are o legătură indisolubilă cu următoarea caracteristică a acestor bunuri. Astfel, S.Brînza şi V.Stati susţin că încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificaţie juridică de manifestare a voinţei persoanei, care presupune, printre altele, că făptuitorului îi revine răspunderea pentru respectarea regimului de utilizare a bunurilor încredinţate, precum şi pentru asigurarea integrităţii lor [28, p.285; 30, p.659; 171, p.668]. Despre necesitatea asigurării interesului celui care încredințează bunurile vorbesc și alți autori [394, p.435; 331, p.435].

Realizând o sinteză a tuturor opiniilor analizate mai sus, considerăm obligatorii următoarele cinci caracteristici ale obiectului material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, caracteristici care rezultă din sintagma „încredințate în administrarea făptuitorului" utilizată în art.191 CP RM: 1) încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului presupune că, înainte de comiterea infracțiunii, victima i le transmite benevol; 2) indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea; 3) în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri; 4) după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, acestuia îi revine obligația să asigure interesul celui care-i transmite bunurile; 5) după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, victima își păstrează dreptul de proprietate asupra acestora.

În continuare, vom face anumite precizări legate de ultima dintre caracteristicile nominalizate mai sus.

În acest context, în primul rând, apare întrebarea: care trebuie să fie calificarea în cazul în care obiectul material al bunurilor sustrase îl reprezintă bunurile care i-au fost transmise făptuitorului, iar acesta dobândește dreptul de proprietate asupra respectivelor bunuri?

Pentru a fi mai expliciți, apelăm la punctul de vedere al lui I.Pascu. Referindu-se la art.238 „Abuzul de încredere" din Codul penal român din 17.07.2009 (corespondent cu art.191 CP RM), dânsul evocă: „Titlul la care face referire norma penală... trebuie să nu fie translativ de proprietate. Sunt acte translative de proprietate actele sau faptele juridice prin efectul cărora se strămută un drept real sau de creanță din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane (contract de vânzare-cumpărare, de donație, de cesiune, de creanță, moștenirea etc.). În analiza infracțiunii de abuz de încredere prezintă interes doar actele juridice prin care se transmite doar folosința sau detenția bunului" [7, p.435]. Opinii asemănătoare exprimă și alți autori [110, p.418; 232, p.205; 233, p.157; 2, p.375; 169, p.187].

Ideea conturată mai sus este dezvoltată de către V.Dobrinoiu și N.Neagu: „Dacă până în momentul comiterii faptei bunul trecuse în patrimoniul făptuitorului, infracțiunea de abuz de încredere lipsește. În acest sens, este necesar să se stabilească cu exactitate împrejurarea dacă transferul de proprietate asupra bunului a avut sau nu loc” [113, p.250; 168, p.266]. Adaptând această părere la realitățile juridice autohtone, putem afirma: dacă până în momentul comiterii faptei bunul trecuse în patrimoniul făptuitorului, lipsește temeiul aplicării art.191 CP RM.

Ca urmare, suntem de acord cu I.I. Leapunov care susține: „Nu este subiect al delapidării averii străine debitorul care a luat cu împrumut de la cineva o anumită sumă de bani” [354, p.302]. Totuși, autorul precitat nu identifică soluția de calificare pentru ipoteza pe care o enunță.

C.Duvac sugerează că, într-o astfel de situație, urmează a fi aplicată răspunderea în baza art.244 CP Rom (corespondent cu art.190 CP RM): „Refuzul de a restitui o sumă împrumutată nu constituie infracțiunea de abuz de încredere, cu motivarea că în cazul împrumutului de consumație *(mutuum)*, care se referă la bunuri consumabile, odată cu acestea se transmite și dreptul de proprietate asupra lor, ceea ce determină, în cazul refuzului restituirii la scadență a împrumutului (o sumă de bani), nașterea unui litigiu civil și nu aplicarea art.238 din noul Cod penal. Prin urmare, în cazul unui împrumut, abuzul de încredere nu poate fi comis decât în situația unui contract de comodat (împrumut de folosință)” [118]. De altă părere sunt O.Predescu și A.Hărăstășanu: „Banii dați împrumut (împrumut de consumație – *mutuum*) nu pot face obiectul material al acestei infracțiuni (se are în vedere infracțiunea prevăzută la art.238 din Codul penal român din 17.07.2009 – *n.a.*), având în vedere caracterul lor de bun consumptibil, fapta constând în refuzul restituirii lor la scadență atrăgând răspunderea civilă a împrumutatului” [175, p.193].

Pe bună dreptate, bunurile care constituie obiectul contractelor (de exemplu, de comodat, locațiune sau leasing) pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Or, din art.859, 875 și 923 din Codul civil reiese că aceste contracte nu sunt translative de proprietate.

Cât privește contractul de împrumut, din art.867 din Codul civil, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002 [40], se desprinde că acesta este unul translativ de proprietate. Bunurile date cu împrumut pot constitui obiectul material al infracțiunilor specificate la art.190 CP RM. Însă nu în toate cazurile. În acest plan, sprijinim opinia lui A.V. Arendarenko: „Nu este subiect al delapidării averii străine, de exemplu, debitorul care a luat cu împrumut de la cineva o anumită sumă de bani. Aceasta întrucât, în cazul contractului de împrumut, proprietarul acestei sume de bani obligă debitorul să-i restituie datoria la scadență, fără a-i conferi alte prerogative. În cazul în care o persoană, luând bani „cu împrumut”, din start avea intenția să nu restituie

datoria, urmărind să-i sustragă, ea va răspunde pentru escrocherie" [278, p.361]. În consecință, în situația în care, la momentul luării banilor cu împrumut, debitorul nu avea o astfel de intenție și nu urmărea să sustragă banii luați cu împrumut, i se va aplica răspunderea civilă (în ipoteza în care lipsesc elementele constitutive ale unor alte infracțiuni decât cele specificate la art.190 și 191 CP RM).

În următoarea speță a fost atestată lipsa intenției de a nu restitui datoria, precum și lipsa scopului de a sustrage banii luați cu împrumut: *C.N. a fost condamnată în baza lit.b) alin.(2) art.361 CP RM. În fapt, la 28.11.2007, aproximativ la ora 14.00, aceasta se afla în faţa cinematografului „Patria" de pe bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt, mun. Chişinău. În aceste circumstanţe, C.N. a luat cu împrumut de la N.C. suma de 367.620 lei, asumându-şi angajamentul să ramburseze datoria până la 28.01.2008. Pentru asigurarea rambursării în termen a datoriei, C.N. a pus în gaj un apartament de pe str. Ion Creangă, mun. Chişinău. Anterior, C.N. a ipotecat acest apartament în vederea asigurării achitării integrale a unui credit în mărime de 220.000 lei* [64].

După I.Pascu, „dacă cineva a primit de la altul un bun crezând că i s-a încredințat în deplină proprietate, nu se poate comite asupra lui un abuz de încredere, fiind aplicabile prevederile art.30 CP Rom, privitoare la eroarea principală" [7, p.447]. În legea penală autohtonă lipsește o normă similară cu art.30 CP Rom. Pe cale de consecință, în cazul în care făptuitorul consideră că bunurile i-au fost încredințate în proprietate (deși, în realitate, i-au fost conferite doar anumite prerogative sau împuterniciri asupra acestora), după care sustrage respectivele bunuri, va răspunde pentru tentativa la una dintre infracțiunile specificate la art.190 CP RM. În opoziție, în cazul în care făptuitorul consideră că i-au fost conferite doar anumite prerogative sau împuterniciri asupra bunurilor încredințate (deși, în realitate, bunurile i-au fost încredințate în proprietate), după care sustrage respectivele bunuri, va răspunde pentru tentativa la una dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM [183, p.61-67].

În cele ce urmează, ne vom referi la un alt aspect ce ține de obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

În acest scop, reproducem următoarea speță: *G.V. a fost învinuit de comiterea infracţiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, din 2004 acesta a început să concubineze cu V.A. După cununie, iniţial, G.V. şi V.A. au locuit în casa părinţilor lui G.V. Apoi, G.V. şi V.A. au procurat împreună o casă în satul Burlăneşti, raionul Edineţ. În 2007 V.A. a plecat la muncă în Federaţia Rusă, iar G.V. a rămas acasă. Periodic, V.A. îi expedia lui G.V. câte 100-200 $ pentru cheltuielile legate de gospodăria lor comună. În total, i-a expediat aproximativ 3000 $. Când V.A. s-a întors din Federaţia Rusă, G.V. deja concubina cu o altă persoană. Drept urmare, V.A. i-a cerut lui G.V. să-i restituie cei aproximativ 3000 $. Acesta însă a informat-o pe V.A. că-i va*

restitui doar 1500 $, deoarece restul banilor pe care i-a primit de la V.A. au fost cheltuiți pentru gospodăria lor comună. G.V. a fost achitat, invocându-se lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. La concret, s-a considerat că cei aproximativ 3000 $ primiți de la V.A. au fost folosiți integral pentru necesitățile gospodăriei lor comune (pentru achitarea convorbirilor telefonice, pentru rambursarea unui credit obținut în vederea procurării a 90 de oi etc.) [202].

Nu sprijinim această soluție. Totodată, considerăm unilaterală opinia exprimată de N.V. Vișneakova: „Bunurile aflate în proprietatea comună a două sau mai multor persoane nu pot fi străine pentru aceste persoane" [298, p.8]. Considerăm că doar partea cuvenită fiecărei din aceste două sau mai multe persoane nu le este străină. O astfel de concluzie reiese din alin.(1) art.345 din Codul civil. Astfel, în cadrul proprietății comune, fiecare coproprietar are a lui cotă-parte. Nu este relevant dacă această cotă-parte este delimitată sau nu de cea a altor coproprietari. De aceea, atunci când coproprietarul ia bunurile care constituie a lui cotă-parte, nu putem vorbi despre sustragere. Sustragere există atunci când coproprietarul ia bunurile care depășesc a lui cotă-parte.

Drept confirmare, V.Dobrinoiu opinează: „Poate constitui obiectul material al infracțiunii analizate (adică, al infracțiunii specificate la art.238 CP Rom – *n.a.*) și bunul asupra căruia autorul are numai un drept de coproprietate, deci acel bun este indivizibil sau plusul care depășește cota care îi aparține în situația unui bun divizibil. De aceea, constituie abuz de încredere fapta unuia dintre soți de a-și însuși sau de a dispune pe nedrept de un bun aflat în detenția sa exclusivă sau fapta de a-și însuși din domiciliul comun un bun coproprietate a concubinilor" [168, p.266]. Acestui punct de vedere i se alătură și alți autori [156, p.262; 175, p.193].

Ideea este dezvoltată de A.V. Șulga: „Bunurile, care se află în proprietatea comună a mai multor persoane, reprezintă una dintre varietățile bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului. Bunurile, care se află în proprietatea comună, nu pot aparține în deplină măsură doar unui coproprietar sau câtorva dintre aceștia. Fiecare dintre coproprietari are un drept de proprietate limitat, deoarece nu poate exercita dreptul de posesie, de folosință sau de dispoziție asupra acestor bunuri fără a avea acordul celorlalți coproprietari... În cazul sustragerii bunurilor care se află în proprietatea comună a soților, lipsește acordul unuia dintre soți, iar bunurile în cauză sunt valorificate pentru a fi satisfăcute interesele doar ale celuilalt soț" [488, p.11-12].

După acest excurs absolut necesar, consemnăm că, în speța prezentată *supra*, intenția lui G.V. de a restitui *post-factum* banii, care depășesc a lui cotă-parte, nu-l absolvă de răspundere penală. În context, își dovedește relevanța ideea expusă de S.Brînza și V.Stati: luarea ilegală va fi considerată gratuită şi atunci când compensarea valorii bunurilor luate a avut loc deja după

consumarea acesteia, ca expresie a reparării benevole a pagubei pricinuite sau a înlăturării daunei cauzate. Potrivit lit.e) alin.(1) art.76 CP RM, această împrejurare poate atenua răspunderea penală pentru sustragere, dar nicidecum să-l absolve pe făptuitor de ea [28, p.239-240; 30, p.593; 171, p.615].

Astfel, considerăm că G.V. a sustras cei aproximativ 1500 $ care constituiau cota-parte a lui V.A. Banii în cauză i-au fost expediați lui G.V. în scopul efectuării de cheltuieli pentru gospodăria comună a celor doi. Din momentul în care gospodăria a încetat să mai fie comună (întrucât G.V. a început să concubineze cu o altă persoană), G.V. nu a mai respectat această destinație. Cu alte cuvinte, din posesor legitim al celor 1500 $, care constituiau cota-parte a lui V.A. și care i-au fost încredințați în administrare, el s-a transformat în posesorul lor nelegitim. Deci, G.V. a sustras cei aproximativ 1500 $ care constituiau cota-parte a lui V.A. În această situație, contează și când anume a apărut scopul de a sustrage suma de bani în cauză. Astfel, dacă acest scop a apărut după trecerea în posesia lui G.V. a celor aproximativ 1500 $, care constituiau cota-parte a lui V.A., este aplicabil art.191 CP RM. Dacă însă scopul de sustragere a apărut înainte de trecerea acestei sume de bani în posesia lui G.V., este aplicabil art.190 CP RM. Nu este exclusă nici ipoteza ca una dintre infracțiunile prevăzute la art.190 CP RM să formeze concursul real cu una dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM. O asemenea ipoteză ar presupune două etape: la prima etapă, scopul de sustragere apare după trecerea în posesia lui G.V. a primei părți din cei aproximativ 1500 $ care constituiau cota-parte a lui V.A. La cea de-a doua etapă, scopul de sustragere apare înainte de trecerea celeilalte părți din respectiva sumă de bani în posesia lui G.V.

În alt context, nu doar bunurile comune ale soților sau ale concubinilor pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Astfel, într-o speță se arată: *G.B. a fost condamnat în baza lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. În fond, la 31.03.2005, acesta a vândut către întreprinderea „A.P.-P.” SRL o cositoare în valoare de 18.500 lei. La 19.01.2000, aceasta i-a fost încredințată în administrare lui G.B. în urma concursului de repartizare a patrimoniului aparținând colhozului „C.”. Vânzarea cositoarei către întreprinderea „A.P.-P.” SRL s-a făcut în lipsa acordului celorlalți coproprietari ai acesteia – D.V., M.V., P.I., S.A., S.V., Ș.A., B.D., B.A., B.V., M.I., M.M., P.M., Ș.M., Ș.E., G.V., G.R., M.E. și P.L.* [54]

Într-adevăr, bunurile, care se află în proprietatea unei întreprinderi, pot constitui una dintre varietățile bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului. De exemplu, după A.I. Posohov, „vom fi în prezența delapidării averii străine în cazul sustragerii bunurilor care se află în: proprietatea pe cote-părți a societăților comerciale, a cooperativelor sau a altor întreprinderi colective; proprietatea în devălmășie a gospodăriei țărănești (de fermier)” [412, p.7]. Important

este ca, și de această dată, coproprietarul să ia bunurile care depășesc a lui cotă-parte. În caz conrar, art.191 CP RM este inaplicabil.

Nu putem trece cu vederea opinia ce-i aparține lui A.V. Șulga: „Sustragerea pe calea delapidării averii străine a bunurilor, aflate în proprietatea comună, trebuie delimitată de samavolnicie. Existența unui drept presupus al făptuitorului asupra cotei-părți a unui alt coproprietar în proprietatea comună nu poate avea niciun impact asupra calificării celor săvârșite în conformitate cu art.160 din Codul penal al Federației Ruse. Aceasta întrucât necunoașterea legii nu exonerează făptuitorul de răspundere" [488, p.19-20].

Considerăm că, în situația descrisă de A.V. Șulga, dilema constă nu în aceea dacă se aplică sau nu răspunderea penală. Dilema constă în aceea dacă răspunderea penală se aplică pentru samavolnicie sau pentru delapidarea averii străine. În cazul în care sunt întrunite condițiile stabilite la art.352 CP RM (presupunând, printre altele, că făptuitorul exercită un drept presupus în mod arbitrar şi prin încălcarea ordinii stabilite), răspunderea trebuie aplicată în baza acestui articol. Nu trebuie de uitat că, în contextul infracțiunilor prevăzute la art.352 CP RM, „situaţia-premisă constă în existenţa unui conflict (litigiu) între victimă şi făptuitor. În lipsa unei asemenea situaţii-premisă, răspunderea urmează a fi aplicată nu conform art.352 CP RM, ci potrivit altor norme" [31, p.1046-1047]. Din aceste considerente, subscriem opiniei lui I.Pascu: „Nu este susceptibil de a constitui obiectul material al abuzului de încredere bunul asupra căruia există controverse între părți cu privire la dreptul de proprietate" [7, p.447]. Un punct de vedere similar emit A.Șilipuk [486] și P.V. Oliinik [401].

În concluzie, nu art.191 CP RM, ci art.352 CP RM este aplicabil în ipoteza în care făptuitorul revendică, în mod arbitrar şi prin încălcarea ordinii stabilite, bunurile asupra cărora exercită un drept legitim sau presupus, iar aceste bunuri se dovedesc a fi cota-parte a unui alt coproprietar (altul decât făptuitorul) în proprietatea comună.

Anterior, relevând una dintre caracteristicile obiectului material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, am menționat: indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredinţării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea. Înseamnă oare aceasta că obiectul material al acestor infracțiuni îl pot constitui doar bunurile care sunt încredințate în administrarea făptuitorului în baza unui document?

În teoria dreptului penal nu este formulat un răspuns unanim la această întrebare. De exemplu, A.P. Sevriukov susține: „Bunuri încredințate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise în baza unui document, în vederea deservirii, utilizării sau gestionării acestora" [424; 425; 427]. Și alți autori au opinii apropiate [354, p.301; 462, p.124; 408; 407, p.179; 317, p.84; 396]. În contrast, A.V. Șulga este de părere că bunuri încredințate în administrarea făptuitorului

sunt nu doar bunurile transmise acestuia în baza unui document, dar şi bunurile transmise fără o perfectare documentară (de exemplu, în cazul executării obligațiilor de muncă, al încheierii unor contracte de drept civil în formă verbală etc.) [488, p.10-11]. O poziție similară exprimă și alți autori [274; 173; 344, p.17; 433, p.22; 460, p.435; 351, p.184; 350, p.212; 359, p.345; 361, p.160; 381, p.147].

Aşadar, forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară. Forma scrisă este necesară doar atunci când o cere legea (de exemplu: alin.(1) art.210 din Codul civil; lit.b) alin.(1) art.338 din Codul muncii; alin.(3) art.34 al Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 14.10.1998 [146]; pct.103 și 104 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulilor privind prestarea serviciilor poştale, nr.798 din 18.06.2002 [134]; pct.1 din anexa nr.4 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la executarea Decretului Preşedintelui Republicii Moldova nr.406-II din 23 decembrie 1997, nr.294 din 17.03.1998 [132]; pct.95 din Ordinul Ministrului Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor privind aprobarea Regulamentului transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată, nr.83 din 28 aprilie 2005 [166], etc.).

În practica judiciară această teză este validată de unele exemple de aplicare a art.191 CP RM, în care încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului s-a făcut fără o perfectare documentară [72; 195]. În aceste exemple a fost respectată recomandarea, referitoare la art.191 CP RM, din pct.17 din Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2005: „Bunurile pot fi încredinţate în virtutea funcţiei de răspundere a făptuitorului, a raporturilor contractuale sau a însărcinării speciale din partea făptuitorului" [138].

În cazul în care funcţia de răspundere a făptuitorului, raporturile contractuale sau însărcinarea specială din partea făptuitorului nu presupun forma scrisă a încredinţării bunurilor în administrarea făptuitorului, nu există niciun impediment în calea aplicării art.191 CP RM. În consecință, ne raliem opiniei formulate de I.Zaporojan: „În orice caz, încredinţarea bunurilor are un temei de drept, şi nu unul de fapt. În aceste condiţii nu se mai poate afirma că încredinţarea bunurilor presupune exercitarea prerogativelor de către făptuitor, atunci când acesta stăpâneşte bunurile *de facto*" [239]. Exprimând aceeași idee, S.Brînza și V.Stati afirmă: „Încredinţarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificaţie juridică de manifestare a voinţei persoanei" [28, p.285; 30, p.659; 171, p.667].

În concluzie, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiurile încredinţării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie nu doar conforme cu legea. Ele mai trebuie să

fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri.

În altă ordine de idei, este util să-l citățm pe I.Zaporojan: „Analiza arată că însuşi faptul transmiterii bunurilor în posesia legitimă a făptuitorului este o manifestare de încredere. De aceea, delapidarea ulterioară a acestor bunuri reprezintă implicit un abuz de încredere... Sub aspect etimologic, noţiunea „bunuri încredinţate" cuprinde şi acele bunuri care sunt transmise persoanei (persoanelor) în baza contractului de depozit, arendă, expediţie, transport etc., încheiat cu ea (ele). În cazul sustragerii unor asemenea bunuri, de asemenea are loc abuzul de încredere" [244]. O idee asemănătoare este exprimată de V.V. Hiliuta [476].

În replică, în primul rând, reiterăm ideea pe care am formulat-o mai sus: infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM pot fi săvârșite nu doar în legătură cu desfășurarea unor raporturi juridice de muncă dintre salariat și angajator. Sfera de aplicare a acestui articol este mai largă. Aceasta întrucât nu doar salariatul poate fi subiect al infracțiunilor în cauză. În al doilea rând, considerăm că, în contextul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, nu abuzul de încredere este cel care-i permite făptuitorului să sustragă bunurile ce i-au fost încredințate în administrare. Aceasta chiar dacă din unele spețe din practica judiciară [199; 209] reiese contrariul.

Drept urmare, nu susținem acei autori [244; 476; 321, p.10; 297, p.47] care propun excluderea sintagmei „abuz de încredere" din dispoziția care stabilește răspunderea pentru infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie. O astfel de remaniere legislativă nu ar facilita în niciun fel delimitarea infracțiunilor în cauză de cele reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

În acest plan, C.Duvac ne ajută să înțelegem de ce abuzul de încredere în accepțiunea art.238 CP Rom înseamnă altceva decât abuzul de încredere în accepțiunea art.190 CP RM: „Abuzul de încredere (art.238 din noul Cod penal)... presupune că bunul de care dispune subiectul activ să fi intrat în posesia lui pe baza unui titlu, derivând dintr-un raport juridic preexistent (contract de depozit, transport, comodat, gaj, credit etc.), şi nu ca urmare a unei induceri în eroare a subiectului pasiv" [118].

Raportându-ne la conjunctura legii penale autohtone, remarcăm că – în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere – înainte de comiterea infracțiunii, făptuitorul nu este posesorul legitim al bunurilor pe care le sustrage. În contrast, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, înainte de a comite sustragerea, făptuitorul are calitatea de posesor legitim al bunurilor. Sub acest aspect, ne raliem poziției exprimate de V.I. Plohova: în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, nu abuzul de încredere, ci exercitarea ilegală a prerogativelor asupra bunurilor care

i-au fost încredințate în administrare este ceea ce-i permite făptuitorului să comită sustragerea [407, p.260-261].

Criticând propunerea de a fi exclusă sintagma „abuz de încredere” din dispoziția care stabilește răspunderea pentru infracțiunile reunite sub denumirea de escrocherie, A.V. Șulga menționează că, în cazul acestor infracțiuni, intenția de a sustrage apare până la sau în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor; în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, intenția de a sustrage apare după acest moment. De aceea, în momentul transmiterii bunurilor victimei către făptuitor, acesta nu abuzează de încrederea victimei [488, p.19]. Puncte de vedere similare sunt emise și de alți autori [15, p.223-224; 418, p.277; 302, p.31; 433, p.12-13].

Bineînțeles, acesta nu este unicul criteriu de delimitare a infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Astfel, I.O. Selivanov și M.V. Saprâkina consideră că, în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, bunurile străine sunt transmise în proprietatea făptuitorului. În opoziție, în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, bunurile străine i se transmit făptuitorului cel mult în vederea gestionării operative, expedierii, păstrării etc. [429, p.19; 421]. În cea mai mare parte, acceptăm această poziție. Fără a-i reduce din valoare, concrertizăm că făptuitorul nu poate dobândi dreptul de proprietate asupra bunurilor străine pe căi ilegale. Această concluzie reiese din art.320 din Codul civil. Iată de ce, mai corect este să afirmăm că – în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere – victima (a cărei voință este alterată sub influența abuzului de încredere) dorește să renunţe definitiv la bunurile sale în favoarea făptuitorului. În opoziție, în situația infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, victima nu dorește să renunţe definitiv la bunurile sale în favoarea făptuitorului [183, p.39-45].

În literatura de specialitate este propus şi un al treilea criteriu de delimitare a infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. În această privință, D.Iu. Skripnikov susţine: în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de escrocherie, presupunând abuzul de încredere, transmiterea bunurilor de la victimă către făptuitor are doar în aparență un caracter legal. Din această cauză, respectivul act de transmitere a bunurilor este lovit de nulitate. În opoziție, în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, atât actul de transmitere a bunurilor de la victimă către făptuitor, cât și posesia care rezultă din acest act, au un caracter legal [433, p.25-26]. Această părere este împărtășită și de alți autori [310, p.86; 420].

Cele trei criterii prezentate mai sus demonstrează cu prisosinţă inoportunitatea excluderii sintagmei „abuz de încredere” din dispoziţia art.190 CP RM: în contextul legii penale a Republicii Moldova, abuzul de înredere caracterizează infracţiunile reunite sub denumirea de escrocherie, nu infracţiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

În altă ordine de idei, S.Brînza afirmă: „La infracţiunile contra patrimoniului trebuie raportate numai acele fapte, pe care legiuitorul le-a declarat ca infracţionale în virtutea pericolului lor deosebit tocmai în raport cu valoarea socială fundamentală nominalizată. În alţi termeni, se au în vedere fapte, a căror comitere vatămă, efectiv sau potenţial, relaţiile sociale cu privire la patrimoniu în condiţii de inevitabilitate. De aceea, este clar că infracţiunile prevăzute la art.142, 179, lit.b) art.181, art.221, 222, 238, 241, 260, 268, 278, 343 CP RM, precum şi multe alte asemenea acestora, nu pot fi incluse în grupul infracţiunilor contra patrimoniului” [21, p.360]. Puncte de vedere asemănătoare expun şi alţi autori [322, p.9-10; 416; 364].

Ne alăturăm acestor puncte de vedere. În cazul în care bunurile altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, au o calitate specială care depăşeşte cadrul infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM, aplicabil va fi nu acest articol. Se va aplica o altă normă, specială în raport cu art.191 CP RM. O asemenea soluţie transpare din analiza art.116 CP RM.

Printre asemenea norme speciale se numără: art.181 (în cazul urnelor de vot sau al documentelor electorale încredinţate în administrarea făptuitorului); art.217^4 (în ipoteza substanţelor narcotice sau psihotrope încredinţate în administrarea făptuitorului); art.240 CP RM (în situaţia mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat încredinţate în administrarea făptuitorului); art.251 (în cazul bunurilor gajate, luate în leasing, sechestrate sau confiscate, care au fost încredinţate în administrarea făptuitorului); art.290 (în ipoteza armelor de foc (cu excepţia armei de vânătoare cu ţeavă lisă) sau a muniţiilor încredinţate în administrarea făptuitorului) etc.

În situaţia în care sunt sustrase atât bunuri oarecare ale altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului, cât şi bunuri având oricare dintre calităţile speciale nominalizate mai sus, vom fi în prezenţa unui concurs de infracţiuni. Mai concret, una dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM va forma concurs cu una dintre infracţiunile prevăzute la art.181, 217^4, 240, 251, 290, 295, alin.(1) sau (2) art.360 sau altele din Codul penal.

În situaţii de altă natură, nu este exclus ca bunurile constituind obiectul material al uneia dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM să reprezinte părţi ale altor bunuri care devin deteriorate ca urmare a comiterii unei asemenea infracţiuni. În astfel de situaţii vom fi în prezenţa unui concurs de infracţiuni: alături de una dintre infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM, la calificare se va reţine infracţiunea presupunând deteriorarea bunurilor care conţin bunurile sustrase în rezultatul săvârşirii uneia dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM. La ipoteza

examinată se referă următoarea speță: *U.I. a fost condamnat în baza alin.(2) art.195 şi alin.(2) art.379 CP RM. În fapt, acesta îndeplinea serviciul militar prin contract în Brigada de artilerie „Prut", or. Ungheni. U.I. deținea funcția de ajutor al şefului transmisiuni, având acces liber la aparatajul de transmisiune secretă T-217 şi T-219, fiind responsabil pentru întreţinerea în ordine a acestui aparataj, funcţionarea lui, asigurarea transmisiunilor în Brigada de artilerie „Prut", asigurarea capacităţii de luptă în transmisiuni. În aceste împrejurări, două persoane i-au propus lui U.I. să dezasambleze respectivul aparataj, pentru a extrage ulterior din acesta paladiu. Acceptând respectiva propunere, U.I. a sustras din aparatajul de transmisiune secretă T-217 şi T-219 2334 lamele de formare a cheilor de secretizare, care conţineau 816,025 gr. de paladiu în valoare de 155.044,76 lei. În rezultat, a fost deteriorată intenţionat tehnica militară, fapta soldându-se cu urmări grave* [94]. Analizând speța în cauză, putem observa că infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.195 CP RM (exprimată în însuşirea în proporții deosebit de mari sub formă de delapidare a averii străine) se află în conexitate etiologică cu infracțiunea specificată la alin.(2) art.379 CP RM. Altfel spus, infracțiunea specificată la alin.(2) art.379 CP RM este săvârşită pentru a înlesni comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.195 CP RM.

Nu putem încheia analiza obiectului infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM fără a examina trăsăturile ***victimei*** acestora.

În opinia lui I.A. Farghiev, „victima infracţiunii este persoana fizică sau juridică care evoluează în calitate de participant la relaţiile sociale ocrotite de legea penală, persoană căreia îi este este cauzat un prejudiciu fizic, patrimonial, moral sau de altă natură, reprezentând urmările prejudiciabile ale faptei săvârşite de subiect" [469, p.15-16].

Plecând de la general spre particular, urmează să stabilim caracteristicile victimei infracținnilor prevăzute la art.191 CP RM.

Ne raliem poziției lui O.V. Cius: nu contează dacă, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, victima este o persoană fizică sau o persoană juridică; important este ca o asemenea persoană să dețină prerogativele care i-ar permite să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrare [479]. O poziție apropiată aparține lui R.Z. Abdulgaziev [271].

Această trăsătură decurge organic din una din cele cinci caracteristici ale obiectului material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, pe care le-am relevat mai sus: „indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea". În practica judiciară, trăsătura analizată nu a fost atestată în următoarea speță: *P.A. a fost achitat de învinuirea de săvârşire a infracțiunii specificate la alin.(1) art.191 CP RM. Printre cauzele care au*

determinat această soluție s-a numărat aceea că în instanța de judecată nu au fost administrate probe care ar confirma cadrul legal de transmitere a automobilului de model „Opel Omega" de către R.A. în administrarea lui P.A. [201]. Astfel, lui R.A. i-au lipsit prerogativele care i-ar fi permis să încredințeze bunuri în administrarea lui P.A. În aceste condiții, R.A. nu a fost considerat, pe bună dreptate, victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM.

Titular al cărui drept sau interes lezat este victima infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine?

În opinia lui P.S. Iani, se are în vedere dreptul de proprietate asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului [494, p.31]. După I.Pascu, se are în vedere nu doar acest drept, ci și dreptul de posesie asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului [7, p.448]. Susținem cel de-al doilea punct de vedere. Or, de exemplu, în art.304 din Codul civil ambele părți la raportul juridic presupunând posesiunea intermediată sunt numite „posesori". Deci, nu există temeiuri de a-l considera doar pe proprietar victimă a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Oricare alt posesor, care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrare, poate fi victimă a acestor infracțiuni [186].

Confirmări ale posibilității evoluării posesorului neproprietar ca victimă a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM găsim în: art.894 și alin.(1) art.1091 din Codul civil; alin.(2) art.29 al Legii cu privire la arenda în agricultură, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 15.05.2003 [150]; pct.3 al Hotărârii Consiliului Concurenței al Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurenţiale, nr.13 din 30.08.2013 [124], etc. Comun pentru aceste exemple, dar și altele de natură similară, este că legea permite unui posesor mijlocit să încredințeze bunuri în administrarea unui alt posesor mijlocit. În toate aceste cazuri, victima infracțiunii, ca și subiectul infracțiunii, sunt titulari ai dreptului de posesie (*jus possidendi*) asupra bunurilor în cauză.

Cele menționate mai sus prezintă relevanță și în planul analizei caracteristicilor victimei infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM. Or, așa cum se va putea vedea, în situația în care victimă indirectă a infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM este deponentul ca parte a contractului de depozit bancar, banca (care evoluează ca victimă directă a aceleiași infracțiuni) are calitatea de posesor mijloct al respectivelor depuneri bănești.

În dispoziţia alin.(2^1) art.191 CP RM legiuitorul nu indică trăsăturile victimei infracțiunii. Aceste trăsături le deducem din analiza caracteristicilor subiectului infracțiunii în cauză. Fără a intra în detalii (care vor fi oferite *infra*, cu ocazia examinării caracteristicilor subiectului infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM), vom menționa că subiect al infracțiunii examinate este administratorul băncii. Din analiza definiției noțiunii „administrator al băncii" formulate la

art.134^{13} CP RM şi la art.3 al Legii instituţiilor financiare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995 [144], reiese că *banca este victima a infracţiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM*.

Orice bancă este o persoană juridică. În corespundere cu alin.(3) art.21 al Legii cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 03.01.1992 [142], filialele şi reprezentanţele nu sunt persoane juridice. Întrucât nu au personalitate juridică, filialele şi reprezentanţele unei bănci nu pot avea calitatea de victime ale infracţiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM. Nu acelaşi lucru se poate afirma despre sucursalele băncilor. Acestea au calitatea de persoane juridice. Confirmarea acestei teze o găsim în art.3 al Legii instituţiilor financiare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995 [144]: „Sucursală – persoană aflată în relaţie cu o întreprindere-mamă, în una din situaţiile prevăzute la noţiunea „întreprindere-mamă”.” Atestăm o dispoziţie similară la pct.2 din anexa nr.3 la Regulamentul BNM cu privire la licenţierea băncilor, nr.37 din 15.08.1996 [179].

Ce înțelegem prin bancă ca victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM?

La art.2 al Legii cu privire la Banca Naţională a Moldovei, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995 [143], se arată că bancă este acea instituţie financiară care prin activitatea sa acceptă de la persoane fizice sau juridice depozite sau echivalente ale acestora ce sunt transferabile prin diferite instrumente de plată, şi care utilizează aceste mijloace total sau parţial pentru a acorda credite sau a face investiţii pe propriul său cont şi risc. O definiție similară conține prevederea de la art.3 al Legii instituțiilor financiare.

Precizăm că, în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, prin „bancă” se are în vedere doar banca comercială, nu și Banca Națională a Moldovei. Aceasta reiese din interpretarea noțiunii „administratorul unei bănci”, utilizate la alin.(2^1) art.191 CP RM. În special, în conformitate cu pct.3 din anexa nr.1 la Hotărârea BNM privind aprobarea Regulamentului cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii, nr.134 din 01.07.2010 [122], persoana înaintată în funcţie de administrator al unei bănci este confirmată/numită de către BNM. În contrast, potrivit alin.(2) art.23 al Legii cu privire la Banca Naţională a Moldovei, Guvernatorul BNM se numeşte de Parlament, la propunerea Preşedintelui Parlamentului.

2.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM

În cazul infracţiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM, latura obiectivă include următoarele semne: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acţiunea de însuşire ilegală, adică de sustragere; 2) urmările prejudiciabile sub forma prejudiciului patrimonial efectiv a cărui mărime se situează între 25 şi 2500 unităţi convenţionale şi care nu are un caracter considerabil; 3) legătura cauzală dintre această faptă prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile sus-menționate.

Sub aspectul laturii obiective, diferența dintre această infracțiune și celelalte infracțiuni specificate la art.191 CP RM se referă, în principal, la urmările prejudiciabile: 1) daunele a căror mărime se situează între 25 și 2500 unităţi convenţionale și care au un caracter considerabil (în cazul infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM); 2) daunele în proporţii mari (în ipoteza infracțiunii specificate la alin.(4) art.191 CP RM); 3) daunele în proporţii deosebit de mari (în situația infracțiunii prevăzute la alin.(5) art.191 CP RM). Precizăm că, în cazul infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM, urmările prejudiciabile se exprimă în daunele a căror mărime se situează între 25 și 2500 unităţi convenţionale.

După ce am prezentat structura laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în continuare vom analiza semnele constituente ale acesteia.

Înainte de toate, va fi examinată ***fapta prejudiciabilă*** din cadrul respectivelor infracțiuni. *Supra* am consemnat că aceasta constă în acţiunea de însuşire ilegală, adică de sustragere.

Este oare posibil ca infracțiunile specificate la art.191 CP RM să fie săvârșite pe calea inacțiunii?

A.Iu. Filanenko răspunde afirmativ la această întrebare: sustragerea în formă de delapidare a averii străine se caracterizează prin îmbinarea inacțiunii (care se exprimă în omisiunea ilegală de a restitui bunurile victimei) și a acțiunii (care constă în folosirea ilegală a prerogativelor care i-au fost conferite făptuitorului în vederea administrării acestor bunuri) [471, p.12]. Viziuni apropiate promovează L.D. Gauhman și S.V. Maximov [309, p.126-127], precum și A.V. Șesler [485]. Alți doctrinari au însă un punct de vedere diferit [453, p.249; 323, p.16; 317, p.76].

Susținem opiniile expuse de I.I. Leapunov, V.N. Derendeaev și O.I. Godunov. Cei care au păreri contrare admit o confuzie de noțiuni. Or, așa cum vom putea vedea *infra*, în contextul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, acțiunea de luare trebuie să aibă un caracter ilegal. Printre altele, ilegalitatea luării rezultă din lipsa la făptuitor a oricăror drepturi asupra bunurilor luate. Aceasta înseamnă că, atunci când sustrage bunurile de la victimă, făptuitorul nu îndeplinește obligația de a respecta posesia exercitată de victimă. Aceasta deși făptuitorul poate și trebuie să respecte posesia exercitată de victimă. Însă, o asemenea obligație

incumbă făptuitorului în cazul oricărei infracțiuni săvârșite prin sustragere, nu doar în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Ceea ce nu este un motiv de a afirma că toate infracțiunile săvârșite prin sustragere sunt comise pe calea inacțiunii. Pur și simplu, omisiunea făptuitorului de a respecta posesia exercitată de victimă aparține nu de sistemul de referință al noțiunii „luare", care exprimă chintesența conceptuală a faptei prejudiciabile în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Această omisiune aparține de sistemul de referință al noțiunii „ilegalitatea luării". Această din urmă noțiune este accesorie în raport cu noțiunea „luare" și nu poate exprima chintesența conceptuală a faptei prejudiciabile în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

În concluzie, infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM sunt săvârșite exclusiv pe calea acțiunii.

În alt context, în opinia lui V.Hulea, infracțiunile specificate la art.191 CP RM nu se numără printre infracțiunile săvârșite prin sustragere [140]. O opinie similară este exprimată de către S.Kocioi [366, p.195]. Nu putem fi de acord cu astfel de opinii. Argumentăm prin următoarele:

1) în art.192^1, 192^2 și 275 CP RM sintagma „scop de însușire" are înțelesul autentic de „scop de sustragere". În caz contrar, nu ar fi posibilă delimitarea infracțiunilor specificate la aceste trei articole de infracțiunile săvârșite prin sustragere;

2) în Codul penal din 1961, articolul 123 (corespondent cu art.191 CP RM) poartă titulatura „Sustragerea din avutul proprietarului prin însușire, delapidare sau abuz de serviciu". Bineînțeles, componențele de infracțiuni prevăzute de art.191 CP RM și de art.123 CP RM din 1961 se caracterizează prin anumite deosebiri. Însă, fundamentul conceptual, pe care se sprijină aceste componențe de infracțiuni, a rămas același;

3) în proiectul Codului penal al Republicii Moldova [45], articolul 198 are denumirea „Delapidarea în proporții mici", iar articolul 199 poartă titulatura „Delapidarea în proporții mari sau deosebit de mari". Respectând terminologia legislației în vigoare, aceste două articole proiectate se referă la sustragerea în proporții mici și, respectiv, la sustragerea în proporții mari sau deosebit de mari. Considerăm că nu a fost deloc întâmplătoare această substituire a termenului „delapidare" cu termenul „sustragere".

Apropo, în procesul de discuții asupra proiectului în cauză, o asemenea substituire a fost sugerată de către S.Brînza [18];

4) art.105 din Codul contravențional stabilește răspunderea pentru sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt, însușire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie. Nimeni nu poate pune la îndoială că, în cazul în care parametrii valorici ai bunurilor care reprezintă obiectul material al faptei depășesc 25 unități convenționale, urmează a fi aplicat art.191

CP RM. Această complementaritate a art.191 CP RM și a art.105 din Codul contravențional confirmă că între noțiunile „delapidare” și „sustragere” există un raport de tipul „parte-întreg”.

După prezentarea acestor argumente, consemnăm că, față de noțiunea „delapidarea averii străine”, noțiunea „sustragere” apare într-o postură dublă: 1) între noțiunile „delapidarea averii străine” și „sustragere” există un raport de tipul „parte-întreg”. Ceea cea înseamnă că: a) delapidarea averii străine reprezintă o formă de sustragere (alături de furt, jaf, tâlhărie, escrocherie și pungășie); b) infracțiunile specificate la art.191 CP RM se raportează la subgrupul infracțiunilor săvârșite prin sustragere; 2) sustragerea este cea care constituie chintesența oricăreia dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM. Aceasta tocmai datorită faptului că infracțiunile în cauză sunt săvârşite nu oarecum, ci prin sustragere.

O astfel de concluzie reiese dintr-o speță din practica judiciară: *în cazul delapidării averii străine, fapta prejudiciabilă constă în acțiunea de sustragere. În ședința de judeactă nu a fost stabilită prezența în cele săvârșite a faptei prejudiciabile de însușire ilegală de către T.V. a unor mijloace bănești. Astfel, fapta acestuia nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la alin.(4) art.191 CP RM. De aceea, T.V. urmează a fi achitat* [197].

Este de menționat că nu doar legiuitorul autohton utilizează termenul „însușire”, atribuindu-i înțelesul autentic de „sustragere”. Analizând prevederile art.432 din Codul penal al Spaniei [261] (corespondent cu art.191 CP RM), I.Zaporojan susține: „În mod regretabil, legiuitorul spaniol utilizează, ca şi legiuitorul moldovean, drept interschimbabili termenii „însuşire” şi „sustragere”. Ceea ce contravine canoanelor legisticii formale, conform cărora pe parcursul unui act legislativ aceeaşi noţiune trebuie redată printr-un singur termen” [246].

Într-adevăr, potrivit lit.e) art.19 al Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001 [147], textul proiectului de act legislativ se elaborează cu respectarea următoarei reguli: terminologia utilizată în actul elaborat este constantă şi uniformă ca şi în celelalte acte legislative şi în reglementările legislaţiei comunitare; se va utiliza unul şi acelaşi termen dacă este corect, iar folosirea lui repetată exclude confuzia.

La elaborarea dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM nu a fost respectată această regulă. De aceea, propunem modificarea acesteia după cum urmează: sintagma „însușirea ilegală” să fie substituită prin cuvântul „sustragerea”.

Această recomandare *de lege ferenda* constituie o premisă oportună pentru formularea alteia. Astfel, în compartimentul 2.1 al capitolului de față am stabilit că obiectul material al sustragerii, în general, şi al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în particular, îl reprezintă bunurile care sunt, printre altele, străine pentru făptuitor. În context, este util a reproduce punctul de vedere al lui S.Brînza: noțiunile, care desemnează formele sustragerii, trebuie descrise în

forma noțiunilor de gen în raport cu noțiunea de specie – cea de sustragere [19]. În consecință, considerăm de prisos expresia „averii străine”, cuprinsă în denumirea și în dispoziția art.191 CP RM. Odată ce este formă a sustragerii, delapidarea nu poate avea ca obiect material decât bunuri străine (avere străină) [184, p.48-52].

Prin urmare, propunem excluderea sintagmei „averii străine” din denumirea și dispoziția art.191 CP RM. Totodată, concretizăm: în continuare, în cadrul prezentei teze, va fi necesar să recurgem la terminologia *de lege lata* din art.191 CP RM. Aceasta pentru a nu genera confuzii.

În altă privință, așa cum am stabilit anterior, latura obiectivă a infracțiunilor săvârșite prin sustragere include, printre altele, fapta prejudiciabilă care constă în acţiunea de luare ilegală şi gratuită.

După N.A. Lopașenko, luarea reprezintă însăși fapta prejudiciabilă din cadrul sustragerii [377, p.72]. Termenul „luare” este polisemantic. În Dicţionarul explicativ al limbii române sunt consemnate câteva sensuri ale cuvântului „a lua”: a deposeda pe cineva de un lucru (fără intenţia de a şi-l însuşi); a-şi însuşi ceea ce i se cuvine, a pune stăpânire pe ceva; a-şi însuşi un lucru străin etc. [111, p.582] Care din aceste sensuri exprimă cel mai reuşit natura juridică a luării, reprezentând fapta prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM?

Răspunzând la această întrebare, I.Zaporojan susține, pe bună dreptate: „Prin „a lua” trebuie de înţeles „a-şi însuşi un lucru străin”. Aceasta deoarece „a însuşi” înseamnă a pune stăpânire pe ceva, a lua în stăpânire, a-şi apropria [111, p.537]. La fel de important este să accentuăm că, literalmente, prin „a sustrage” înseamnă a-şi însuşi, prin fraudă sau viclenie, un lucru care aparţine altei persoane [111, p.1049]” [243].

Observăm că, în sens literar, termenii „sustragere”, „luare” și „însușire” sunt interșanjabili. Aceasta demonstrează încă o dată că utilizarea în art.191 CP RM a termenului „însușire” nu este un impediment în a afirma că infracțiunile specificate la art.191 CP RM se raportează la subgrupul infracțiunilor săvârșite prin sustragere.

În continuarea demersului nostru de argumentare, vom menționa că în nota 1 la art.158 din Codul penal al Federației Ruse noțiunea de sustragere este definită în felul următor: „luarea și (sau) trecerea ilegală și gratuită a bunurilor străine în folosul făptuitorului ori al altor persoane, care a cauzat un prejudiciu proprietarului sau altui posesor al acestor bunuri, săvârşită în scop de cupiditate”. Interpretând această definiție, unii doctrinari ruși au conchis că nu termenul „luarea”, ci termenul „trecerea” ar fi cel care exprimă chintesenţa conceptuală a faptei prejudiciabile în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [309, p.75]. O asemenea viziune este exprimată și în doctrina penală ucraineană [437].

Considerăm inutilă utilizarea termenului „trecere” în vederea caracterizării faptei prejudiciabile din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În context, reproducem raționamentele lui S.Brînza: „Nu putem să nu amintim de aserţiunea din cadrul doctrinei penale române, potrivit căreia luarea „se săvârşeşte fie cu mişcarea şi ridicarea bunului din locul unde se află, fie cu lăsarea bunului în acelaşi loc, dar, în orice caz, cu încetarea dispoziţiunii posesorului de până atunci asupra bunului şi stabilirea dispoziţiunii asupra acestuia” [178, p.412]. Tocmai în această încetare şi stabilire, sau în această scoatere (subliniat de S.B. – *n.a.*) a bunului de sub stăpânirea („dispoziţiunea”) proprietarului, posesorului sau a detentorului şi în trecerea lui sub stăpânirea făptuitorului constă acţiunea luării. În acest sens, în doctrina penală se observă pe bună dreptate: „...acţiunea sustragerii constă din două acte cu rezultate ce se îmbină: încetarea sau scoaterea din stăpânirea precedentă este actul extinctiv, iar trecerea în noua stăpânire este actul achizitiv; sau, mai scurt, constă din deposedare şi imposedare. Deposedării îi urmează imposedarea” [178, p.412]. [28, p.237].

Aşadar, luarea, reprezentând fapta prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, presupune nu doar scoaterea bunului din stăpânirea victimei, ci și trecerea lui în stăpânirea făptuitorului. Deci, termenul „luare” este cel care exprimă plenar chintesenţa conceptuală a faptei prejudiciabile în cazul respectivelor infracțiuni.

În opinia unor autori, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, specificul laturii obiective este condiționat, în principal, de calitatea specială a subiectului infracțiunii [118; 381, p.71; 480, p.14; 455, p.221]. Bineînțeles, fiecare dintre infracțiunile săvârșite prin sustragere are un anumit specific. În acest plan, nu constituie excepții nici infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Însă, dincolo de nuanțele individuale inerente ce caracterizează fiecare dintre infracțiunile săvârșite prin sustragere, în toate cazurile termenul „luare” își va păstra semnificația relevată mai sus, presupunând îmbinarea actului extinctiv și a celui achizitiv. Această teză o confirmă mai mulți doctrinari [441, p.849; 321, p.18; 317, p.72; 488, p.10; 436; 7, p.444; 110, p.419; 164, p.198].

Implicând un anumit specific, luarea, reprezentând fapta prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, poate să nu presupună deplasarea în spațiu a bunului victimei. Scoaterea bunului din sfera de stăpânire a victimei poate avea un caracter doar juridic. În condițiile în care bunurile victimei deja se află în posesia legală a făptuitorului, acestuia îi poate fi mai propice nu să le deplaseze dintr-un loc în altul, ci să le departajeze juridic de restul bunurilor victimei. O asemenea situație este posibilă, luând în considerare că bunurile, care constituie obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, pot fi clasificate condiţional în bunuri statice şi bunuri dinamice. După I.Zaporojan, criteriul de delimitare între cele două tipuri

de bunuri constă în locul de aflare a bunurilor, încredinţate în administrarea făptuitorului, în momentul sustragerii. Astfel, dacă, în momentul sustragerii, bunurile se aflau pe un teritoriu păzit (uzină, fabrică, depozit etc.), atunci ele pot fi denumite condiţional „bunuri statice". În opoziție, bunurile dinamice se află în timpul transportării (livrării, furnizării) lor în posesia nemijlocită a făptuitorului. Din această cauză, lui nu-i mai este necesar să ia materialmente bunurile respective. În situaţia dată are loc aşa-numita „luare formală", caracterizată prin convertirea posesiei legitime în cea nelegitimă pe calea reţinerii bunurilor la făptuitor şi a neprezentării acestora celor îndrituiţi a le recepţiona [239].

Considerentele mai sus menționate conduc la concluzia că infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM fac parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere.

Anterior, am menționat că, în contextul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, acțiunea de luare este ilegală și gratuită.

Ilegalitatea luării rezidă în lipsa atât a unor temeiuri legale, cât şi a consimţământului victimei de a scoate bunul din posesia acesteia și a-l trece în posesia ilegală a făptuitorului.

După I.Zaporojan, este justă opinia unor autori cu privire la inutilitatea includerii, printre semnele constitutive ale noţiunii de sustragere, a caracterului ilegal al luării. Aceşti autori îşi argumentează poziţia astfel: „asupra absenţei drepturilor făptuitorului asupra bunurilor luate indică faptul că aceste bunuri sunt străine pentru făptuitor" [366, p.103; 382; 491, p.15]. De asemenea, I.Zaporojan, opinează că ilegalitatea acțiunii de luare rezultă din noţiunea legislativă de infracţiune formulată la alin.(1) art.14 CP RM [243].

Suntem de părere că mențiunea referitoare la caracterul ilegal al luării nu depășește necesarul. Considerăm util a accentua: luarea, reprezentând fapta prejudiciabilă din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, trebuie delimitată de manifestările asemănătoare acestor infracțiuni, care sunt conforme cu legea. În acest sens, dispoziția de la lit.d) alin.(2) art.8 din Codul civil prevede că drepturile şi obligaţiile civile apar în urma creării şi dobândirii de patrimoniu în temeiuri neinterzise de lege. La alin.(2) art.320 din Codul civil sunt nominalizate unele moduri de dobândire, în condițiile legii, a dreptului de proprietate: ocupaţiune; accesiune; uzucapiune etc.

Nu este întâmplător că, de exemplu, prin „omor intenţionat" înțelegem lipsirea ilegală şi intenţionată de viaţă a unei alte persoane. Or, o asemenea manieră de definire a noţiunii de omor permite delimitarea acestei fapte infracționale de unele fapte nepenale care prezintă anumite asemănări (de exemplu, de lipsirea de viață în condițiile legitimei apărări). În mod similar, nu este de prisos să menționăm că, în contextul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, acțiunea de luare are un caracter ilegal.

În cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, luarea trebuie să fie nu doar ilegală. Ea mai trebuie să fie gratuită. Caracteristica în cauză este înțeleasă astfel: „Gratuitatea luării are loc în acele cazuri în care această luare se realizează fără o despăgubire în bani pe măsură a valorii bunului luat sau fără o acordare a echivalentului sub formă de muncă (ori servicii, lucrări) sau bunuri de aceeaşi valoare, fie cu despăgubire simbolică ori neadecvată a valorii bunului luat" [34, p.839].

În practica judiciară putem atesta interpretări eronate ale caracteristicii analizate a acțiunii de luare. Prezentăm un asemenea exemplu: *L.O. a fost condamnată în baza alin.(5) art.191 CP RM. În fapt, pe parcursul anilor 2005-2008 aceasta a exercitat funcţia de contabil-şef al filialei Chişinău a Băncii comerciale „U." S.A. Folosindu-se de situaţia de serviciu, L.O. a sustras din banii care i-au fost încredinţaţi în administrare 2.153.827,25 lei. Apărătorul inculpatei a contestat cu apel sentinţa instanţei de fond, solicitând casarea acesteia, rejudecarea cauzei şi pronunţarea unei noi hotărâri. Printre altele, a fost criticată soluţia de calificare privind episodul sustragerii sumei de 530.000 lei (care a fost ulterior transferată pe contul întreprinderii „T." S.R.L.), precum şi cel al sustragerii sumei de 300.000 lei (care a fost ulterior transferată pe contul întreprinderii „B.A." S.R.L.). A fost solicitată recalificarea faptei de la alin.(5) art.191 CP RM la art.196 CP RM. Aceasta deoarece sumele băneşti nominalizate au fost restituite până la intentarea dosarului penal, lipsind prejudiciul material* [69].

Bineînțeles, în cele două episoade exemplificate mai sus luarea a fost realizată fără o despăgubire în bani a valorii bunurilor luate. Despăgubirea realizată *post-factum*, după consumarea infracțiunii, nu poate avea niciun impact asupra gratuității luării. Din aceleași considerente, nu putem susține nici încetarea procesului penal împotriva lui C.T. *Aceasta a fost învinuită de comiterea infracţiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. În cadrul examinării cauzei, instanţa de judecată a reţinut că, după săvârşirea infracţiunii, C.T. a restituit victimei banii sustraşi. De aceea, ar fi săvârşit nu o sustragere, dar o faptă de cauzare de daune materiale prin înşelăciune sau abuz de încredere, prevăzută la art.106 din Codul contravenţional* [211]. Or, „luarea ilegală va fi considerată gratuită şi atunci când compensarea valorii bunurilor luate a avut loc deja după săvârşirea sustragerii, după consumarea acesteia, ca expresie a reparării benevole a pagubei pricinuite sau a înlăturării daunei cauzate" [34, p.839].

În alt registru, vom aborda problema dihotomiei „însușire" – „delapidare". O atestăm, de exemplu, în dispoziția art.105 din Codul contravențional: „Sustragerea în proporţii mici din avutul proprietarului prin furt, <u>însuşire, delapidare</u> (sublinierea ne aparține – *n.a.*), abuz de serviciu sau escrocherie". După I.Zaporojan, promovarea unei asemenea dihotomii constituie o reminiscenţă a concepţiilor care au fost consacrate în dreptul penal sovietic. Caracterul păgubos

al acestor concepţii constă în „dezmembrarea artificială a unei singure fapte (înstrăinarea ilegală a averii) în două componenţe de sine stătătoare de infracţiuni – însuşirea şi delapidarea” [17, p.176]. [245]

Într-adevăr, în dispoziția de la art.123 CP RM din 1961 a fost utilizată sintagma „însuşirea sau delapidarea avutului proprietarului”. Însă, această stare de lucruri are origini mai vechi.

De exemplu, art.2192 din Codul de pedepse penale și corecționale al Imperiului Rus din 1845 [466] stabilea răspunderea „pentru cel care își va însuși (sublinierea ne aparține – *n.a.*) o proprietate străină de orice fel, încredințată lui pentru păstrare sau pentru o oarecare întrebuințare, sau pentru o altă destinație, tăgăduind primirea acesteia, fie afirmând mincinos că aceasta a fost deja restituită de către el ori transmisă, ori întrebuințată conform destinației, ori nimicită sau distrusă nu din vina lui, precum și pentru cel care va delapida (sublinierea ne aparține – *n.a.*) cu intenție o astfel de proprietate”. De asemenea, potrivit alin.1 art.323 din Codul penal al României din 1865 [120, p.840], purta răspundere „oricare va pune de o parte sau va risipi, spre paguba proprietarilor, a posesorilor ori a detentorilor, obligațiuni, bani, mărfuri, bileturi, chitanțe sau orice alte acte cuprinzând vreo obligațiune sau apărare, și care i se vor fi dat sub titlu de închiriere, de depozit, de mandat sau pentru vreun lucru cu plată ori fără plată, cu îndatorire de a-l întoarce înapoi sau de a-l înfățișa, ori de a-l întrebuința într-un chip hotărât”. Comparând cele două texte legislative, S.Brînza menționează: „Noțiunea de abuz de încredere din cadrul alin.1 art.323 din Codul penal al României din 1865 este alcătuită din două fațete, care, în legislația penală rusă (se are în vedere Codul de pedepse penale și corecționale al Imperiului Rus din 1845 – *n.a.*), desemnau două componențe de infracțiuni: 1) însușirea („oricare va pune la o parte...”) și 2) delapidarea („...sau va risipi...”)” [20, p.283].

O conjunctură asemănătoare observăm în art.185 și 186 din Codul penal al RSS Ucrainene din 1922 [464] și în art.116 din Codul penal al RSS Ucrainene din 1927 [465] Precizăm că aceste două legiuiri a fost aplicate pe teritoriul actual al Republicii Moldova între anii 1922-1961.

În contrast, Codul penal al Imperiului Rus din 1903 [398] consacră o situație calitativ diferită. Analizând-o, D.Iu. Skripnikov susține: „Prin „delapidare” se înțelegea nu o infracțiune de sine stătătoare, ci o modalitate a însușirii, stadiul superior al acesteia” [433, p.15]. O abordare similară poate fi remarcată în art.246 din Codul penal al Germaniei. Cu această ocazie, este de reținut că Codul penal al Imperiului Rus din 1903 este o legiuire de inspirație germană. Referindu-se la abordarea în cauză, O.A. Slabcenko opinează: „Legiuitorul german privește însușirea ca pe un stadiu mai timpuriu în cadrul procesului unitar de cauzare a daunelor materiale proprietarului, în care delapidarea evoluează ca stadiu final” [435].

Consemnăm că în art.191 CP RM (spre deosebire de art.123 CP RM din 1961) este promovată concepția care a fost implementată în Codul penal rus din 1903 și care este promovată în Codul penal al Germaniei. În același timp, în planul denominării art.191 CP RM, optăm nu pentru termenul „însușire", ci pentru termenul „delapidare". Este adevărat că această poziție diferă de cea promovată de legiuitorul rus din 1903 și de legiuitorul german. Totuși, poziția relevată ia în considerare realitățile juridice autohtone: în art.192^1, 192^2 și 275 CP RM termenul „însușire" este utilizat cu sensul de sustragere. Optând pentru utilizarea termenului „delapidare" în titlul art.191 CP RM, nu urmărim decât să excludem confuzia dintre: accepțiunea termenului „însușire" din varianta în vigoare a art.191 CP RM *și* accepțiunea aceluiași termen din art.192^1, 192^2 și 275 CP RM. Cu alte cuvinte, urmărim să asigurăm respectarea regulii fixate la lit.e) art.19 al Legii privind actele legislative, pe care am evocat-o anterior.

În concluzie, dihotomia „însușire" – „delapidare" nu caracterizează infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. În cazul acestor infracțiuni, însușirea și delapidarea nu constituie modalități normative cu caracter alternativ ale aceleiași fapte prejudiciabile.

Dezvoltând această idee, propunem excluderea cuvântului „însușire" din dispoziția art.105 din Codul contravențional.

În continuare, ne vom referi la un alt aspect care ține de latura obiectivă a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM: (im)posibilitatea folosirii documentelor false în contextul acestor infracțiuni.

După L.V. Vedernikova, sustragerea bunurilor, încredințate în administrarea făptuitorului, poate fi săvârșită pe calea folosirii unor documente false [293, p.29-31].

Poziții similare se atestă în practica judiciară autohtonă. Astfel, într-o decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, prin care L.O. a fost condamnată în baza alin.(5) art.191 CP RM, este utilizată următoarea formulare: *„În ambele cazuri de însuşire a sumelor, metoda este aceeaşi: falsificarea semnăturilor în ordinele de eliberare a numerarului"* [69]. Într-un caz asemănător, în decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție de condamnare a lui B.T. conform alin.(5) art.191 CP RM se recurge la următoarea formulare: *„Cu ajutorul documentelor falsificate, B.T. a sustras 1.211.500 lei din contul curent care aparţinea întreprinderii „M." S.R.L."* [103].

În opinia noastră, asemenea formulări nu iau în considerare esența juridică a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Or, falsificarea documentelor (ca și folosirea unor documente false) nu poate reprezenta metoda de săvârșire a respectivelor infracțiuni. La fel, documentele false nu pot constitui mijlocul de săvârșire a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

Deloc întâmplător, V.P. Didenko reflectează: „Deseori, sustragerea sub formă de delapidare a averii străine este comisă alături de falsificarea unor documente. Apare întrebarea: în această ipoteză, este oare necesară calificarea doar conform normei cu privire la delapidarea averii străine *sau* urmează a fi invocată și norma cu privire la falsificarea unor documente?" [325, p.20].

Considerăm indicată soluția calificării prin concurs. Tocmai o asemenea soluție se regăsește în următoarea speță: *N.L. a fost învinuită de comiterea infracţiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.191 şi la alin.(1) art.361 CP RM. În fapt, aceasta activa în calitate de poştaş la un oficiu poştal din mun. Chişinău. Printre sarcinile sale de funcţie se număra distribuirea pensiilor şi indemnizaţiilor către cetăţeni. La 17.07.2010, N.L. a primit pensia în mărime de 920,69 lei, destinată lui L.A. După ce şi-a trecut în posesie aceşti bani, N.L. a semnat în locul lui L.A. în dispoziţia de plată a pensiei, care este un document oficial. Ulterior, în scopul camuflării acţiunilor sale, N.L. a prezentat documentul respectiv la oficiul poştal în care era angajată* [75]. O soluție de calificare similară atestăm într-un alt caz din practica judiciară [218].

Astfel de soluții își au suportul în doctrina dreptului penal: „Soluţia va fi alta (alta decât soluția aplicării art.190 CP RM – *n.a.*), dacă făptuitorul sustrage bunurile încredinţate în administrare, precum și folosește documente oficiale false. În acest caz, vom fi în prezenţa concursului de infracţiuni prevăzute la art.191 şi 361 CP RM. Cel care comite vreuna dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM nu are necesitatea să comită sustragerea pe calea folosirii unor documente false. El este posesorul bunurilor respective. De aceea, foloseşte documentele false nu în scopul sustragerii, dar în scopul înlesnirii sau ascunderii vreuneia dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM" [34, p.921].

Cu acest prilej, amintim că art.2192 din Codul de pedepse penale și corecționale al Imperiului Rus din 1845 stabilea răspunderea „pentru cel care își va însuși o proprietate străină de orice fel, încredințată lui pentru păstrare sau pentru o oarecare întrebuințare, sau pentru o altă destinație, tăgăduind primirea acesteia, fie afirmând mincinos că aceasta a fost deja restituită de către el ori transmisă, ori întrebuinţată conform destinaţiei, ori nimicită sau distrusă nu din vina lui (sublinierea ne aparține – *n.a.*), precum și pentru cel care va delapida cu intenție o astfel de proprietate".

Ipoteza examinată mai sus trebuie deosebită de o altă ipoteză. Aceasta din urmă intră sub incidența art.190 CP RM. La ipoteza în cauză se referă I.Botezatu: „Infracțiunile prevăzute la art.190 CP RM trebuie delimitate de infracţiunile specificate la art.191 CP RM, dacă făptuitorul se angajează la o muncă material-responsabilă sau substanţial retribuită, în baza unor documente false, în vederea comiterii sustragerii. O astfel de persoană poate folosi documentele false care îi

confirmă identitatea sau documentele false care îi conferă drepturi pe care ea nu le deţine. Dacă făptuitorul, folosind documente false, se angajează în scopul sustragerii, acţiunile lui trebuie calificate ca pregătire de infracţiunile prevăzute la art.190 CP RM. Dacă însă făptuitorul, angajându-se, urmăreşte numai scopul de a lucra, nu însă şi de a sustrage, şi îndeplineşte obligaţiile de muncă fără a cauza vreun prejudiciu angajatorului, atunci lui i se poate incrimina folosirea documentelor oficiale false (art.361 CP RM)" [12].

Regula din ultima propoziție precitată nu a fost respectată în următoarea speță: *B.M. a fost condamnat în baza lit.b), c) și d) alin.(2) art.191 și alin.(1) art.332 CP RM. La rândul său, C.V. a fost condamnat în baza lit.b), c) și d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, B.M. deținea funcția de inspector-şef al Inspecției Ecologice Ocnița, iar C.V. deținea funcția de inspector coordonator al Inspecției Ecologice Ocnița. Cunoscând că în statele de personal ale Inspecției Ecologice Ocnița lipseşte funcția de şofer, B.M. a solicitat angajarea unui salariat în această funcție. Ca motiv a invocat faptul că nu deține permis de conducere şi, din această cauză, nu poate utiliza mijlocul de transport în interes de serviciu. După ce a obținut acordul factorilor de decizie ierarhic superiori din cadrul Inspectoratului Ecologic de Stat, la 04.10.2010 B.M. a încheiat o înțelegere cu C.V. ca acesta din urmă <u>să exercite nemijlocit atribuțiile de şofer</u>. De asemenea, B.M. și C.V. au convenit ca C.Ch. să fie angajat ca șofer, fără însă a presta efectiv obligațiile profesionale. După angajarea lui C.Gh, pentru perioada 04.10.2010-08.02.2012, pe cardul bancar deschis pe numele acestuia au fost transferați spre achitare 38.943 lei. <u>Deoarece cardul bancar se afla în posesia lui C.V., acesta a însuşit suma respectivă de bani</u>* [208].

Așadar, suma de 38.943 lei a ajuns în posesia lui C.V. Totuși, nu se poate afirma că el ar fi sustras respectiva sumă de bani. Aceasta întrucât tocmai C.V., şi nu C.Gh., a fost cel care a prestat realmente munca în calitate de șofer. Așadar, C.V. și-a îndeplinit obligațiile de muncă fără a cauza vreun prejudiciu angajatorului. În concluzie, odată ce lipsesc semnele sustragerii, la calificare urma a fi reținut doar alin.(1) art.332 CP RM.

În aceeași ordine de idei, atrage atenția următoarea speță: *L.G. a fost condamnată în baza lit.a), c) și d) alin.(2) art.191 și lit.a) alin.(2) art.332 CP RM. În fapt, aceasta deținea funcţia de director al gimnaziului „A." dintr-un sat din raionul Cantemir. La 07.05.2004, L.G. a emis un ordin în care a înscris date vădit false. La concret, în ordin a fost specificat că, pentru perioada 10.05.2004-01.09.2004, fiul ei, L.L., este angajat ca director adjunct, având în gestiune gospodăria auxiliară a gimnaziului. L.L. nu a prestat munca în care a fost angajat, însă a încasat un salariu de 1125,57 lei. La 20.06.2004, L.G. a emis un alt ordin în care a înscris date vădit false. De această dată, în ordin se menționa că, în perioada 21.06.2004-01.01.2006, soțul ei, L.P., este angajat ca grădinar al gimnaziului. Nici L.P. nu a prestat munca în care a fost angajat, deşi a*

încasat un salariu de 1081 lei. După condamnare, avocatul şi inculpata L.G. au declarat apel, solicitând casarea sentinţei, rejudecarea cauzei şi pronunţarea unei noi hotărâri, prin care inculpata să fie achitată. În susţinerea acestei solicitări, au fost prezentate, printre altele, următoarele argumente: a) ca grădinar, L.P. a stârpit plantele buruienoase din jurul şcolii şi le-a transportat cu căruţa care-i aparţinea; b) faptul că L.L. şi L.P. au activat realmente în funcţiile deţinute a fost confirmat de către P.E., contabilul aceluaişi gimnaziu, precum şi de către alţi martori [92].

Bineînțeles, în cazul în care aceste argumente își vor fi găsit confirmarea, la calificare ar fi trebuit reținută doar lit.a) alin.(2) art.332 CP RM. În caz contrar, ar rămâne valabilă soluția de calificare consemnată în sentința de condamnare: lit.a), c) și d) alin.(2) art.191 și lit.a) alin.(2) art.332 CP RM.

O situație calitativ diferită de cele examinate anterior se atestă în următoarea speță: *I.D. a fost învinuit de comiterea infracţiunilor prevăzute la lit.c) şi d) alin.(2) art.191 şi la alin.(1) art.332 CP RM. În fapt, acesta lucra ca maistru în atelierele mecanice ale Secţiei de Întreţinere a Căii Bălţi a Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova". În perioada 25.01.2011-04.02.2011, G.M., şoferul ce făcea parte din personalul secţiei în cauză, s-a aflat la tratament medical. Cu toate acestea, I.D. a înscris în tabelul de evidenţă a timpului de muncă informaţia cu privire la orele de muncă care ar fi fost prestate de către G.M. În rezultat, pentru perioada de timp sus-menţionată G.M. a încasat un salariu de 1104 lei. Sub pretextul reparării unui prejudiciu cauzat Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova", I.D. a cerut de la G.M. 1000 de lei. I.D. a trecut această sumă de bani în propria posesie. În rezultatul examinării cauzei, instanţa de judecată a conchis că fapta săvârşită de I.D. urmează a fi calificată doar potrivit alin.(1) art.332 CP RM. În sprijinul acestei idei, s-a alegat că infracţiunea specificată la lit.c) şi d) alin.(2) art.191 CP RM ar fi absorbită de infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.332 CP RM* [191].

În adevăr, soluția corectă este alin.(1) art.332 CP RM. Totuși, nu putem sprijini argumentarea aparținând instanței de judecată: infracțiunea prevăzută la lit.c) și d) alin.(2) art.191 CP RM nu putea fi absorbită de infracțiunea specificată la alin.(1) art.332 CP RM. Or, infracțiunea prevăzută la lit.c) și d) alin.(2) art.191 CP RM pur și simplu nu a fost săvârșită de către făptuitor. Deci, nu este posibilă nici absorbția în cauză. Aceasta întrucât banii care au fost luați ilegal de către făptuitor – 1104 lei – nu i-au fost încredințați de către întreprinderea în care activa.

În plus, după cum susține, just, L.D. Gauhman, infracțiunea absorbită nu poate fi mai gravă decât infracțiunea absorbantă [308, p.300]. Din confruntarea sancțiunilor stabilite la alin.(2) art.191 și la alin.(1) art.332 CP RM deducem că mai gravă este infracțiunea specificată la lit.c) și

d) alin.(2) art.191 CP RM. În concluzie, este cu neputință ca ea să fie absorbită de infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.332 CP RM.

La o situație de altă natură se referă următoarea speță: *Z.G. a fost condamnat conform lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, acesta deținea funcţia de director al unei întreprinderi din satul Tartaul, raionul Cantemir. În perioada august 2010-iunie 2011, Z.G. a înscris date vădit false privind evidența debitului de apă consumată în facturile persoanelor ale căror case erau conectate la apeductul din satul Tartaul. Această faptă a făcut posibilă sustragerea de către Z.G. a sumei de 2415 lei* [192].

De această dată, calificarea este incompletă. Aceasta pentru că alin.(1) art.332 CP RM trebuia reținut la calificare alătuiri de lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Infracțiunea specificată la alin.(1) art.332 CP RM nu poate fi absorbită de infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Prima din aceste infracțiuni depășește cadrul normativ al celei de-a doua: nici înscrierea în documente a unor date vădit false, nici falsificarea de documente nu pot constitui partea în întregul reprezentat de lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Săvârșind infracțiunea specificată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, făptuitorul nu are necesitatea să comită sustragerea pe calea folosirii unor documente false. Înainte de a săvârși sustragerea, el deja este posesorul bunurilor respective. Cu această ocazie, reiterăm ideea conturată mai sus: documentele false pot fi utilizate în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM, nu însă în scopul sustragerii.

În concluzie, documentele – oficiale sau neoficiale – false nu pot fi folosite în contextul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

În altă ordine de idei, consemnăm că infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM sunt infracţiuni materiale. Aceasta de vreme ce semne obligatorii ale laturii obiective a acestor infracțiuni sunt nu doar fapta prejudiciabilă, ci și urmările prejudiciabile, precum și legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.

În legătură cu ***urmările prejudiciabile*** ale infracțiunilor examinate, este util să reproducem punctul de vedere exprimat de V.G. Goncearenko: „Săvârșirea sustragerii presupune formarea unui gol în patrimoniul victimei, ceea ce echivalează cu producerea unui prejudiciu patrimonial efectiv acesteia. În situația infracțiunilor reunite sub denumirea de abuz de putere sau abuz de serviciu, nu atestăm trecerea gratuită a bunurilor victimei în posesia făptuitorului. În această situație, pot fi create condiții în vederea obținerii unor profituri sau facilități, a scutirii de efectuarea unor cheltuieli etc. În orice caz, victimei nu-i este cauzat în prejudiciu patrimonial efectiv” [393, p.373].

Într-adevăr, așa cum am constatat mai sus, luarea, ca aspect exterior al sustragerii, presupune scoaterea bunului din sfera de stăpânire a victimei. Venitul ratat, având un caracter prezumtiv, nu poate fi scos din sfera de stăpânire a victimei. După cum reiese din alin.(2) art.14 din Codul civil, venitul ratat constă în beneficiul neobţinut prin încălcarea unui drept. Or, nu poți lua ceva care nu a fost obținut la momentul comiterii sustragerii.

Așadar, numai prejudicial patrimonial efectiv, corespunzător valorii bunurilor sustrase de către făptuitor, poate alcătui urmările prejudiciabile produse de infracțiunile specificate la art.191 CP RM.

Stabilirea caracterului daunelor materiale, care se produc în rezultatul săvârșirii infracțiunilor analizate, ne ajută să identificăm momentul de consumare a acestora. Din această perspectivă, unii autori consideră că convertirea posesiei legitime asupra bunurilor victimei în posesie nelegitimă asupra acestora este cea care condiționează consumarea infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [458, p.110; 357, p.126; 454, p.126]. Care sunt circumstanțele ce atestă această convertire?

Considerăm că, în situația infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, momentul de consumare trebuie particularizat în funcție de locul în care bunurile, încredinţate în administrarea făptuitorului, se află la momentul sustragerii. Anterior am consemnat că, în corespundere cu acest criteriu, bunurile reprezentând obiectul material al infracțiunilor analizate sunt diferențiate în: 1) bunuri statice *şi* 2) bunuri dinamice. Sub acest aspect, considerăm că momentul de consumare a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM îl marchează, după caz: 1) scoaterea integrală a bunurilor victimei în afara teritoriului păzit (în cazul bunurilor statice); 2) reţinerea bunurilor victimei la făptuitor în timpul transportării acestora, astfel încât bunurile în cauză să nu poată ajunge în posesia legitimă a celor abilitați a le recepţiona (în cazul bunurilor dinamice). În ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, tocmai acestea sunt circumstanțele care atestă obţinerea de către făptuitor a posibilității reale de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile victimei [185, p.41-47].

Remarcăm că, în cazul bunurilor dinamice, vom fi în prezența așa-numitei „luări formale”. În opoziție, în cazul bunurilor statice, în mod necesar, luarea trebuie să fie fizică, nu formală. Altfel, infracțiunile specificate la art.191 CP RM nu-și vor găsi consumarea.

Din această perspectivă, parafrazând cele menționate de O.Pop [172, p.43], consemnăm că infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM pot trece prin toate etapele activității infracționale.

După N.D. Eriașvili, tentativa la infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine se caracterizează prin aceea că făptuitorul nu obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile victimei [491, p.20]. Suntem de acord cu această viziune. Ea concordă

cu concluzia care se desprinde din analiza art.27 CP RM. În acord cu acesta, se consideră tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM acţiunea sau inacţiunea intenţionată îndreptată nemijlocit spre săvârşirea uneia dintre aceste infracţiuni dacă, din cauze independente de voinţa făptuitorului, aceasta nu şi-a produs efectul. Or, nu poate fi pus la îndoială că, în contextul infracțiunilor examinate, efectul a cărui producere o urmărește făptuitorul este tocmai obținerea posibilității reale de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile victimei.

Ne convingem de aceasta din examinarea următoarelor două spețe: *G.V. a fost condamnat în baza art.27 şi lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, acesta era angajat ca refueler la staţia de alimentare din cadrul depoului de locomotive al staţiei Ocniţa a Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova", fiind persoană cu răspundere materială. La 29.11.2011, în jurul orei 18.00, G.V. se afla la locul de muncă. Folosind cheile de la lacătul staţiei alimentatorului nr.1, acesta a descuiat lacătul. Cu ajutorul unui furtun-pistol G.V. a umplut cu motorină cinci recipiente a câte 20 de litri fiecare şi un recipient de 10 litri. Ulterior, el a încercat să scoată această motorină de pe teritoriul depozitului. Însă, G.V. nu a putut să-şi ducă acţiunea până la capăt, deoarece a fost reţinut de către poliţişti* [105]. • *V.A. şi T.S. au fost condamnaţi în baza art.27 şi lit.b), d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, V.A. era angajat ca mecanic de locomotivă în cadrul depoului de locomotive al staţiei Bender a Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova". La rândul său, T.S. era angajat ca ajutor al mecanicului de locomotivă în cadrul aceluiaşi depou. Ambii aveau calitatea de persoane cu răspundere materială. La 27.11.2006, aproximativ la ora 19.00, V.A. şi T.S. se aflau la locul de muncă, într-o locomotivă care staţiona la kilometrul 85 al segmentului de cale ferată Căinari-Ciufleşti. În aceste condiţii, cei doi au instalat un furtun pentru a scurge motorină din rezervorul locomotivei în câteva canistre. Aceste canistre aparţineau unor persoane al căror automobil staţiona în apropiere de locomotivă. La momentul reţinerii de către poliţişti a persoanelor în cauză, precum şi a lui V.A. şi T.S., se reuşise scurgerea din rezervorul locomotivei a 130 litri de motorină* [83].

În ambele aceste spețe, tentativa de infracțiune este una întreruptă (neterminată). Întreruperea tentativei are ca explicație circumstanța că făptuitorilor nu le-a reușit să-și continue activitatea infracțională, intervenind anumiți factori care i-au împiedicat să o desfășoare.

Totuși, în cele două spețe reproduse mai sus tentativa de infracțiune comportă și anumite deosebiri. Astfel, în prima speță, obiectul material al infracțiunii îl constituie bunurile statice: în momentul sustragerii, ele se află pe un teritoriu păzit. Pentru comparație, în cea de-a doua speță, bunurile sustrase se află în timpul transportării lor în posesia nemijlocită a făptuitorilor. De această dată, obiectul material al infracțiunii îl reprezintă bunurile dinamice. În prima speță, săvârșirea infracțiunii se întrerupe la etapa de tentativă, întrucât, din cauze independente de

voința făptuitorului, acestuia nu-i reușește să scoată în afara teritoriului păzit nici măcar o parte din bunurile victimei. În cea de-a doua speță, tentativa de infracțiune o atestă circumstanța că făptuitorilor nu le reușește să obțină posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile victimei în deplinătatea lor. În alți termeni, făptuitorii nu au izbutit să convertească în întregime posesia legitimă asupra bunurilor victimei în posesie nelegitimă asupra acestora. Ar fi izbutit dacă ar fi scurs în canistre motorina în cantitatea pe care și-au dorit-o, nu doar 130 de litri. În momentul aflării în rezervorul locomotivei, motorina, pe care făptuitorii urmăreau s-o sustragă, nu putea fi departajată de restul motorinei aparținând victimei. Din această cauză, în acest moment nu era posibilă nici reținerea la făptuitori a motorinei pe care aceștia urmăreau s-o sustragă. Altfel spus, în acest moment încă nu erau întrunite condițiile pentru consumarea infracțiunii.

În altă privință, pot apărea dubii legate de forma infracțiunii neconsumate în cea de-a doua speță exemplificată mai sus: tentativă de infracțiune *sau* pregătire de infracțiune?

Din punctul de vedere al lui N.D. Eriașvili, pregătirea de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine trebuie disociată clar de apariția intenției de a comite astfel de infracțiuni, pe de o parte, precum și de începerea tentativei la infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, pe de altă parte [491, p.20]. După G.Antoniu, „actul de executare cuprinde numai actele care în materialitatea lor sunt acte de realizare propriu-zisă a hotărârii delictuoase obligatorii, cu excluderea actelor care, prin natura lor, ar fi acte de pregătire, de realizare a condițiilor necesare executării și consumării infracțiunii” [5, p.100]. O poziție similară este exprimată de O.Pop și I.Zaporojan [172, p.43; 237].

Examinând aceste păreri, ajungem la concluzia că în cea de-a doua speță exemplificată mai sus suntem în prezența tentativei de infracțiune. La această opțiune ajungem și cu aportul lui A.A. Slabcenko: „Etapa de tentativă începe din momentul obținerii de către făptuitor a posesiei ilegale asupra bunurilor victimei. Acest moment îl marchează: deplasarea bunurilor victimei dintr-un loc în altul; ascunderea bunurilor victimei în anumite locuri; scoaterea bunurilor victimei din locul în care se aflau etc. Este important ca astfel de acțiuni să nu fie condiționate de asigurarea administrării în bune condiții a bunurilor în cauză” [434]. Considerăm elocvente exemplele prezentate de către A.A. Slabcenko. În același timp, nu putem să nu venim cu o obiecție: deposedarea, și nu imposedarea, este cea care marchează începutul etapei de tentativă în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Anume scoaterea ilegală a bunurilor din posesia victimei este cea care exprimă începutul executării laturii obiective a respectivelor infracțiuni. După această precizare, observăm că, în prima speță, făptuitorul a extras motorina din alimentator, deși nu a fost abilitat s-o facă. După aceasta, cel mai probabil, făptuitorul a încărcat recipientele cu motorină într-un mijloc de transport sau le-a adus în apropiere de gardul teritoriului păzit al

întreprinderii în care era angajat. Toate acestea demonstrează că etapa de pregătire de infracțiune fusese depășită, desfășurându-se activitatea de la cea de-a doua etapă – tentativa de infracțiune. Făptuitorul a scos ilegal motorina din posesia victimei, însă, din cauze independente de voința lui, nu a reușit s-o treacă în posesia sa nelegitimă.

Sub un alt aspect, este de menționat că, în corespundere cu art.194 din Codul penal al Bahrainului [249] (corespondent cu art.191 CP RM), sustragerea bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului este asimilată cu sustragerea documentelor asupra unor asemenea bunuri.

V.A. Bugaev opinează că sustragerea documentelor, care confirmă dreptul asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului, trebuie calificată ca pregătire de una dintre infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [291]. La rândul său, E.V. Gherasimova susține că, într-o astfel de situație, trebuie aplicată răspunderea pentru tentativa la una dintre infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine [312, p.10].

Din art.183 din Codul penal al Lituaniei [256] (corespondent cu art.191 CP RM), reiese că bunurile încredințate în administrarea făptuitorului constituie obiectul material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine; în același timp, dreptul asupra unor asemenea bunuri reprezintă obiectul imaterial al respectivelor infracțiuni.

În ce ne privește, considerăm că: documentele asupra bunurilor, încredințate în administrarea făptuitorului, nu pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM; dreptul asupra bunurilor, încredințate în administrarea făptuitorului, nu pot constitui obiectul imaterial al infracțiunilor în cauză. Sustragerea documentelor, care confirmă dreptul asupra bunurilor, încredințate în administrarea făptuitorului, trebuie calificată ca pregătire de una dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. Aceasta tocmai datorită faptului că un astfel de document nu poate reprezenta obiectul material al acestor infracțiuni. Concluziile în cauză se sprijină pe punctul de vedere emis de V.Stati [227].

În același context, R.U. Ahmedov afirmă, just: „Noțiunea „dobândirea dreptului asupra bunurilor străine" nu este cuprinsă de noțiunea „sustragerea bunurilor străine" [279, p.26, p.22-23]. Păreri asemănătoare expun și alți autori [302, p.20; 379; 471, p.11; 313; 384]. Astfel de opinii vizează art.159 „Escrocheria" din Codul penal al Federației Ruse. Ele converg spre ideea că în textul acestui articol noțiunile „dobândirea dreptului asupra bunurilor străine" și „sustragerea bunurilor străine" nu se află într-o relație de subordinare/supraordinare. Cu atât mai puțin, o astfel de relație nu este posibilă în contextul art.190 „Escrocheria" din Codul penal al Republicii Moldova.

Așadar, nici documentele asupra bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului, nici dreptul asupra unor asemenea bunuri nu pot constitui obiectul (i)material al infracțiunilor specificate

la art.190 CP RM. Cu atât mai puțin, ele nu pot reprezenta obiectul (i)material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

Cu privire la pregătirea de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, O.V. Belokurov consideră că, la această etapă a activității infracționale, făptuitorul poate: folosi anumite documente false în vederea înlesnirii sau ascunderii sustragerii; întocmi orarele de serviciu ale unor persoane „utile" care l-ar putea ajuta pe făptuitor să comită mai ușor sustragerea; studia particularitățile regimului de funcționare a întreprinderii la care este angajat făptuitorul, precum și a agenților de pază angajați la aceeași întreprindere; schița proiecte de ordine sau dispoziții care i-ar asigura făptuitorului scoaterea ilegală a bunurilor, încredințate în administrarea lui, în afara teritoriului întreprinderii etc. [285, p.58]. Opinie similară exprimă și I.Zaporojan [242].

Un interes mai mare suscită ipoteza folosirii de către făptuitor a unor documente false în vederea înlesnirii sau ascunderii uneia dintre infracţiunile specificate la art.191 CP RM.

Reiterăm ideea că, în cazul acestor infracţiuni, făptuitorul poate folosi documentele false nu în scopul sustragerii, ci exclusiv în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre aceste infracțiuni. În context, apare următoarea întrebare: pentru care faptă urmează a fi aplicată răspunderea în situația în care, înainte de a comite una din infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, făptuitorul foloseşte documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre aceste infracțiuni? Se conturează trei posibile răspunsuri la această întrebare: 1) doar pentru pregătirea de una din infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM; 2) doar pentru infracțiunea specificată la art.361 CP RM; 3) atât pentru pregătirea de una din infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, cât și pentru infracțiunea specificată la art.361 CP RM.

Considerăm că ultima soluție de calificare este admisibilă doar în condițiile în care, înainte de comiterea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, făptuitorul nu s-a limitat doar la a folosi documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii. Mai este necesar ca făptuitorul să fi îndeplinit acțiuni de altă natură care să intre sub incidența art.26 CP RM (de exemplu, să se fi înțeles în prealabil cu alte persoane în vederea săvârșirii uneia dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM).

În lipsa acestor condiții, răspunderea se va aplica doar în baza art.361 CP RM. În acest sens, susținem punctul de vedere enunțat de I.Zaporojan [242]. Optăm pentru această soluție de calificare, întrucât, în cazul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM, făptuitorul foloseşte documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, nu în scopul sustragerii, dar în scopul înlesnirii sau ascunderii uneia dintre aceste infracțiuni. Or, din alin.(1) art.26 CP RM reiese că pregătirea de infracțiune are scopul de comitere a înfracțiunii în întregime: „Se consideră pregătire de infracţiune înţelegerea prealabilă de a săvârşi o infracţiune, procurarea, fabricarea sau

adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenţionată, pe altă cale, de condiţii pentru săvârşirea ei (sublinierea ne aparţine – *n.a.*) dacă, din cauze independente de voinţa făptuitorului, infracţiunea nu şi-a produs efectul (sublinierea ne aparţine – *n.a.*)".

Nu este plauzibilă aplicarea atât a art.26 și 191 CP RM, cât și a art.361 CP RM. Din cele menționate de I.M. Gnativ [315] și A.M. Zațepin [334] ar reieși că reținerea la calificare a unui asemenea concurs de infracțiuni ar presupune că făptuitorul va fi tras de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă; adică, ar fi supraevaluat pericolul social al celor săvârşite, încălcându-se principiul de neadmitere a sancționării duble a aceleiași fapte.

În opinia noastră, nu aceasta este cauza inadmisibilității reținerii la calificare atât a art.26 și 191 CP RM, cât și a art.361 CP RM. Pur și simplu, folosirea unor documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, nu poate evolua ca formă a pregătirii de infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. În opoziție, de exemplu, în cazul infracțiunilor specificate la art.190 CP RM, folosirea unor documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, poate evolua ca formă a pregătirii. Aceasta deoarece, în cazul respectivelor infracțiuni, documentele oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, sunt folosite în scopul sustragerii. Folosirea unor asemenea documente reprezintă nu altceva decât o modalitate faptică a acțiunii adiacente (care apare în modalitatea normativă de înșelăciune) din cadrul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM.

Schimbând vectorul cercetării, în continuare vom analiza parametrii valorici ai urmărilor prejudiciabile produse de infracțiunile specificate la art.191 CP RM.

Înainte de a trece la examinarea nemijlocită a acestora, vom aminti că nu constituie circumstanţe agravante ale infracţiunilor în cauză: 1) săvârşirea sustragerii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile; 2) săvârşirea sustragerii în proporţii mari; 3) săvârşirea sustragerii în proporţii mari sau deosebit de mari. În compartimentul 2.1 al tezei de față am prezentat argumentele în sprijinul acestei opinii. În același context, susținem poziția exprimată de S.Brînza și V.Stati, potrivit căreia cele trei ipoteze pe care le-am prezentat mai sus nu trebuie confundate cu circumstanţele agravante ale infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Ele au ca efect nu agravarea răspunderii penale, dar constituirea de infracțiuni. Cu alte cuvinte, ele reprezintă ipoteze care se referă la varianta-tip de infracțiune, nu la varianta agravată de infracțiune [34, p.851-852]. Din aceste considerente, cele trei ipoteze nominalizate *supra* vor fi supuse examinării în cadrul acestui capitol al tezei de față, nu în cadrul Capitolului 4, dedicat circumstanțelor agravante ale infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

După acest excurs absolut necesar, consemnăm că mărimile daunelor produse prin infracțiunile analizate se caracterizează prin următoarele marje: 1) 25-2500 unităţi convenţionale (în

cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM); 2) 2500-5000 unități convenționale (în ipoteza infracțiunii specificate la alin.(4) art.191 CP RM); 3) circa 5000 unități convenționale (în situația infracțiunii prevăzute la alin.(5) art.191 CP RM).

Nu doar pentru legea penală a Republicii Moldova este specifică diferențierea răspunderii penale în funcție de mărimea daunelor cauzate în rezultatul săvârșirii infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. De exemplu, art.3 din Capitolul 10 al Părţii a doua din Codul penal al Suediei [250] stabilește răspunderea pentru delapidarea gravă a averii străine. Printre ipotezele care implică gravitatea delapidării averii străine legiuitorul suedez numește cauzarea victimei a unor daune în proporţii mari sau a unui prejudiciu considerabil.

În conjunctura legii penale autohtone, limita de 25 unităţi convenţionale este cea care desparte ilicitul penal de ilicitul contravențional: în cazul în care mărimea daunelor produse depășește această limită, se va aplica alin.(1) și lit.c) alin.(2) art.191 CP RM; în cazul în care această limită nu este depășită, se va aplica art.105 din Codul contravenţional. Tocmai din această cauză, s-a dispus achitarea făptuitorului în următoarea speţă: *J.L. a fost achitată de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.c) și d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, aceasta deținea funcţia de primar al satului T., raionul Căușeni. În una din zilele lunii septembrie 2005, J.L. a primit 302 lei de la M.N., contabila-casier a aceleiași prmării. Acești bani îi reveneau lui N.V. în calitate de salariu pentru munca de paznic prestată în august 2005. La poziţia nr.44 a listei de salariu, J.L. a imprimat semnătura proprie drept confirmare a recepţionării salariului de către M.N. În acest fel, J.L. și-a trecut în posesie 302 lei* [56] Soluții similare au fost reținute și în alte spețe [84; 86].

Într-adevăr, art.105 din Codul contravențional stabilește răspunderea pentru sustragerea în proporţii mici din avutul proprietarului prin furt, însuşire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie. Potrivit art.18 din același act legislativ, se consideră de mici proporţii valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, la momentul săvârșirii contravenţiei, nu depășește 25 unităţi convenţionale.

Este de menționat că, în situația daunelor în proporții considerabile, nu este suficient ca mărimea acestora să se situeze în limitele de 25-2500 unităţi convenţionale. Mai este necesar să se ateste caracterul lor considerabil. Altminteri, răspunderea se va aplica potrivit alin.(1) art.191 CP RM.

Din dispoziția de la alin.(2) art.126 CP RM aflăm că stabilirea caracterului considerabil al daunei cauzate se face luându-se în considerare valoarea, cantitatea şi însemnătatea bunurilor

pentru victimă, starea materială şi venitul acesteia, existenţa persoanelor întreţinute, alte circumstanţe care influenţează esenţial asupra stării materiale a victimei.

Așa cum se poate vedea, noțiunile „daune în proporţii mici”, „daune în proporţii mari” și „daune în proporţii deosebit de mari” sunt cuantificate de către legiuitor, fiind determinate limitele inferioare și/sau superioare în care-și găsesc aplicarea. Această abordare ia în considerare faptul că mărimea daunelor, cauzate prin infracțiunile specificate la art.191 CP RM, corespunde valorii bunurilor sustrase de către făptuitor, adică prejudiciului efectiv. De asemenea, abordarea în cauză se bazează pe circumstanța că, sub aspect economic, bunurile care formează obiectul material al infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM trebuie să aibă o valoare materială şi un cost determinat. Aceasta înseamnă că respectivele bunuri se caracterizează prin valoare obiectivă și utilitate socială.

Doar în cazul noțiunii „daune în proporții considerabile” limitele valorice sunt subsidiare. Prioritate i se acordă stării materiale a victimei. În doctrina penală această abordare este explicată în felul următor: „Motivaţia legiuitorului constă în aceea că în societate ar exista o stratificare patrimonială accentuată între diferite grupuri sociale. Prin urmare, una şi aceeaşi valoare materială a bunului este interpretată în mod diferit de reprezentanţii păturii socialmente vulnerabile şi de reprezentanţii păturii avute. Astfel, dacă victima are o stare materială „satisfăcătoare”, atunci nu se va atesta cauzarea de daune în proporţii considerabile. Dacă însă starea materială a victimei este „nesatisfăcătoare”, atunci aceasta se va atesta. În alţi termeni, legea penală oferă o apărare mai energică victimei având o stare materială „nesatisfăcătoare”, în comparaţie cu apărarea de care beneficiază victima care are o stare materială „satisfăcătoare”.” [32].

Dezavantajul cel mai mare al unei asemenea abordări constă în promovarea inegalității și a discriminării bazate pe situația patrimonială a victimei. În acest plan, V.Stati afirmă: „O apărare penală egală presupune atât apărarea egală a aceloraşi valori sociale, cât şi egalitatea subiecţilor ale căror interese sunt apărate de legea penală. Din acest punct de vedere, interpretarea, în alin.(2) art.126 CP RM, a noţiunii „caracterul considerabil al daunei cauzate” este vădit defectuoasă. Este subminat temeiul unic al răspunderii penale pentru infracţiunile, a căror comiere presupune prezenţa circumstanţei agravante „săvârşirea infracțiunii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile”.” [225] Puncte de vedere asemănătoare exprimă I.Botezatu [13; 14], A.P. Sevriukov [426] și N.F. Kuzneţova [377, p.70-71].

Într-adevăr, dispoziția de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM (ca și toate celelalte dispoziții similare din Codul penal) contravine unor dispoziții normative de importanță deosebită. Astfel, conform art.14 al Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale [51], exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de prezenta Convenţie trebuie să

fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie. Prevederi similare se conţin la alin.(2) art.16 din Constituţie şi la alin.(1) art.5 CP RM.

Un alt dezavantaj al concepţiei consacrate în alin.(2) art.126 CP RM îl constituie aplicarea neuniformă a prevederii de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. Cauza acestei carenţe o reprezintă neclaritatea şi imprecizia dispoziţiei de la alin.(2) art.126 CP RM.

Aplicarea neuniformă a prevederii de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM o confirmă decalajul de mărimi ale daunelor reţinute în practica judiciară în vederea aplicării acestei prevederi: *8068 lei (victimă fiind întreprinderea „A.-V." S.R.L.)* [210]*; 4400 lei (victimă fiind întreprinderea „M.E." S.R.L.)* [190]*; 4391,33 lei (victimă fiind întreprinderea „P.P." S.R.L.)* [220]*; 3500 lei (victimă fiind instituţia publică „Academia de Ştiinţe a Moldovei")* [100]*; 3433,05 lei (victimă fiind Întreprinderea de Stat „Calea Ferată din Moldova")* [55]*; 1689 lei (victimă fiind întreprinderea „S." S.R.L.)* [66]. În niciunul din aceste cazuri nu s-a pus la îndoială dacă daunele cauzate pot influenţa esenţial asupra stării materiale a victimei.

Pentru comparaţie, în alte spețe, la calificare nu a fost reținut caracterul prejudiciabil al daunelor cauzate, deși mărimea acestor daune este comparabilă cu cea din exemplele de mai sus: *5886,42 lei (victimă fiind întreprinderea „F." S.A.)* [77]*; 3614,39 lei (victimă fiind întreprinderea „C." S.R.L.)* [70].

Continuând această serie de contraexemple, reproducem motivația dintr-o speță: *reieşind din mărimea venitului obţinut de victimă în anul de referinţă 2011, nu poate fi reţinut caracterul considerabil al prejudiciului cauzat de către inculpată. Prejudiciul în cauză nu este în măsură să afecteze starea economico-financiară a victimei. Lipsa caracterului considerabil al daunei cauzate implică recalificarea de către instanţa de judecată a faptei comise de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM la alin.(1) art.191 CP RM* [216]. Argumente asemănătoare sunt formulate într-o altă speță: *în cele comise lipseşte caracterul considerabil al daunelor produse. Aceasta pentru că nu este clară proporţia dintre valoarea bunurilor sustrase şi mărimea activelor întreprinderii care este victimă a infracţiunii săvârşite. Nu au fost prezentate probe care ar dovedi că daunele cauzate victimei ar fi influenţat esenţial asupra stării materiale a acesteia. În aceste împrejurări, se impune recalificarea de către instanţa de judecată a faptei comise de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM la alin.(1) art.191 CP RM* [222].

Referindu-se la exemplele din practica judiciară în care caracterul considerabil al daunei este imputat fără niciun temei, S.Brînza, V.Stati și I.Botezatu menționează: în asemenea cazuri, de cele mai dese ori, argumentul invocat este că victima audiată declară că i s-au cauzat daune în

proporţii considerabile [32]. Totuși, atestăm un caz când la calificare a fost reținută prevederea de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM, cu toate că *directorul întreprinderii „D." S.R.L. (care era victimă a infracțiunii), F.V., a confirmat prin semnătură că daunele evaluate la suma de 30.333 lei nu aveau un caracter considerabil pentru întreprinderea pe care o conducea* [74].

Oricum, nu este de prisos să amintim că infracțiunea este săvârșită de făptuitor, nu de victimă. Pentru calificarea faptei, este primordială stabilirea atitudinii psihice a făptuitorului (nu a atitudinii psihice a victimei) față de cele comise. Din această perspectivă, au dreptate S.Brînza, V.Stati şi I.Botezatu când se întreabă: „Dar ce importanţă pot avea aceste declaraţii (se au în vedere declarațiile victimei că i s-ar fi cauzat daune în proporţii considerabile – *n.a.*), din moment ce făptuitorul nu putea să prevadă şi să dorească cauzarea victimei anume a daunelor în proporţii considerabile?" [32]. Sub acest aspect, considerăm că, în următoarea speță, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nu are motive să-i reproșeze astfel instanței de fond: *în perioada în care a fost săvârşită infracţiunea, starea financiară a întreprinderii „G.I." S.R.L. era critică. Astfel, la recalificarea acţiunii inculpatei T.S. de la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM la alin.(1) art.191 CP RM, instanța de fond nu a acordat atenţie stării materiale şi mărimii veniturilor victimei care a suferit daune în mărime de 14.494 lei* [96]. În acest caz, s-a stabilit oare că făptuitorul știa despre starea critică a victimei și a dorit să-i cauzeze anume daune în proporții considerabile? Din speță nu reiese că răspunsul la această întrebare ar fi unul afirmativ. Deci, făptuitorului nu-i putea fi imputată săvârșirea infracțiunii specificate la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. Aceasta chiar în eventualitatea în care daunele cauzate s-ar fi cifrat la 50.000 lei.

Criticând incriminarea obiectivă promovată de către unii practicieni, E.Visterniceanu susţine: „În redacţia actuală a prevederii de la alin.(2) art.126 CP RM, noţiunea „daune în proporţii considerabile" poate fi invocată numai în cazul când făptuitorul cunoaşte relativ bine starea economico-financiară a victimei" [238, p.177]. Poziții similare sunt exprimate de alți autori [392, p.6; 318, p.8; 403, p.6; 433, p.25; 279, p.26]. La rândul lor, S.Brînza, V.Stati şi I.Botezatu opinează: „Articolul 7 din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale consacră principiul legalităţii delictelor şi a pedepselor. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reamintit importanţa şi principalele reguli de interpretare a acestui principiu în hotărârea din 07.02.2002, pronunţată în cauza *E.K. contra Turciei*: cerinţa ca legea penală să fie previzibilă şi formulată suficient de clar se consideră îndeplinită atunci când justiţiabilul, citind textul dispoziţiei pertinente şi, în caz de necesitate, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanţele judecătoreşti, poate să ştie pentru ce acţiuni şi inacţiuni poate fi supus răspunderii penale [251]. Este foarte puțin probabil că, citind textul dispoziţiei alin.(2) art.126 CP RM,

justițiabilul va putea să știe dacă va răspunde pentru o sustragere oarecare sau pentru o sustragere săvârșită cu cauzarea de daune în proporții considerabile" [32].

Pe cale de consecință, propunem: 1) excluderea din art.126 CP RM a alineatului (2); 2) excluderea: din alin.(2) art.186 CP RM a literei d); din alin.(2) art.187 CP RM a literei f); din alin.(2) art.188 CP RM a literei f); din alin.(2) art.190 CP RM a literei c); din alin.(2) art.191 CP RM a literei c); 3) substituirea termenului „considerabile" din art.21, 180, 229, 230, 247, 327-329, 335, 364, 370, 374 și 376 CP RM cu termenul „mari".

În alt context, ne vom referi la ipotezele prevăzute la alin.(4) și (5) art.191 CP RM. Acestea implică producerea de daune în proporții mari și, respectiv, deosebit de mari.

Din alin.(1) art.126 CP RM aflăm că prin „proporţii mari" şi, respectiv, prin „proporţii deosebit de mari" se are în vedere valoarea bunurilor sustrase, care, la momentul săvârşirii infracţiunii, depăşeşte 2500 și, respectiv, 5000 unităţi convenţionale.

S.Brînza și V.Stati afirmă, cu drept cuvânt: „Depăşind 2500 şi, respectiv, 5000 unităţi convenţionale, valoarea, exprimată în bani, a bunurilor care constituie obiectul material al sustragerii conferă legiuitorului suficiente temeiuri de a considera că gravitatea atingerii aduse relaţiilor sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile va fi în asemenea cazuri mult mai mare decât în cazurile când prejudiciul cauzat este în proporţii mici, esenţiale sau considerabile. Proporţiile mari sau deosebit de mari ale bunurilor respective schimbă substanţial evaluarea socială şi juridică a infracţiunii" [30, p.621; 34, p.880]. O opinie similară este exprimată de D.A. Pleteneva [406].

Analiza coroborată a dispoziției art.16 CP RM și a sancțiunilor stabilite la alin.(1), (2), (4) și (5) art.191 CP RM demonstrează: infracțiunea prevăzută la alin.(4) art.191 CP RM (care presupune producerea daunelor în proporții mari) este o infracțiune gravă; infracțiunea specificată la alin.(5) art.191 CP RM (care implică producerea daunelor în proporții deosebit de mari) este o infracțiune deosebit de gravă. Pentru comparație, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM (care presupune producerea daunelor în mărime de 25-2500 unități convenționale) este o infracțiune mai puțin gravă. În același timp, infracțiunea specificată la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM (care implică producerea daunelor în proporții considerabile) este o infracțiune gravă.

Observăm că atât infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM, cât și infracțiunea specificată la alin.(4) art.191 CP RM, sunt infracțiuni grave. Totuși, pedepsele stabilite pentru aceste două infracțiuni comportă anumite diferențe deloc neglijabile: amenda în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau închisoarea de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani (în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM); doar închisoarea de la 7 la 12 ani (în cazul infracțiunii specificate la alin.(4) art.191 CP RM).

După această precizare, vom menționa că, nu de rare ori, infracțiunile prevăzute la alin.(4) și (5) art.191 CP RM adoptă forma prelungită. Prezentăm o speță care vizează o astfel de infracțiune: *C.I. a fost condamnată în baza alin.(2) art.195 CP RM (actualmente abrogat), pentru însușirea în proporții deosebit de mari sub formă de delapidare a averii străine. În fapt, aceasta deținea funcția de contabil, fiind abilitată să calculeze salariiile angajaților Instituției Medico-Sanitare Publice „S.R.C.L.". În aceste circumstanțe, în perioada aprilie 2002-decembrie 2006, C.I. a comis sustragerea mai multor sume de bani care i-au fost încredințate în administrare pentru plata salariilor (în total – 739.079 lei)* [98].

Au dreptate N.F. Kuznețova și A.M. Iakovlev care susțin: „În cazul infracțiunilor unice prelungite, daunele cauzate, în ansamblul lor, constituie o sumă a daunelor mai reduse ca mărime, care alcătuiesc respectivul ansamblu. Aceste daune constituente reprezintă rezultatul comiterii actelor infracționale care compun infracțiunea unică prelungită. În practică, această particularitate a infracțiunilor unice prelungite generează dificultăți în delimitarea lor de concursul de infracțiuni" [375, p.131; 493, p.24-25].

Din speța reprodusă mai sus nu putem înțelege cum anume s-a stabilit că cele săvârșite de C.I. reprezintă o singură infracțiune prelungită, și nu un concurs de infracțiuni. Între timp, importanța delimitării concursului de infracțiuni de infracțiunea unică prelungită este relevată în literatura de specialitate: privite separat, episoadele, care formează infracțiunea unică prelungită, nu au relevanță la calificare. Aceasta întrucât ele reprezintă doar etape în realizarea intenției unice infracționale a făptuitorului. Pentru infracțiunea unică prelungită este caracteristică prezența la făptuitor a unei intenții unice în raport cu toate episoadele infracționale. Din contra, în cazul concursului de infracțiuni, lipsește unitatea intenției infracționale care ar cuprinde toate acțiunile infracționale [159; 438; 352, p.136; 414; 303].

Parafrazând cele afirmate de S.Brînza [26], considerăm că următoarele condiții întrunite cumulativ vor atesta prezența unei infracțiuni unice prelungite: 1) făptuitorul trebuie să manifeste o intenție unică (dublată de un scop unic) de a săvârși eșalonat una dintre infracțiunile specificate la alin.(4) sau (5) art.191 CP RM; 2) nu identitatea de motive, dar compatibilitatea de motive trebuie să caracterizeze episoadele infracționale care alcătuiesc în ansamblu una dintre infracțiunile specificate la alin.(4) sau (5) art.191 CP RM; 3) intenția de a comite una dintre aceste infracțiuni trebuie să se formeze fie până la primul act infracțional din componența oricăreia dintre infracțiunile specificate la alin.(4) sau (5) art.191 CP RM, fie în procesul de realizare a unui astfel de act infracțional. Nu însă după aceasta.

În altă ordine de idei, ipotezele consemnate la alin.(4) și (5) art.191 CP RM comportă implicații nelipsite de interes sub aspectul unor tipuri nenormative ale intenției.

În opinia lui S.Brînza și A.Munteanu, în funcţie de gradul de determinare în conştiinţa făptuitorului a urmărilor prejudiciabile cuantificabile ale infracţiunii, intenţia se clasifică în: intenţie determinată *şi* intenţie nedeterminată. La rândul său, intenţia determinată cunoaşte două varietăţi: intenţia determinată simplă; intenţia determinată alternativă [24; 162].

După V.N. Kudreavţev şi A.V. Naumov, intenţia determinată simplă se atestă în acele cazuri când făptuitorul are o reprezentare precisă cu privire la urmările prejudiciabile individual determinate ale infracţiunii; intenţia determinată alternativă se atestă atunci când făptuitorul prevede posibilitatea, aproximativ egală, de producere a două sau mai multor urmări individual determinate; intenţia nedeterminată se atestă în cazurile în care făptuitorul are nu o reprezentare individual determinată, dar o reprezentare generală despre urmările prejudiciabile pe care le produce infracţiunea [417, p.144-145]. Similară cu aceasta este opinia lui A.I. Rarog [415, p.102-104].

Astfel, bunăoară, în prezența intenției determinate simple, făptuitorul urmărește să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare în valoare, de exemplu, de 100.000 lei. Însă, din cauze care nu depind de voința lui, i-a reușit să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare în valoare, de exemplu, de doar 1000 lei. Într-un asemenea caz, răspunderea urmează a fi aplicată nu pentru sustragerea bunurilor care i-au fost încredințate în administrare în valoare de 1000 lei; deci, nu conform alin.(1) art.191 CP RM. Răspunderea trebuie aplicată în baza art.27 și alin.(4) art.191 CP RM; deci, pentru infracțiunea spre a cărei săvârșire a fost orientată intenţia făptuitorului.

Referindu-se la manifestarea de către făptuitor a intenţiei determinate alternative sau a intenţiei nederminate, S.Brînza opinează, just: „Calificarea trebuie făcută nu în funcţie de orientarea intenţiei (întrucât nu este cu putinţă a o particulariza), dar în funcţie de urmările prejudiciabile produse în mod efectiv” [23].

Astfel, bunăoară, în prezența intenției determinate alternative, făptuitorul urmărește să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare în valoare, de exemplu, fie de 100.000 lei, fie de 150.000 lei. În alți termeni, făptuitorul prevede posibilitatea, aproximativ egală, de producere a două urmări prejudiciabile: 1) daune în mărime de 100.000 lei; 2) daune în mărime de 150.000 lei. În aceste condiții, i-a reușit să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare în valoare de 150.000 lei. Într-un asemenea caz, răspunderea urmează a fi aplicată potrivit alin.(5) art.191 CP RM. Aceasta întrucât, din cele două urmări prejudiciabile alternative admise de către făptuitor s-a produs urmarea presupunând producerea de daune în proporții deosebit de mari, nu producerea de daune în proporții mari.

Totodată, de exemplu, în prezența intenției indeterminate, făptuitorul urmărește să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare, fără a cunoaște valoarea exactă a acestora. În

aceste împrejurări, i-a reușit să sustragă bunuri care i-au fost încredințate în administrare în valoare de 50.000 lei. Într-o asemenea situație, răspunderea urmează a fi aplicată fie conform alin.(1) art.191 CP RM, fie potrivit lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. Aceasta deoarece, în lipsa posibilității de a particulariza orientarea valorică a intenției făptuitorului, calificarea faptei trebuie făcută în funcţie de urmările prejudiciabile produse în mod efectiv. În această situație, funcţionează regula *„dolus indeterminatus determinat eventu”*.

Încheind examinarea laturii obiective a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, ne vom referi la ***legătura cauzală*** dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Evocând o ipoteză similară cu cea reflectată în art.191 CP RM, P.Dungan, T.Medeanu și V.Pașca explică: nu va exista infracțiunea de delapidare (art.295 CP Rom), dacă daunele produse se datorează nu acțiunii săvârșite de făptuitor, dar altei cauze (de exemplu, pierderea bunului, distrugerea lui etc.) [117, p.215]. Este de reținut că o asemenea aserțiune este prezentată cu titlu de motivare într-o speță din practica judiciară autohtonă [217].

După Gh.Ivan și M.-C. Ivan, legătura cauzală rezultă *ex re*, adică din însăși desfășurarea acțiunii; ca atare, ea nu trebuie să fie dovedită [141, p.198]. O părere diferită o exprimă O.Predescu și A.Hărăștășanu: legătura cauzală trebuie dovedită. Pentru a înlătura existența urmărilor prejudiciabile și a legăturii cauzale, va trebui să se dovedească faptul că nu a fost comisă acțiunea care constituie fapta prejudiciabilă corespunzătoare sau că acea acțiune nu a fost săvârșită în condiții de ilegalitate [175, p.194]. Un punct de vedere similar aparține lui O.Pop [172, p.41].

Fiind de acord cu opiniile expuse de O.Predescu, A.Hărăștășanu și O.Pop, vom reproduce câteva fragmente din unele spețe vizând aplicarea art.191 CP RM. Acestea atestă importanța determinării legăturii cauzale dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile: *„În cadrul cercetării judecătorești, s-a stabilit că pe parcursul anilor 2007-2011 s-a format un neajuns de 1807 țevi zincate în valoare totală de 727,88 lei. Însă, nu s-a probat că inculpatul M.S. ar fi sustras țevile zincate care i-au fost încredințate în administrare. Nu s-a stabilit că M.S. ar fi intrat în posesia ilegală asupra unor asemenea țevi”* [215]; *„Lipsa de bunuri descoperită poate fi consecinţa faptului că, în perioadă vizată, proprietarul magazinului a admis la activitatea de comercializare şi alte vânzătoare. Aceasta s-a făcut fără o evidenţă a sumelor încasate în rezultatul vânzării mărfurilor. În acest fel, este cu neputinţă a se stabili cu certitudine nici când, unde şi cum a putut apărea respectiva lipsă de bunuri, nici cine ar fi cauzat-o”* [90]; *„Lipsa de mijloace băneşti nu echivalează cu faptul sustragerii acestora de către G.E.”* [107].

Prin prisma acestor formulări, considerăm criticabilă exprimarea din următoarea speță: *V.V. a fost condamnată în baza alin.(1) art.191 CP RM. În fapt, în perioada 28.05.2006-*

06.07.2006, acesta a fost angajat ca vânzător în magazinul alimentar care aparţinea Întreprinderii Individuale „D.A.” din or. Cupcini, raionul Edineț. În aceste împrejurări, V.V. a comis prin neajuns sustragerea unor mărfuri care i-au fost încredințate în administrare, în valoare de 4486 lei [81]. În acest context, este util a-l cita pe V.A. Bugaev: „În cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, consecința firească se va exprima în lipsa bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului. Totuşi, descoperirea unei astfel de lipse, fără stabilirea cauzelor care au generat-o, nu poate dovedi săvârşirea infracțiunilor în cauză. Or, lipsa bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului își poate avea cauza în: neglijența de serviciu; paza ineficientă a respectivelor bunuri, care a dus la sustragerea lor de către alte persoane; neîntreprinderea de măsuri privind asigurarea bunurilor, încredințate în administrarea făptuitorului, împotriva distrugerii sau deteriorării acestora; pierderea respectivelor bunuri etc.” [291].

Aşadar, din perspectiva speței reproduse mai sus, neajunsul (adică, lipsa bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului) ar putea avea o cauză care nu i se poate imputa lui V.V. Sintagma echivocă, pe care am subliniat-o – „prin neajuns” – ar putea tăgădui prezența legăturii cauzale dintre fapta incriminată lui V.V. și daunele în mărime de 4486 lei. Pe cale de consecință, în actele procedurale prin care se face calificarea faptelor conform art.191 CP RM urmează a fi evitate asemenea sintagme generatoare de confuzii.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

În rezultatul analizei elementelor constitutive obiective ale infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, pot fi formulate următoarele concluzii:

1) obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile;

2) în toate cazurile, fără excepție, obiectul juridic secundar al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM îl formează relaţiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate; doar în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM obiectul juridic secundar al acestor infracțiuni îl constituie, suplimentar, relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu;

3) considerăm obligatorii următoarele cinci caracteristici ale obiectului material al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, caracteristici care rezultă din sintagma „încredințate în administrarea făptuitorului” utilizată în art.191 CP RM: a) încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului presupune că, înainte de comiterea infracțiunii,

victima i le transmite benevol; b) indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea; c) în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri; d) după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, acestuia îi revine obligația să asigure interesul celui care-i transmite bunurile; e) după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, victima își păstrează dreptul de proprietate sau de posesie legitimă asupra acestora;

4) bunurile care constituie obiectul contractelor (de exemplu, de comodat, locațiune sau leasing) pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Or, din art.859, 875 și 923 din Codul civil reiese că aceste contracte nu sunt translative de proprietate;

5) forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu în toate cazurile este necesară. Forma scrisă este necesară doar atunci când o cere legea;

6) nu este oportună excluderea sintagmei „abuz de încredere" din dispoziția art.190 CP RM. O astfel de remaniere legislativă nu ar facilita delimitarea acestor infracțiuni de cele reunite sub denumirea de delapidare a averii străine;

7) în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, prin „bancă" se are în vedere doar banca comercială, nu și BNM;

8) infracțiunile specificate la art.191 CP RM fac parte din rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere;

9) momentul de consumare a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM îl marchează, după caz: a) scoaterea integrală a bunurilor victimei în afara teritoriului păzit (în cazul bunurilor statice); b) reținerea bunurilor victimei la făptuitor în timpul transportării acestora, astfel încât bunurile în cauză să nu poată ajunge în posesia legitimă a celor abilitaţi a le recepţiona (în cazul bunurilor dinamice).

3. ELEMENTELE CONSTITUTIVE SUBIECTIVE ALE INFRACȚIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DELAPIDARE A AVERII STRĂINE

3.1. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM

În opinia lui M.S. Kruter și D.V. Miroșnicenko, latura subiectivă a infracțiunii (al cărei semn principal este vinovăția) caracterizează conținutul intern (psihic) al infracțiunii. Această latură a infracțiunii nu este perceptibilă pentru observația din exterior, întrucât activitatea psihică nu este etalabilă. În aceasta se exprimă deosebirea principială dintre latura subiectivă a infracțiunii și latura obiectivă a acesteia [374]. Opinii asemănătoare expun și alți autori [386; 287; 296; 440].

Cât privește latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, în literatura de specialitate se menționează că aceasta se caracterizează, în primul rând, prin vinovăţie sub formă de intenţie directă. În afară de aceasta, la calificare este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate [10, p.202; 49, p.401; 9, p.295; 28, p.287; 8, p.663; 171, p.669; 34, p.922; 319, p.349].

Într-adevăr, intenția este singura forma de ***vinovăție*** care este posibilă în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. O asemenea abordare este tradițională, avându-și originile în legiuirile care au fost aplicate pe teritoriul Republicii Moldova. De exemplu, în legătură cu infracțiunile prevăzute la art.323 din Codul penal al României din 1865 (corespondent cu art.191 CP RM), M.I. Papadopolu susține: „Pentru existența delictului de abuz de încredere, nu este de ajuns să se probeze existența faptului material al însușirii lucrului altuia, încredințat pentru a i se da o anume întrebuințare, ci trebuie să se constate că inculpatul a săvârşit acest fapt pentru a frauda pe subiectul pasiv și că a lucrat deci cu cugetul de a profita pe nedrept. Simpla neglijență sau imprudență nu pot conduce la existența delictului” [167, p.319]. În contextul legii penale în vigoare, în legătură cu latura subiectivă a infracțiunilor săvârşite prin sustragere, S.Brînza și V.Stati afirmă: concluzia cu privire la manifestarea intenției poate fi făcută în urma examinării profilului faptei prejudiciabile din cadrul sustragerii (a lua ceva, manifestând imprudenţă, este practic imposibil) [30, p.602; 34, p.847].

Din art.17 CP RM reiese că intenția infracțională poate fi directă (în ipoteza în care persoana, care a săvârşit infracțiunea, își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și a dorit survenirea acestora) sau indirectă

(în cazul în care persoana, care a săvârşit infracţiunea, îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile şi a admis, în mod conştient, survenirea acestor urmări).

După A.G. Bezverhov, „pentru infracţiunile patrimoniale comise cu intenţie directă este specifică o anume reprezentare a făptuitorului cu privire la rezultatul scontat... În cazurile în care legiuitorul nu circumstanţiază expres această reprezentare, ea rezultă tacit din sensul legii" [281, p.155]. Un punct de vedere similar îl exprimă V.A. Bugaev [290].

Într-o speţă din practica judiciară găsim următoarea formulare: *„N-a fost stabilit unul dintre elementele componenţei de infracţiune, şi anume – latura subiectivă. La concret, n-a fost confirmată intenţia directă a inculpatului G.A. de a delapida averea străină"* [200]. Reiese oare că doar intenţia directă poate caracteriza latura subiectivă a infracţiunilor specificate la art.191 CP RM?

V.V. Veklenko este de părere că sustragerea poate fi comisă cu intenţie directă sau indirectă [295, p.170]. În replică, S.Brînza, V.Stati, L.Gîrla şi Iu.Tabarcea menţionează: prevăzând cauzarea, prin acţiunea sa, a prejudiciului patrimonial efectiv în dauna victimei, făptuitorul doreşte să intre în posesia bunurilor victimei, incluzându-le în sfera sa patrimonială. Orientarea intenţiei făptuitorului este focalizată pe luarea bunurilor din posesia altuia. Tocmai aceasta îi dirijează dorinţa de luare. Nu este cu putinţă ca făptuitorul să sustragă bunuri şi, în acelaşi timp, să nu dorească survenirea prejudiciului pentru victima ale cărei bunuri sunt sustrase. Ar fi un nonsens. De aceea, în cazul sustragerii, întotdeauna făptuitorul doreşte survenirea urmărilor prejudiciabile. Poate să nu dorească aceasta chiar la primul contact cu victima, pe care de fapt nici nu o priveşte încă drept victimă. Însă, oricum, această dorinţă apare inevitabil în procesul desfăşurării relaţiilor dintre făptuitor şi victimă. Tocmai o asemenea orientare a intenţiei deosebeşte sustragerea de alte fapte, în cazul cărora făptuitorul, obţinând ilegal şi gratuit anumite bunuri, nu doreşte, ci doar admite în mod conştient obţinerea lor [30, p.602; 34, p.847; 319, p.308].

În afară de aceasta, aşa cum am consemnat mai sus, la calificarea faptei conform art.191 CP RM este obligatorie stabilirea scopului special. Se are în vedere scopul de cupiditate. *Infra*, vom analiza detaliat acest scop. La moment, vom prezenta următorul punct de vedere: „Toate infracţiunile în a căror latură subiectivă intră, ca semn, un anumit scop, sunt infracţiuni care se comit cu intenţie, şi cel mai adesea – cu intenţie directă, care devine astfel calificată" [112, p.173]. Criticând o asemenea părere oarecum evazivă, S.Prodan menţionează, pe bună dreptate: „Includerea scopului special în componenţa unei infracţiuni denotă că acţiunea sau inacţiunea, pe care o comite făptuitorul, este nu un scop în sine, ci o cale de a atinge rezultatul gândit, adică de a atinge scopul infracţiunii. Acest rezultat este unul dorit. Un alt eventual rezultat nu-l poate

satisface pe făptuitor. Iată de ce, scopul special al infracţiunii este compatibil numai cu intenţia directă" [177, p.198].

Această poziție a lui S.Prodan derivă chiar din art.17 CP RM: urmărind un scop anume, făptuitorul nu poate decât să-şi dea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, să prevadă urmările ei prejudiciabile şi să dorească survenirea acestora.

În concluzie, la săvârșirea infracțiunilor specificate la art.191 CP RM făptuitorul manifestă intenție directă.

În altă privință, în afară de intenția directă și cea indirectă, sunt cunoscute alte tipuri de intenție infracțională. Este adevărat că aceste alte tipuri au un caracter nenormativ, deoarece (spre deosebire de intenția directă și cea indirectă) nu sunt statuate în textul legii penale. Cu toate acestea, considerăm că examinarea tipurilor nenormative ale intenției poate contribui la relevarea esenței juridice a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

Amintim că în compartimentul 2.2 al prezentei teze ne-am referit la tipurile de intenție diferențiate în funcție de gradul de determinare în conştiinţa făptuitorului a urmărilor prejudiciabile cuantificabile ale infracţiunii: intenţie determinată simplă; intenţie determinată alternativă; intenţie nedeterminată. Sub acest aspect, nu ne vom repeta.

În funcție de momentul reprezentării, distingem intenția inițială și intenția supravenită. În doctrina penală se arată că intenţia iniţială există atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul faptei sale până a începe executarea acesteia; intenţia supravenită apare în situaţia în care, în timpul executării unei fapte infracţionale, făptuitorul prevede un alt rezultat decât cel iniţial – datorită condiţiilor în care a comis fapta – şi se decide să-l producă şi pe acesta [247, p.224; 11, p.208; 223].

Pornind de la acest criteriu de distincție, V.Stati se referă la legătura dintre infracțiunile specificate la art.191 și 252 CP RM: „În ipoteza săvârșirii, pe parcursul unei perioade relativ îndelungate, cu intenţie unică, a două sau mai multor acte infracţionale identice, nu este exclus ca, inițial, înainte de constatarea judecătorească a stării de insolvabilitate, făptuitorul să intenționeze să comită una dintre infracțiunile prevăzute la art.190, 191, 327, 335, 360, 361 sau altele din Codul penal. Pe parcursul săvârșirii uneia dintre aceste infracțiuni, înrăutăţirea stării economico-financiare a debitorului poate condiționa prevederea insolvabilității de către făptuitor. La rândul său, această anticipare a evoluției evenimentelor, ce urmează să se producă, este cea care prefigurează supravenirea, transformarea intenției infracționale. Transformarea dată se produce după constatarea judecătorească a stării de insolvabilitate, însă până la consumarea ultimului act infracțional. Intenția supravenită se exprimă în intenția de a săvârși una dintre infracțiunile specificate la art.252 CP RM [226, p.476].

Bineînțeles, manifestarea intenției inițiale/supravenite în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM nu se limitează doar la o asemenea ipoteză. Să presupunem că, inițial, făptuitorul intenționează să săvârșească infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM. Precizăm că această infracțiune trebuie să implice comiterea, pe parcursul unei perioade relativ îndelungate, cu intenţie unică, a două sau mai multor acte infracţionale identice. Până la consumarea ultimului act infracțional, calitatea specială a subiectului infracțiunii suferă schimbări, astfel încât devine posibilă folosirea de către acesta a situației de serviciu, în vederea săvârșirii sustragerii. În condițiile descrise, datorită transformării intenției infracționale, fapta urmează a fi calificată în baza lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, nu potrivit alin.(1) art.191 CP RM. Și astfel de exemple pot continua [189, p.189-190].

Important este că, în toate situațiile de acest gen, la calificare se va reține infracțiunea atestată la momentul de consumare a faptei prejudiciabile, nu infracțiunea atestată la momentul începerii executării faptei prejudiciabile. În niciun caz nu vom fi în prezența unui concurs dintre infracțiunea atestată la momentul de consumare a faptei prejudiciabile și infracțiunea atestată la momentul începerii executării faptei prejudiciabile.

În altă ordine de idei, A.Munteanu opinează: „Intenția supravenită nu trebuie confundată cu intenția subită, dat fiind faptul că intenția supravenită apare doar în timpul unei alte infracțiuni, pe când intenția subită se caracterizează prin realizarea imediată a planului infracțional, fără a fi necesară comiterea altei fapte infracționale în momentul nașterii planului” [162].

Susținând această idee, consemnăm că, în funcție de condițiile de formare, deosebim intenția subită (spontană; repentină) și intenția premeditată. Opusă noţiunii „intenția spontană” este noţiunea „intenţia premeditată”. Aceasta din urmă (care prezintă un interes mai mare pentru analiza de față) este înțeleasă în felul următor: „Există intenţie premeditată atunci când rezoluţia infracţională a precedat la un oarecare interval de timp săvârşirea faptei, interval în care făptuitorul a reflectat asupra modului şi mijloacelor de săvârşire a faptei” [35, p.162; 377, p.315; 490, p.687].

V.P. Didenko susține că, de cele mai multe ori, infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine sunt comise cu intenție premeditată. În astfel de cazuri, intenția de a săvârși infracțiunea și însăși infracțiunea sunt decalate, iar în respectivul interval de timp făptuitorul meditează asupra circumstanțelor și condițiilor în care va fi comisă infracțiunea. Acesta realizează următoarele acțiuni preparatorii: identifică bunurile care urmează a fi sustrase; precizează numărul/cantitatea, calitatea și valoarea acestora; alege procedeul prin care va sustrage bunurile; clarifică detaliile legate de rolul jucat în cadrul sustragerii comise alături de alte persoane etc. [325, p.39]. Viziuni apropiate sunt exprimate și de alți autori [429, p.15; 492, p.72; 491, p.16].

Într-adevăr, mecanismul de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM comportă suficiente diferențe față de mecanismul de comitere a infracțiunilor prevăzute la art.186, 187, 188 sau 192 CP RM. Ca și intenția de a săvârși infracțiunile specificate la art.190 CP RM, intenția de a comite infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM întrunește, adesea, următoarele două componente: 1) componenta cronologică; 2) componenta ideologică. După S.Brînza, prima din aceste componente desemnează realizarea hotărârii de a săvârşi infracţiunea nu imediat, dar după trecerea unui anumit interval de timp de la momentul apariţiei sale; la rândul său, componenta ideologică desemnează activitatea psihică specifică a făptuitorului pe parcursul acestui interval: reprezentarea în conştiinţa făptuitorului a modelului preconizatei infracţiuni; chibzuirea asupra detaliilor săvârşirii şi tăinuirii respectivei infracţiuni; modelarea eventualei conduite a victimei infracţiunii; deciderea asupra oportunităţii atragerii participanţilor la infracţiune etc. [25].

Cu toate acestea, nu putem exclude cu totul posibilitatea manifestării intenției subite de a săvârși infracțiunile specificate la art.191 CP RM. Datorită unui concurs de împrejurări favorabile, făptuitorului poate să nu-i mai fie necesar: 1) să aștepte trecerea unui interval de timp din momentul luării hotărârii de a săvârşi infracțiunea până la momentul executării infracţiunii; 2) în acest interval de timp să mediteze, să-şi concentreze forţele sale psihice în vederea asigurării reuşitei acţiunii sale; 3) în acest interval de timp să treacă la săvârşirea unor acte de pregătire de natură să întărească hotărârea luată şi să asigure realizarea ei.

Oricum, susținem opinia lui A.Mariț de a fi luată în considerare la individualizarea pedepsei distincția dintre intenția subită și intenția premeditată [158]. Considerăm că, din aceeași perspectivă, se poate lua în considerare: 1) deosebirea dintre intenţia determinată simplă, intenţia determinată alternativă şi intenţia nedeterminată; 2) faptul dacă intenția a supravenit sau nu.

În continuare, vom supune investigării semnele secundare ale laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM – ***motivul infracțiunii*** și ***scopul infracțiunii***.

În doctrina penală nu contenește polemica privind dilema: care din aceste două semne are un caracter obligatoriu în planul reținerii la calificare a uneia dintre infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine? Cele trei opțiuni ale doctrinarilor sunt: 1) atât motivul infracțiunii, cât și scopul infracțiunii [372, p.76-77; 388, p.35; 305, p.27; 342, p.10; 447, p.72; 452, p.181; 456, p.155; 457, p.173; 373, p.560; 363; 330]; 2) doar motivul infracțiunii [432, p.52; 439, p.10]; 3) doar scopul infracțiunii [320; 390, p.90; 431, p.65; 474, p.111; 340, p.111-112; 49, p.401; 9, p.295; 28, p.287; 8, p.400; 30, p.663; 172, p.669; 34, p.922; 319, p.349]. Sprijinim ultima din aceste opțiuni. Aceasta nu pentru că opțiunea în cauză pare a fi majoritară.

În primul rând, nu doar motivul de cupiditate îl poate ghida pe făptuitor să comită una dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. În acest sens, I.S. Tișkevici, S.I. Tișkevici și

A.K. Ghein afirmă că nu doar motivul de cupiditate poate reprezenta motivul sustragerii [448, p.42; 311]. Mai multă claritate remarcăm în poziţiile altor autori. De exemplu, A.V. Danilov opinează că sustragerea poate fi săvârşită din motive de cupiditate, din răzbunare, din invidie, din gelozie, din motive huliganice etc. [321, p.10-11]. A.V. Şesler este de părere că, în cazul sustragerii săvârşite de două sau mai multe persoane, una sau câteva din aceste persoane pot fi ghidate de răzbunare [485, p.70-80]. O.I. Godunov consideră că, în situaţia sustragerii săvârşite de două sau mai multe persoane, una sau câteva din aceste persoane pot acţiona din sentimentul de solidaritate înţeles denaturat [317, p.95]. După V.N. Litvinov, motivele participanţilor minori la sustragerea săvârşită de două sau mai multe persoane se pot exprima în năzuinţa lor de a se impune în faţa altora ca fiind cei care ştiu să trăiască [380, p.149].

Considerăm că este puţin probabil ca infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM să fie săvârşite din motive huliganice. Or, motivele huliganice au următoarele trăsături: capacitatea de actualizare fulminantă şi spontană; uşurinţa cu care este săvârşită infracţiunea; reacţia disproporţionată a făptuitorului faţă de conduita victimei; făptuitorului îi aduce satisfacţie însuşi faptul comiterii infracţiunii; lipsa unui pretext pentru săvârşirea infracţiunii sau prezenţa unui pretext nesemnificativ pentru a o săvârşi [29]. Cât priveşte celelalte motive nominalizate *supra*, nu putem exclude prezenţa lor în contextul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

Este de precizat că alte motive decât cel de cupiditate au un caracter oarecum secundar în conjunctura acestor infracţiuni. Aceasta înseamnă că ele fie secundează motivul de cupiditate, fie ghidează doar anumite persoane din cadrul pluralităţii de făptuitori care comit infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM.

Luând în considerare sorgintea patrimonială a acestor infracţiuni, motivului de cupiditate îi revine, în mod firesc, un rol dominant. Din punctul de vedere al lui S.Brînza şi V.Stati, motivul de cupiditate constă în năzuinţa făptuitorului de a obţine, de pe urma celor sustrase, venit material pentru sine sau pentru apropiaţii săi, fie pentru ceilalţi participanţi la infracţiune, sau, mai pe scurt, pentru o persoană care a acordat, direct sau indirect, o asistenţă materială făptuitorului sau care, în previziunea făptuitorului, îi va acorda o astfel de asistenţă în viitor [30, p.604-605; 34, p.849]. Tocmai din această definiţie reiese caracterul neobligatoriu al motivului de cupiditate în cazul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

Are dreptate P.S. Iani când afirmă că cupiditatea sustragerii semnifică „nu atât năzuinţa de a obţine un venit material, cât, mai ales, de a dispune de bunurile altei persoane şi de a le folosi ca pe ale sale proprii” [494, p.38]. Ideea este dezvoltată de S.Brînza şi V.Stati: „În ultimă instanţă, pentru componenţa generică de sustragere contează nu cine anume va obţine venitul material

dobândit în urma săvârşirii infracţiunii – însuşi făptuitorul sau alte persoane? Are însemnătate faptul că victima este lipsită, contrar voinţei sale, de bunurile ce-i aparţin" [30, p.605; 34, p.849].

În concluzie, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, motivul de cupiditate nu are un caracter obligatoriu.

Chiar dacă nu au un caracter obligatoriu, oricare dintre motivele infracțiunilor examinate au o anumită însemnătate. Despre aceasta ne vorbește O.Pop: mobilul (adică motivul) infracțiunii poate folosi la dimensionarea mai bună a pericolului social al faptei, la individualizarea judiciară a pedepsei [172, p.42]. În acest plan, menționăm că, în corespundere cu pct.1) alin.(1) art.394 din Codul de procedură penală, partea descriptivă a sentinţei de condamnare trebuie să cuprindă, printre altele, motivele infracţiunii. Potrivit alin.(1) art.75 CP RM, la stabilirea categoriei şi termenului pedepsei, instanţa de judecată ţine cont, *inter alia*, de motivul infracțiunii.

Referindu-se la nuanțele ce caracterizează motivul de cupiditate, I.Botezatu susține că acesta poate fi determinat de: necesitatea de a trăi „pe picior mare", de a consuma bunuri şi servicii de lux; nevoia de a apare în lumea mondenă cu o nouă imagine, de a arăta într-o lumină favorabilă în faţa persoanelor care pot fi utile făptuitorului în viitor; necesitatea de a soluţiona dificultăţile materiale ale familiei; nevoia neprevăzută de bani; datoriile mari; problemele financiare ale întreprinderii pe care o reprezintă făptuitorul etc. [15, p.227-228].

Asemenea nuanțe pot fi remarcate în următoarele formulări din două spețe în care a fost aplicat art.191 CP RM: *„În şedinţa de judecată, inculpatul M.D. a declarat că a săvârşit infracțiunea, deorece copilul şi soția lui s-au îmbolnăvit. Banii sustraşi erau destinaţi pentru tratamentul lor, aceasta fiind unica soluţie de a-i salva"* [204]*; „Fiind factori poştali, Ş.I. şi P.L. au sustras suma de 2911,32 lei. Această sumă reprezenta alocaţia socială de invaliditate de care trebuia să beneficieze N.L., un copil invalid de gradul II"* [106]. În ambele aceste cazuri, motivul este de cupiditate. Totuși, particularitățile acestor cazuri nu pot să nu influențeze gradul de pericol social al motivului infracțiunii. Tocmai de aceea, în legătură cu primul din aceste cazuri, nu se poate face abstracție de cele statuate la lit.c) alin.(1) art.76 CP RM: la stabilirea pedepsei se consideră circumstanţă atenuantă săvârşirea infracţiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial.

În altă ordine de idei, nu excludem că admit o confuzie toți cei care consideră că motivul de cupiditate are un caracter obligatoriu în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. Are dreptate M.Mureșan când afirmă: „Motivul şi scopul sunt strâns legate între ele şi acestea se condiţionează reciproc, nefiind însă noţiuni identice" [163, p.130]. Despre inadmisibilitatea confundării motivului și scopului infracțiunii vorbesc și alți autori [442, p.296; 275; 399; 286; 324]. N.P. Șarâlo și A.F. Zelinski explică de ce nu trebuie confundate aceste două

semne ale laturii subiective a infracțiunii: motivul infracțiunii răspunde la întrebarea „de ce este săvârșită infracțiunea?”; scopul infracțiunii răspunde la o altă întrebare – „pentru ce făptuitorul comite infracțiunea, ce urmărește să obțină săvârșind-o?” [481, p.50, 61; 336, p.62].

Răspunsurile la aceste două întrebări nu pot coincide. De aceea, confundarea motivului și scopului infracțiunii nu poate duce decât la concluzii eronate.

După această notă de clarificare, ne vom axa asupra scopului de cupiditate, ca semn secundar al laturii subiective a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. După V.V. Veklenko, la calificarea oricărei infracțiuni săvârșite prin sustragere atenție prioritară trebuie acordată anume acestui semn al laturii subiective [294, p.257]. În context, nu este superfluu să amintim că scopul de cupiditate reprezintă unul dintre semnele constitutive ale noțiunii de sustragere. În lipsa acestui semn (chiar dacă sunt prezente toate celelalte semne constitutive ale noțiunii de sustragere), fapta nu va putea fi calificată ca sustragere.

În literatura de specialitate nu observăm o convergență de opinii referitoare la semantismul noţiunii „scop de cupiditate”. Astfel, unii doctrinari consideră că scopul de cupiditate se manifestă în aceea că făptuitorul urmăreşte să treacă bunurile fie în folosul său, fie în folosul altor participanţi la infracţiune, fie în folosul altor persoane care se află cu făptuitorul în anumite relaţii cu caracter personal sau patrimonial [332, p.47; 397, p.25; 372, p.77; 300, p.126; 450, p.119; 309, p.36; 472, p.316; 303, p.153; 490, p.760-761]. În opinia altor autori, scopul de cupiditate și exprimă în aceea că făptuitorul urmăreşte să obţină, pe cale ilegală, posibilitatea reală de a poseda, folosi şi dispune de bunurile victimei ca şi cum acestea ar fi bunurile lui [405, p.7-24; 341, p.66; 443, p.95; 281, p.167; 329, p.266; 391, p.113; 356, p.413].

Ne raliem ultimului punct de vedere. În acest plan, este util să reproducem considerentele evocate de S.Brînza și V.Stati: „Este lipsit de relevanţă în folosul cui urmează să fie trecute bunurile sustrase. Este la discreţia făptuitorului să dispună aşa cum îşi doreşte de bunurile care au aparţinut victimei. Este posibilă comiterea sustragerii în scopul transmiterii bunurilor unor terţe persoane dintr-un sentiment de gratitudine faţă de acestea, în vederea achitării către ele a datoriilor nestinse etc. Şi în acest caz sustragerea este comisă în scop de cupiditate (la concret – în scop de înavuţire a unor terţe persoane), deoarece, văzându-se în postura de pretins proprietar, făptuitorul nu face decât să realizeze atributul de dispoziţie care derivă din dreptul de proprietate. În ipoteza dată, chiar dacă făptuitorul urmăreşte scopul de cupiditate, el nu urmăreşte totuşi să obţină profitul pentru sine personal” [34, p.849]. Argumente similare prezintă și alți autori [49, p.401; 173, p.191-196].

În context, merită atenție poziția exprimată de O.Predescu și A.Hărăstășanu: „Prin însușirea bunului, deținătorul își transformă detenția licită în proprietate ilicită, prin asumarea

frauduloasă a lui *„animus”*, comportându-se ca un adevărat proprietar” [175, p.193]. O părere apropiată este cea a lui Gh.Ivan şi M.-C. Ivan: „Însuşirea pe nedrept reprezintă luarea în stăpânire a bunului mobil de către cel care, de drept, nu avea decât detenţia acestuia. Pe lângă *„corpus”*, făptuitorul îşi arogă în mod fraudulos şi *„animus”*, comportându-se ca un adevărat proprietar” [141, p.367]. Pentru o mai bună claritate, apelăm la următoarea explicaţie: „Posesia este o stare de fapt caracterizată prin îmbinarea dialectică a celor două elemente cunoscute în limbajul juridic sub denumirea *„corpus”* şi *„animus”*. În dreptul roman, aceşti termeni desemnau: *„corpus”* – totalitatea actelor materiale prin care se realizează stăpânirea asupra unui lucru (instalarea într-o casă, cultivarea unui teren); *„animus”* – intenţia de a păstra un lucru pentru sine” [161, p.110].

Aşadar, în vederea stabilirii înţelesului pe care-l are noţiunea „scopul de cupiditate”, trebuie să ne intereseze nu atât cine anume urmează să beneficieze de calităţile utile ale bunurilor sustrase. Importante sunt alte aspecte, anume: 1) victima a fost privată de posibilitatea de a-şi exercita efectiv atributele ce derivă din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor care deţine prerogativele ce-i permit să încredinţeze unei alte persoane bunuri în administrare; 2) în consecinţă, făptuitorul a obţinut posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile victimei.

După S.A. Eliseev, în cazul infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, despre prezenţa scopului de cupiditate mărturisesc acţiunile făptuitorului constând în cheltuirea, consumarea sau transmiterea către alte persoane a bunurilor victimei [461, p.222]. Cu alte cuvinte, autorul în cauză ne sugerează că doar realizarea scopului de cupiditate poate dovedi cu certitudine că făptuitorul a urmărit un asemenea scop. Considerăm că şi alte circumstanţe au potenţialitatea să confirme prezenţa scopului de cupiditate: 1) intenţia făptuitorului de a întreprinde următoarele acţiuni îndată după comiterea infracţiunii: a) stabilirea cu traiul într-o altă localitate sau ţară; b) folosirea unor acte de identitate false; 2) existenţa unei înţelegeri cu o persoană care urmează să procure bunurile victimei; 3) nu există un decalaj prea mare între momentul săvârşirii infracţiunii şi momentul în care expiră contractul individual de muncă încheiat cu victima; 4) existenţa unor antecedente similare etc. În cele mai frecvente cazuri, nu una, dar mai multe asemenea circumstanţe laolaltă sunt necesare în vederea probării sigure a prezenţei scopului de cupiditate. Insuficienţa sau lipsa circumstanţelor, exemplificate mai sus, demonstrează lipsa scopului de cupiditate, deci denotă inaplicabilitatea art.191 CP RM.

Nu putem fi de acord cu O.Predescu şi A.Hărăstăşanu, care susţin că detenţia licită se poate transforma în proprietate ilicită [175, p.193]. De menţionat că art.319 din Codul penal al Yemenului stabileşte răspunderea persoanei care ia în proprietate bunurile mobile care i-au fost încredinţate în vreun fel [269]. *Supra*, am consemnat că scopul de cupiditate exprimă că

făptuitorul urmăreşte să obţină, pe cale ilegală, posibilitatea reală de a poseda, folosi şi dispune de bunurile victimei ca şi cum acestea ar fi bunurile lui. Din această caracteristică a scopului de cupiditate derivă alta, nu mai puțin importantă. Despre ea ne vorbesc S.Brînza şi V.Stati: „Scopul de cupiditate reprezintă anticiparea în conştiinţa făptuitorului a stăpânirii sale definitive asupra bunurilor luate (sublinierea ne aparține – *n.a.*)... Bineînțeles, nu se are în vedere că el poate deveni proprietar, deoarece este imposibil a dobândi dreptul de proprietate pe cale infracţională. Victima sustragerii nu-şi pierde drepturile sale asupra bunurilor ce i-au fost sustrase" [30, p.604; 34, p.849].

Suntem de acord cu D.P. Șarapov, care afirmă: „La prima vedere, în rezultatul comiterii sustragerii, făptuitorul obține dreptul de proprietate. Totuși, dreptul de proprietate nu se poate obține în urma dobândirii ilicite a bunurilor" [480, p.14]. Un punct de vedere similar îl exprimă S.V. Borisov şi E.R. Hakimova [289, p.27]. Pentru astfel de cazuri, A.E. Jalinski propune să utilizăm termenul „cvasiproprietate" [331, p.434]. Considerăm binevenită această propunere: termenul „cvasiproprietate" este potrivit pentru a arăta că intenția făptuitorului este de a se comporta ca un adevărat proprietar; în acelaşi timp, convertirea posesiei legitime în cea nelegitimă este factorul care nu-i permite făptuitorului să fie proprietar. În consecință, nu considerăm oportună recepționarea în legea penală autohtonă a modelului consacrat în art.319 din Codul penal al Yemenului.

În alt registru, nu mai puțin important este un alt aspect ce caracterizează scopul de cupiditate: acest scop reprezintă anticiparea în conştiinţa făptuitorului a stăpânirii sale definitive asupra bunurilor luate.

Uneori, scopul de cupiditate este identificat în mod greşit cu scopul folosinței temporare. Cu această ocazie, O.I. Godunov afirmă: nu vom fi în prezența uneia dintre infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine în cazul în care făptuitorul urmărește să folosească temporar bunurile care i-au fost încredințate în administrare, nu să le sustragă [316, p.18-19]. Puncte de vedere asemănătoare exprimă și alți autori [491, p.19; 457, p.172-173; 325, p.26].

În următoarea speță această particularitate nu a fost luată în considerare: *B.T. a fost condamnată în baza lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, la 22.09.2006 aceasta a fost angajată ca operator la un oficiu poştal din raionul Ştefan Vodă. Printre obligațiile lui B.T. se număra cea de încasare de la cetăţeni a plăților pentru serviciile comunale. În aceste împrejurări, în perioada decembrie 2009-februarie 2010 ea şi-a trecut în posesie 2810,78 lei. Aceasta a devenit posibil datorită anulării ilegale de către B.T. a paisprezece facturi pentru achitarea serviciilor comunale. În şedinţa de judecată ea a declarat că a urmărit să restituie cei 2810,78 lei după ce şi-ar fi rezolvat anumite probleme materiale de moment* [212].

Cum poate fi demonstrată prezența scopului folosinței temporare? Răspunzând la această întrebare, V.P. Didenko menționează că dispoziția de paltă, chitanța de primire a sumei de bani sau alte asemenea documente ar putea confirma transmiterea bunurilor victimei către rudele făptuitorului, colegii de serviciu ai acestuia etc. [325, p.26]. Bineînțeles, nu ne putem limita la aceste exemple: prezența scopului folosinței temporare o pot atesta oricare alte împrejurări care denotă că „bunurile sunt luate pe un timp oarecare, şi anume – pe o perioadă nesemnificativă sau strict determinată" [482].

V.P. Verin opinează că lipsa scopului de cupiditate o poate atesta dorința făptuitorului de a restitui ulterior bunurile luate sau echivalentul acestora [395, p.405]. Într-un mod asemănător își formulează poziția A.V. Briliantov și I.A. Klepițki: „Nu vom fi în prezența infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, dacă făptuitorul urmărește să restituie bunurile luate, bunuri echivalente sau un alt echivalent al bunurilor victimei" [359, p.346]. Suscită interes și părerea exprimată de I.V. Șepelev: „Gratuitatea luării este o trăsătură individualizantă indispensabilă a infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine. De aceea, infracțiunile în cauză nu pot presupune folosința temporară a bunurilor încredințate în administrarea făptuitorului" [483].

Într-adevăr, în compartimentul 2.2 al prezentei teze am menționat că despăgubirea realizată *post-factum*, după consumarea infracțiunii, nu poate avea niciun impact asupra gratuității luării. Compensarea valorii bunurilor luate exclude atingerea adusă relațiilor sociale cu privire la patrimoniu. În astfel de cazuri, vor fi lezate valorile și relațiile sociale apărate prin intermediul altor norme decât art.191 CP RM. Aceasta întrucât, în ultimă instanță, art.191 CP RM (alături de celelalte norme referitoare la infracțiunile săvârșite prin sustragere) apără nu bunurile individual determinate ale victimei, ci patrimoniul acesteia. Din moment ce fapta săvârșită nu are niciun impact asupra mărimii patrimoniului victimei, ea nu se poate exprima în sustragere. În asemenea situații, răspunderea poate fi aplicată pentru alte infracțiuni sau pentru anumite contravenții.

Așadar, lipsa scopului de cupiditate o poate atesta dorința făptuitorului de a restitui ulterior bunurile luate, bunuri echivalente sau un alt echivalent al bunurilor victimei; până la această restituire, făptuitorul urmărește să folosească temporar bunurile care i-au fost încredințate în administrare. În prezența scopului folosinței temporare, art.191 CP RM nu poate fi aplicat.

Făcând un excurs istoric, vom aminti că art.51^6 din Codul cu privire la contravențiile administrative, aprobat prin Legea RSS Moldovenești din 29.03.1985 [41], prevedea răspunderea pentru fapta de folosire nejustificată de către persoanele cu funcție de răspundere a bunurilor unei întreprinderi, instituții sau organizații în interes personal sau în interesul unor terți.

Vorbind despre experiența altor state, consemnăm că alin.(3) art.247 din Codul penal al Turciei [267] (corespondent cu art.191 CP RM) stabilește răspunderea pentru delapidarea săvârșită în scopul returnării bunului după folosirea acestuia. Reglementări asemănătoare pot fi considerate art.433 din Codul penal al Spaniei și art.260 din Codul penal al Argentinei [255]. În opinia lui I.Zaporojan, și în aceste cazuri făptuitorul intenţionează doar să folosească bunurile care i-au fost încredinţate în administrare, exploatându-le utilitatea [246].

Pentru comparație, în conjunctura dreptului penal autohton, în asemenea situațiii se va aplica art.327, 335, 352 sau alte articole din Codul penal ori art.312, 335 sau alte articole din Codul contravențional.

3.2. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM

În cadrul componenței de infracțiune, elementele constitutive subiective sunt reprezentate nu doar de latura subiectivă a infracțiunii, dar și de subiectul infracțiunii. Subiectul infracțiunii apare în calitate de element constitutiv obligatoriu al componenței de infracțiune [430].

Prin „subiect al infracţiunii" se înţelege persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală şi care, graţie faptului că posedă toate semnele prevăzute de lege pentru această categorie de subiecţi, este pasibilă de răspundere penală [16, p.176; 119, p.207].

Din analiza art.21 CP RM deducem că subiect al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârşirii faptei a atins vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul respectivelor infracțiuni are, după caz, una din următoarele calități speciale: administrator (în ipoteza infracțiunilor specificate la alin.(1), (2), (3)-(5) art.191 CP RM); administrator al băncii (în situația infracțiunii prevăzute la alin.(2^1), (3)-(5) art.191 CP RM).

Așadar, în primul rând, subiectul infracțiunilor analizate trebuie să îndeplinească condițiile generale privitoare la: a) calitatea de persoană fizică; b) responsabilitate; c) vârsta minimă a răspunderii penale.

Într-adevăr, subiect al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM poate fi doar ***persoana fizică***. Desprindem aceasta din examinarea coroborată a sancțiunilor stabilite la alineatele art.191 CP RM și a dispoziției de la alin.(4) art.21 CP RM: „Persoanele juridice, cu excepţia autorităţilor publice, răspund penal pentru infracţiunile pentru săvârşirea cărora este prevăzută sancţiune pentru persoanele juridice în partea specială din prezentul Cod".

Pentru comparație, de exemplu, alin.(4) art.183 din Codul penal al Lituaniei (articol corespondent cu art.191 CP RM) stabilește că și persoana juridică poate fi subiect al infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine.

Cerința privind calitatea de persoană fizică este valabilă chiar și pentru administratorul băncii ca subiect al infracțiunilor specificate la alin.(2^1), (3)-(5) art.191 CP RM. Subliniem aceasta, întrucât art.21 al Legii instituţiilor financiare prevede: „Administratori ai băncii pot fi numai persoane fizice, cu excepţia membrilor comisiei de cenzori ale căror împuterniciri pot fi delegate organizaţiei de audit, dacă aceasta nu efectuează controlul de audit al băncii". În acest context, S.Brînza şi V.Stati relevă, cu drept cuvânt: „Reiese că, în general, este posibil ca o persoană juridică să fie administrator al băncii. În acelaşi timp, din sancțiunea de la alin.(2^1) art.191 CP RM se desprinde că persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii specificate la această normă" [34, p.926].

În altă privință, în conformitate cu art.22 CP RM, „responsabilitate este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile".

Implicit, cerința privind ***responsabilitatea*** persoanelor, care pot evolua ca subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, reiese din textul unor legi: administrator al unei societăţi cu răspundere limitată poate fi numai o persoană cu capacitate deplină de exerciţiu (alin.(2) art.69 al Legii privind societăţile cu răspundere limitată, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 14.06.2007 [153]); în profesia de administrator autorizat poate fi admisă persoana fizică cu capacitatea de exerciţiu deplină (art.12 al Legii cu privire la administratorii autorizaţi, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.07.2014 [154]); administratorul băncii trebuie să aibă capacitatea deplină de exerciţiu (subpct.1) pct.4 din anexa nr.1 la Hotărârea BNM privind aprobarea Regulamentului cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii, nr.134 din 01.07.2010 [122]), etc.

Are dreptate S.Prodan când afirmă: „Responsabilitatea şi vârsta minimă a persoanei care a comis infracţiunea, stabilite de lege (art.21 şi 22 CP RM) ca semne ale subiectului infracţiunii, sunt strâns legate între ele, se condiţionează şi se completează reciproc în cadrul componenţei de infracţiune" [176]. În conjunctura analizei pe care o efectuăm, un interes mai pronunțat comportă examinarea problemei privind vârsta minimă a răspunderii penale.

Astfel, pentru infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM legiuitorul a fixat limita minimă de ***vârstă a răspunderii penale*** de 16 ani. În acest mod, legiuitorul a sugerat că gradul de pericol social al acestor infracţiuni este mai redus în comparaţie cu cel al infracţiunilor prevăzute la art.186-188, alin.(2)-(5) art.190 şi la alin.(2)-(4) art.192 CP RM, precum şi al altor infracţiuni

pentru care limita minimă de vârstă a răspunderii penale este de 14 ani. Vârsta sub 16 ani a făptuitorului este o cauză care exclude răspunderea conform art.191 CP RM. În acest fel, legiuitorul ne inspiră ideea că persoanele, care nu au atins vârsta de 16 ani, nu au dezvoltarea psihofizică necesară care să le permită să-şi stăpânească şi să-şi dirijeze în mod conştient actele de conduită, precum şi să-şi dea seama de posibilele urmări prejudiciabile ale faptelor sale [187].

În opinia lui S.A. Markunțov, „stabilirea vârstei minime a răspunderii penale își găsește fundamentarea în gradul de socializare a făptuitorului, socializare care-i permite să conștientizeze caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, să prevadă urmările ei prejudiciabile şi să fie pasibil de pedeapsă" [387, p.45]. Poziții apropiate au și alți autori [280, p.13-28; 400; 475].

Din această perspectivă, este oare justificată stabilirea limitei minime de vârstă a răspunderii penale de 16 ani pentru subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM?

Din analiza pe care am efectuat-o în compartimentul 2.1 al tezei de față conchidem că subiectul infracțiunilor examinate trebuie să fie participant la raporturile juridice de muncă, civile sau de altă natură.

Potrivit prevederilor Codului civil, capacitate de exerciţiu este aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie şi de a exercita drepturi civile, de a-şi asuma personal obligaţii civile şi de a le executa (art.19); capacitatea deplină de exerciţiu începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani (alin.(1) art.20).

Aceste prevederi își găsesc dezvoltarea în altele. De exemplu, în corespundere cu alin.(2) art.69 al Legii privind societăţile cu răspundere limitată, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 14.06.2007 [153], administrator al unei societăţi cu răspundere limitată poate fi numai o persoană fizică majoră. În acord cu pct.2 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Nomenclatoarelor funcţiilor deţinute şi lucrărilor executate de către salariaţii cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea materială individuală sau colectivă (de brigadă) deplină, precum şi a contractelor-tip cu privire la răspunderea materială deplină, nr.449 din 29.04.2004 [135], contractul scris cu privire la răspunderea materială deplină poate fi încheiat de angajator cu salariatul care a atins vârsta de 18 ani. Potrivit anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Asistenţă personală" şi a Standardelor minime de calitate, nr.314 din 23.05.2012 [137], poate fi angajată în funcţia de asistent personal orice persoană, inclusiv unul din membrii familiei sau rudele beneficiarului, care are vârsta minimă de 18 ani (subpct.1) pct.13); asistentul personal are, printre responsabilităţi, prestarea de activităţi prevăzute în contractul individual de muncă, fişa postului şi planul individualizat de asistenţă al beneficiarului (subpct.1) pct.12).

În același timp, conform alin.(3) art.20 din Codul civil, minorul dobândeşte prin căsătorie capacitate deplină de exerciţiu (alin.(2) art.20); minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca având capacitate de exerciţiu deplină dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu acordul părinţilor, adoptatorilor sau curatorului, practică activitate de întreprinzător (alin.(3) art.20).

Dispoziția de la alin.(2) art.20 din Codul civil este secundată de cea de la art.14 din Codul familiei, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 26.10.2000 [42]: vârsta matrimonială minimă este de 18 ani (alin.(1)); pentru motive temeinice, se poate încuviinţa încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât cu doi ani (alin.(2)). De asemenea, dispoziția de la alin.(2) art.20 din Codul civil este secundată de alte prevederi: „persoana fizică dobândeşte capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani" (alin.(2) art.46 din Codul muncii); „membri ai cooperativei de producţie pot fi persoanele fizice care au împlinit vârsta de 16 ani" (art.5 al Legii privind cooperativele de producţie, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.04.2002 [148]).

De asemenea, Z.A. Neznamova opinează, just, că o persoană de 16 ani poate fi împuternicită să primească, de exemplu, bursa de studii în numele mai multor reprezentați [455, p.233]. Implicit, o asemenea posibilitate reiese din alin.(5) art.252 din Codul civil: „Procurile eliberate pentru primirea… burselor… pot fi autentificate de administraţia de la locul de… studii al persoanei care eliberează procura…".

Având în vedere cele mentionate mai sus, este justificată stabilirea limitei minime de vârstă a răspunderii penale de 16 ani pentru subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Totuși, nu sunt foarte numeroase ipotezele în care un asemenea subiect ar putea avea vârsta între 16 și 18 ani.

În alt context, în afară de condițiile generale, subiectul special al infracțiunii trebuie să îndeplinească și unele condiții speciale; acestea permit restrângerea cercului de persoane care poartă răspundere pentru o anumită infracțiune [478].

V.I. Terentiev consideră ***calitatea specială a subiectului infracțiunii*** semn facultativ al acestuia [446]. Însă, „facultativ" înseamnă „care nu este obligatoriu" [111, p.364]. Dacă nu ar avea un caracter obligatoriu, calitatea specială a subiectului nu ar mai conta sub aspectul calificării faptei. Prezența acestei calități, ca și lipsa ei, ar avea același impact asupra calificării faptei. Bineînțeles, nu putem fi de acord cu opinia enunțată de V.I. Terentiev. Așa cum vom putea vedea *infra*, calitatea specială a subiectului contează în planul calificării faptei conform art.191 CP RM. Lipsa calității respective echivalează cu lipsa componenței de infracțiune.

Din punctul de vedere al lui R.Popov, subiect special al infracţiunii este persoana fizică sau juridică, care, în afară de calităţile generale cerute de Partea Generală a Codului penal, trebuie să posede calităţile speciale cerute de norma din Partea Specială a Codului penal, în care se stabileşte răspunderea pentru acea infracţiune [174, p.79]. Opinii similare sunt exprimate şi de alţi autori [343, p.84; 235; 3, p.5; 236, p.78; 160, p.89; 35, p.211; 36, p.218; 2, p.45].

Supra, am consemnat că subiectul infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM are, după caz, calitatea specială de administrator sau de administrator al băncii. De unde reiese această concluzie?

Înainte de a răspunde la această întrebare, concretizăm că între noţiunile „administrator al băncii" şi „administrator" există o relaţie de tip „parte-întreg". În aceste condiţii, stabilirea conţinutului noţiunii „administrator" are o dublă semnificaţie: 1) permite circumstanţierea calităţii de administrator, ca subiect al infracţiunilor specificate la alin.(1), (2), (3)-(5) art.191 CP RM; 2) reprezintă temelia pentru analiza calităţii de administrator al băncii, ca subiect al infracţiunilor prevăzute la alin.(2^1), (3)-(5) art.191 CP RM.

Calitatea specială de administrator al băncii este nominalizată expres chiar în dispoziţia de la alin.(2^1) art.191 CP RM. Nu acelaşi lucru se poate menţiona despre calitatea specială de administrator.

În acest sens, M.N. Gladkih susţine: calităţile speciale ale unor subiecţi ai infracţiunii nu sunt nominalizate expres în dispoziţiile de incriminare. Asemenea calităţi pot fi stabilite doar pe calea interpretării. Aceasta presupune analiza altor elemente constitutive ale infracţiunii, precum şi a interdependenţei acestor elemente şi a subiectului infracţiunii [314]. Mai apropiată de necesităţile studiului nostru este poziţia lui N.Iarmiş. Referindu-se la infracţiunle reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, aceast autor afirmă: „În dispoziţia incriminatoare nu este circumstanţiată calitatea specială a subiectului infracţiunii. La stabilirea acesteia contribuie caracterizarea obiectului material al infracţiunii, pe care o face legiuitorul" [497].

În dispoziţia de la alin.(1) art.191 CP RM, obiectul material al infracţiunii este caracterizat prin sintagma „bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea făptuitorului". Examinând sintagma din legea penală română, corespondentă cu aceasta, O.Predescu şi A.Hărăstăşanu conchid: proprietarul bunului nu poate fi subiect al infracţiunii [175, p.193]. Dezvoltând ideea şi interpretând sintagma similară din legea penală rusă, O.I. Godunov relevă următoarele două componente ale calităţii speciale a subiectului infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine: 1) acest subiect nu poate fi proprietar al bunurilor care reprezintă obiectul material al infracţiunilor în cauză; 2) subiectul infracţiunilor reunite sub denumirea de delapidare

a averii străine este un neproprietar care posedă anumite prerogative și împuterniciri asupra respectivelor bunuri [317, p.81-82.].

Prima din aceste componente este scoasă în evidență în argumentarea formulată de apărător în următoarea speță: *în baza contractelor de vânzare-cumpărare, în momentul transmiterii mărfii către cărăuş, întreprinderea „V." S.R.L. a devenit proprietarul mărfii primite de la întreprinderea „O.-V.". Deoarece a devenit proprietarul mărfii, întreprinderea „V." S.R.L. nu a administrat-o. Ea și-a realizat dreptul de posesie, de folosinţă şi de dispoziţie asupra bunurilor. Astfel, vinovăţia condamnatului S.G. în săvârşirea infracţiunii prevăzute la alin.(5) art.191 CP RM nu a fost dovedită în instanţa de judecată* [71]. Cu alte cuvinte, subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM nu poate avea întreaga gamă de prerogative și împuterniciri pe care le posedă proprietarul. Acest subiect poate avea doar prerogativele și împuternicirile care derivă din calitatea de posesor legitim neproprietar al bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunilor analizate. Săvârșind infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, subiectul acestora tinde să lărgească ilegal sfera de prerogative și împuterniciri asupra bunurilor în cauză, pentru „a ocupa locul" proprietarului acestora. Dacă subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM ar fi proprietarul bunurilor sustrase, el nu ar mai avea la ce aspira, lui nu i-ar mai trebui să comită infracțiunea. În genere, în asemenea condiții, infracțiunea nu ar fi posibilă: în cadrul aceleiași infracțiunii, aceeași persoană nu poate fi subiect și victimă; infracțiunea nu ar avea obiect, deoarece nu poți sustrage bunuri care se află în proprietatea ta.

Cele evocate mai sus au și alte conotații. Acestea reies din analiza următoarei spețe: *procesul penal de învinuire a lui D.D. în baza lit.c) şi d) alin.(2) art.191 CP RM a fost încetat, din motivul că fapta pe care a comis-o este prevăzută la art.175 „Samavolnicia" din Codul contravenţional. În fapt, acesta era angajat în calitate de chelner la un restaurant din mun. Chişinău, care aparţinea întreprinderii individuale „S.R.". La 31.07.2008, D.D. şi-a exercitat în mod arbitrar un drept legitim. Prin încălcarea ordinii stabilite de lege, acesta a luat din casa întreprinderii 15.700 lei, în contul salariului neprimit, precum şi al valorii lănţişorului din aur pe care el l-a dat în gaj administratorului întreprinderii individuale „S.R." la data angajării sale în serviciu* [93]. Sub acest aspect, prezintă interes poziția lui I.Pascu: „Nu este susceptibil de a constitui obiectul material al abuzului de încredere bunul asupra căruia există controverse între părți cu privire la dreptul de proprietate" [7, p.447]. Un punct de vedere similar expun A.Șilipuk [486, p.436-438] și P.V. Oliinik [401]. Drept urmare, nu art.191 CP RM, ci art.352 CP RM sau art.175 din Codul contravențional este aplicabil în ipoteza în care făptuitorul revendică, în mod arbitrar şi prin încălcarea ordinii stabilite, bunurile asupra cărora exercită un drept legitim sau presupus. Altfel spus, subiect al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM nu poate fi persoana

care exercită un drept de proprietate – legitim sau chiar presupus – asupra bunurilor pe care le revendică de la o altă persoană.

Din aceste considerente, în contextul art.191 CP RM, noțiunea „administrare" nu poate avea accepțiunea evocată, de exemplu, în art.2 al Legii privind administrarea şi deetatizarea proprietăţii publice, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 04.05.2007 [152]: administrare a proprietăţii publice constituie activitatea ce ţine de exercitarea şi modificarea dreptului de proprietate al statului şi/sau al unităţilor administrativ-teritoriale.

În cele ce urmează, vom analiza cea de-a doua componentă a calității speciale a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM: acest subiect este un neproprietar care posedă doar anumite prerogative și împuterniciri asupra bunurilor care reprezintă obiectul material al acestor infracțiuni.

În compartimentul 2.1 al prezentei teze am susținut cu argumente punctele de vedere exprimate de M.V. Stepanov și Iu.Usik: se consideră încredințate în administrarea făptuitorului acele bunuri asupra cărora acesta își exercită prerogativele de posesie, folosință sau dispoziție, în virtutea raporturilor juridice de muncă, civile sau de altă natură la care participă [439, p.11; 468]. Și alți autori au viziuni apropiate [274; 301, p.6; 352, p.258].

În acelaşi context, B.V. Voljenkin, Z.A. Neznamova şi A.I. Ciuprova nuanțează: subiectul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, săvârșite cu folosirea situaţiei de serviciu, este persoana cu funcţie de răspundere sau persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală [353, p.375]. S.A. Eliseev emite o opinie asemănătoare [328, p.111]. Astfel de puncte de vedere sunt valabile în raport cu ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, presupunând săvârşirea infracțiunii cu folosirea situației de serviciu. Ipoteza în cauză o vom analiza aparte în compartimentul 4.2 al tezei de față.

Făcând o comparație cu infracțiunile corespunzătoare prevăzute de legea penală română, atestăm o situație mai complexă. Din analiza efectuată în doctrina penală română, deducem că subiect al acestor infracțiuni este: persoana căreia bunurile victimei i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop (în ipoteza infracțiunilor specificate la art.238 CP Rom); persoana obligată să administreze sau să conserve bunurile victimei ori să aibă grija administrării sau conservării acestora (în situația infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.242 CP Rom); administratorul judiciar, lichidatorul averii debitorului sau un reprezentant ori prepus al acestora (în cazul infracțiunii specificate la alin.(2) art.242 CP Rom); functionarul public care gestionează sau administrează bunurile victimei (în ipoteza infracțiunii prevăzute la art.295 CP Rom) [7, p.448, 518, 519, 521; 172, p.64; 168, p.288].

După A.Borodac, infracțiunile specificate la art.191 CP RM pot fi săvârșite numai de un funcționar sau de un alt salariat, care gestionează sau administrează bunurile din avutul proprietarului [49, p.401; 10, p.201]. Remarcăm că acest autor recurge la terminologia utilizată la caracterizarea subiectului infracțiunii prevăzute la art.295 CP Rom. Este oare îndreptățită o asemenea abordare?

Pentru a răspunde la această întrebare, reproducem punctul de vedere expus de V.Rămureanu și Gh.Diaconescu: la delapidare (art.295 CP Rom) temeiul posesiei legitime este un raport juridic de muncă, în timp ce la abuzul de încredere (art.238 CP Rom) acesta îl constituie un raport juridic de drept civil (cu titlu precar) [237, p.369; 109, p.291]. Pentru comparație, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiul posesiei legitime îl constituie raporturile juridice de muncă, civile sau de altă natură. Sub acest aspect, infracțiunile specificate la art.191 CP RM se aseamănă doar în parte cu infracțiunea prevăzută la art.295 CP Rom.

În art.295 CP Rom se face distincție între termenii „gestionar" și „administrator". În doctrina penală română semantismul acestor termeni transpare din următoarea explicație: gestionarul vine în contact direct cu bunurile (date fiind atribuțiile lui legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor), în timp ce administratorul are un contact posibil, virtual [115, p.599; 109, p.289].

Întrucât în art.191 CP RM nu se face o asemenea distincție terminologică, în toate cazurile trebuie să vorbim despre calitatea specială de administrator. Aceasta deoarece, în contextul infracțiunilor prevăzute la acest articol, bunurile sunt încredințate anume în administrarea făptuitorului.

Totodată, trebuie să recunoaștem că, în ce privește subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, calitatea specială de administrator cunoaște două ipostaze. În legătură cu acestea, S.Brînza și V.Stati menționează: „Prin „administrator" se înţelege persoana care vine în contact direct cu bunurile altei persoane – datorită atribuţiilor sale legate de păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea bunurilor. Dacă – fără a avea contact direct cu bunurile aparţinând altei persoane – administatorul are dreptul de a da dispoziţii cu privire la păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea de bunuri, răspunderea i se va aplica în corespundere cu lit.d) alin.(2) art.191 CP RM" [30, p.664; 171, p.670; 34, p.922]. Din acest unghi, calitatea specială a subiectului infracțiunii prevăzute la art.295 CP Rom se aseamănă cu calitatea specială a subiectului infracțiunilor specificate la art.191 CP RM.

În conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, raportul juridic de muncă (ca temei al posesiei legitime) constituie obiectul reglementării, în special, al art.327, lit.c) alin.(1) art.338 sau art.339 din Codul muncii. La rândul său, raportul juridic civil (ca temei al posesiei

legitime) reprezintă obiectul reglementării, mai ales, al normelor din Titlul III, Cartea a III-a, Cod civil referitoare la diferite tipuri de contracte. În afară de aceste raporturi juridice, altele (de exemplu, raporturule juridice la care participă persoanele cu funcție de răspundere sau persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale) pot apărea ca temei al posesiei legitime [240]. Important este ca ele să nu intre sub incidența unor norme care sunt speciale față de art.191 CP RM. Spre exemplu, acest articol nu-i poate fi imputat militarului căruia echipamentul (în sensul anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea cu echipament a militarilor Forţelor Armate pe timp de pace, nr.104 din 06.02.2008 [136]) i-a fost eliberat pentru folosinţă personală. Într-un asemenea caz, urmează a fi aplicat alin.(1) art.381 CP RM.

În altă ordine de idei, calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este limitată sub aspect temporal. În acest registru, L.D. Gauhman și S.V. Maximov afirmă, pe bună dreptate: încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului presupune că acesta va exercita asupra lor o posesie legitimă limitată în timp. Această limită nu poate depăși momentul încetării executării obligațiilor care derivă din raportul juridic ce constituie temeiul posesiei legitime pe care o exercită făptuitorul [310, p.30-31].

Referindu-se la calitatea specială a subiectului infracțiunii, I.Ionescu menționează: „Pierderea calității după săvârșirea faptei, ca și dobândirea calității după comiterea acesteia nu au relevanță” [6, p.416]. Considerăm că această aserțiune necesită anumite clarificări. Aceasta pentru că trebuie nuanțate conotațiile sub care se prezintă cele două ipoteze ce caracterizează irelevanța în planul lipsei calității speciale a subiectului infracțiunii: 1) pierderea acestei calități după săvârșirea faptei prejudiciabile; 2) dobândirea calității speciale a subiectului infracțiunii după comiterea faptei prejudiciabile. Astfel, pierderea calității speciale a subiectului infracțiunii după săvârșirea faptei prejudiciabile nu poate anula respectiva calitate, calificarea făcându-se potrivit normei penale care stabilește calitatea specială a subiectului infracțiunii în cauză. Totodată, dobândirea calității speciale a subiectului infracțiunii după comiterea faptei prejudiciabile corespunzătoare nu constituie un temei pentru aplicarea normei penale care stabilește respectiva calitate specială a subiectului infracțiunii. Reținerea la calificare a acestei calități este posibilă numai în cazul în care ea a fost dobândită până la momentul de consumare a respectivei fapte prejudiciabile. Insistăm tocmai asupra momentului de consumare a faptei prejudiciabile, nu a infracțiunii. Aceasta deoarece, în cazul infracțiunilor materiale, momentul de consumare a faptei prejudiciabile și momentul de consumare a infracțiunii pot fi decalate destul de mult. În plus, conform art.9 CP RM, „timpul săvârşirii faptei se consideră timpul când a fost săvârşită acţiunea (inacţiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor”.

După această digresiune absolut necesară, vom schimba registrul. *In concreto,* vom analiza ipoteza în care, din cauza lipsei calității speciale a subiectului infracțiunii prevăzute la art.191 CP RM, va fi aplicabil nu acest articol, dar art.186 CP RM.

În context, V.N. Zâreanov opinează că răspunderea urmează a fi aplicată pentru una din infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine în următoarea situație: de exemplu, la gară valiza este lăsată pentru scurt timp sub supravegherea unei persoane aflate din întâmplare în preajmă, după care această persoană sustrage respectiva valiză [338, p.121]. De altă părere sunt S.Brînza și V.Stati: în cazul infracțiunilor specificate la art.186 CP RM, bunurile pot fi transmise către făptuitor pentru exercitarea unor funcţii cu caracter pur tehnic (de exemplu, examinare, măsurare, verificare, supraveghere etc.) [34, p.890]. Care din cele două opinii este cea corectă?

Înainte de a da răspuns la această întrebare, consemnăm caracterul neuniform al practicii judiciare cu privire la aspectul discutat. În acest sens, aducem ca exemplu 3 spețe: *R.P. a fost condamnat în baza alin.(2) art.195 CP RM (actualmente abrogat), pentru însușirea în proporții deosebit de mari sub formă de furt. În fapt, acesta a fost angajat de S.R. în vederea efectuării unor lucrări de reparație curentă a casei de locuit situate în or. Soroca. În aceste condiții, la 15.08.1997, între orele 16.00 și 17.00, R.P. a pătruns în garajul lui S.R., de unde a sustras pe ascuns 23.000 $ şi bijuterii din aur în valoare de 45.000 lei* [85]*; • R.S. a fost condamnată în baza alin.(1) art.195 CP RM, pentru însușirea în proporții mari sub formă de furt. În fapt, aceasta era angajată ca vânzătoare într-o gheretă de pe teritoriul Pieţei Centrale din mun. Chişinău, care aparţinea întreprinderii „G.I." S.R.L. Pe parcursul lunii aprilie 2004 R.S. a sustras de la întreprinderea în cauză marfă în valoare totală de 16.350 lei* [139]*; • S.I. a fost condamnat în baza art.191 CP RM. În fapt, în perioada mai 2013-23.01.2014 acesta a fost angajat ca cioban la stâna lui M.M. aflată în apropiere de satul Selişte, raionul Nisporeni. În aceste condiții, lui S.I. i-au fost încredințate în administrare 200 de oi. 23 dintre acestea au fost sustrase de către S.I.* [207].

Nu punem la îndoială corectitudinea soluției de calificare în prima din spețele reproduse mai sus. Aceasta deoarece bunurile sustrase pe ascuns de către R.P. nu i-au fost încredințate în administrare. În același timp, ridică semne de întrebare soluția de calificare din speța nr.2 exemplificată mai sus: or, marfa în valoare totală de 16.350 lei i-a fost încredințată în administrare lui R.S., angajată ca vânzătoare. De ce atunci i s-a aplicat răspunderea nu pentru delapidarea averii străine, ci pentru furt? La fel, suscită reticențe soluția de calificare din speța nr.3 reprodusă mai sus: poate oare un cioban să fie considerat administrator în sensul art.191 CP RM?

Aşadar, în speţele nr.2 şi 3, exercitau oare făptuitorii funcţii cu caracter pur tehnic? Sau aceştia îşi executau obligaţiile de administrare a bunurilor care le-au fost încredinţate?

V.Cioclei ne ajută să răspundem la aceste întrebări. Referindu-se la situația-premisă pe care este construită infracțiunea de abuz de încredere prevăzută de legea penală română (infracțiune asemănătoare în multe privințe cu infracțiunile specificate la art.191 CP RM), acest autor susține: prin deținerea bunului trebuie să se înțeleagă dreptul de a stăpâni un bun în numele altuia. În același timp, trebuie de avut în vedere faptul că deținerea bunului, ca situație juridică, nu trebuie confundată cu simpla deținere fizică a bunului, în afara unui raport juridic. În acest din urmă caz, eventula însușire a bunului reprezintă infracțiunea de furt (de exemplu, X îl roagă pe Y să-i țină bagajul pentru a putea coborî din tren, iar Y și-l însușește; sau: X îi dă lui Y o pereche de pantofi pentru a fi probați, iar Y își însușește respectivii pantofi etc.) [38, p.100, 101; 39, p.280, 281]. Aşadar, preexistența unui raport juridic (care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase) dintre făptuitor și victimă este caracteristică pentru infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, nu însă pentru cele specificate la art.186 CP RM.

Unii autori adaugă alte detalii în tabloul de disociere a infracțiunilor prevăzute la art.186 și 191 CP RM: subiectul infracțiunilor, reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, poate avea doar acces la bunurile pe care le sustrage. Aceasta presupune prezența a cu totul altor condiții decât cele implicând încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului [354, p.302; 381, p.147; 429, p.18; 371, p.68-69; 347; 378; 421; 422]. N.S. Taganțev dezvoltă această idee: spre deosebire de infracțiunile reunite sub denumirea de delapidare a averii străine, cele reunite sub denumirea de furt presupun că făptuitorul sustrage bunurile care nu au ieșit din posesia nemijlocită a victimei [467]. În acest fel, raportul juridic (care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase) dintre făptuitor și victimă, privit ca situație-premisă pe care sunt construite infracțiunile specificate la art.191 CP RM, presupune ieșirea acestor bunuri din posesia nemijlocită a victimei. Drept urmare, subiect al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. Respectiv, victima acestor infracțiuni, care ia parte la același raport juridic, este posesorul mijlocit al bunurilor care sunt sustrase.

Deloc întâmplător, în compartimentul 2.1 al prezentei teze am menționat: în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri.

În contextul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, tocmai calitatea făptuitorului de a fi posesorul nemijlocit al bunurilor victimei este cea care-i permite să exercite anumite prerogative

și împuterniciri asupra acestora. Funcţiile cu caracter pur tehnic (exercitate în privința bunurilor victimei în contextul infracțiunilor prevăzute la art.186 CP RM) se deosebesc de prerogativele şi împuternicirile exercitate asupra bunurilor victimei în contextul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Prerogativele și împuternicirile în cauză constau nu în examinarea, măsurarea, verificarea, supravegherea etc. a bunurilor victimei. Asemenea procedee tehnice presupun simpla deținere fizică a bunului. Ele nu presupun prezența dreptului de posesie (*jus possidendi*) asupra bunurilor victimei, condiție esențială ce caracterizează subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

În același context, nu este de prisos să citățm opinia exprimată de S.Brînza şi V.Stati: delimitarea dintre infracțiunile specificate la art.186 și 191 CP RM se face nu în funcţie de caracteristicile profesionale sau de altă natură ale subiectului infracţiunii. În acest caz, delimitarea ţine de trăsăturile obiectului material al infracţiunii, având implicaţii asupra subiectului infracţiunii [34, p.924]. Deci, nu întotdeauna ocupația profesională (cioban, șofer, tractorist etc.) sau alte asemenea caracteristici ale făptuitorului sunt în măsură să contribuie la stabilirea normei aplicabile. Esențial este dacă, la momentul comiterii infracțiunii, făptuitorul manevrează bunurile victimei în virtutea unor temeiuri juridice sau faptice: în cazul în care temeiurile sunt juridice, se aplică art.191 CP RM; dacă însă temeiurile sunt faptice, se aplică art.186 CP RM.

Cu această ocazie, consemnăm că în literatura de specialitate este folosită noțiunea „administrator de fapt" [170, p.7-8.]. Se are în vedere persoana care *sine jure* (fără drept) se substituie celui care ar urma de drept să exercite administrarea. Accentuăm că administratorul de fapt nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Or, în cazul acestor infracțiuni, indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, respectivele temeiuri trebuie să fie conforme cu legea. La o asemenea concluzie am ajuns în compartimentul 2.1 al tezei de față. De aceea, subiect al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM poate fi doar acel administrator care cu drept își exercită atribuțiile.

În concluzie la cele sus-menționate, în sensul art.191 CP RM, administrator este persoana care îndeplinește următoarele condiții:

1) poate avea doar prerogativele şi împuternicirile ce derivă din calitatea de posesor legitim neproprietar al bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunilor analizate;

2) nu poate fi persoana care exercită un drept de proprietate – legitim sau chiar presupus – asupra bunurilor pe care le revendică de la o altă persoană;

3) împreună cu victima infracțiunii, ia parte la un raport juridic care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase. Acest raport juridic presupune ieșirea respectivelor bunuri, înainte de comiterea infracțiunii, din posesia nemijlocită a victimei;

4) la momentul săvârșirii infracțiunii, este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. Respectiv, victima infracțiunii, care ia parte la același raport juridic, este posesorul mijlocit al bunurilor sustrase;

5) la momentul săvârșirii infracțiunii, manevrează bunurile victimei în virtutea unor temeiuri juridice, nu faptice;

6) exercită cu drept, nu *sine jure*, atribuțiile de administrare a bunurilor victimei.

După ce am examinat noțiunea „administrator" care desemnează calitatea specială a subiectului infracțiunilor specificate la alin.(1), (2), (3)-(5) art.191 CP RM, în cele ce urmează vom analiza noțiunea „administrator al băncii" care desemnează calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la alin.(2^1), (3)-(5) art.191 CP RM.

În context, sub aspectul dreptului comparat, este de menționat, de exemplu, § 656 „Furtul, delapidarea sau abuzul săvârșit de un funcționar bancar sau un angajat al băncii" din Codul penal federal al SUA [248]. Această normă stabilește pedeapsa sub formă de amendă în mărime de până la 1 mil. $ și/sau de închisoare de până la 30 de ani. Totuși, dacă valoarea daunelor produse nu depășește 1000 $, atunci pedeapsa constă într-o amendă în mărimea care nu depășește cuantumul daunelor produse și/sau în închisoare de până la un an.

După acest excurs, consemnăm că cele șase condiții, referitoare la calitatea specială de administrator enunțate mai sus, sunt valabile și în raport cu calitatea specială de administrator al băncii. În afară de aceste condiții, sunt și altele, specifice. Acest specific îl condiționează calitatea specială a victimei infracțiunii – banca al cărei administrator este subiectul infracțiunii. Amintim că examinarea acestei calități speciale a victimei infracțiunii am efectuat-o în compartimentul 2.1 al prezentei teze. În rezultatul acelei examinări, printre altele, am ajuns la următoarele concluzii: filialele și reprezentanțele unei bănci nu pot avea calitatea de victime ale infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM. Nu același lucru se poate afirma despre sucursalele băncilor; în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, prin „bancă" se are în vedere doar banca comercială, nu și Banca Națională a Moldovei.

Din acestea ar deriva alte două concluzii: 1) administratorul unei filiale sau reprezentanțe a unei bănci nu poate avea calitatea de subiect al infracțiunii specificate la alin.(2^1) art.191 CP RM. În schimb, acesta poate avea calitatea de subiect al infracțiunilor prevăzute la alin.(1), (2), (3)-(5) art.191 CP RM. Cât privește administratorul unei sucursalele a unei bănci, acesta poate avea calitatea de subiect al oricărei dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM; 2) Guvernatorul BNM nu poate avea calitatea de subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(2^1) art.191 CP RM. În schimb, acesta poate avea calitatea de subiect al infracțiunilor specificate la alin.(1), (2), (3)-(5) art.191 CP RM.

A doua din aceste concluzii derivate nu provoacă rezerve. Dar este oare corectă prima din concluziile derivate enunțate mai sus?

Precizăm că alineatul (2^1) a apărut în art.191 CP RM ca urmare a adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova, la 25.07.2014, a Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [155]. În următoarea speță infracțiunea a fost săvârșită înainte de intrarea în vigoare a acestei legi: *L.O. a fost condamnată în baza alin.(5) art.191 CP RM. În fapt, pe parcursul anilor 2005-2008 aceasta a exercitat funcţia de contabil-şef al filialei Chişinău a Băncii comerciale „U." S.A. Folosindu-se de situaţia de serviciu, L.O. a sustras din banii care i-au fost încredinţaţi în administrare 2.153.827,25 lei* [69]. Întrebarea este următoarea: dacă infracțiunea ar fi fost săvârșită după intrarea în vigoare a respectivii legi, i-am fi oare reținut subiectului infracțiunii calitatea specială de administrator al băncii? La concret: în accepțiunea legii penale în vigoare, este oare administrator al băncii contabilul-șef al unei filiale a băncii?

Conform art.134^{13} CP RM, „prin administrator al băncii, în sensul alin.(2^1) art.191, alin.(3) art.197, alin.(2) art.239^1 şi art.239^2, se înţelege persoana definită astfel prin Legea instituţiilor financiare, nr.550-XIII din 21 iulie 1995". Norma de referință, și anume – art.3 al Legii instituţiilor financiare, prevede: prin „administrator" se înțelege membrul consiliului, al organului executiv, al comisiei de cenzori, contabilul-şef, conducătorul filialei persoanei, precum şi altă persoană învestită prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alţii, în numele şi în contul persoanei. O definiție mai detaliată găsim la pct.2 din anexa nr.1 la Hotărârea BNM privind aprobarea Regulamentului cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii, nr.134 din 01.07.2010: administratori ai băncii sunt: a) membrii consiliului băncii; b) membrii comisiei de cenzori ai băncii; c) preşedintele, vicepreşedinţii, membrii organului executiv şi contabilul-şef al băncii; d) conducătorul filialei băncii; e) administratorul special, lichidatorul băncii în proces de lichidare; f) alte persoane învestite prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alte persoane, în numele şi în contul băncii.

De exemplu, la pct.7.4.1 din Statutul Băncii comerciale „Mobiasbancă – Groupe Societe Generale" S.A. [229] se menționează: „Alte persoane învestite să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alţii, în numele şi în contul Băncii se desemnează de către Consiliul Băncii şi sunt împuternicite să încheie acte juridice în numele Băncii în limita împuternicirilor stabilite doar după obţinerea confirmării BNM privind exercitarea funcţiei de administrator, eliberate în conformitate cu Regulamentul BNM cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii. După confirmarea de către BNM în funcţia de administrator următoarele persoane acţionează fără procură în numele Băncii în orice circumstanţă legată de activităţile pe care le

coordonează: adjuncţii Preşedintelui Băncii (care pot fi Prim-vicepreşedinte şi/sau vicepreşedinţii); Chief Operational Officer; directorul comercial".

Caracteristicile tuturor categoriilor de administratori ai băncii, enumerate mai sus, sunt stabilite la: art.19-21, 37^5, 38^2 etc. ale Legii instituţiilor financiare; art.65-73 ale Legii privind societăţile pe acţiuni, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 02.04.1997 [145]; pct.37 şi 38 din anexa nr.1 la Hotărârea BNM cu privire la aprobarea Regulamentului privind filialele, reprezentanţele şi oficiile secundare ale băncilor, nr.84 din 28.04.2011 [123]; pct.18 din Hotărârea BNM referitoare la aprobarea Regulamentului privind organizarea contabilităţii în băncile din Republica Moldova, nr.238 din 10.10.2002 [121], etc. Caracteristici mai detaliate privitoare la categoriile de administratori ai băncii sunt prevăzute în: statutele băncilor; regulamentele organelor de conducere a băncilor; codurile de guvernare corporativă a băncilor.

Concretizăm că administratorii băncii, care fac parte din categoria „alte persoane învestite prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alte persoane, în numele şi în contul băncii" acţionează în numele şi în contul băncii, după caz: 1) fără mandat (procură); 2) cu mandat (procură). Referitor la cei care acţionează cu mandat (procură), de exemplu, potrivit lit.c) pct.6.30 din Statutul Băncii comerciale „Moldova-Agroindbank" S.A., mandatele (procurile) pentru administratorii băncii sunt eliberate de către Președintele Băncii [230].

De asemenea, precizăm: din art.21 al Legii instituţiilor financiare deducem că administratori ai băncii pot fi, printre altele, acele persoane fizice care reprezintă o organizaţie de audit, organizație căreia i se pot delega împuternicirile membrilor comisiei de cenzori în cazul în care respectiva organizaţie de audit nu efectuează controlul de audit al băncii. În principal, caracteristicile unor asemenea persoane fizice sunt descrise în: Legea privind activitatea de audit, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.03.2007 [151]; Regulamentul BNM cu privire la eliberarea certificatului de calificare al auditorului instituţiilor financiare, nr.34/09-01 din 11.10.1996 [180].

Din analiza efectuată *supra* se desprinde următoarea concluzie: în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, administrator al băncii este persoana fizică care nu neapărat administrează o bancă ca pe o persoană juridică. Important este altceva: administratorul băncii trebuie să fie învestit prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alte persoane, în numele şi în contul băncii. În lipsa acestei condiții, nu putem vorbi despre administrator al băncii în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM.

În încheiere, menționăm că administratorul unei bănci este nominalizat nu doar în alin.(2^1) art.191, alin.(3) art.197, alin.(2) art.239^1 şi art.239^2 CP RM (așa cum se susține în varianta în

vigoare a art.134^{13} CP RM). Acesta este nominalizat și în alin.(3) art.252 și în alin.(3) art.335 CP RM. Din aceste considerente, propunem revizuirea art.134^{13} CP RM: 1) sintagma „alin.(2) art.239^{1} și art.239^{2}” să fie modificată după cum urmează: „alin.(2) art.239^{1}, art.239^{2}”; 2) după cuvintele „art.239^{2}” să fie introduse cuvintele „alin.(3) art.252 și alin.(3) art.335”.

3.3. Concluzii la Capitolul 3

În rezultatul analizei elementelor constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, pot fi formulate următoarele concluzii:

1) intenția este singura forma de vinovăție posibilă în cazul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM;

2) nu putem exclude cu totul posibilitatea manifestării intenției subite de a săvârși infracțiunile specificate la art.191 CP RM;

3) în vederea stabilirii înțelesului pe care-l are noțiunea „scopul de cupiditate”, trebuie să ne intereseze nu atât cine anume urmează să beneficieze de calitățile utile ale bunurilor sustrase. Importante sunt alte aspecte, anume: a) victima a fost privată de posibilitatea de a-și exercita efectiv atributele ce derivă din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrarea; b) în consecință, făptuitorul a obținut posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile victimei;

4) lipsa scopului de cupiditate o poate atesta dorința făptuitorului de a restitui ulterior bunurile luate, bunuri echivalente sau un alt echivalent al bunurilor victimei; până la această restituire, făptuitorul urmărește să folosească temporar bunurile care i-au fost încredințate în administrare. În prezența scopului folosinței temporare, art.191 CP RM nu poate fi aplicat;

5) este justificată stabilirea limitei minime de vârstă a răspunderii penale de 16 ani pentru subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Totuși, nu sunt foarte numeroase ipotezele în care un asemenea subiect ar putea avea vârsta între 16 și 18 ani;

6) în sensul art.191 CP RM, administrator este persoana ce îndeplinește următoarele condiții: a) poate avea doar prerogativele și împuternicirile ce derivă din calitatea de posesor legitim neproprietar al bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunilor analizate; b) nu poate fi persoana care exercită un drept de proprietate – legitim sau chiar presupus – asupra bunurilor pe care le revendică de la o altă persoană; c) împreună cu victima infracțiunii, ia parte la un raport juridic care are ca obiect bunurile ce urmează a fi sustrase. Acest raport juridic presupune ieșirea respectivelor bunuri, înainte de comiterea infracțiunii, din posesia nemijlocită a

victimei; d) la momentul săvârşirii infracţiunii, este posesorul nemijlocit al bunurilor victimei. Respectiv, victima infracţiunii, care ia parte la acelaşi raport juridic, este posesorul mijlocit al bunurilor sustrase; e) la momentul săvârşirii infracţiunii, manevrează bunurile victimei în virtutea unor temeiuri juridice, nu faptice; f) exercită cu drept, nu *sine jure*, atribuţiile de administrare a bunurilor victimei;

7) în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM, administrator al băncii este persoana fizică care nu neapărat administrează o bancă ca pe o persoană juridică. Important este altceva, anume: administratorul băncii trebuie să fie învestit prin lege sau statut să-şi asume obligaţii, de sine stătător sau împreună cu alte persoane, în numele şi în contul băncii. În lipsa acestei condiţii, nu putem vorbi despre administrator al băncii în sensul alin.(2^1) art.191 CP RM.

4. CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE PREVĂZUTE LA LIT.b) ȘI d) ALIN.(2) ȘI LA ALIN.(3) ART.191 CP RM

În compartimentul 2.2 al prezentei teze am argumentat că daunele în proporţii considerabile (lit.c) alin.(2) art.191 CP RM), mari (alin.(4) art.191 CP RM) sau deosebit de mari (alin.(5) art.191 CP RM) nu pot fi privite ca circumstanțe agravante ale infracțiunii. Ne raliem opiniei exprimate de S.Brînza şi V.Stati, potrivit căreia, în contextul analizat, producerea unor asemenea daune „are ca efect nu agravarea răspunderii penale, dar constituirea de infracțiuni... Săvârșirea sustragerii în proporţii considerabile, mari sau deosebit de mari reprezintă ipoteze care se referă la varianta-tip de infracțiune, nu la varianta agravată de infracțiune” [34, p.851-852]. După această notă de clarificare, vom purcede la examinarea propriu-zisă a circumstanțelor agravante consemnate la lit.b) şi d) alin.(2) şi la alin.(3) art.191 CP RM.

4.1. Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane

Răspunderea se agravează în baza lit.b) alin.(2) art.191 CP RM în cazul în care infracțiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM este comisă de două sau mai multe persoane.

În legătură cu săvârșirea sustragerii de două sau mai multe persoane, în literatura de specialitate este exprimată următoarea opinie: „Circumstanţa agravantă analizată operează în oricare din următoarele trei ipoteze: a) săvârşirea infracţiunii în coautorat (inclusiv coautorat cu repartizarea rolurilor); b) săvârşirea infracțiunii de către o persoană, care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.); c) săvârşirea infracțiunii de către o persoană, care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, prin intermediul unei sau mai multor persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.)” [28, p.252; 319, p.311; 30, p.607; 34, p.852]. Considerăm că această opinie se referă la cadrul general al infracțiunilor săvârșite prin sustragere, fără a fi luate în considerare particularitățile unora dintre aceste infracțiuni (printre care se numără calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM).

Din aceste considerente, nu putem agrea opinia lui I.Zaporojan: săvârşirea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM de două sau mai multe persoane poate presupune cazul când autorul mediat săvârşeşte infracţiunea prin intermediul unei persoane iresponsabile [245].

Argumentând, reproducem punctul de vedere al lui I.Țurcan: „Agravanta de la lit.b) alin.(2) art.324 CP RM (se are în vedere agravanta „de două sau mai multe persoane” – *n.a.*) nu

este aplicabilă în următoarele două ipoteze: 1) infracţiunea este săvârşită de o persoană având semnele subiectului infracţiunii, împreună cu o persoană care nu are astfel de semne; 2) infracţiunea este săvârşită de o persoană având semnele subiectului infracţiunii, prin intermediul unei persoane care nu are astfel de semne... Persoana, care nu are semnele subiectului infracţiunii cu componenţă specială, nu poate săvârşi respectiva infracţiune" [234, p.167-168]. Privitor la o ipoteză asemănătoare (consemnată la lit.b) alin.(2) art.326 CP RM), C.Timofei ajunge la o concluzie similară [231, p.278-280].

În consonanţă, D.V. Podlipski opinează: în cazul infracţiunilor cu componenţă specială, calitatea specială a subiectului o poate avea cel care ia parte la săvârșirea infracțiunii, nu și cel care contribuie la săvârșirea infracțiunii [409; 410]. De asemenea, după T.V. Andronova, în cazul unor infracțiuni cu componență specială este exclus autoratul unei persoane „particulare" [276]. Mai apropiată de necesitățile studiului nostru este opinia exprimată de A.V. Șesler: subiectul infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine este persoana căreia bunurile victimei i-au fost încredințate în administrare. Drept urmare, toți membrii grupului, care comit astfel de infracțiuni, trebuie să posede o asemenea calitate specială a subiectului. Persoanele care nu posedă respectiva calitate și care participă la comiterea infracțiunilor reunite sub denumirea de delapidare a averii străine vor răspunde ca organizatori, instigatori sau complici [485].

Totuși, în alin.7 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004 [138], se menționează: „În cazul în care la sustragerea săvârşită de două sau mai multe persoane a participat cel puţin o persoană căreia i-au fost încredinţate bunurile, acţiunile tuturor vor fi încadrate în baza lit.b) alin.(2) art.191 CP RM".

Nu putem împărtăși o asemenea poziție. Considerăm juste raționamentele prezentate de R.Popov: „Subiect al infracţiunii, în general, şi subiect special al infracţiunii, în special, nu poate fi considerată persoana care contribuie la săvârşirea infracţiunii în calitate de complice, instigator sau organizator. O asemenea persoană îndeplineşte rolul de participant secundar la săvârşirea infracţiunii. Ea trebuie să îndeplinească condiţiile generale pentru existenţa subiectului infracţiunii, condiţii specificate în art.21 CP RM. În acelaşi timp, participantul secundar la săvârşirea infracţiunii poate să nu posede calităţile speciale cerute de articolul din Partea Specială a Codului penal pentru infracţiunea la a cărei săvârşire participă (iar, chiar dacă le posedă, nu poate săvârşi infracţiunea prevăzută de acel articol, nu poate executa latura obiectivă a infracţiunii prevăzute de acel articol") [174, p.113].

Pe cale de consecință, recomandăm modificarea explicației de la alin.7 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre

sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004, după cum urmează: „Dispoziția de la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată numai în cazul în care toate persoanele, care au participat la comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM, posedă calitatea specială de administrator".

Așa cum am stabilit în compartimentul 3.2 al tezei de față, subiectul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM are calitatea specială de administrator. În calitate de coautori, la executarea laturii obiective a acestei infracțiuni pot participa doar cei care au calitatea specială de administrator. Persoanele care nu au o asemenea calitate specială nu pot săvârși infracțiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM. Astfel de persoane „particulare" pot doar contribui la comiterea respectivei infracțiuni în calitate de organizatori, instigatori sau complici. Din acest punct de vedere, ipoteza descrisă la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM nu se deosebește principial de ipotezele descrise la lit.b) alin.(2) art.324 și la lit.b) alin.(2) art.326 CP RM (analizate de către I.Țurcan și C.Timofei).

În concluzie, circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM nu este operațională în următoarele două ipoteze: 1) infracţiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârşită de o persoană având calitatea specială de administrator, împreună cu o persoană care nu are o asemenea calitate; 2) infracţiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM este săvârșită de o persoană având calitatea specială de administrator, prin intermediul unei persoane care nu are o astfel de calitate.

Niciuna din aceste ipoteze nu se regăsește în următoarea speță: *N.R. și Ș.O. au fost condamnați conform alin.(1) art.191 CP RM. În fapt, aceștia erau angajați ai Centrului de Prelucrare şi Transportare Poştă, Secţia EMS (Expres Mail Service), al Întreprinderii de Stat „Poşta Moldovei", ambii deținând funcţia de operator al serviciului EMS. La 17.04.2006, folosindu-se de situaţia de serviciu, la rugămintea lui T.S., N.R. și Ș.O. au sustras din depozitul Centrului de Prelucrare şi Transportare Poştă, Secţia EMS, al Întreprinderii de Stat „Poşta Moldovei" patru colete poştale în valoare totală de 2717,6 lei* [87]. Nu este clar: de ce N.R. și Ș.O. au fost condamnați nu în baza lit.b) alin.(2) art.191 CP RM? Or, aceștia dețineau aceeași funcție. În aceste condiții, fie ambii aveau calitatea specială de administrator, fie ambilor le lipsea calitatea specială de administrator. Nu era posibil ca unul dintre ei să săvârșească infracțiunea, iar celălalt să contribuie la săvârșirea infracțiunii. Dacă N.R. și Ș.O. aveau calitatea specială de administrator și au comis aceeași sustragere, le era imputabilă tocmai lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Dacă însă N.R. și Ș.O. nu aveau calitatea specială de administrator, atunci art.191 CP RM nu le putea fi aplicat în genere. În acest caz, urma să li se aplice, de exemplu, art.186 CP RM.

Dezvoltând ideile conturate mai sus, este util să prezentăm următoarea aserțiune: „Participaţia complexă, atunci când latura obiectivă a sustragerii este realizată de un singur autor, nu poate fi considerată sustragere săvârşită de două sau mai multe persoane. Chiar dacă alături de acest autor mai participă un organizator, instigator sau complice, aceştia doar contribuie la săvârşirea sustragerii, deci nu o săvârşesc" [34, p.852]. La alin.(2) art.45 CP RM, sunt descrise două varietăți ale participației complexe: a) participația complexă care presupune realizarea laturii obiective a infracțiunii de un singur autor; b) participația complexă care presupune realizarea laturii obiective a infracțiunii de doi sau mai mulți autori. Prevederea de la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM poate fi reținută la calificare doar în prezența celei de-a doua din varietățile susmenționate ale participației complexe.

În context, considerăm întemeiată soluția pronunțată de instanța de fond în următoarea speță: *J.E. a fost achitată de învinuirea de săvârşire a infracțiunii specificate la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Deoarece îi lipsea calitatea de administrator, aceasta putea doar să contribuie la sustragerea sumei de 5795 lei comisă de către Ş.T., care avea respectiva calitate* [82]. În aceste condiții, nici Ş.T. nu putea răspunde conform lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Aceasta întrucât participația complexă, pe care a alcătuit-o împreună cu J.E., presupunea realizarea de către un singur autor a laturii obiective a infracțiunii.

În alte situații, atestăm participația simplă la comiterea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. În acord cu art.44 CP RM, această formă de participație implică cooperarea în comun, în calitate de coautori, a două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracţiunii.

În practică, atestăm participația simplă în mai multe spețe în care s-a aplicat lit.b) alin.(2) art.191 CP RM [88; 95; 62; 63; 67; 108; 79]. Din examinarea acestor spețe desprindem că, de cele mai dese ori, latura obiectivă a infracțiunii este executată simultan de către toţi coautorii. În asemenea situații vorbim despre coautoratul paralel, atunci când realizarea laturii obiective a infracțiunii de către toți coautorii se caracterizează prin simultaneitate. În cazuri mai rare (de exemplu, atunci când infracțiunea este una prelungită), coautoratul este succesiv. În astfel de cazuri, fiecare dintre coautori execută în volum parţial, la o anumită etapă, latura obiectivă a infracțiunii. Precizăm că tipul coautoratului nu influențează asupra calificării faptei, însă poate fi luat în considerare la individualizarea pedepsei.

Este de menționat că în unele spețe din practica judiciară participația alcătuită de coautori are la bază înțelegerea prealabilă dintre aceștia [53; 63]. În general, atât participația complexă (presupunând coautoratul), cât şi cea simplă, pot presupune lipsa sau prezența unei înţelegeri prealabile dintre coautori. Asemenea împrejurări pot fi luate în calcul la individualizarea pedepsei.

În acest plan, N.Iu. Klimenko are dreptate când susține: „Sporirea gradului de pericol social în ipoteza coautoratului în prezența înțelegerii prealabile dintre făptuitori (în comparație cu cea a coautoratului în lipsa înțelegerii prealabile dintre făptuitori) își are cauza în coordonarea preliminară a eforturilor făptuitorilor. Aceasta le permite să chibzuiască meticulos asupra săvârșirii și tăinuirii mai propice a infracțiunii, să se pregătească de eventualele complicații în procesul de comitere a infracțiunii. În acest mod, înțelegerea prealabilă denotă atât o mai mare coerență la nivel subiectiv între coautori, cât și un grad mai mare de organizare a activității infracționale pe care aceștia o desfășoară" [348, p.18]. După S.V. Alexeev, „cu cât este mai pronunțat gradul de stabilitate a grupului de coautori, cu atât este mai ridicată probabilitatea de repetare a infracțiunii de către aceștia. Totuși, nu fiecare grup de coautori este stabil. De aceea, nu oricare infracțiune de grup se caracterizează prin repetabilitate. De exemplu, în lipsa înțelegerii prealabile dintre coautori, este foarte redusă probabilitatea ca grupul pe care aceștia îl formează să fie unul stabil" [272]. O opinie apropiată expune O.O. Kvașa [345].

În continuare, vom analiza un alt aspect legat de aplicarea dispoziției de la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM.

Astfel, într-o speță din practica judiciară Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a susținut soluția de achitare a lui M.V., învinuit de comiterea infracțiunii specificate la alin.(2) art.195 CP RM (și anume, a însușirii în proporții deosebit de mari sub formă de delapidare a averii străine). Printre argumentele în sprijinul acestei soluții se numără următorul: *„În procesul de privatizare a bunurilor care au fost însuşite, decizia a fost adoptată nu unipersonal de M.V. ca preşedinte al comisiei de privatizare, ci de un organ colegial – comisia de privatizare"* [102]. Probabil, într-o asemenea manieră a fost interpretat principiul caracterului personal al răspunderii penale, statuat de art.6 CP RM.

O astfel de interpretare provoacă rezerve. Chiar dacă admitem că decizia respectivă a fost adoptată colegial, aceasta nu poate constitui un motiv de a nu fi aplicată răspunderea penală. Cu privire la o situație apropiată, argumentele de rigoare le prezintă R.Popov: „Faptul că cele două sau mai multe persoane care săvârşesc infracţiuni fac parte dintr-un organism colegial (aşa cum este şi consiliul local) nu înseamnă deloc că tragerea la răspundere penală a acestora ar echivala cu aplicarea unei răspunderi colective în raport cu membrii acelui organism colegial. Aşa cum votul consilierului local este unul personal, este imposibil ca acesta să poarte răspundere pentru altcineva. Consilierul local, care nu a votat pentru decizii ce contravin legii penale, nu are cum să răspundă penal. Aşa cum nu este posibil ca răspunderea penală a consilierului local, care a votat pentru decizii ce contravin legii penale, să „ricoşeze" asupra unui consilier local care nu a votat

pentru asemenea decizii. Indiferent care este numărul de consilieri locali dintr-un consiliu, aceştia sunt pasibili de răspundere pentru fapte infracţionale" [174, p.205-206].

Extrapolând, conchidem: în situația în care decizia, care contravine dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM, este adoptată de doi sau mai mulți membri ai unui organism decizional colegial, apare temeiul aplicării lit.b) alin.(2) art.191 CP RM.

În încheiere, consemnăm că ipoteza prevăzută la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM urmează a fi deosebită de complicitatea la una dintre infracțiunile specificate la art.191 CP RM.

În opinia lui S.Brînza şi V.Stati, „acţiunile persoanelor care nu au luat parte la comiterea sustragerii, dar care au contribuit la săvârşirea acesteia prin sfaturi, indicaţii, prin promisiunea prealabilă că vor tăinui urmele infracţiunii, că vor vinde bunurile sustrase etc., trebuie calificate drept complicitate la sustragere" [28, p.253; 30, p.607; 34, p.853]. Referindu-se la infracțiunile corespondente cu cele specificate la art.191 CP RM, prevăzute de legea penală maghiară, M.Popescu și F.Popa susțin: „Terța persoană, care nu are nicio legătură cu bunul încredințat făptuitorului, dar care îl ajută la însușirea fără drept, este considerată complice" [173, p.191-196]. Păreri similare emit și alți autori [419; 402].

Astfel, de exemplu, într-o speță, *G.A. a fost învinuit de săvârşirea infracţiunii prevăzute la alin.(5) art.42 şi la alin.(5) art.191 CP RM. În fapt, la 26.11.2010, în baza înțelegerii prealabile cu L.V., G.A. l-a ajutat pe acesta să sustragă un automobil încredințat în administrare lui L.V., în valoare de 773.100 lei. La concret, în baza unei procuri false care, chipurile, a fost eliberată de către Ț.V. (proprietarul respectivului automobil), G.A. a efectuat operaţiunea de radiere din registru a datelor privind automobilul în cauză de pe numele lui Ț.V., cu ulterioara înmatriculare a acestui automobil pe numele lui L.V.* [76] Observăm că, în situația analizată, G.A. nu poate fi considerat coautor la infracțiunea săvârșită de L.V. Aceasta deoarece G.A. nu are calitatea specială de administrator (spre deosebire de L.V.). În plus, acțiunile de folosire a unui document fals și de falsificare a unor informații, care au fost comise de G.A., depășesc latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În concluzie, în contextul respectivelor infracțiuni, nu este posibil ca astfel de acțiuni să constituie (co)autoratul.

4.2. Săvârșirea infracțiunii cu folosirea situației de serviciu

Referindu-se la circumstanța săvârșirii sustragerii cu folosirea situației de serviciu, unii autori consideră, pe bună dreptate, oportună agravarea răspunderii penale. Or, în prezența acestei circumstanțe, făptuitorul deține împuterniciri speciale asupra bunurilor care i-au fost încredințate în administrare. Datortă acestora, îi este mai facil să comită infracțiunea. De asemenea, sporesc șansele de realizare a intenției infracționale, precum și posibilitatea de tăinuire a faptei de sustragere a bunurilor în cauză [413].

La pct.18 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004, se menționează, printre altele: în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, subiect al infracţiunii poate fi doar persoana cu funcţie de răspundere sau persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; prin „folosirea situaţiei de serviciu" se înţelege săvârşirea unor acţiuni sau inacţiuni care derivă din atribuţiile de serviciu ale făptuitorului şi care sunt în limitele competenţei sale de serviciu.

Accentuăm că aceste explicații ale instanței supreme reprezintă singura interpretare oficială a dispoziției de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM.

În art.327 CP RM este utilizată aceeaşi sintagmă – „folosirea situației de serviciu". În cazul infracțiunilor prevăzute de acest articol, subiect poate fi orice persoană publică. Totuși, prevederea de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM este în concurență nu doar cu art.327 CP RM, dar și cu art.312 din Codul contravențional. Codului contravențional nu-i este cunoscută noțiunea de persoană publică. În acest cod se operează cu noțiunea de persoană cu funcție de răspundere. Astfel, observăm o neconcordanță terminologică și semantică dintre Codul penal și Codul contravențional. Din aceste considerente, atât timp cât este în vigoare interpretarea oficială din Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie, considerăm că în cazul prevăzut la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM subiect al infracţiunii poate fi doar persoana publică ce posedă calitatea de persoana cu funcţie de răspundere.

Luând în considerare aceste precizări, se prezintă ca întemeiate argumentele pe care Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție le invocă într-o speță: *având calitatea de vânzătoare, inculpata G.N. nu poate fi o persoană cu funcţie de răspundere sau o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; deci, nu i se poate imputa lit.d) alin.(2) art.191 CP RM* [70].

În același timp, nu este clar de ce în următoarea speță nu a fost reținută agravanta analizată, deși se atestă toate condițiile care confirmă prezența acesteia: *M.M. a fost învinuit de comiterea*

infracțiunii specificate la lit.c) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, acesta deținea funcţia de şef al unei secţii Pază de Stat a Direcţiei Generale Pază de Stat, fiind persoană cu funcţie de răspundere. La 10.06.2004, folosindu-şi situaţia de serviciu, M.M. a semnat un contract de antrepriză cu întreprinderea „S." S.R.L. Conform contractului, această întreprindere urma să efectueze lucrări de gazificare în incinta blocului administrativ al respectivei secţii Pază de Stat. În procesul de executare a obligaţiilor contractuale în raport cu întreprinderea „S." S.R.L., M.M. a sustras din bugetul instituţiei pe care o conducea 13.822,85 lei [61]. O situație similară se atestă într-o altă speță [206].

Într-o altă speță din practica judiciară, în procesul de examinare a cauzei în instanța de judecată, fapta a fost recalificată de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM la alin.(1) art.191 CP RM. Motivând această soluție, instanța de judecată a pus accentul pe caracterul atribuțiilor de serviciu ale făptuitorului – *„avea contact direct cu sumele de bani"* [193] – nu pe calitatea juridică a subiectului infracțiunii (adică, dacă este sau nu o persoană cu funcţie de răspundere ori o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală). Aceasta deși inculpata avea calitatea de persoană care gestionează o organizație comercială. Menționăm că situații asemănătoare au fost relevate și în alte spețe [219; 213; 220; 221; 55; 89; 83; 104; 60; 198].

În legătură cu calitatea specială de administrator pe care o poate avea subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, S.Brînza și V.Stati menționează: „Prin „administrator" se înţelege persoana care vine în contact direct cu bunurile altei persoane, datorită atribuţiilor sale legate de păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea bunurilor. Dacă – fără a avea contact direct cu bunurile aparţinând altei persoane – administatorul are dreptul de a da dispoziţii cu privire la păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea de bunuri, răspunderea i se va aplica în corespundere cu lit.d) alin.(2) art.191 CP RM" [30, p.664; 171, p.670; 34, p.922]. O explicație apropiată găsim la alin.4 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004. Pentru comparație, referindu-se la conjunctura similară reliefată în art.295 CP Rom, I.Oancea și Gh.Diaconescu postulează: „Delapidarea nu presupune <u>în mod obligatoriu</u> (sublinierea ne aparține – *n.a.*) un contact direct și material cu bunul persoanei juridice de drept public sau privat, deoarece se poate ajunge să se sustragă... un bun și printr-o dispoziție privind mișcarea bunurilor" [115, p.599; 109, p.289].

Considerăm că ultima din aceste opinii este mai ajustată realităților sociale. Or, nu este obligatoriu ca persoana cu funcţie de răspundere sau persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală să aibă contact direct cu bunurile victimei. În mod obișnuit, acest contact este unul posibil, virtual. Însă, în caz de necesitate, el poate deveni

real, efectiv. Ceea ce contează cu adevărat este dacă: 1) subiectul este sau nu o persoană cu funcţie de răspundere sau o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; 2) subiectul își folosește sau nu situația de serviciu. În eventualitatea confirmării ambelor acestor ipoteze, trebuie aplicată răspunderea potrivit lit.d) alin.(2) art.191 CP RM.

În consecință, propunem modificarea alin.4 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, după cum urmează: din „În sensul art.191 CP RM, „a administra” înseamnă: 1) a avea dreptul de a da dispoziţii cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de bunuri; 2) a veni în contact direct şi material cu bunurile altei persoane, datorită atribuţiilor administratorului, legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor” în „În sensul art.191 CP RM, „a administra” înseamnă: 1) a avea dreptul de a da dispoziţii cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de bunuri şi/sau 2) a veni în contact direct şi material cu bunurile altei persoane, datorită atribuţiilor administratorului, legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor”. În astfel de condiții, va fi clar că aceste două ipostaze ale noțiunii „a administra” pot avea un caracter cumulativ.

În altă ordine de idei, este generatoare de erori de calificare utilizarea în practica judiciară a sintagmei „persoană cu funcție de răspundere materială”. Din această sintagmă nu reiese cu claritate dacă se are în vedere sau nu subiectul infracțiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. În majoritatea speţelor, în care a fost folosită această sintagmă, nu a fost aplicată prevederea de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM [205; 214; 203; 190; 59; 65; 108]. Într-o singură speță, în care a fost utilizată sintagma „persoană cu funcție de răspundere materială”, respectiva prevedere a fost aplicată [101].

Precizăm: în speţele în care a fost folosită sintagma defectuoasă „persoană cu funcție de răspundere materială” s-a avut în vedere persoana cu răspundere materială (sau, altfel spus, persoana responsabilă materialmente) în sensul art.339 din Codul muncii. Tocmai despre o asemenea persoană, ca subiect al infracțiunii, se relatează corect sub aspect terminologic în unele speţe din practica judiciară [68; 194]. Pe cale de consecință, în practica de aplicare a răspunderii conform art.191 CP RM, nu este recomandabilă utilizarea sintagmei „persoană cu funcție de răspundere materială”.

În altă privință, într-o speță din practica judiciară se arată: *dispoziţia de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu are în vedere situaţia când subiect al infracţiunii este persoană publică* [78]. În acest sens, prezentăm poziția exprimată de R.Popov: „Aşa cum e concepută în alin.(2) art.123 CP RM, noţiunea „persoană publică” este într-atât de cuprinzătoare, încât nu considerăm că

există vreun exemplu când persoana are statutul de persoană cu funcţie de răspundere, dar nu are statutul de persoană publică" [174, p.283].

Este oare valabilă teza opusă celei prezentzte *supra*: există exemple când persoana are statutul de persoană publică, dar nu are statutul de persoană cu funcţie de răspundere?

La această întrebare ne ajută să răspundem V.Stati și R.Popov: din alin.(1) art.123 CP RM reiese că exercitarea fie a acţiunilor administrative de dispoziţie sau organizatorico-economice, fie a funcțiilor autorității publice, este definitorie în vederea caracterizării unei persoane ca fiimd cu funcție de răspundere. Nu este persoană cu funcție de răspundere cel care realizează acțiuni relevante sub aspect juridic, însă care nu exercită nici acţiuni administrative de dispoziţie sau organizatorico-economice, nici funcții ale autorității publice. Totodată, nimic nu împedică a-l considera pe acesta persoană publică în sensul alin.(2) art.123 CP RM [228].

Așadar, oricare persoană cu funcție de răspundere este o persoană publică. Însă, nu oricare persoană publică este o persoană cu funcție de răspundere. Drept urmare, nu este concludent a afirma: „dispoziţia de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu are în vedere situația când subiect al infracțiunii este persoană publică". O asemenea afirmație nu contribuie la atestarea calității speciale de persoană cu funcție de răspundere, care condiționează aplicarea respectivei dispoziții.

Un alt aspect care generează controverse este următorul: intră oare excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu sub incidența noțiunii „folosirea situației de serviciu"?

Cu această ocazie, amintim că, în corespundere cu pct.18 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004, prin „folosirea situaţiei de serviciu" se înţelege săvârşirea unor acţiuni sau inacţiuni care derivă din atribuţiile de serviciu ale făptuitorului şi care sunt în limitele competenţei sale de serviciu. O asemenea interpretare este sprijinită și de unii doctrinari [15, p.263; 283; 428, p.109; 455, p.254; 344, p.10; 304, p.148; 277]. Totuși, există și autori care sunt de părere că excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu intră sub incidența noțiunii „folosirea situației de serviciu" [356, p.367; 335, p.131; 423, p.46; 383, p.22; 389].

Criticând ultima dintre pozițiile enunțate *supra*, V.Stati susține: „Noţiunea „folosirea situaţiei de serviciu" se referă implicit nu la excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu. Se referă doar la abuzul de putere sau abuzul de serviciu (ori abuzul de serviciu). Aceasta rezultă din dispoziţiile de la art.327 şi 335 CP RM, precum şi de la art.312 din Codul contravenţional" [224]. Într-adevăr, la descrierea de către legiuitor a faptelor prejudiciabile prevăzute la aceste articole (care stabilesc răspunderea pentru abuzul de serviciu (și abuzul de putere)), tocmai sintagma „folosirea situației de serviciu" este cea care le conferă chintesența.

La fel, este de menționat că dispoziția de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu este formulată de maniera dispoziției de la art.150.1 din Codul penal al Mongoliei [270]: delapidarea bunurilor aparținând unei persoane fizice sau unei persoane juridice de drept public sau de drept privat de către o persoană căreia aceste bunuri i-au fost încredințate, prin abuz de putere sau abuz de serviciu sau prin exces de putere sau depăşire a atribuţiilor de serviciu. De asemenea, dispoziția de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu este formulată de maniera dispoziției de la alin.(2) art.318 CP RM: înlesnirea evadării de o persoană cu funcţie de răspundere.

Reiese că, pentru a aplica lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, contează nu doar faptul dacă subiectul infracțiunii este persoană cu funcţie de răspundere sau persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală. La fel de mult contează ca o asemenea persoană să-și folosească situaţia de serviciu.

În concluzie, nu este posibil ca săvârşirea infracțiunii specificate la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM să presupună excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu.

Dezvoltând ideea conturată mai sus, menționăm că, potrivit alin.2 pct.18 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004: „Sub incidenţa noţiunii „folosirea situaţiei de serviciu" nu intră folosirea relaţiilor de rudenie, de afinitate sau de amiciţie, atunci când acestea nu au legătură cu funcţia ocupată". Această explicație își are suportul în teoria dreptului penal [316, p.21; 433, p.12; 378; 283].

Într-adevăr, în sensul lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, situația de serviciu trebuie să izvorască din raporturile de subordonare, de control, colaborare, îndrumare, supraveghere etc., prevăzute de lege sau în baza legii. Raporturile, care nu au o legătură cauzală cu funcția ocupată de făptuitor, nu se pot afla la baza folosirii situaţiei de serviciu.

În concluzie, lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu poate fi aplicată în cazul în care făptuitorul: 1) are calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; 2) cu toate acestea, nu-și folosește situația de serviciu.

În alt context, ne vom referi la delimitarea ipotezei specificate la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM de o ipoteză care comportă anumite afinități: *O.M. a fost condamnată în baza lit.a), c) şi d) alin.(2) art.190 CP RM, pentru escrocheria săvârşită repetat, cu cauzarea de daune în proporţii considerabile şi cu folosirea situaţiei de serviciu. În fapt, aceasta exercita funcţia de inspector fiscal superior în Secţia impozitare persoane fizice a Inspectoratului Fiscal de Stat al raionului C. Printre atribuţiile de serviciu ale lui O.M. se număra administrarea plăţilor fiscale şi nefiscale care urmau a fi vărsate la bugetul public naţional de către locuitorii satelor V. şi T.*

din raionul C. În perioada 2001-2006, folosindu-şi situaţia de serviciu, aceasta în mod repetat a sustras prin înşelăciune bani şi bunuri în valoare totală de 20.336,32 lei de la C.E., R.A., C.V., P.P., D.G., C.E., A.E., C.V., B.V., A.G., P.Z., M.P., M.Gh., E.P., Z.S. Aceşti bani şi aceste bunuri nu au fost luate la evidenţă contabilă, nu au fost reflectate în darea de seamă contabilă, nu au fost predate la depozitul central [97].

În această speță lipsește, pe bună dreptate, temeiul aplicării lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Or, așa cum afirmă I.Botezatu, „în cazul infracţiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.190 CP RM, situaţia de serviciu este folosită pentru realizarea înşelăciunii sau a abuzului de încredere. Anume faţă de acestea din urmă este subsidiară folosirea situaţiei de serviciu. Dacă ar fi subsidiară faţă de sustragere, am fi nevoiţi să aplicăm art.191 CP RM. Pentru că altfel şi-ar pierde sensul, ar dispare din tablou înşelăciunea sau abuzul de încredere" [15, p.263]. O viziune asemănătoare este expusă de O.I. Godunov [316, p.21; 317, p.86-89].

În speța exemplificată mai sus, bunurile victimelor nu au fost niciodată încredințate în administrarea făptuitorului. Tocmai pentru a nu admite încredințarea acestor bunuri în administrarea sa (și, implicit, a nu admite luarea lor la evidența contabilă a autorității publice în al cărei serviciu se afla), făptuitorul a înșelat victimele folosindu-și situația de serviciu. Acestora li s-a comunicat că plăţile pe care le-au achitat au fost vărsate la bugetul public naţional, deși aceasta nu a corespuns realității.

În concluzie, lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată doar atunci când cel care-și folosește situația de serviciu are nu doar 1) calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, ci și 2) calitatea specială de administrator. În lipsa celei de-a doua calități speciale, răspunderea se va aplica potrivit altor norme (de exemplu, potrivit lit.d) alin.(2) art.190 CP RM).

În altă privință, nu poate fi trecută cu atenția întrebarea: care trebuie să fie calificarea în cazul în care infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârşită de două sau mai multe persoane, dintre care nu toate sunt persoane care-şi folosesc situaţia de serviciu?

În compartimentul 3.2 al tezei de față am afirmat că dispoziția de la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată numai în cazul în care toate persoanele, care au participat la comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM, posedă calitatea specială de administrator. Considerăm că aceeași regulă este valabilă în raport cu ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Singurul element de noutate este că calitatea specială de administrator este secundată de calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, persoană care-și folosește situația de serviciu.

Cu această ocazie, amintim că în compartimentul 2.1 al prezentei teze am afirmat: în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, obiectul juridic secundar nu are un caracter alternativ. Pentru aplicarea răspunderii în baza acestei norme, este indispensabil ca, în plan secundar, să se aducă atingere atât relaţiilor sociale cu privire la executarea corectă a atribuţiilor de administrare în privinţa bunurilor încredinţate, cât și relaţiilor sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu. În cazul în care nu se aduce atingere vreuneia din aceste două valori (și relații) sociale, prevederea de la la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM va fi inaplicabilă.

În concluzie, (co)autor al infracțiunii specificate la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate fi doar persoana care posedă dubla calitate specială de: 1) administrator și 2) persoană cu funcţie de răspundere sau persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, persoană care-și folosește situația de serviciu. Va răspunde în calitate de organizator, instigator sau complice la infracţiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM acea persoană: a) căreia îi lipsește fie cea de-a doua calitate specială nominalizată mai sus, fie ambele calități speciale menționate mai sus, și b) care a luat parte la comiterea respectivei infracțiuni.

Dezvoltând această idee și ajustând-o la opiniile unor autori [17, p.186; 117, p.211; 495; 451], postulăm: art.42 și lit.d) alin.(2) art.191 CP RM i se aplică chiar și acelui participant la infracțiune care are calitatea specială de administrator, însă care nu are calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, persoană care-și folosește situația de serviciu. Un astfel de participant nu poate răspunde în baza alin.(1) art.191 CP RM. În caz contrar, ar fi ignorată prevederea de la art.41 CP RM: „Se consideră participaţie cooperarea cu intenţie a două sau mai multor persoane la săvârşirea unei infracţiuni intenţionate”.

În alt registru, în literatura de specialitate a fost exprimată o idee care nu poate să nu provoace rezerve. Dacă această idee ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova, ea ar avea următorul conținut: aplicarea lit.d) alin.(2) art.191 CP RM nu exclude aplicarea art.327 sau 335 CP RM ori a art.312 din Codul contravenţional [277].

Alți autori sunt de o altă părere: atunci când abuzul de putere sau abuzul de serviciu constituie „partea” în „întregul” reprezentat de infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, trebuie aplicate numai prevederile de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Reieşind din regula de calificare fixată la art.118 CP RM, în acest caz nu este necesară calificarea suplimentară conform art.327 sau 335 CP RM ori art.312 din Codul contravențional [28, p.264; 30, p.625; 171, p.666, 670; 34, p.883; 319, p.322; 365].

Această regulă de calificare a fost respectată în următoarea speță: *G.F. a fost achitat de învinuirea de săvârşire a infracţiunii prevăzute la lit.b) alin.(3) art.335 CP RM. Totodată, acesta*

a fost condamnat în baza lit.c) şi d) alin.(2) art.191 CP RM. În fapt, G.F. deținea fncția de președinte al unei organizații sindicale. Pe parcursul anilor 2003-2005 el a sustras din fondurile respectivei organizații suma de 35.201,41 lei. Achitându-l pe G.F. de învinuirea de săvârşire a infracţiunii prevăzute la lit.b) alin.(3) art.335 CP RM, instanţa de fond şi-a motivat soluţia în felul următor: infracțiunea în cauză este absorbită de infracţiunea specificată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM [99].

Din această perspectivă, sprijinim viziunea lui O.I. Godunov. Dacă această viziune ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova, ea ar avea următorul conținut: infracțiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate forma doar concurs real cu una din faptele specificate la art.327 sau 335 CP RM ori la art.312 din Codul contravențional; într-un asemenea caz, nu este posibil concursul ideal [316, p.22].

Uneori, în practica judiciară atestăm aplicarea exclusivă a art.327 sau 335 CP RM ori a art.312 din Codul contravențional în ipoteza în care însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrarea făptuitorului, este săvârșită cu folosirea situației de serviciu [91; 57].

Nu putem fi de acord cu o astfel de practică. Au dreptate S.Brînza și V.Stati când afirmă: „Abuzul de putere sau abuzul de serviciu care, deşi a fost săvârşit din interes material şi a cauzat un prejudiciu patrimonial, însă nu este legat de luarea gratuită a bunurilor (sublinierea ne aparține – *n.a.*)..., nu poate forma componenţele de infracţiuni prevăzute la lit.d) alin.(2) art.190 şi la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM. Astfel de fapte trebuie calificate conform normelor corespunzătoare din Capitolul XV sau XVI din Partea Specială a Codului penal" [28, p.264-265; 30, p.626; 34, p.883]. Subliniem că faptele, prevăzute la art.327 sau 335 CP RM ori la art.312 din Codul contravențional, nu pot fi săvârșite pe calea sustragerii. Astfel de norme pot fi aplicate în cazul: luării ilegale, dar integral compensate a bunurilor victimei, acesteia nefiindu-i cauzat niciun prejudiciu patrimonial; urmăririi de către făptuitor a folosinței temporare a bunurilor victimei; cauzării victimei a unui prejudiciu patrimonial pe calea inacțiunii etc. Observăm că, în cazurile de această natură, lipsește unul sau mai multe semne obligatorii ale noțiunii de sustragere.

Dacă faptele prevăzute la art.327 sau 335 CP RM ori la art.312 din Codul contravențional ar putea fi săvârșite pe calea sustragerii, atunci ar fi lipsită de sens existența dispozițiilor de la lit.d) alin.(2) art.190 şi de la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM.

Toate aceste raționamente converg spre singura concluzie posibilă: art.327 sau 335 CP RM ori art.312 din Codul contravențional nu pot fi aplicate în ipoteza în care infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârșită cu folosirea situației de serviciu.

4.3. Săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală

Subscriem la cele menționate de E.Visterniceanu: „Faţă de o infracţiune, săvârşită de două sau mai multe persoane, infracţiunea, săvârşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală, denotă un grad de pericol social mult mai înalt. Explicaţia este că specificul celor mai periclitante două forme de participaţie – grupul criminal organizat şi organizaţia criminală – constă în profesionalismul participanţilor, în concreşterea acestor structuri cu unele instituţii statale, în tendinţa acestora de a stabili legătură reciprocă la nivel internaţional, precum şi în alţi factori care subminează siguranţa societăţii şi a statului" [238, p.179].

În vederea calificării faptei conform alin.(3) art.191 CP RM, nu este principial care va fi forma de participație în care vor fi comise infracțiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (2^1) art.191 CP RM: grupul criminal organizat *sau* organizația criminală. Totuși, sub aspectul individualizării pedepsei, diferențierea celor două forme de participație prezintă relevanță.

Totodată, este cazul să menționăm: luând în considerare prevederea de la alin.(2) art.77 CP RM, aplicarea alin.(3) art.191 CP RM exclude aplicarea lit.c) alin.(1) art.77 CP RM.

Conform art.46 CP RM, grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracţiuni. Din această definiție, reiese că grupul criminal organizat se caracterizează prin următoarele: 1) constituie o reuniune a două sau mai multor persoane; 2) această reuniune are un caracter stabil; 3) înainte de a comite vreo infracțiune, persoanele care constituie respectiva reuniune se organizează; 4) scopul urmărit de aceste persoane constă în comiterea unei sau mai multor infracţiuni.

Sub aspect numeric, grupul criminal organizat trebuie să reunească cel puțin două persoane. Aceasta se desprinde din interpretarea sistemică a prevederilor de la art.41 și lit.c) art.43 CP RM.

Din art.46 CP RM aflăm că respectivele persoane urmează să comită infracțiuni. Aceasta înseamnă: în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.191 CP RM de către un grup criminal organizat, norma în cauză este aplicabilă cu condiția că persoanele, care alcătuiesc respectivul grup, au calitatea specială de administrator sau de administrator al băncii. Să nu uităm că infracțiunile specificate la art.191 CP RM sunt infracțiuni cu componență specială. Nu putem face abstracție de această împrejurare în prezența circumstanței agravante consemnate la alin.(3) art.191 CP RM, așa cum nu am făcut de ea abstracție nici în prezența circumstanței agravante prevăzute la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM.

Drept urmare, suntem de acord cu poziția lui D.Iu. Skripnikov [433, p.24]. Dacă această poziție ar fi adaptată cadrului reglementar din Republica Moldova, ea ar avea următorul conținut: persoana, care nu are calitatea specială de administrator sau de administrator al băncii, răspunde în baza alin.(3), (4) sau (5) art.42 și alin.(3) art.191 CP RM. Or, astfel de persoane nu pot comite infracțiunile specificate la art.191 C RM. Ele pot doar contribui la săvârșirea lor. Din această cauză, nu susținem opinia lui O.I. Godunov [316, p.8; 317, p.109-110], care este contrară celei de mai sus.

În alt context, pentru a constitui un grup criminal organizat, reuniunea a două sau mai multor persoane trebuie să aibă un caracter stabil.

Cel mai probabil, tocmai lipsa acestei caracteristici a condiționat neatestarea agravantei consemnate la alin.(3) art.191 CP RM în următoarea speță: *C.A. a fost condamnat în baza alin.(5) art.191 CP RM. În fapt, acesta era angajat ca depozitar la întreprinderea „M.-C." S.R.L. Împreună cu depozitarul C.V. şi casierul Z.M., angajaţi ai aceleiaşi întreprinderi, C.A. a planificat sustragerea din depozitul în care lucra a tehnicii de calcul şi a accesoriilor pentru computere. După comiterea infracţiunii, se preconiza ca C.A. să asigure depozitarea mărfii sustrase, iar Z.M. să asigure comercializarea acesteia. Astfel, conform planului infracţional, în perioada octombrie 2008-martie 2009, profitând de accesul liber la mărfurile depozitate şi la mijloacele de transport ale întreprinderii, C.A. şi C.V. au sustras mărfuri în valoare totală de 2.632.999,84 lei* [73].

În literatura de specialitate sunt exprimate opinii nuanțate cu privire la conținutul noțiunii „stabilitatea grupului criminal organizat": existența unor legături permanente între membrii grupului criminal organizat, alături de aplicarea de către aceștia a unor procedee specifice de pregătire și săvârșire a infracțiunii [354, p.70]; componența constantă a grupului criminal organizat, asigurată prin prezența unor legături durabile între membrii acestui grup, prin unanimitatea în adoptarea deciziilor din cadrul grupului criminal organizat, precum și prin consecutivitatea realizării acestor decizii [291]; membrii grupului criminal organizat preconizează să desfășoare activitatea infracțională pe parcursul unei perioade de timp relativ îndelungate [445, p.112; 306, p.96]; caracterul îndelungat al legăturilor între membrii grupului criminal organizat [339, p.89; 273, p.69; 444].

Sintetizând, opinăm că stabilitatea grupului criminal organizat o denotă lipsa de fluctuație sau fluctuația redusă în cadrul grupului respectiv, secundată de existența unor legături de durată între membrii grupului criminal organizat.

Supra, am menționat că, înainte de a comite vreo infracțiune, persoanele care constituie grupul criminal organizat trebuie să se organizeze.

În acest sens, A.V. Kisin afirmă: reunirea persoanelor într-un grup criminal organizat se face până la momentul începerii săvârșirii de către ele a infracțiunilor preconizate [346, p.20]. De asemenea, O.I. Godunov susține: grupul criminal organizat se distinge nu pur și simplu prin înțelegerea prealabilă de a comite infracțiuni; acest grup presupune organizarea prealabilă a celor care-l alcătuiesc [316, p.19-20].

Într-adevăr, existența unei simple înțelegeri prealabile între coautori poate caracteriza circumstanța agravantă specificată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM. Pentru circumstanța agravantă consemnată la alin.(3) art.191 CP RM, nu este suficientă înțelegerea prealabilă dintre membrii grupului criminal organizat de a comite infracțiuni. Este necesar ca până la comiterea primei dintre infracțiunile preconizate cei care au decis să constituie grupul criminal organizat să alcătuiască un tot unitar sub aspect obiectiv și subiectiv.

După V.M. Homici, organizarea prealabilă a membrilor grupului criminal organizat o atestă: existența unui sistem de interacțiune a acestor membri; repartizarea rolurilor între membrii grupului criminal organizat; planificarea prealabilă a fiecăreia din infracțiunile preconizate; pregătirea din timp a mijloacelor și instrumentelor de comitere a infracțiunii etc. [477].

Suntem de acord cu același autor, care menționează: crearea unui grup criminal organizat se califică drept pregătire la infracțiunea a cărei săvârșire a fost preconizată [477]. Astfel, în contextul pe care-l abordăm, calificarea urmează a fi făcută în baza art.26 și alin.(3) art.191 CP RM.

Ultima dintre caracteristicile grupului criminal organizat o reprezintă scopul urmărit de membrii acestui grup, constând în comiterea unei sau mai multor infracţiuni. Bineînțeles, printre aceste infracțiuni trebuie să se numere măcar una din cele specificate la alin.(1), (2) sau (2^1) art.191 CP RM.

Nu putem fi de acord cu D.P. Șarapov și V.M. Homici, care susțin că, în cazul în care grupul criminal organizat se constituie pentru săvârșirea unei singure infracțiuni, această infracțiune poate fi doar una prelungită [480, p.15; 477]. Din art.46 CP RM nu reiese o asemenea cerință. Considerăm că grupul criminal organizat poate fi constituit pentru comiterea unei singure infracțiuni simple sau prelungite. Important este ca acest grup să reprezinte o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite acea singură infracţiune.

După ce ne-am referit la săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.191 CP RM de către un grup criminal organizat, să analizăm ipoteza comiterii aceleiași infracțiuni de către o organizație criminală.

Potrivit alin.(1) art.47 CP RM, se consideră organizaţie (asociaţie) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizaţiei şi structurile ei, a funcţiilor de administrare, asigurare şi executare

a intenţiilor criminale ale organizaţiei în scopul de a influenţa activitatea economică şi de altă natură a persoanelor fizice şi juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obţinerii de avantaje şi realizării de interese economice, financiare sau politice.

Din această dispoziție deducem că organizația criminală se cracterizează prin următoarele: 1) constituie o reuniune de grupuri criminale organizate; 2) această reuniune reprezintă o comunitate stabilă; 3) activitatea respectivei reuniuni se întemeiază pe diviziunea funcţiilor între membrii organizaţiei şi structurile ei; 4) scopul urmărit de reuniunea în cauză se exprimă în influenţarea asupra activității economice şi de altă natură a persoanelor fizice şi juridice sau în controlul, în alte forme, exercitat în vederea obţinerii de avantaje şi realizării de interese economice, financiare sau politice.

Observăm că unitatea structurală a organizației criminale o constituie nu persoana (ca în cazul unui grup criminal organizat), ci grupul criminal organizat. Este indispensabil ca activitatea respectivelor grupuri constituente să se întemeieze pe diviziunea funcţiilor între membrii organizaţiei şi structurile ei. În opinia lui N.P. Pecinikov, aceasta înseamnă că fiecare membru al organizației criminale, precum și fiecare dintre grupurile criminale organizate care o alcătuiesc, îndeplinesc una sau mai multe funcții concrete: pregătirea infracțiunii; identificarea persoanelor care vor procura bunurile dobândite prin săvârșirea infracțiunii; asigurarea organizației criminale cu mijloace de transport sau cu alte mijloace tehnice necesare; stabilirea de legături cu factorii de decizie din autoritățile publice, care pot asigura „acoperirea" activității organizației criminale, etc. [404, p.46].

O altă deosebire dintre organizația criminală și grupul criminal organizat constă în scopul urmărit de respectivele reuniuni. Astfel, în cazul organizației criminale, scopul este unul mult mai complex. Acesta se exprimă nu în comiterea unei sau mai multor infracțiuni, dar în influenţarea asupra activității economice şi de altă natură a persoanelor fizice şi juridice sau în controlul, în alte forme, exercitat în vederea obţinerii de avantaje şi realizării de interese economice, financiare sau politice. Precizăm că o asemenea influențare sau un asemenea control trebuie să implice comiterea măcar a unei singure infracțiuni din cele prevăzute la alin.(1), (2) sau (2^1) art.191 CP RM.

În alt context, din art.47 CP RM aflăm că, sub aspectul calificării faptei, contează calitatea juridică a membrului organizației criminale: membru al organizației criminale; persoană care nu este membru al organizației criminale; organizator sau conducător al organizației criminale.

Astfel, în acord cu alin.(2) și (5) art.47 CP RM, membrul organizației criminale poartă răspundere penală numai pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat; totodată, alin.(3) art.191 CP RM este aplicabil dacă infracțiunea prevăzută la alin.(1), (2) sau (2^1)

art.191 CP RM a fost săvârșită de membrul organizației criminale în interesul acesteia, fără a fi necesară o însărcinare. Așadar, interesul urmărit la săvârșirea unei asemenea infracțiuni nu trebuie să fie unul personal și nici doar al grupului criminal organizat de care aparține membrul organizației criminale. Acest interes trebuie să fie al întregii organizații criminale. Din acest punct de vedere, suntem de acord cu S.Brînza și V.Stati, care susțin: „În cazul săvârșirii de către membri aparte ai organizaţiei criminale a infracţiunilor, care nu au fost prevăzute în planurile activităţii organizaţiei criminale, răspunderea pentru aceste infracţiuni o vor purta numai cei care au comis nemijlocit aceste infracţiuni" [34, p.879]. O asemenea afirmație își are suportul în art.48 „Exces de autor" din Codul penal.

Din alin.(2) art.47 CP RM rezultă că alin.(3) art.191 CP RM este aplicabil dacă infracțiunea prevăzută la alin.(1), (2) sau (2^1) art.191 CP RM a fost săvârșită de persoana care nu este membru al organizației criminale, la însărcinarea acesteia. În lipsa unei astfel de însărcinări, respectiva persoană nu va răspunde în baza alin.(3) art.191 CP RM, chiar dacă va acționa în interesul organizației criminale.

La săvârșirea infracțiunii specificate la alin.(3) art.191 CP RM de către o persoană care nu este membru al organizației criminale, la însărcinarea acesteia, nu este necesară referirea la art.42 CP RM.

În corespundere cu alin.(3) și (4) art.47 CP RM, organizator sau conducător al organizației criminale se consideră persoana care a creat organizația criminală sau o dirijează; o asemenea persoană răspunde pentru toate infracțiunile săvârșite de această organizație.

Aplicarea alin.(3) art.191 CP RM organizatorului sau conducătorului organizației criminale exclude referirea la art.42 CP RM.

Bineînțeles, intenția organizatorului sau a conducătorului organizației criminale trebuie să cuprindă toate infracțiunile care li se incriminează. Incriminarea obiectivă este inadmisibilă.

În încheiere, este de menționat că aplicarea alin.(3) art.191 CP RM organizatorului sau conducătorului organizației criminale nu exclude răspunderea acestora pentru infracțiunea de creare sau conducere a organizației criminale, prevăzută la alin.(1) art.284 CP RM.

4.4. Concluzii la Capitolul 4

În rezultatul analizei circumstanțelor agravante consemnate la lit.b) și d) alin.(2) și la alin.(3) art.191 CP RM, pot fi formulate următoarele concluzii:

1) circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM nu este operațională în următoarele două ipoteze: a) infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.191 CP RM este săvârșită de

o persoană având calitatea specială de administrator, împreună cu o persoană care nu are o asemenea calitate; b) infracţiunea specificată la alin.(1) art.191 CP RM este comisă de o persoană având calitatea specială de administrator, prin intermediul unei persoane care nu are o astfel de calitate;

2) în situația în care decizia, care contravine dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM, este adoptată de doi sau mai mulți membri ai unui organism decizional colegial, apare temeiul aplicării lit.b) alin.(2) art.191 CP RM;

3) în ipoteza specificată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, ceea ce contează cu adevărat este dacă: a) subiectul este sau nu o persoană cu funcţie de răspundere sau o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală; b) subiectul își folosește sau nu situația de serviciu. În eventualitatea confirmării ambelor acestor ipoteze, trebuie aplicată răspunderea potrivit lit.d) alin.(2) art.191 CP RM;

4) este generatoare de erori la calificare utilizarea în practica judiciară a sintagmei „persoană cu funcție de răspundere materială". Din această sintagmă nu reiese cu claritate dacă se are în vedere sau nu subiectul infracțiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM;

5) nu este posibil ca săvârșirea infracțiunii specificate la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM să presupună excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu;

6) lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată doar atunci când cel care-și folosește situația de serviciu are nu doar a) calitatea specială de persoană cu funcţie de răspundere sau de persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, ci și b) calitatea specială de administrator. În lipsa celei de-a doua calități speciale, răspunderea se va aplica potrivit altor norme (de exemplu, potrivit lit.d) alin.(2) art.190 CP RM);

7) (co)autor al infracțiunii specificate la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM poate fi doar persoana care posedă dubla calitate specială de: a) administrator *și* b) persoană cu funcţie de răspundere sau persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, persoană care-și folosește situația de serviciu. Va răspunde în calitate de organizator, instigator sau complice la infracţiunea prevăzută la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM acea persoană: a) căreia îi lipsește fie cea de-a doua calitate specială nominalizată mai sus, fie ambele calități speciale menționate mai sus *și* b) care a luat parte la comiterea respectivei infracțiuni;

8) în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.191 CP RM de către un grup criminal organizat, norma în cauză este aplicabilă cu condiția că persoanele, care alcătuiesc respectivul grup, au calitatea specială de administrator sau de administrator al băncii.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Rezultatele obţinute în urma investigaţiilor efectuate constau în:

1. Relevarea trăsăturilor caracteristice ale obiectului juridic și ale obiectului material în cazul infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

2. Stabilirea notelor distinctive ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

3. Demonstrarea faptului că infracțiunile specificate la art.191 CP RM sunt infracțiuni săvârșite prin sustragere.

4. Identificarea conținutului laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

5. Relevarea caracteristicilor motivului și ale scopului infracţiunilor specificate la art.191 CP RM.

6. Determinarea particularităților ce caracterizează subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM.

7. Elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM de infracţiunile prevăzute la art.186, 190, 327, 352 și altele din Codul penal.

8. Relevarea trăsăturilor caracteristice ale circumstanțelor agravante consemnate la lit.b) și d) alin.(2) și la alin.(3) art.191 CP RM.

Ca o trecere în revistă a obiectivelor realizate în cadrul prezentei investigații, se impun următoarele ***concluzii generale***:

1) nu proprietatea, ci patrimoniul constituie valoarea socială fundamentală apărată împotriva infracțiunilor specificate la art.191 CP RM, în particular, și infracțiunilor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal, în general;

2) în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii. În al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor specificate la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere (care sunt prevăzute la art.186-188, 190 și 192 CP RM);

3) nu există temeiuri de a-l considera doar pe proprietar victimă a infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. Oricare alt posesor, care deține prerogativele ce-i permit să încredințeze unei alte persoane bunuri în administrare poate fi victimă a acestor infracțiuni;

4) infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM sunt săvârșite exclusiv pe calea acțiunii;

5) dihotomia „însușire” – „delapidare” nu caracterizează infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM. În cazul acestor infracțiuni, însușirea și delapidarea nu constituie modalități normative cu caracter alternativ ale aceleiași fapte prejudiciabile;

6) la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM făptuitorul manifestă intenție directă;

7) în cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, nu motivul de cupiditate, ci scopul de cupiditate are un caracter obligatoriu;

8) este justificată stabilirea limitei minime de vârstă a răspunderii penale de 16 ani pentru subiectul infracțiunilor specificate la art.191 CP RM. Totuși, nu sunt foarte numeroase ipotezele în care un asemenea subiect ar putea avea vârsta între 16 și 18 ani;

9) în ipoteza consemnată la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM, infracțiunea poate fi săvârșită doar de către cei care posedă calitatea specială de administrator;

10) în ipoteza specificată la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM, nu este obligatoriu ca persoana cu funcţie de răspundere sau persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală să aibă contact direct cu bunurile victimei.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în elaborarea instrumentarului de interpretare a dispozițiilor art.191 CP RM, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii şi practicienii din domeniul dreptului penal a condițiilor de aplicabilitate a acestui articol, în vederea calificării corecte a faptelor în baza art.191 CP RM.

Aportul nostru la ridicarea gradului de investigaţie a celor mai controversate probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal vizând infracţiunile prevăzute la art.191 CP RM se exprimă în: stabilirea notelor distinctive ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM; determinarea particularităților ce caracterizează subiectul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM; elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor specificate la art.191 CP RM de infracţiunile prevăzute la art.327, 352 şi altele din Codul penal etc.

În legătură cu investigaţiile întreprinse în cadrul tezei de faţă, venim cu un şir de ***recomandări*** ce pot fi luate în considerare la perfecţionarea Codului penal, a Codului contravențional, precum și a Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004:

1) excluderea sintagmei „averii străine” din denumirea și dispoziția art.191 CP RM;

2) modificarea dispoziției de la alin.(1) art.191 CP RM după cum urmează: sintagma „însușirea ilegală” să fie substituită prin cuvântul „sustragerea”;

3) excluderea cuvântului „însușire” din dispoziția art.105 din Codul contravențional;

4) excluderea din art.126 CP RM a alineatului (2);

5) excluderea: din alin.(2) art.186 CP RM a literei d); din alin.(2) art.187 CP RM a literei f); din alin.(2) art.188 CP RM a literei f); din alin.(2) art.190 CP RM a literei c); din alin.(2) art.191 CP RM a literei c);

6) substituirea termenului „considerabile” din art.21, 180, 229, 230, 247, 327-329, 335, 364, 370, 374 și 376 CP RM cu termenul „mari”;

7) în art.134^{13} CP RM: a) modificarea sintagmei „alin.(2) art.239^{1} şi art.239^{2}” după cum urmează: „alin.(2) art.239^{1}, art.239^{2}”; b) după cuvintele „art.239^{2}” să fie introduse cuvintele „alin.(3) art.252 și alin.(3) art.335”;

8) modificarea explicației de la alin.7 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, după cum urmează: „Dispoziția de la lit.b) alin.(2) art.191 CP RM poate fi aplicată numai în cazul în care toate persoanele, care au participat la comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.191 CP RM, posedă calitatea specială de administrator”;

9) modificarea alin.4 pct.17 al Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, după cum urmează: din „În sensul art.191 CP, „a administra” înseamnă: 1) a avea dreptul de a da dispoziţii cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de bunuri; 2) a veni în contact direct şi material cu bunurile altei persoane, datorită atribuţiilor administratorului, legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor” în „În sensul art.191 CP, „a administra” înseamnă: 1) a avea dreptul de a da dispoziţii cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de bunuri și/sau 2) a veni în contact direct şi material cu bunurile altei persoane, datorită atribuţiilor administratorului, legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor”.

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

a) s-ar preveni admiterea erorilor judiciare care, la moment, sunt generate de interpretarea defectuoasă a prevederilor de la art.191 CP RM;

b) soluţiile propuse ar pune capăt unor controverse din teoria şi practica dreptului penal. De exemplu, ar înceta polemicile privind lipsa/prezența dreptului subiectului infracțiunii prevăzute la lit.d) alin.(2) art.191 CP RM de a veni în contact direct şi material cu bunurile victimei;

c) impactul asupra economiei naţionale ar consta în reducerea costurilor legate de: rejudecarea cauzelor ca urmare a recalificării de la art.191 CP RM la art.186, 190, 327, 352 sau altele din Codul penal, ori viceversa; pronunţarea de către CtEDO a unor hotărâri nefavorabile statului Republica Moldova, în legătură cu încălcarea unor drepturi prevăzute de Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, când sunt admise erori în aplicarea legii penale, consemnate mai sus.

Planul de cercetări de perspectivă include următoarele repere:

1. Elaborarea proiectului Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie consacrate practicii de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile specificate la art.191 CP RM;

2. Analiza juridico-istorică, secundată de examinarea aprofundată în planul dreptului comparat a infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM;

3. Studierea efectelor pozitive şi negative pe care amendamentele operate la 25.07.2014 le au asupra calităţii aplicării art.191 CP RM.

BIBLIOGRAFIE

1. Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea Specială:* Note de curs. (Ciclul I). Chișinău, 2013, p.100. http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal__Partea_speciala_I,_II.pdf (vizitat 09.01.2015)
2. Alecu Gh. *Instituții de drept penal. Partea Generală şi Partea Specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 671 p.
3. Alexandru M. *Participaţia penală: studiu de doctrină şi jurisprudenţă*. Bucureşti: Hamangiu, 2008. 362 p.
4. Antolisei F. *Manuale di diritto penale. Parte generale*. Milano: Giuffré, 2000, 864 p.
5. Antoniu G. *Tentativa (doctrină, jurisprudenţă, drept comparat)*. București: Tempus, 1995. 314 p.
6. Antoniu G., Mitrache C., Stănoiu R.M. et al. *Noul Cod penal comentat. Vol.I* / Sub red. lui G.Antoniu. București: C.H. Beck, 2006. 600 p.
7. Antoniu G., Duvac C., Lămășanu D.I. et al. *Explicații preliminare ale noului Cod penal. Vol.III*. București: Universul Juridic, 2013. 656 p.
8. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudenţa CEDO şi a instanţelor naţionale)*. Chişinău: Sarmis, 2009. 860 p.
9. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat şi adnotat*. Chişinău: Cartier, 2005. 656 p.
10. Borodac A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
11. Boroi A., Gorunescu M., Popescu M. *Dicționar de drept penal*. București: ALL Beck, 2004. 417 p.
12. Botezatu I. *Înşelăciunea şi abuzul de încredere în contextul infracţiunii de escrocherie*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice". Vol.I. Chişinău, 2005, p.286-288.
13. Botezatu I. *Modelele german şi elveţian de perfecţionare a reglementărilor penale naţionale privind escrocheria*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice". Vol.I. Chişinău, 2006, p.376-378.
14. Botezatu I. *Experienţa legislativă a unor state ca posibil model de perfecţionare a prevederilor art.190 CP RM*. Conferinţa internaţională ştiinţifico-practică „Educaţie şi cercetare într-un stat bazat pe drept" (Chişinău, 16 octombrie 2009). În: Revista Naţională de Drept, 2009, nr.10-12, p.114-115.
15. Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chişinău: CEP USM, 2010. 302 p.
16. Botnaru S., Şavga A., Grosu V. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Chişinău: Cartier, 2005. 610 p.
17. Brînza S. *Infracţiuni contra proprietăţii*. Chişinău: USM, 1999. 347 p.

18. Brînza S. *Infracțiuni contra proprietății prin prisma prevederilor proiectului noului Cod penal al Republicii Moldova (Partea I)*: În: Legea și Viața, 2000, nr.5, p.15-20.
19. Brînza S. *Infracțiuni contra proprietății prin prisma prevederilor proiectului noului Cod penal al Republicii Moldova (Partea II)*: În: Legea și Viața, 2000, nr.6, p.8-15.
20. Brînza S. *Evoluția reglementărilor privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2001. 446 p.
21. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 674 p.
22. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*: Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005. 237 p.
23. Brînza S. *Analiza unor cazuri din practica judiciară privind infracţiunile săvârşite prin sustragere*. În: Revista Naţională de Drept, 2007, nr.9, p.2-7.
24. Brînza S. *Unele aspecte ale aplicării în practică a răspunderii pentru sustragere*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2008, nr.4, p.96-107.
25. Brînza S. *Răspunderea pentru omorul săvârşit cu premeditare: teorie şi practică*. În: Revista Naţională de Drept, 2008, nr.9, p.2-8.
26. Brînza S. *Omorul săvârşit asupra a două sau mai multor persoane (lit.g) alin.(2) art.145 CP RM): analiză de drept penal*. În: Revista Naţională de Drept, 2010, nr.11, p.2-10.
27. Brînza S. *Noțiunea și semnele sustragerii: aspecte teoretice și practice*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Științe sociale", 2014, nr.8, p.46-63.
28. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
29. Brînza S., Stati V. *O nouă viziune asupra noţiunii „intenţii huliganice"*. În: Revista Naţională de Drept, 2007, nr.10, p.20-25.
30. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1061 p.
31. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1322 p.
32. Brînza S., Stati V., Botezatu I. *Despre necesitatea renunțării la concepția actuală de interpretare a noțiunii „daune în proporții considerabile", utilizată în legea penală a Republicii Moldova.* În: Revista Naţională de Drept, 2012, nr.6, p.6-15.
33. Brînza S., Botezatu I. *Analiză de drept penal a infracțiunilor prevăzute la art.186 „Furtul" din Codul penal*. În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Științe sociale", 2013, nr.3, p.142-153.

34. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, 1326 p.
35. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea Generală*. Bucureşti: ALL, 1997. 647 p.
36. Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea Generală*. Bucureşti: Universul Juridic, 2012. 678 p.
37. Butiuc C. *Infracţiunea complexă*. Bucureşti: ALL Lex, 1999. 208 p.
38. Cioclei V. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: C.H. Beck, 2011. 211 p.
39. Cioclei V. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*. București: C.H. Beck, 2013. 359 p.
40. *Codul civil al Republicii Moldova*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86.
41. *Codul cu privire la contravenţiile administrative*, aprobat prin Legea RSS Moldoveneşti din 29.03.1985. În: Вештиле Советулуй Супрем ал РСС Молдовенешть, 1985, nr.3.
42. *Codul familiei al Republicii Moldova*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.47-48.
43. *Codul muncii al Republicii Moldova*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162.
44. *Codul penal al Republicii Moldova*, adoptat de Sovietul Suprem al RSS Moldoveneşti la 24.03.1961. În: Вештиле Советулуй Супрем ал РСС Молдовенешть, 1961, nr.10.
45. *Codul penal al Republicii Moldova. Proiect*. Chişinău: Garuda-Art, 1999. 175 p.
46. *Codul penal al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.
47. *Codul penal al României* din 21.06.1968. În: Buletinul Oficial, 1968, nr.79-79bis.
48. *Codul penal român* din 17.07.2009. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.
49. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A.Barbăneagră. Chişinău: ARC, 2003. 836 p.
50. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Partea Specială*. http://cj.md/uploads/CPRM_Partea_Speciala.pdf (vizitat 09.01.2015).
51. Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. În: Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte. Vol.1. Chişinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.341-358.
52. Crijanovschi S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 274 p.

53. Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Bălți din 20.01.2010. Dosarul nr.1r-27/10. www.cab.justice.md (vizitat 27.07.2015)
54. Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Bălți din 27.01.2010. Dosarul nr.1a-82/10. www.cab.justice.md (vizitat 12.01.2015)
55. Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Bălți din 15.08.2012. Dosarul nr.1r-369/12. www.cab.justice.md (vizitat 06.08.2015)
56. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bender din 09.06.2009. Dosarul nr.1a-39/09. http://cabe.justice.md (vizitat 28.04.2015)
57. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bender din 23.02.2012. Dosarul nr.1a-90/11. http://cabe.justice.md (vizitat 09.08.2015)
58. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 16.04.2008. Dosarul nr.1ra-625/08. www.csj.md (vizitat 10.01.2015)
59. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 27.05.2008. Dosarul nr.1ra-428/08. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
60. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 20.08.2008. Dosarul nr.1ra-1005/08. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
61. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 01.04.2009. Dosarul nr.1ra-434/09. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
62. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 26.05.2010. Dosarul nr.1ra-668/10. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
63. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 16.06.2010. Dosarul nr.1re-839/10. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
64. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 20.09.2011. Dosarul nr.1ra-443/11. www.csj.md (vizitat 12.01.2015)
65. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 25.01.2012. Dosarul nr.1ra-179/12. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
66. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 11.07.2012. Dosarul nr.1ra-737/12. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)
67. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 07.11.2012. Dosarul nr.1ra-1150/12. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
68. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 07.11.2012. Dosarul nr.1ra-1171/12. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
69. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 16.01.2013. Dosarul nr.1ra-102/13. www.csj.md (vizitat 15.02.2015)

70. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 04.12.2013. Dosarul nr.1ra-1129/13. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)
71. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 22.05.2013. Dosarul nr.1ra-564/13. www.csj.md (vizitat 11.07.2015)
72. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 25.09.2013. Dosarul nr.1ra-836/2013. www.csj.md (vizitat 12.01.2015).
73. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 12.02.2014. Dosarul nr.1ra-291/14. www.csj.md (vizitat 10.08.2015)
74. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 19.02.2014. Dosarul nr.1ra-330/14. www.csj.md (vizitat 19.05.2015)
75. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 09.04.2014. Dosarul nr.1ra-719/14. www.csj.md (vizitat 21.02.2015)
76. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 16.04.2014. Dosarul nr.1ra-742/14. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
77. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 11.06.2014. Dosarul nr.1ra-859/14. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)
78. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 04.06.2014. Dosarul nr.1ra-980/14. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
79. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 21.10.2014. Dosarul nr.1ra-1298/14. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
80. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 19.02.2008. Dosarul nr.1ra-189/08. www.csj.md (vizitat 11.01.2015)
81. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 04.03.2008. Dosarul nr.1ra-56/08. www.csj.md (vizitat 23.05.2015)
82. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 01.04.2008. Dosarul nr.1ra-331/08. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
83. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 08.04.2008. Dosarul nr.1ra-419/08. www.csj.md (vizitat 29.03.2015)
84. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 24.06.2008. Dosarul nr.1re-624/08. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)
85. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 08.07.2008. Dosarul nr.1ra-865/08. www.csj.md (vizitat 11.07.2015)
86. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 15.07.2008. Dosarul nr.1re-713/08. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)

87. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 21.10.2008. Dosarul nr.1ra-918/08. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
88. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 12.11.2008. Dosarul nr.1ra-1257/08. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
89. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 17.02.2009. Dosarul nr.1ra-142/09. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
90. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 10.03.2009. Dosarul nr.1ra-89/09. www.csj.md (vizitat 23.05.2015)
91. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 19.05.2009. Dosarul nr.1ra-590/09. www.csj.md (vizitat 09.08.2015)
92. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 06.10.2009. Dosarul nr.1ra-975/09. www.csj.md (vizitat 26.02.2015)
93. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 03.11.2009. Dosarul nr.1ra-1024/09. www.csj.md (vizitat 11.07.2015)
94. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 03.11.2009. Dosarul nr.1re-1055/09. www.csj.md (vizitat 26.02.2015)
95. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 24.11.2009. Dosarul nr.1ra-995/09. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
96. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 21.06.2011. Dosarul nr.1ra-449/11. www.csj.md (vizitat 19.05.2015)
97. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 28.02.2012. Dosarul nr.1ra-18/12. www.csj.md (vizitat 09.08.2015)
98. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 16.10.2012. Dosarul nr.1ra-887/12. www.csj.md (vizitat 19.05.2015)
99. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 30.10.2012. Dosarul nr.1ra-533/12. www.csj.md (vizitat 09.08.2015)
100. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 15.01.2013. Dosarul nr.1ra-2/13. www.csj.md (vizitat 28.04.2015)
101. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 15.01.2013. Dosarul nr.1ra-44/13. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
102. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 05.03.2013. Dosarul nr.1ra-19/13. www.csj.md (vizitat 11.01.2015)
103. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 30.04.2013. Dosarul nr.1ra-318/13. www.csj.md (vizitat 21.02.2015)

104. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 03.12.2013. Dosarul nr.1ra-773/13. www.csj.md (vizitat 06.08.2015)
105. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 25.02.2014. Dosarul nr.1ra-87/14. www.csj.md (vizitat 29.03.2015)
106. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 01.04.2014. Dosarul nr.1ra-158/14. www.csj.md (vizitat 22.06.2015)
107. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 10.06.2014. Dosarul nr.1ra-687/14. www.csj.md (vizitat 23.05.2015)
108. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 23.09.2014. Dosarul nr.1ra-1193/14. www.csj.md (vizitat 27.07.2015)
109. Diaconescu D., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.
110. Diaconescu Gh. *Infracţiunile în Codul penal roman. Vol.I*. București: Oscar Print, 1997. 580 p.
111. *Dicţionarul explicativ al limbii române* / Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1998. 1192 p.
112. Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Bucureşti: Europa Nova, 1999. 576 p.
113. Dobrinoiu V., Neagu N. *Drept penal. Partea Specială*. București: Universul Juridic, 2014. 751 p.
114. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Infracţiuni contra avutului obştesc*. Bucureşti: Editura Academiei, 1963. 397 p.
115. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Explicaţii teoretice ale Codului penal român. Partea Specială. Vol.III*. Bucureşti: Editura Academiei, 1971. 676 p.
116. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et. al. *Explicaţii teoretice ale Codului penal român. Partea Specială. Vol.III*. Bucureşti: ALL Beck, 2003. 640 p.
117. Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Manual de drept penal. Partea Specială*. București: Universul Juridic, 2011. 585 p.
118. Duvac C. *Asemănări și deosebiri între înșelăciune și alte incriminări din noul Cod penal*. În: Dreptul, 2012, nr.2, p.74-103.
119. Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal. Partea Generală.* Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 327 p.
120. Hamangiu C. *Codul general al României. Legi uzuale. Vol.I. Codul penal*. Bucureşti: Librăria Leon Alcalay, 1914. 1092 p.

121. *Hotărârea BNM referitoare la aprobarea Regulamentului privind organizarea contabilităţii în băncile din Republica Moldova*, nr.238 din 10.10.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.144-145.
122. *Hotărârea BNM privind aprobarea Regulamentului cu privire la exigenţele faţă de administratorii băncii*, nr.134 din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.91-94.
123. *Hotărârea BNM cu privire la aprobarea Regulamentului privind filialele, reprezentanţele şi oficiile secundare ale băncilor*, nr.84 din 28.04.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.110-112.
124. *Hotărârea Consiliului Concurenţei al Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurenţiale*, nr.13 din 30.08.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.206-211.
125. *Hotărârea Curţii de Conturi privind rezultatele controlului asupra unor aspecte ale activităţii economico-financiare a Concernului Republican pentru Gospodărirea Apelor „Apele Moldovei",* nr.16 din 02.06.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.85.
126. *Hotărârea Curţii de Conturi privind rezultatele controlului asupra gestionării patrimoniului de stat (inclusiv a fondului locativ şi de cămine), aflat la dispoziţia Universităţii Tehnice a Moldovei*, nr.85 din 21.12.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.8.
127. *Hotărârea Curţii de Conturi privind Raportul Curţii de Conturi asupra administrării şi întrebuinţării resurselor financiare publice în anul 2000,* nr.66 din 10.07.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.116.
128. *Hotărârea Curţii de Conturi privind rezultatele reviziei financiare a Ministerului Educaţiei al Republicii Moldova şi a unor instituţii subordonate pe perioada anilor 2002-2003 (trimestrul I),* nr.59 din 17.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.191-195.
129. *Hotărârea Curţii de Conturi privind rezultatele controlului asupra eficienţei administrării cheltuielilor la Ministerul Sănătăţii şi realizării Programelor naţionale în domeniul de asistenţă medicală în perioada anilor 2002-2004 (trimestrul I),* nr.50 din 23.07.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.175.
130. *Hotărârea Curţii de Conturi cu privire la aprobarea Raportului asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exerciţiul bugetar 2007,* nr.41 din 13.06.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.131-133.
131. *Hotărârea Curţii de Conturi privind Raportul auditului regularităţii utilizării finanţelor publice de către Agenţia Sportului în anul 2008,* nr.30 din 30.06.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.131-134.

132. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la executarea Decretului Preşedintelui Republicii Moldova nr.406-II din 23 decembrie 1997*, nr.294 din 17.03.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.30-33.
133. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reorganizarea Sistemului informaţional automatizat de căutare „Automobilul" în Registrul de stat al transporturilor şi introducerea testării autovehiculelor şi remorcilor acestora*, nr.1047 din 08.11.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.126-127.
134. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulilor privind prestarea serviciilor poştale*, nr.798 din 18.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.91-94.
135. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Nomenclatoarelor funcţiilor deţinute şi lucrărilor executate de către salariaţii cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea materială individuală sau colectivă (de brigadă) deplină, precum şi a contractelor-tip cu privire la răspunderea materială deplină*, nr.449 din 29.04.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.73-76.
136. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea cu echipament a militarilor Forţelor Armate pe timp de pace*, nr.104 din 06.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.34-36.
137. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Asistenţă personală" şi a Standardelor minime de calitate*, nr.314 din 23.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.104-108.
138. *Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor"*, nr.23 din 28.06.2004. În: Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, 2004, nr.8, p.5-11.
139. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie din 07.04.2008. Dosarul nr.4-1re-101/08. www.csj.md (vizitat 11.07.2015)
140. Hulea V. *Infracțiunile comise prin sustragere în legea penală a Republicii Moldova*. În: Revista de Drept Penal, 2008, nr.1, p.202-208.
141. Ivan Gh., Ivan M.-C. *Drept penal. Partea Specială: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2013. 456 p.
142. *Legea cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 03.01.1992. În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1994, nr.2.
143. *Legea cu privire la Banca Naţională a Moldovei*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.56-57.

144. *Legea instituţiilor financiare*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr.1.
145. *Legea privind societăţile pe acţiuni*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 02.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.38-39.
146. *Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.10.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.111-113.
147. *Legea privind actele legislative*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.36-38.
148. *Legea privind cooperativele de producţie*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.71-73.
149. *Legea pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.116.
150. *Legea cu privire la arenda în agricultură*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.163-165.
151. *Legea privind activitatea de audit*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.117-126.
152. *Legea privind administrarea şi deetatizarea proprietăţii publice*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 04.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.90-93.
153. *Legea privind societăţile cu răspundere limitată*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.06.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.127-130.
154. *Legea cu privire la administratorii autorizaţi*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.293-296.
155. *Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.238-246.
156. Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea Specială*. Bucureşti: Şansa, 1999. 662 p.
157. Mantovani F. *Diritto penale*. Padova: CEDAM, 1992. 998 p.
158. Mariț A. *Coexistența și coraportul intenției infracționale premeditate (dolul deliberat) cu intenția provocată, repentină sau spontană*. În: Revista de științe penale. Anuar, 2005, p.110-116.
159. Martin D., Copețchi S. *Calificarea concursului de infracțiuni*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.2, p.37-43.
160. Mitrache C. *Drept penal român. Partea Generală*. Bucureşti: Şansa, 1999. 355 p.
161. Molcuţ E., Oancea D. *Drept roman*. Bucureşti: Şansa-Universul, 1993. 342 p.
162. Munteanu A. *Modalităţile nenormative ale intenţiei*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice". Vol.I. Chişinău: USM, 2001, p.315-320.

163. Mureşan M. *Aspecte teoretico-normative şi practice ale motivului şi scopului infracţiunii*: Teză de doctor în drept. Chişinău, 2009. 202 p.
164. Nistoreanu Gh., Boroi A. *Drept penal. Partea Specială*. Bucureşti: ALL Beck, 2002. 580 p.
165. *Notă informativă la proiectul de lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative*. http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2413/language/ro-RO/Default.aspx (vizitat 04.01.2015)
166. *Ordinul Ministrului Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor privind aprobarea Regulamentului transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată*, nr.83 din 28 aprilie 2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.139-141.
167. Papadopolu M.I. *Codul legilor penale române adnotate*. Bucureşti: Tipografiile române unite, 1932. 863 p.
168. Pascu I., Dobrinoiu V., Hotca M.A. *Noul Cod penal comentat*. Bucureşti: Universul Juridic, 2014. 1154 p.
169. Păvăleanu V. *Drept penal special*. Bucureşti: Universul Juridic, 2014. 620 p.
170. Piperea Gh. *Obligaţiile şi răspunderea administratorilor societăţilor comerciale. Noţiuni elementare*. Bucureşti: ALL Beck, 1998. 252 p.
171. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
172. Pop O. *Infracţiunea delapidării*. Timişoara: Mirton, 2002. 70 p.
173. Popescu M., Popa F. *Delapidarea în dreptul penal maghiar*. În: Dreptul, 2003, nr.11, p.191-196.
174. Popov R. *Subiectul infracţiunilor prevăzute în Capitolele XV şi XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chişinău: CEP USM, 2012. 315 p.
175. Predescu O., Hărăstăşanu A. *Drept penal. Partea Specială*. Bucureşti: Universul Juridic, 2012. 552 p.
176. Prodan S. *Subiectul infracţiunilor prevăzute la art.238 şi 239 CP RM*. În: Revista Naţională de Drept, 2007, nr.3, p.50-57.
177. Prodan S. *Răspunderea penală pentru infracţiunile legate de creditare*. Chişinău: CEP USM, 2011. 294 p.
178. Rătescu C., Ionescu-Dolj I., Periețeanu I.Gr. şi al. *Codul penal adnotat. Vol.III. Partea Specială.* Bucureşti: Socec, 1937. 903 p.
179. *Regulamentul BNM cu privire la licenţierea băncilor*, nr.37 din 15.08.1996. În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1996, nr.59-60.
180. *Regulamentul BNM cu privire la eliberarea certificatului de calificare al auditorului instituţiilor financiare*, nr.34/09-01 din 11.10.1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr.69.

181. Rîşniţă A. *Teoria obiectului juridic – între exigenţă şi derizoriu*. În: Studia Universitatis Babeş-Bolyai – Seria Iurisprudentia, 2014, nr.2, p.129-170.
182. Selevestru I. *Obiectul juridic al infracţiunilor prevăzute la art.191 „Delapidarea averii străine" din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.3, p.41-48.
183. Selevestru I. *Obiectul material al infracţiunilor prevăzute la art.191 „Delapidarea averii străine" din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.4, p.61-67; nr.5, p.39-45.
184. Selevestru I. *Fapta prejudiciabilă din cadrul infracţiunilor prevăzute la art.191 „Delapidarea averii străine" din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.7, p.48-52; nr.8, p.55-60.
185. Selevestru I. *Urmările prejudiciabile şi legătura cauzală în ippteza infracţiunilor prevăzute la art.191 „Delapidarea averii străine" din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.9, p.41-47; nr.10, p.50-55.
186. Selevestru I. *Victima infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2015, nr.3, p.194-199.
187. Selevestru I. *Subiectul infracţiunilor prevăzute la art.191 CP RM*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2015, nr.8, p.157-168.
188. Selevestru I. *Infracţiunile prevăzute de art.191 din Codul penal al Republicii Moldova şi de normele corespondente din legea penală română (analiză de drept comparat)*. În: Integrare prin cercetare şi inovare. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională. Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe juridice. Ştiinţe economice. Chişinău, 2015, p.56-59.
189. Selevestru I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chişinău, CEP USM, 2015.
190. Sentinţa Judecătoriei mun. Bălţi din 19.09.2011. Dosarul nr.1-586/11. http://jba.justice.md (vizitat 28.04.2015)
191. Sentinţa Judecătoriei mun. Bălţi din 26.02.2014. Dosarul nr.1-89/14. http://jba.justice.md (vizitat 14.03.2015)
192. Sentinţa Judecătoriei raionului Cantemir din 29.09.2011. Dosarul nr.1-125/11. http://jct.justice.md (vizitat 29.03.2015)
193. Sentinţa Judecătoriei raionului Cantemir din 04.10.2011. Dosarul nr.1-123/11. http://jct.justice.md (vizitat 06.08.2015)
194. Sentinţa Judecătoriei raionului Călăraşi din 24.11.2010. Dosarul nr.1-156/10. http://jcl.justice.md (vizitat 06.08.2015)
195. Sentinţa Judecătoriei raionului Călăraşi din 20.11.2014. Dosarul nr.1-246/2014. http://jcl.justice.md (vizitat 12.01.2015)

196. Sentinţa Judecătoriei raionului Căuşeni din 31.03.2015. Dosarul nr.1-42/14. http://jcs.justice.md (vizitat 12.04.2015)
197. Sentinţa Judecătoriei raionului Cimişlia din 22.10.2013. Dosarul nr.1-5/13. http://jcm.justice.md (vizitat 25.01.2015)
198. Sentinţa Judecătoriei raionului Donduşeni din 07.10.2013. Dosarul nr.25-1-989-11092013. http://jdn.justice.md (vizitat 06.08.2015)
199. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 18.03.2011. Dosarul nr.1-76/2011. http://jed.justice.md (vizitat 12.01.2015)
200. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 18.04.2011. Dosarul nr.1-5/11. http://jed.justice.md (vizitat 12.06.2015)
201. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 03.05.2011. Dosarul nr.1-20/11. http://jed.justice.md (vizitat 15.01.2015)
202. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 11.07.2011. Dosarul nr.1-93/11. http://jed.justice.md (vizitat 12.01.2015)
203. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 15.11.2011. Dosarul nr.1-244/11. http://jed.justice.md (vizitat 06.08.2015)
204. Sentinţa Judecătoriei raionului Edineț din 26.07.2013. Dosarul nr.1-27/13. http://jed.justice.md (vizitat 22.06.2015)
205. Sentinţa Judecătoriei raionului Făleşti din 29.09.2014. Dosarul nr.1-160/14. http://jfa.justice.md (vizitat 06.08.2015)
206. Sentinţa Judecătoriei raionului Hânceşti din 04.07.2011. Dosarul nr.1-47/11. http://jhn.justice.md (vizitat 06.08.2015)
207. Sentinţa Judecătoriei raionului Nisporeni din 10.03.2015. Dosarul nr.1-3/15. http://jns.justice.md (vizitat 11.07.2015)
208. Sentinţa Judecătoriei raionului Ocnița din 07.11.2012. Dosarul nr.1-94/12. http://joc.justice.md (vizitat 21.02.2015)
209. Sentinţa Judecătoriei raionului Orhei din 13.11.2014. Dosarul nr.1-114/2014. http://jor.justice.md (vizitat 12.01.2015)
210. Sentinţa Judecătoriei raionului Soroca din 22.11.2012. Dosarul nr.1-247/12. http://jsr.justice.md (vizitat 28.04.2015)
211. Sentinţa Judecătoriei raionului Soroca din 29.12.2014. Dosarul nr.46-1-2583-30082012. http://jsr.justice.md (vizitat 15.02.2015)
212. Sentinţa Judecătoriei raionului Ştefan Vodă din 08.06.2010. Dosarul nr.1-108/10. http://jsv.justice.md (vizitat 30.06.2015)

213. Sentinţa Judecătoriei raionului Ştefan Vodă din 16.11.2011. Dosarul nr.1-292/11. http://jsv.justice.md (vizitat 06.08.2015).
214. Sentinţa Judecătoriei raionului Ungheni din 04.05.2012. Dosarul nr.1-187/12. http://jun.justice.md (vizitat 06.08.2015)
215. Sentinţa Judecătoriei raionului Ungheni din 21.11.2014. Dosarul nr.1-72/14. http://jun.justice.md (vizitat 23.05.2015)
216. Sentinţa Judecătoriei sectorului Botanica, mun. Chişinău, din 06.09.2012. Dosarul nr.1-545/ 12. http://jb.justice.md (vizitat 28.04.2015)
217. Sentinţa Judecătoriei sectorului Botanica, mun. Chişinău, din 16.07.2014. Dosarul nr.1-112/ 13. http://jb.justice.md (vizitat 23.05.2015)
218. Sentinţa Judecătoriei sectorului Centru, mun. Chişinău, din 24.02.2014. Dosarul nr.1-3/14. http://jcn.justice.md (vizitat 21.02.2015)
219. Sentinţa Judecătoriei sectorului Ciocana, mun. Chişinău, din 20.03.2013. Dosarul nr.1-286/ 13. http://jci.justice.md (vizitat 06.08.2015)
220. Sentinţa Judecătoriei sectorului Ciocana, mun. Chişinău, din 02.08.2013. Dosarul nr.1-484/ 13. http://jci.justice.md (vizitat 06.08.2015)
221. Sentinţa Judecătoriei sectorului Ciocana, mun. Chişinău, din 28.08.2013. Dosarul nr.1-498/ 13. http://jci.justice.md (vizitat 06.08.2015)
222. Sentinţa Judecătoriei sectorului Ciocana, mun. Chişinău, din 24.03.2015. Dosarul nr.1-8/15. http://jci.justice.md (vizitat 28.04.2015)
223. Simionescu E.-G. *Intenţia, forma de vinovăţie în legislaţia penală română şi străină*. În: Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu-Jiu. Seria „Ştiinţe Juridice", 2012, nr.3, p.113-126.
224. Stati V. *Unele consideraţii asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru infracţiunea de violare de domiciliu (art.179 CP RM)*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2009, nr.3, p.38-47.
225. Stati V. *Interzicerea discriminării (art.14 al Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale): realizarea unei concepţii europene în legea penală a Republicii Moldova*. În: Jurnalul de studii juridice (Iaşi), 2010, nr.1-2, p.155-172.
226. Stati V. *Infracţiuni economice:* Note de curs. Chişinău: CEP USM, 2014, 529 p.
227. Stati V. *Observaţii critice referitoare la modificările şi completările operate la 22.12.2014 în Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor", nr.23 din 28.06.2004. Partea I*. În: Dreptul. Săptămânal juridic, 2015, nr.6, p.1, 3-4; Revista Națională de Drept, 2015, nr.2, p.2-18.

228. Stati V., Popov R. *Unele precizări cu privire la înțelesul noțiunii „persoană publică” (alin.(2) art.123 CP RM)*. În: Revista Naţională de Drept, 2015, nr.4, p.12-22; Dreptul. Săptămânal juridic, 2015, nr.15, p.1-5.
229. Statutul Băncii Comerciale „Mobiasbancă – Groupe Societe Generale” S.A. https://www.mobiasbanca.md/files/reports/Statutul%20Bancii%2028.04.2011_0.pdf (vizitat 24.07.2015)
230. Statutul Băncii Comerciale „Moldova-Agroindbank” S.A. http://www.maib.md/file/dezvaluirea/ Statutul%20BC%20MAIB.pdf (vizitat 26.07.2015)
231. Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012. 322 p.
232. Toader T. *Drept penal. Partea Specială*. București: ALL Beck, 2002. 553 p.
233. Toader T. *Drept penal. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2007. 440 p.
234. Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011. 217 p.
235. Ulianovschi X. *Consideraţiuni generale cu privire la subiectul special al infracţiunilor militare*. În: Revista Naţională de Drept, 2006, nr.3, p.47-58.
236. Ungureanu A. *Drept penal român. Partea Generală*. Bucureşti: Lumina LEX, 1995. 461 p.
237. Vasiliu T., Pavel D., Antoniu G. et al. *Codul penal român, comentat şi adnotat. Partea Specială, Vol.I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 578 p.
238. Visterniceanu E. *Răspunderea penală pentru tâlhărie*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2006. 232 p.
239. Zaporojan I. *Obiectul material al delapidării averii străine*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice”. Vol.I. Chişinău: CEP USM, 2005, p.436-438.
240. Zaporojan I. *Subiectul infracţiunii de delapidare a averii străine*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice”. Vol.I. Chişinău: CEP USM, 2005, p.439-441.
241. Zaporojan I. *Tentativa de delapidare a averii străine*. În: Revista Naţională de Drept, 2005, nr.12, p.82-84.
242. Zaporojan I. *Pregătirea de infracţiunea de delapidare a averii străine*. În: Revista Naţională de Drept, 2006, nr.1, p.74-76.
243. Zaporojan I. *Probleme privind definirea noţiunii de sustragere şi natura juridică a delapidării averii străine*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice”. Vol.I. Chişinău: CEP USM, 2006, p.570-573.
244. Zaporojan I. *Sugestii asupra delimitării delapidării averii străine de infracţiunile conexe*. În: Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice”. Vol.I. Chişinău: CEP USM, 2006, p.574-577.

245. Zaporojan I. *Experiența legislativă a unor state din bazinul Mării Negre în contracararea infracțiunii de delapidare a averii străine*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2007, nr.3, p.207-211.
246. Zaporojan I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine în legislația unor state occidentale: experiență susceptibilă de receptare*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2007, nr.6, p.217-221.
247. Zolyneak M. *Drept penal român. Partea Generală. Vol.II*. Iaşi: Chemarea, 1993. 653 p.
248. 8 U.S.C. 656. United States Code, 2009 Edition. Title 18 – Crimes and criminal procedure. Part I – Crimes. Chapter 31 – Embezzlement and theft. Sec. 656 – Theft, embezzlement, or misapplication by bank officer or employee. http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCODE-2009-title18/html/USCODE-2009-title18-partI-chap31-sec656.htm (vizitat 24.07.2015)
249. Bahrain Penal Code, 1976. http://www.unodc.org/res/cld/document/bhr/1976/bahrain_penal_code_html/ Bahrain_Penal_Code_1976.pdf (vizitat 06.04.2015)
250. Brottsbalk (1962:700). http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattning-ssamling/Brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/ (vizitat 28.04.2015)
251. Case of E.K. v. the Turkey. http://cmiskp.echr.coe.int (vizitat 19.05.2015)
252. Code pénal belge. http://www.droitbelge.be/codes.asp#pen (vizitat 09.01.2015)
253. Code pénal français // http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719 (vizitat 09.01.2015)
254. Code pénal suisse. www.admin.ch/ch/f/rs/3/311.0.fr.pdf (vizitat 09.01.2015)
255. Código Penal de la Nación Argentina. http://www.infoleg.gov.ar/infolegInternet/anexos/ 15000-19999/16546/texact.htm#15 (vizitat 05.07.2015)
256. Criminal Code of Lithuania. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id= 366707 (vizitat 06.04.2015)
257. Kazenski zakonik Republike Slovenije. http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ ZAKO905.html (vizitat 11.01.2015)
258. Kodeks Karny. http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3 (vizitat 11.01.2015)
259. Krivični zakonik. Službeni list Republike Crne Gore, 2003, No.70.
260. Laws ob Brunei. Chapter 22. Penal Code. http://www.commonlii.org/bn/legis/pc22130/ (vizitat 11.01.2015)
261. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444 (vizitat 09.01.2015)
262. Myanmar. The penal code. http://www.burmalibrary.org/docs6/ Myanmar_Penal_Code-corr.1.pdf (vizitat 11.01.2015)

263. Pakistan Penal Code (Act XLV of 1860). http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/1860/actXLVof1860.html (vizitat 11.01.2015)
264. Straffeloven. http://www.themis.dk/synopsis/docs/lovsamling/straffeloven_indholdsfortegnelse.html (vizitat 09.01.2015)
265. Strafgesetzbuch. http://www.bmj.de/SharedDocs/ExterneLinks/DE/StGB.html (vizitat 11.01.2015)
266. The Criminal Code of Georgia. http://www.parliament.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=69&kan_det=det&kan_id=673 (vizitat 11.01.2015)
267. Türk Ceza Kanunu. http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf (vizitat 05.07.2015)
268. Wetboek van Strafrecht. http://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/geldigheidsdatum_02-05-2015 (vizitat 12.01.2015)
269. Yemen: Republican Decree, By Law No. 12 for 1994, Concerning Crimes and Penalties. http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex_browse.details?p_lang=en&p_country=YEM&p_classification=01.04&p_origin=COUNTRY&p_sortby=SORTBY_COUNTRY (vizitat 30.06.2015)
270. Эрүүгийн хууль. http://www.legalinfo.mn/law/details/50 (vizitat 08.08.2015)
271. Абдулгазиев Р.З. *Об основном объекте и потерпевшем в структуре имущественных преступлений*. În: Вестник СевКавГТИ, 2012, вып.13, p.52-55.
272. Алексеев С.В. *Место группового преступления в общей структуре преступлений*. În: Актуальные проблемы совершенствования законодательства и правоприменения: Материалы международной научно-практической конференции (г. Уфа, 21 февраля 2011 г.) / Под общ. ред. А.В. Рагулина, М.С. Шайхуллина. Уфа: Евразийский научно-исследовательский институт проблем права, 2011, p.88-91.
273. Аминов Д.И. *Уголовно-правовые средства борьбы с хищениями, совершаемыми организованными преступными группами*. Ижевск: Факультет юридического института МВД РФ, 1995. 167 p.
274. Андреева Л., Волженкин Б. *Разграничение хищений путем присвоения, растраты и злоупотребления служебным положением*. În: Социалистическая законность, 1983, №3, p.34-36.
275. Андрианов А.В., Соколов А.Н. *Понятие и особенности квалификации хищений чужого имущества*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2007, nr.6, p.73-80.
276. Андронова Т.В. *Проблемы соучастия в преступлениях со специальным субъектом*. În: Актуальные проблемы теории и практики применения российского законодательства. Материалы II Всероссийской заочной научно-практической конференции (25 февраля 2011 г.). Сибай: ГУП РБ «СГТ», 2011, p.20-24.
277. Анісімов Г.М. *Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем*. În: Вісник Асоціації кримінального права України, 2014, №2.

http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=713&Itemid=246&lang=uk (vizitat 08.08.2015)

278. Арендаренко А.В., Афанасьев Н.Н., Батюков В.Е. и др. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 1997. 760 p.
279. Ахмедов Р.У. *Оценочные признаки хищения и его форм в уголовном праве*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2013. 27 p.
280. Байбарин А.А. *Уголовно-правовая дифференциация возраста*. Москва: Высшая школа, 2009. 252 p.
281. Безверхов А.Г. *Имущественные преступления*. Самара: Самарский университет, 2002. 359 p.
282. Безверхов А.Г. *Присвоение и растрата: эволюция норм и судебного толкования*. În: Российская юстиция, 2008, №9, p.45-51.
283. Безверхов А.Г. *Служебные хищения чужого имущества*. http://sartraccc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/bezverhov%2812-05-08%29.htm (vizitat 08.08.2015)
284. Белокуров О.В. *Ответственность за хищение, совершенное путем присвоения, растраты или злоупотребления служебным положением*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 23 p.
285. Белокуров О.В. *Проблемы квалификации хищения вверенного имущества*. Москва: Юрист, 2003. 117 p.
286. Берсей Д.Д. *Спорные вопросы соотношения мотива и цели преступления*. În: Категория «цель» в уголовном, уголовно-исполнительном праве и криминологии. Материалы IV Конгресса российского уголовного права (28-29 мая 2009 г.) / Под ред. О.В. Костылева, Н.Е. Крылова, А.А. Матвеева и др. Москва: Проспект, 2009, p.159-162.
287. Бисенова М. *Вина – субъективная сторона преступления*. În: Фемида, 2010, №2, p.30-32.
288. Бойцов А.И. *Преступления против собственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 775 p.
289. Борисов С.В., Хакимова Э.Р. *Уголовная ответственность за присвоение и растрату.* Москва: Международный юридический институт, 2010. 208 p.
290. Бугаев В.А. *Уголовно-правовое содержание присвоения, растраты имущества или завладения им путем злоупотребления служебным положением*. În: Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки», 2010, том 23, №2, p.185-193.

291. Бугаев В.А. *Квалифицирующие признаки присвоения и растраты чужого имущества*. În: Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки», 2011, том 24, №2, р.202-212.
292. Ведерникова Л.В. *К вопросу о субъекте присвоения вверенного имущества*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей. Ч.50 / Под ред. О.И. Андреевой, С.А. Елисеева, Л.М. Прозументова и др. Томск: Издательство Томского университета, 2011, р.30-32.
293. Ведерникова Л.В. *Способ совершения хищения, предусмотренного ст.160 УК РФ*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей. Ч.54 / Под ред. С.А. Елисеева, Л.М. Прозументова, В.А. Уткина и др. Томск: Издательство Томского университета, 2012, р.29-32.
294. Векленко В.В. *Квалификация хищений чужого имущества*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2001. 375 р.
295. Векленко В.В. *Квалификация хищений*. Омск: ОА МВД России, 2001. 256 р.
296. Вереша Р.В., Сулим Л.Л. *Зміст та значення психологічної теорії вини в кримінальному праві*. În: Вісник Академії адвокатури України, 2012, №3, р.107-112.
297. Винокуров В.Н. *Квалификация хищения вверенного имущества*. Красноярск: Сибирский юридический институт МВД России, 2006. 58 р.
298. Вишнякова Н.В. *Объект и предмет преступлений против собственности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003. 28 р.
299. Вишнякова Н.В. *Отграничение продолжаемых хищений чужого имущества от совокупности этих преступлений*. În: Законодательство и практика, 2013, №1, р.28-32.
300. Владимиров В.А. *Квалификация похищений личного имущества*. Москва: Юридическая литература, 1974. 208 р.
301. Волженкин Б.В. *Квалификация хищений государственного или общественного имущества путем присвоения, растраты или злоупотребления служебным положением*. Ленинград: Институт усовершенствования следственных работников, 1987. 22 р.
302. Волженкин Б.В. *Мошенничество*. Санкт-Петербург: Юридический институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации, 1998. 36 р.
303. Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000. 367 р.
304. Волженкин Б.В. *Служебные преступления. Комментарий законодательства и судебной практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 558 р.
305. Волков Б.С. *Мотив и квалификация преступлений*. Казань: Издательство Казанского университета, 1968. 166 р.

306. Галиакбаров Р.Р. *Совершение преступления группой лиц*. Омск: Ом. ВШМ МВД, 1980. 101 р.
307. Гармаш О.С. *Визначення об'єкта злочину у теорії кримінального права*. În: Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності. Матеріали підсумкової наукової конференції курсантів та студентів. Харків: ХНУВС, 2009, p.85-86.
308. Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: ЮрИнфоР, 2001. 316 р.
309. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. *Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики*. Москва: ЮрИнфор, 1996. 304 р.
310. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. *Ответственность за преступления против собственности*. Москва: ЮрИнфоР, 1997. 320 р.
311. Гейн А.К. *Корыстная цель как криминообразующий признак преступлений в УК Российской Федерации*. În: Юридическая наука и правоохранительная практика, 2010, вып. 1, p.46-54.
312. Герасимова Е.В. *Предмет хищения в российском уголовном праве*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006. 28 р.
313. Гилязова Л.Р. *Понятие мошенничества: ретроспективный анализ*. În: Фундаментальные исследования, 2006, №6, p.26-29.
314. Гладких М.Н. *Проведение квалификации преступлений со специальным субъектом – необходимое условие обеспечения законности*. În: Молодой учёный, 2010, №1-2, том II, p.133-135.
315. Гнатів І.М. *Кримінально-правова кваліфікація підготовчих дій до вчинення злочину, які утворюють самостійний склад злочину*. În: Актуальні проблеми держави і права, 2014, №71, p.356-362.
316. Годунов О.И. *Присвоение и растрата как формы хищения: уголовно-правовой и криминологический анализ*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2005. 32 р.
317. Годунов О.И. *Присвоение и растрата как формы хищения: уголовно-правовой и криминологический анализ*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2005. 240 р.
318. Голикова А.В. *Ущерб в хищении: понятие, структура, значение для квалификации и назначения уголовного наказания*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тамбов, 2005. 26 р.
319. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Т.1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 р.

320. Дагель П.С. *Уголовно-правовое значение мотива и цели преступления*. În: Социалистическая законность, 1969, №5, p.41-44.
321. Данилов А.В. *Квалификация присвоения и растраты, совершаемых в сфере экономической деятельности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2004. 31 p.
322. Дербок З.Г. *Специальные виды хищения и вымогательства: проблемы криминализации и перспективы оптимизации их законодательного описания*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2015. 28 p.
323. Дерендяев В.Н. *Уголовная ответственность за присвоение вверенного имущества*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 1996. 23 p.
324. Джурич А.Б. *Соотношение криминального мотива и цели уголовного преступления*. În: Категория «цель» в уголовном, уголовно-исполнительном праве и криминологии. Материалы IV Конгресса российского уголовного права (28-29 мая 2009 г.) / Под ред. О.В. Костылева, Н.Е. Крылова, А.А. Матвеева и др. Москва: Проспект, 2009, p.667-671.
325. Диденко В.П. *Квалификация хищений государственного или общественного имущества путем присвоения, растраты или злоупотребления служебным положением*. Киев: Ін Юре, 1992. 80 p.
326. Докшоков А.З. *Доктринальное понятие присвоения вверенного имущества (уголовно-правовой аспект)*. În: Общество и право, 2007, №4, p.130-133.
327. Докшоков А.З. *Объект присвоения и растраты чужого имущества*. În: Теория и практика общественного развития, 2008, №1, p.33-35.
328. Елисеев С.А. *Преступления против собственности по уголовному законодательству России (вопросы теории)*. Томск: ТГУ, 1999. 175 p.
329. Елисеев С.А. *Преступления против собственности по уголовному законодательству России: историко-теоретическое исследование*: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Томск, 1999. 337 p.
330. Ємельянов В.П. *Кваліфікація злочинів проти власності*. http://legalbooks.com.ua/ ugolovnoe-pravo/yemelyanov-v-p-kvalifikaciya-zlochiniv-proti-vlasnosti.html (vizitat 22.06.2015).
331. Жалинский А.Э. *Современное немецкое уголовное право*. Москва: ТК Велби, Проспект, 2006. 560 p.
332. Жижиленко А.А. *Имущественные преступления*. Ленинград: Наука и Школа, 1925. 226 p.
333. Жижиленко А.А. *Преступления против имущества и исключительных прав*. Ленинград: Рабочий Суд, 1928. 207 p.

334. Зацепин А.М. *Дополнительная квалификация приготовления к преступлению*. În: Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки, 2015, №2, p.173-176.
335. Здравомыслов Б.В. *Должностные преступления. Понятие и квалификация*. Москва: Юридическая литература, 1975. 168 p.
336. Зелинский А.Ф. *Криминальная мотивация хищений и иной корыстной преступной деятельности*. Киев: УМК ВО, 1990. 72 p.
337. Зосим А., Мирон-Попа К. *Присвоение чужого имущества (комментарий к статье 191 УК Республики Молдова)*. În: Закон и Жизнь, 2012, №2, p.34-39.
338. Зырянов В.Н. *Попустительство по службе, совершаемое в правоохранительной сфере (уголовно-правовая оценка, проблемные ситуации в законодательстве и правоприменительной практике и пути их решения)*. Ставрополь: СГУ, 1999. 224 p.
339. Иванов Н.Г. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 1997. 760 p.
340. Илановский И.Г. *Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1970. 31 p.
341. Исаев М.М. *Имущественные преступления*. Москва: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1938. 88 p.
342. Исаев М.М. *Указы Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 года*. Москва: ВЮЗИ, 1948. 40 p.
343. Карпов Т.И. *Копартичипаре ла сэвыршыря инфракциуний*. Кишинэу: Картя молдовеняскэ, 1986. 108 p.
344. Касымова А.С. *Хищение чужого имущества с использованием служебного положения: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007. 29 p.
345. Кваша О.О. *Значення причинного зв'язку для визначення групового злочину*. În: Часопис Київського університету права, 2010, №3, p.241-244.
346. Кисин А.В. *Уголовная ответственность за преступления, совершенные в составе организованной преступной группы*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013. 31 p.
347. Клепицкий И.А. *«Вверенное имущество» в уголовном праве*. În: Законность, 1995, №12, p.9-11.
348. Клименко Н.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические признаки форм соучастия*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2002. 41 p.

349. Ковальчук А.Т., Хилюта В.В. *Вопросы квалификации присвоения и растраты в судебной практике*. În: Судовы веснік, 2013, №1, p.71-77.
350. Комиссаров В.С. *Российское уголовное право. Особенная часть*. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 720 p.
351. *Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан* / Под ред. И.Ш. Борчашвили. Алматы: Жеті жарғы, 2007, 992 p.
352. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. В.И. Радченко. Москва: Вердикт, 1996. 646 p.
353. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. А.И. Бойко. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 736 p.
354. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под общ. ред. Ю.И. Скуратова и В.М. Лебедева. Москва: Норма-Инфра•М, 1998. 815 p.
355. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. Л.Л. Кругликова. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 1104 p.
356. *Комментарий к Уголовному кодексу Росссийской Федерации* / Под общ. ред. В.М. Лебедева. Москва: Норма, 2007. 974 p.
357. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. В.И. Радченко. Москва: Проспект, 2008. 699 p.
358. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. В.Т. Томина, В.В. Сверчкова. Москва: Юрайт-Издат, 2010. 1312 p.
359. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. А.В. Бриллиантова. Москва: Проспект, 2010. 1031 p.
360. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. А.И. Чучаева. Москва: Волтерс Клувер, 2011. 1032 p.
361. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. А.И. Чучаева. Москва: Контракт, 2012. 606 p.
362. Корнеева А.В. *Теоретические основы квалификации преступлений*. Москва: Проспект, 2008. 176 p.
363. Коробка О.В. *Кримінальна відповідальність за окремі форми викрадання*. În: Правова держава, 2005, №8, p.158-161.
364. Коробка О.В. *Предмет у злочинах проти власності*. În: Правова держава, 2008, №10, p.150-154.
365. Коротких Н.Н. *Обстоятельства, исключающие совокупность преступлений*. În: Юридическая наука, 2013, №2, p.52-55.

366. Кочои С.М. *Ответственность за корыстные преступления против собственности*. Москва: Профобразование, 2000. 288 р.
367. Кравцов И.А. *Противодействие хищениям чужого имущества с использованием служебного положения: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Воронеж, 2013. 236 р.
368. Красильникова М.С. *К вопросу о понятии вверенного имущества*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей. Часть 44 / Под ред. С.А. Елисеева, М.К. Свиридова, Р.Л. Ахмедшина. Томск: Издательство Томского университета, 2009, p.20-21.
369. Кривични законик Србије. http://www.uzda.gov.rs/filesystem/sitedocuments/zakoni/krivicni_zakonik.pdf (vizitat 11.01.2015)
370. Кривичниот законик. Службен весник на Република Македонија, 1996, №37.
371. Кривоченко Л.Н., Пинаев А.А. *Преступления против социалистической собственности*. Харьков: Харьковский юридический институт, 1972. 73 р.
372. Кригер Г.А. *Квалификация хищения социалистического имущества*. Москва: Юридическая литература, 1974. 336 р.
373. *Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар* / За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Ін Юре, 2003. 1196 р.
374. Крутер М.С., Мирошниченко Д.В. *Философия вины в уголовном праве*. În: Ученые труды Российской Академии адвокатуры и нотариата, 2014, №3, p.61-66.
375. Кузнецова Н.Ф. *Значение преступных последствий для уголовной ответственности*. Москва: Госюриздат, 1948. 218 р.
376. Куринов Б.А. *Уголовная ответственность за хищение государственного и общественного имущества*. Москва: Госюриздат, 1954. 120 р.
377. *Курс уголовного права. Общая часть. Том 1* / Под ред. Н.Ф.Кузнецовой, И.М. Тяжковой. Москва: Зерцало, 1999. 592 р.
378. Курченко В.Н. *Присвоение и растрата чужого имущества с использованием служебного положения*. În: Уголовный процесс, 2005, №2, p.8-12.
379. Лесняк В.И. *Объективные признаки мошенничества*. În: Вестник Челябинского государственного университета, 2004, №1, p.85-91.
380. Литвинов В.И. *Корыстные посягательства на личную собственность и их предупреждение.* Минск: Университетское, 1989. 271 р.
381. Лопашенко Н.А. *Посягательства на собственность*. Москва: Норма-Инфра•М, 2012. 528 р.

382. Лысов М.Д. *Логико-структурный анализ понятий и признаков преступлений в действующем Уголовном кодексе Российской Федерации*. În: Государство и право, 1997, №2, p.74-78.
383. Ляпунов Ю.И. *Ответственность за взятку*. Москва: Знание, 1987. 63 p.
384. Малахаткина Е.В. *Характеристика мошенничества по действующему российскому уголовному законодательству*. În: Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию. Материалы VI Российского конгресса уголовного права (26-27 мая 2011 года). Москва: Проспект, 2011, p.311-316.
385. Мальцев В.В. *Понятие общего объекта преступления*. În: Уголовное право, 2012, №2, p.25-30.
386. Маркарян С.А. *Значение субъективной стороны преступления в уголовном законнодательстве Российской Федерации*. În: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1, p.271.
387. Маркунцов С.А. *Осознание уголовно-правовых запретов в структуре уголовной ответственности несовершеннолетних* / Под ред. А.Э. Жалинского. Москва: Юриспруденция, 2007. 160 p.
388. Матышевский П.С. *Ответственность за преступления против социалистической собственности*. Киев: Вища школа, 1983. 174 p.
389. Мачковский Л. *Уголовная ответственность за незаконное проникновение в жилище*. În: Российская юстиция, 2003, №7, p.57-58.
390. Мендельсон Г.А. *Уголовная ответственность за мелкое хищение государственного и общественного имущества*. Москва: Госюриздат, 1957. 148 p.
391. Миненок М.Г., Миненок Д.М. *Корысть. Криминологические и уголовно-правовые проблемы*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 367 p.
392. Муртазин Ф.А. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты краж в условиях экономической реформы в Российской Федерации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 24 p.
393. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу* / За ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. Київ: Форум, 2002. 942 p.
394. *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь* / Под общ. ред. А.В. Баркова, В.М. Хомича. Минск: ГИУСТ БГУ, 2007. 1004 p.
395. *Научно-практическое пособие по применению УК Российской Федерации* / Под ред. В.М. Лебедева. Москва: Норма, 2005. 928 p.
396. Нечай Д.А. *До питання про відмежування шахрайства від деяких суміжних злочинів проти власності*. În: Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у

світлі реформування кримінальної юстиції. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 23 травня 2014 року. Том ІІ. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014, p.105-109.

397. Никифоров Б.С. *Уголовно-правовая охрана личной собственности в СССР*. Москва: Издательство АН СССР, 1954. 156 p.
398. *Новое уголовное уложение, Высочайше утвержденное 22 марта 1903 года*. Санкт-Петербург: Издательство В.П. Анисимова, 1903. 253 p.
399. Оганесян Б.Л. *Мотивация преступления: понятие и содержание*. În: Молодой учёный, 2013, №8, p.297-298.
400. Оганесян Л.Р. *Возраст уголовной ответственности в уголовном праве зарубежных стран (США, Англия, Франция, Австрия, Швейцария, Испания, ФРГ, Япония)*. În: Вектор науки ТГУ. Специальный выпуск «Правоведение», 2009, №2, p.113-115.
401. Олійник П.В. *Соціально-економічні і правові чинники та їх взаємозв'язок при визначенні поняття предмета злочинів проти власності*. În: Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 жовтня 2014 року. Харків: Право, 2014, p.314-318.
402. Орловьский Р.С. *Пособник як вид співучасника в злочині*. În: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція», 2014, №10-1, том 2, p.72-77.
403. Пантюшин И.С. *Кража имущества граждан: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тамбов, 2009. 29 p.
404. Печников Н.П. *Соучастие в преступлении: теория и проблемы практики*. Тамбов: ТГТУ, 2008. 56 p.
405. Пионтковский А.А. *113-ая и 185-ая статьи Уголовного кодекса*. În: Растраты и растратчики. Москва: Издательство НКВД РСФСР, 1926, p.7-24.
406. Плетенева Д.А. *Квалифицирующие признаки преступления, определяющиеся стоимостными критериями*. În: Государственное управление в Республике Беларусь и за рубежом. Материалы Республиканской научно-практической конференции молодых ученых (10 апреля 2003 г., Минск) / Под общ. ред. И.И. Ганчаренка. Минск: АУ при Президенте Республики Беларусь, 2003, p.175-176.
407. Плохова В.И. *Ненасильственные преступления против собственности: криминологическая и правовая обоснованность*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 295 p.
408. Плохова В.И. *О продолжаемых хищениях, совершаемых в форме присвоения, растраты либо злоупотребления должностного лица своим служебным положением*. În:

Эффективность уголовного права на современном этапе. Межвузовский сборник научных трудов. Вып.54. Свердловск: СЮИ, 1977, p.144-150.

409. Подлипский Д.В. *Ограничение ответственности соучастников преступления по свойствам личности специального субъекта*. În: Развитие институциональной структуры правового государства в современных условиях. Материалы международной конференции, 22-23 марта 2013 года. Санкт-Петербург: Фонд развития юридической науки, Центр академических публикаций, 2013, p.20-23.
410. Подлипский Д.В. *О некоторых вопросах ответственности исполнителя в преступлениях со специальным субъектом*. În: Интеграция мировых научных процессов как основа общественного прогресса. Сборник материалов международных научно-практических конференций Общества Науки и Творчества за апрель 2014 года / Под общ. ред. С.В. Кузьмина. Казань: Общество Науки и Творчества, 2014, p.77-83.
411. Познышев С.В. *Очерк основных начал науки уголовного права: Особенная часть*. Москва: Юридическое издательство Минюста, 1923. 300 p.
412. Посохов А.Ю. *Присвоение и растрата как формы хищения в малом предпринимательстве*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2006. 23 p.
413. Прохорова М.Л., Дербок З.Г., Куксин И.Н. *Проблемы использования лицом своего служебного положения как признак, квалифицирующий специальные виды хищения*. În: Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия «Философия. Социология. Право», 2014, №16, вып. 29, p.168-173.
414. Пряхина Н.И., Щепельков В.Ф. *Об отграничении продолжаемого преступления от совокупности преступлений*. În: Криминалистъ, 2011, №1, p.6-11.
415. Рарог А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 304 p.
416. Ропер С.Н. *Сложности в современном понимании предмета преступлений против собственности*. În: Правова держава, 2013, №16, p.175-179.
417. *Российское уголовное право. Часть Особенная* / Под ред. В.Н. Кудрявцева и А.В. Наумова. Москва: Юристъ, 1997. 454 p.
418. *Российское уголовное право. Т.2. Особенная часть* / Под ред. Э.Ф. Побегайло. Москва: Илекса, 2008. 751 p.
419. Саблина М.А. *Разграничение ролей исполнителя и пособника: закон и правоприменение*. În: Право. Журнал Высшей школы экономики, 2015, №1, p.91-104.
420. Савкин Д.Е. *Совершенствование уголовного законодательства об ответственности за присвоение и растрату*. În: Вестник ВЭГУ: Юриспруденция, №27/28, p.108-112.

421. Саприкіна М.В. *Про деякі спірні питання кваліфікації злочинів, передбачених ст.191 Кримінального кодексу України*. În: Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2009, №4, p.56-64.
422. Саприкіна М.В. *Про деякі спірні питання кваліфікації злочинів, передбачених ст.191 Кримінального кодексу України*. În: Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Матеріали науково-практичної конференції (Харків, 23 травня 2009 р.). Харків: ХНУВС, 2009, p.82-85.
423. Светлов А.Я. *Борьба с должностными злоупотреблениями*. Киев: Наукова думка, 1970. 186 p.
424. Севрюков А.П. *Понятие вверенного имущества*. În: Российский следователь, 2010, №5, p.15-18.
425. Севрюков А.П. *Субъект присвоения и растраты*. În: Науковий вісник Ужгородського університету, 2012, Серія «Право», вип. 18, p.129-132.
426. Севрюков А.П. *О системе видов хищений*. În: Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2012, Серія «Право», вип. 19, том 4, p.114-117.
427. Севрюков А.П. *Субъект присвоения и растраты*. În: Порівняльно-аналітичне право, 2013, №1, p.155-161.
428. Селецький С.І. *Кримінальне право України. Особлива частина*. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 496 p.
429. Селиванов И.О. *Присвоение или растрата: уголовно-правовые и криминологические аспекты:* Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Калининград, 2002. 25 p.
430. Семикіна Л.О. *Щодо визначення поняття спеціального суб'єкта злочину*. În: Правничий часопис Донецького університету, 2012, №1, p.8-11.
431. Сергеева Т.Л. *Уголовно-правовая охрана социалистической собственности в СССР*. Москва: Издательство АН СССР, 1954. 156 p.
432. Сирота С.И. *Преступления против социалистической собственности и борьба с ними*. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1968. 163 p.
433. Скрипников Д.Ю. *Присвоение и растрата как способы обращения и изъятия чужого имущества, вверенного виновному*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. 27 p.
434. Слабченко А. *Квалификация неоконченного присвоения вверенного имущества: некоторые вопросы теории и практики*. În: Analele Ştiinţifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Seria „Științe socioumane”. Ediția a

XIII-a, nr.1. Chişinău: Academia „Ştefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, 2013, p.87-92.

435. Слабченко О.А. *Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем за кримінальним законодавством ФРН, Франції та Великобританії*: порівняльно-правове дослідження. În: Форум права, 2011, №4, p.691-698.
436. Смирнова С.Н. *Уголовно-правовая характеристика понятия безвозмездности применительно к преступлениям против собственности, совершаемых при исполнении обязанностей воинской службы*. În: Электронное научное издание «Военное право», №4. http://www.voennoepravo.ru/node/5575.
437. Соловйова А. *Деякі проблеми кримінально-правової охорони власності*. În: Вісник Львівського університету. Серія Юридична, 2014, вип.59, p.327-333.
438. Становский М. *Понятие продолжаемого преступления*. În: Российская юстиция, 1995, №11, p.36.
439. Степанов М.В. *Уголовно-правовая политика противодействия преступлениям против собственности: теоретико-прикладной анализ*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2005. 30 p.
440. Стрельцов Є.Л. *Суб'єктивна сторона злочину*. În: Вісник Асоціації кримінального права України, 2013, №1, p.160-170.
441. Таганцев Н.С. *Уголовное уложение от 22 марта 1903 г. С мотивами, извлеченными из объяснительной записки редакционной комиссии, представленной Министерством Юстиции в Государственный Совет и журналов – особого совещания, особого присутствия департаментов и общего собрания Государственного Совета*. Санкт-Петербург: Издание Н.С. Таганцева, 1904. 1125 p.
442. Таганцев Н.С. *Русское уголовное право. Лекции. Часть Общая. Том I*. Москва: Наука, 1994. 380 p.
443. Тарарухин С.А. *Преступное поведение. Социальные и психологические черты*. Москва: Юридическая литература, 1974. 224 p.
444. Тарасова Е.В. *Освещение института соучастия в уголовном законодательстве*. În: Актуальные проблемы правоприменительной практики в связи с принятием нового Уголовного кодекса Российской Федерации. Сборник материалов научно-практической конференции. Красноярск: Красноярская высшая школа МВД России, 1997, p.71.
445. Тельнов П.Ф. *Ответственность за соучастие в преступлении*. Москва: Юридическая литература, 1974. 208 p.
446. Терентьєв В.І. *Спеціальний суб'єкт злочину і «необхідна» співучасть*. În: Актуальні проблеми держави і права, 2003, вип. 21, p.199-203.

447. Тихенко С.И. *Борьба с хищениями социалистической собственности, связанными с подлогом документов*. Киев: Издательство Киевского университета, 1959. 386 р.
448. Тишкевич И.С., Тишкевич С.И. *Квалификация хищений имущества*. Минск: Репринт, 1996. 144 р.
449. Тропин С.А. *Ответственность за хищение имущества, совершенное путем присвоения или растраты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 29 р.
450. Тропин С.А. *Ответственность за хищение имущества, совершенное путем присвоения или растраты*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 175 р.
451. Ус О. *Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті*. În: Вісник Національної академії правових наук України, 2014, №1, р.149-159.
452. *Уголовное законодательство Украинской ССР* / Под ред. В.В. Сташиса, С.И. Тихенко. Москва: Юридическая литература, 1971. 543 р.
453. *Уголовное право России. Особенная часть* / Под ред. Н.И. Ветрова и Ю.И. Ляпунова. Москва: Новый юрист, 1998. 768 р.
454. *Уголовное право России. Часть Особенная* / Под ред. А.И. Рарога. Москва: ИМПЭ, 1998. 607 р.
455. *Уголовное право. Особенная часть* / Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамовой, Г.П. Новоселова. Москва: Норма-Инфра•М, 1998. 768 р.
456. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть* / Под ред. Б.В. Здравомыслова. Москва: Юристъ, 1999. 480 р.
457. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть* / Под ред. Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. Саратов: СЮИ МВД России, 1999. 672 р.
458. *Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная* / Под ред. А.С. Михлина. Москва: Юриспруденция, 2000. 400 р.
459. У*головное право России. Особенная часть. Т.2* / Под ред. А.Н. Игнатова и Ю.А. Красикова. Москва: Норма-Инфра•М, 2000. 816 р.
460. *Уголовное право России. Практический курс* / Под общ. ред. А.И. Бастрыкина и А.В. Наумова. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 808 р.
461. *Уголовное право Российской Федерации. Общая и Особенная части* / Под ред. А.И. Чучаева. Москва: Контракт, Инфра-М, 2013. 704 р.
462. *Уголовный закон в практике мирового судьи* / Под ред. А.В. Галаховой. Москва: Норма-Инфра•М, 2005. 576 р.

463. *Уголовный кодекс Российской Федерации*. În: Собрание законодательства Российской Федерации, 1996, №25.
464. *Уголовный кодекс УССР (утвержден ВУЦИК 23 августа 1922 г. С изменениями и дополнениями по 1 июля 1923 г.)*. Харьков: Издательство Наркомюста УССР, 1923. 105 р.
465. *Уголовный кодекс УССР (в редакции 1927 года); Текст с постатейными роз'яснениями из циркуляров и постановлений Наркомюста и Верховного Суда УССР и определений УКК Верховного Суда УССР (по 1 июля 1927 г.) с сопоставительной таблицей статей УК старой и новой редакции и алфавитно-предметным указателем* / Составители И.И. Курицкий, Л.А. Гиммельфарб, Н.И. Шихмантер. Харьков: Юридическое издательство НКЮ УССР, 1927. 322 р.
466. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1845. 898 р.
467. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 года* / Под ред. Н.С. Таганцева. Санкт-Петербург: Типография М.Меркушева, 1913. 1226 р.
468. Усик Ю. *Хищение путем присвоения либо растраты (ст.211 Уголовного кодекса Республики Беларусь)*. În: Юрист, 2008, №3, p.73-75.
469. Фаргиев И.А. *Потерпевший от преступления (уголовно-правовые вопросы)*. Хабаровск: РИЦ ХГАЭП, 2001. 73 р.
470. Филаненко А.Ю. *Уголовная ответственность за хищение чужого имущества по уголовному законодательству Российской Федерации*. Челябинск: Фрегат, 2006. 112 р.
471. Филаненко А.Ю. *Хищение чужого имущества: уголовно-правовой и криминологический аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2010. 42 р.
472. Флетчер Дж., Наумов А.В. *Основные концепции современного уголовного права*. Москва: Юристъ, 1998. 512 р.
473. Хакимов Н.Х. *Борьба с хищениями, совершенными путем присвоения и растраты в системе государственной и кооперативной торговли*. Ташкент: Наука, 1964. 97 р.
474. Харазашвили Б.В. *Вопросы мотива поведения преступника в советском праве*. Тбилиси: Цодна, 1969. 259 р.
475. Харь І.О. *Теоретичні та методологічні проблеми, що стосуються суб'єкта злочинів*. În: Юридична наука, 2012, №1, p.96-106.
476. Хилюта В.В. *Преступное использование доверия как форма присвоения или растраты*. În: Российская юстиция, 2010, №5, p.26-29.

477. Хомич В.М. *Системно-содержательные изменения института соучастия в УК Беларуси и стандарты законности при квалификации*. În: Судебная практика в контексте принципов законности и права. Сборник научных трудов. Минск: Тесей, 2006, p.37-62.
478. Цагикян С.Ш., Зограбян Н.Ю. *Разграничение преступлений по признакам специального субъекта*. În: Вектор науки ТГУ. Серия «Юридические науки», 2014, №1, p.109-112.
479. Чус О.В. *Стан розробки кримінальної відповідальності за привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося в неї, або скарбу*. În: Право і суспільство, 2013, №5, p.129-136.
480. Шарапов Д.П. *Уголовно-правовые и криминологические меры борьбы с присвоениями и растратами чужого имущества, совершаемыми организованными группами*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003. 24 p.
481. Шарыло Н.П. *Умысел, мотив и цель при совершении хищений социалистического имущества (уголовно-правовое, криминологическое исследование)*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1975. 198 p.
482. Шепелев И.В. *Отличительные черты хищения имущества путем присвоения и растраты*. În: Проблемы совершенствования правовых средств и механизмов противодействия преступности в современном обществе. Материалы международной научно-практической конференции, Минск, 13-14 октября 2006 г. / Под ред. А.В. Баркова. Минск: БГУ, 2007, p.92-93.
483. Шепелев И.В. *Конституционные основы защиты права собственности: разграничительные признаки хищений имущества, совершенных путем злоупотребления служебными полномочиями, присвоения и растраты*. În: Системность в уголовном праве. Материалы II Российского конгресса уголовного права, состоявшегося 31 мая-1 июня 2007 г. Москва: Проспект, 2007, p.517-519.
484. Шепелев И.В. *Юридическая характеристика некоторых признаков предмета хищения имущества в уголовном законодательстве Республики Беларусь*. În: Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию. Материалы VI Российского конгресса уголовного права (26-27 мая 2011 года). Москва: Проспект, 2011, p.813-816.
485. Шеслер А.В. *Хищения: понятия и признаки*. În: Вестник Томского государственного университета. Серия «Право», 2012, №4, p.70-80.
486. Шиліпук А. *Нормативне роз'яснення поняття «чуже майно» – нагальна практична потреба сьогодення*. În: Протидія злочинності: теорія та практика. Збірник матеріалів VI Міжвузівської науково-практичної конференції студентів (курсантів), аспірантів та

молодих учених (Київ, 16 травня 2014 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2014, р.436-438.

487. Шкредов В.П. *Экономика и право*. Москва: Экономика, 1990. 271 р.
488. Шульга А.В. *Присвоение или растрата в условиях становления рыночных отношений*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2000. 20 р.
489. Шульга А.В. *Присвоение или растрата в условиях становления рыночных отношений*. Краснодар: КГАУ, 2004. 154 р.
490. *Энциклопедия уголовного права. Т.4. Состав преступления.* Санкт-Петербург: СПб ГКА, 2005. 797 р.
491. Эриашвили Н.Д. *Присвоение и растрата чужого имущества как форма хищения*: *уголовно-правовой анализ*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003. 24 р.
492. Эриашвили Н.Д. *Присвоение и растрата чужого имущества как форма хищения. Уголовно-правовой анализ*. Москва: Юнити-Дана, 2010. 159 р.
493. Яковлев А.М. *Совокупность преступлений по советскому уголовному праву*. Москва: Госюриздат, 1960. 118 р.
494. Яни П.С. *Посягательства на собственность*. Москва: Российская правовая академия МЮ РФ, 1998. 65 р.
495. Яренчук К.В. *Особливості співучасті у злочинах із спеціальним суб'єктом*. În: De lege ferenda, 2015, весна, р.106-109.
496. Ярмиш Н. *Проблеми застосування статті 191 Кримінального кодексу України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»*. În: Протидія злочинності: теорія та практика. Збірник матеріалів VI Міжвузівської науково-практичної конференції студентів (курсантів), аспірантів та молодих учених (Київ, 16 травня 2014 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2014, р.32-35.
497. Ярмиш Н. *Визначення суб'єкта привласнення чи розкрадання чужого майна*. În: Вісник Національної академії прокуратури України, 2014, №4, р.69-76.

ANEXE

Anexa 1. Răspunsul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova la Demersul Facultății de Drept a USM

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova
Serviciul tehnologii informaționale
Information Technology Department

MD-2012, mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri 42, tel: 255-228, fax: 255-617, e-mail: ict@mai.gov.md

nr.8/6-3672 din „25" mai 2015
la nr. 01/968 din 18 mai 2015

Domnului Sergiu BAIEȘU
Decanul Facultății de drept al
Universității de stat din Moldova

Stimate domnule decan,

Urmare solicitării Dumneavoastră, Vă prezint din Registrul informației criminalistice și criminologice al Republicii Moldova, gestionat de către Serviciul tehnologii informaționale al MAI, rapoartele statistice, privind infracțiunile înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 2010 – 2015, prevăzute de art. 191 Cod penal.

Anexă: 6 (șase) file.

Cu respect,

șef al Direcției servicii publice
și guvernamentale a STI al MAI
locotenent-colonel de poliție **Sergiu STRUNGARU**

exec. Serghei Nasipov
tel. 022-255-985

Anexa 2. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2010)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	13646	5989	2634	3001	351	3		5525
Art.187. JAFUL	1204	788	550	194	43	1		893
Art.188. TÂLHĂRIA	185	146	131	9	6			190
Art.189. ȘANTAJUL	64	31	19	7	5			34
Art.190. ESCROCHERIA	1841	995	796	104	95			568
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	357	162	114	23	25			143
Art.192. PUNGĂȘIA	395	171	63	87	21			126
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	282	223	124	96	3			227
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALE	2	2	1	1				2
Art.193. OCUPAREA BUNURILOR IMOBILE STRĂINE	11	3	1	1	1			4
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE								
Art.195. ÎNSUȘIREA ÎN PROPORȚII MARI ȘI DEOSEBIT DE MARI								26
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	37	20	8	6	6			14
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	62	14	8	3	3			10
Art.198. EXCLUS PRIN LEGEA Nr.292-XVI din 21.12.2007								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	18	12	8	3	1			12
Art.200. NEGLIJENȚA CRIMINALĂ FAȚĂ DE PAZA BUNURILOR PROPRIETARULUI								
T O T A L	**18104**	**8556**	**4457**	**3535**	**560**	**4**		**7774**

Anexa 3. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2011)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	15058	6128	2864	2836	424	4		6419
Art.187. JAFUL	1151	712	507	161	43	1		861
Art.188. TÂLHĂRIA	152	91	86	4	1			178
Art.189. ȘANTAJUL	44	16	9	3	4			44
Art.190. ESCROCHERIA	1574	771	555	106	109		1	523
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	394	185	130	29	26			171
Art.192. PUNGĂȘIA	554	195	49	97	49			131
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	254	189	102	84	3			204
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALE	2	2	1	1				1
Art.193. OCUPAREA BUNURILOR IMOBILE STRĂINE	11	6	1	2	3			3
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE	2	2	1	1				
Art.195. ÎNSUȘIREA ÎN PROPORȚII MARI ȘI DEOSEBIT DE MARI								23
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	30	5	2	3				10
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	86	13	8	1	4			4
Art.198. EXCLUS PRIN LEGEA Nr.292-XVI din 21.12.2007								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	28	20	12	4	3	1		22
Art.200. NEGLIJENȚA CRIMINALĂ FAȚĂ DE PAZA BUNURILOR PROPRIETARULUI								
T O T A L	**19340**	**8335**	**4327**	**3332**	**669**	**6**	**1**	**8594**

Anexa 4. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2012)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	14291	5886	2738	2706	438	4		6893
Art.187. JAFUL	1175	724	522	157	44	1		864
Art.188. TÂLHĂRIA	167	118	106	7	5			225
Art.189. ȘANTAJUL	64	19	11		8			16
Art.190. ESCROCHERIA	1651	678	449	74	155			537
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	419	153	102	18	32		1	161
Art.192. PUNGĂȘIA	540	230	62	122	46			212
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	275	218	119	93	6			261
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALE	4	4		2	2			2
Art.193. OCUPAREA BUNURILOR IMOBILE STRĂINE	18	10	4	3	3			5
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE	3	1		1				1
Art.195. ÎNSUȘIREA ÎN PROPORȚII MARI ȘI DEOSEBIT DE MARI								22
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	44	11	7	1	3			13
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	82	14	10		4			17
Art.198. EXCLUS PRIN LEGEA Nr.292-XVI din 21.12.2007								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	18	12	9	2	1			9
Art.200. NEGLIJENȚA CRIMINALĂ FAȚĂ DE PAZA BUNURILOR PROPRIETARULUI								
T O T A L	**18751**	**8078**	**4139**	**3186**	**747**	**5**	**1**	**9238**

Anexa 5. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2013)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	15337	5297	2388	2504	404	1		5364
Art.187. JAFUL	1132	614	450	118	46			677
Art.188. TÂLHĂRIA	144	91	85	4	2			137
Art.189. ȘANTAJUL	88	33	17	9	7			20
Art.190. ESCROCHERIA	2058	770	478	95	197			423
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	368	132	63	27	42			71
Art.192. PUNGĂȘIA	776	216	58	105	53			144
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	305	211	87	113	11			225
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALĂ, PRECUM ȘI A ANIMALELOR DE TRACȚIUNE	1							
Art.193. TULBURAREA DE POSESIE	18	5	1	1	3			1
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE	7	2	1		1			1
Art.195. EXCLUS	1							
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	54	14	4	1	9			2
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	79	14	7		7			6
Art.198. EXCLUS								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	23	13	6	5	2			7
Art.200. EXCLUS								
T O T A L	**20391**	**7412**	**3645**	**2982**	**784**	**1**		**7078**

Anexa 6. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului (anul 2014)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	16721	5413	2424	2549	437	3		5502
Art.187. JAFUL	1127	601	418	140	42	1		641
Art.188. TÂLHĂRIA	125	73	71	1	1			107
Art.189. ȘANTAJUL	77	37	23	6	8			39
Art.190. ESCROCHERIA	2068	876	511	93	272			479
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	377	126	61	17	48			68
Art.192. PUNGĂȘIA	883	219	39	126	54			137
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	318	216	99	111	6			240
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALĂ, PRECUM ȘI A ANIMALELOR DE TRACȚIUNE	3	3	1	1	1			3
Art.193. TULBURAREA DE POSESIE	18	10	2	2	6			2
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE	2							
Art.195. EXCLUS								
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	37	14	5	3	6			8
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	95	12	7		5			7
Art.198. EXCLUS								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	24	14	9	4	1			11
Art.200. EXCLUS								
T O T A L	**21875**	**7614**	**3670**	**3053**	**887**	**4**		**7244**

Anexa 7. Darea de seamă privitoare la criminalitate.

Capitolul 6. Infracțiuni contra patrimoniului

(primele 5 luni ale anului 2015)

Articolul	Total înregistrate	Urmărirea penală a fost terminată						Total persoane identificate
		Total	Trimise în judecată	Încetate	Clasate	Suspendate condiționat	Trimise altui stat	
Art.186. FURTUL	5816	1361	602	687	72			1477
Art.187. JAFUL	364	160	107	40	13			160
Art.188. TÂLHĂRIA	63	29	28	1				44
Art.189. ȘANTAJUL	14	3	1	1			1	1
Art.190. ESCROCHERIA	758	168	95	32	41			121
Art.191. DELAPIDAREA AVERII STRĂINE	237	97	91	4	2			19
Art.192. PUNGĂȘIA	467	99	21	62	16			74
Art.192-1. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT	87	48	25	22	1			52
Art.192-2. RĂPIREA MIJLOCULUI DE TRANSPORT CU TRACȚIUNE ANIMALĂ, PRECUM ȘI A ANIMALELOR DE TRACȚIUNE								
Art.193. TULBURAREA DE POSESIE	8	1			1			
Art.194. ÎNSUȘIREA SAU UTILIZAREA ILICITĂ A ENERGIEI ELECTRICE, TERMICE SAU A GAZELOR NATURALE	1							
Art.195. EXCLUS								
Art.196. CAUZAREA DE DAUNE MATERIALE PRIN ÎNȘELĂCIUNE SAU ABUZ DE ÎNCREDERE	15	2	2					2
Art.197. DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	33	2	2					1
Art.198. EXCLUS								
Art.199. DOBÂNDIREA SAU COMERCIALIZAREA BUNURILOR DESPRE CARE SE ȘTIE CĂ AU FOST OBȚINUTE PE CALE CRIMINALĂ	1							
Art.200. EXCLUS								
T O T A L	**7864**	**1970**	**974**	**849**	**146**		**1**	**1951**

DECLARAŢIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Selevestru Irina, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activităţi şi realizări, în caz contrar urmând să suport consecinţele, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Selevestru Irina

07 septembrie 2015

CV AL AUTORULUI

Date personale: ***SELEVESTRU Irina***

Data şi locul naşterii: 04 iulie 1975, or. Drochia, Republica Moldova.

Studii:

1992-1995 – Colegiul Naţional de Informatică și Drept, Facultatea de Drept

1994-1999 – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, specialitatea Drept administrativ

2004 - 2005 – Universitatea Liberă Internațională din Republica Moldova, masterat, tema ”Taxa pe valoarea adăugată”.

2013 - până în prezent – Universitatea de Stat din Moldova, studii de doctorat la Departamentul Drept Penal

Activitatea profesională:

1995 - 2000 – Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, jurisconsult, jurisconsult principal, șef-adjunct direcție

2000 - 2005 – Compania de audit ”*Ecofin-Audit-Service”* SRL, director probleme juridice

2005 - prezent – administrator al proceselor de insolvabilitate, administrator autorizat

2009 – prezent președinte al Arbitrajului Internațional de pe lîngă ALARM

2015 – prezent – formator, Institutul Național al Justiției RM

2015 – prezent – Membru al Comisiei pentru autorizare și disciplină al Administratorilor autorizați din Moldova.

Domeniile de activitate ştiinţifică: Drept penal, Partea Specială

Participări la foruri ştiinţifice internaţionale:

Selevestru I. *Infracțiunile prevăzute de art.191 din Codul penal al Republicii Moldova și de normele corespondente din legea penală română (analiză de drept comparat)*. În: Integrare prin cercetare şi inovare. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională. Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe juridice. Ştiinţe economice. Chişinău, 2015, p.56-59

Lucrări ştiinţifice publicate: 8 lucrări ştiinţifice

Cunoaşterea limbilor:

Bine – româna, franceza, rusa, engleza

Date de contact: Adresa: mun. Chişinău, str. Zaikin, 60

Telefon: 069289362; E-mail: insolv@mail.ru